

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijk en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

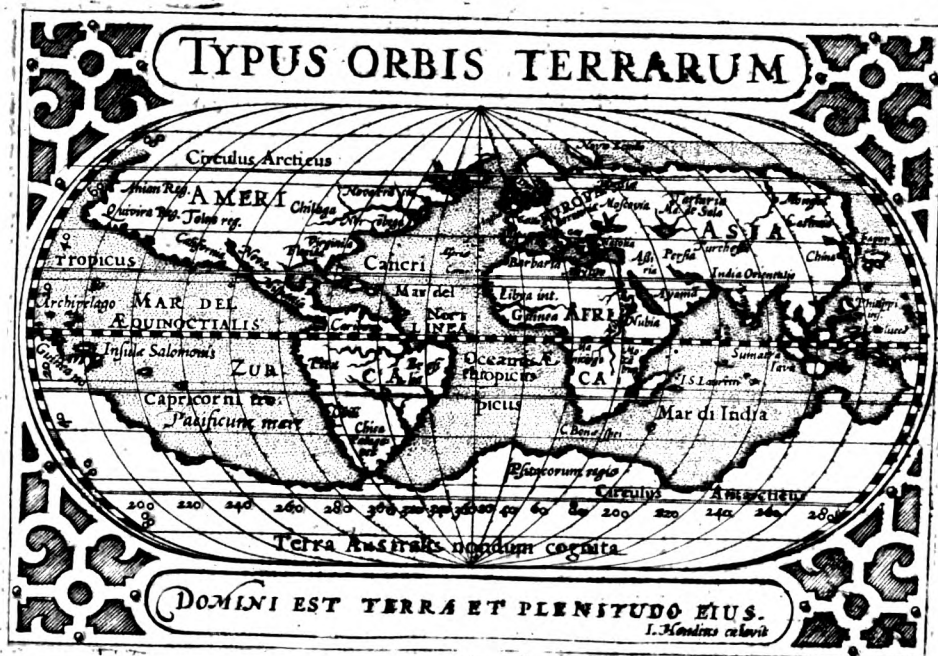
Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Beschryvinghe van de gantsche Luste
van Guinea, Manicongo, Angola, Monomotapa, **ende tegen over**
de Cabo de S. Augustijn in Brasiliën / **de** eyghenschappen des gheheelen Oceanische
Zees, Midtsgaders harer Eylanden / als daer zijn S. Thome, S. Helena, 't Eyland
Ascencion, **met alle hare Havenen / diepten, droochten / landen / gron-**
den / wonderlijke vertellinghen vande Zeevaerden
van die van Hollandt / als oock de be-
schryvinghe vande bin-
nen landen.

Midtsgaders de voorder beschryvinge op de Caerte van
Madagascar, anders 't Eylandt S. Laurens gheenoemt / met de ontdekkinghe aller drooch-
ten / Clippen / menichste van Eylanden in dese Indische Zee liggende / als oock de ghelegentheyt van 't vaste
landt vande Cabo de boa Esperança, langhs Monomotapa, Zefala, tot Mossambique toe / ende soo voorts
Quioloa, Gorga, Melinde, Amara, Baru, Magadoxo, Doara, &c. tot de Roo-Zee toe / en wat u dan voorts
vande beschryvinghe onthzeert / hebby in 't boeck van Ian Huygen van Linschoten int langhe,
Met ooc alle de navigatien van alle vaerden die de Portugesche Piloten ende
Stier-luyden opt beseyt hebben / upt haer Zee-caert
boeckhen ende gheerpermenteerde stucken ghe-
trocken / ende in ons tale in 't
licht ghebracht.

Daerom is de oncofte van dese nette, perfecte Caerten ghedaen, met oock dese beschry-
vinghe daer op, om dat sulcks eytse aen 't heerlijck werck van
Ian Huyghen voorschreven,

Dolcht noch de beschryvinge van West Indien int langhe / met hare Caerte.

+AMSTELREDAM,

By Cornelis Claeſz. opt 't VVater, in 't Schryf-boeck, by die oude
Brugge, A^o. M. D. XCVI.

Beschryvinge van Guinea/ Maricongo ende Angola/ende voorts

tot voer by de C. de boz Sperança, midtsgaders
de Eplanden in Zee ligghende/als S. Tome,
Alcencion, S. Helena, &c.

At dat die Indre vaerders het meeste deel van Aphrica omvaren/so zijn alhier by die boeck seker Caerten ghehoert/die de deelen Aphrica afteekenen/daer de cours langs streck/latende dan liggen achter rugghe die voortreffelijke Eplanden van Canarij en van C. Verde, als wel bekent en daer reghen over in Aphrica die Coninckrijcken Gualara, Tombuto ende Melli; waer van Gualara seer klein is ende arm: van Melli was getuas / waerich anders dan Melli hebberde. Tombuto, groeter en rijcker van volck/hooye/boesten/welck en Dooten/dan arin van Doot. Melli, rijck van Coton/Wleesth en Coton. Comen voer by in Guinea, noch ee ander en machiger Coninckrijck liggende in Ethiopien, ofte der Swarte lade.

Om dese sake beter te verstaen/sal me vooreerst aenmercken/dat die ouders Aphrica afgedelt hebben in 4. hooft deelen/in Barbarye, Numidië, Lybië en Ethiopie, ofte der Wooren landt/ wistlijpde Egypten en Abexin, nu Priester Iohas landt geheert/ dat oec Wooren zijn/ en die rechte na der schijft den wylinghe/ en mede onder die hooft Provincien van Aphrica gerekent hooye te werden: van hier na machmen die Beschryvers van de Werck/ en insonderheyt van Aphrica lesen.

Comende dan weder tot het Coninckrijck van Guinea, waer in die Portugesen en Fransen vele jaren hare handel gebeden hebbe: en daer ons volc nu oec begint te varen/streck sulcks aen't Coninckrijck van Melli, en aē die groote rivier Niger, vast in die lengte ba 500. myle/ twelck zijn ontrent 100. duysche; Hier in hebben die Portugesen eenige stercken/als het Casteel van die Mine, op die Goudt custe. Hier is oec die Grijn Custe/ Melegete gheheten. Also ons volc dit jaer aldaer gheweest zijn/so zijn 3p eerst aengeromen tusschen C. de las Palmas, en die C. de 3. Puntas, hebbe op 20. vadē steck gront gebonden/en met die Nacht na landt varende / zijn ghecomen ontrent een plaetse daer veel hutte stonden/ en een stercke op ee Rotse/waer by vele Swarte wart/daer so na geschoten werde/ dat 3p afwijcken moesten; Die vleeke was genaet Achombene, en het landt Chaine, (ich denck Ginea.) Dit Casteelken hebben die Portugesen in / dan ten is niet sterck/ en voer dit Casteelken/ ontrent een Godelinck schoot weeghs in die Zee, ligghen 2. Clippen/also datme tusschen die Clippe in/recht nae't Casteel toe roept / ligghende in een croomte. Dit Casteel leyt ontrent 3. ofte 4. myle van die C. de tres Puntas. ee weynigh voerder klipachtich en berghachtich lade/met veel boomte/en onder anderen/boomen die 16. oft 17. baden dick int ront zijn; Daer nae ghecomen ontrent ee boep/ gheheten Cermatin, daer veel volck en handwerck geuen oec. Alhier haer traefliche gebaen hebbe int wif-

selan van Linnen teghens gest/ zinnmet goede hoelte upt den 3. den 5. en al 3. o. aengaede/in twee dage niet voerder dan op 2. gr. gecomet/ alsoo dat 3p in 2. etmalen niet meer dan 1. gr. gecommen hebbe/ hoe wel het moep hoelte altoos was/en dat om de stroom die daer valt/ om d' oost n. o. en o. ten n. nae de walle toe/ also die van die Goudt-habes wil seplen na die C. de Lope Gonçales, ofte na S. Tome, die moet zo zupdelijck ee gae als hy mach / geen wint overgebede/da al te naeste by/salt noch quaet genoeg hebbe / ofte verballē denē die Caep aen Rio di Gabā, dat is die rivier vā Gabam, ofte elders/ ofte het meeste wesen dat die wint heel westelijck was/ oft dat 3p eenige Dorade kregen apten riddēn/ en dat 3p alsoo om den supden quāt / anders is niet wel doenlijck: want daer zijn wel sommige die daer vijf ofte ses weken oer varen.

Hier staet te merken hoe datmen naerder die Lade comt/ hoe dat den wint zupdelijcker waert/ also als men voer die Linie comt/ den wint 3. en 3. ten o. en wel hooger. Oec is te noteren/ dat alsmen die groote vliegende Diffe sijt/ datme alsdan niet verre vā S. Thomas is.

Idet het volck van Guinea is wel te trafigueren/ insonderheyt met die / die soo niet bedwongē zijn vāde Portugesen/ die de mensche weghhoeren/ en haer oer gheacht werde. Het landt is volck-rijck / van alle verzeent van Godt/ en vā goede discipline/ Pepenen en Af-gode dienaers/sonder regel en ordinatie; abstant vā Goudt/ Olyphats tandē ofte Phoy/ Grijn / Ethiopische Peper / Rijns / Garlie/ Boomwolle/ en velerhande vruchten/ die my van daer over die 100. onderscheydelijke alle onbekende en ongeschreene soorte ghebracht zijn/ behalve dat/ wassen aldaer velerlep soorten van groote Boone/ sommige aē boomē/ in puel eender ellebogē groot/ en eender hant breed/ andere roode en swarte vā onse Currsche boonkens aert/ dā gr ooter/ sommige witte en ronde/ elck in een doppen alleē/ ghelijck die Ciceren; noch andere rode en klepne/ seer root als Coaelkens/ wesende met swarte stiephens/ gelijck oec diergelijcke in Egypten wassen/ al waer ich die ghesien hebbe / en worden genoot. Abrus, zijn beschreven van den hooghgeleerde D. Prosper Alpinus, in zijn voortreffelijke boeck van die Egyptische krupde / noch wassender andere harde/ ghespinnelēde ende ghemarmelēde/ etc.

Diervoetige beesten en voghelen/ zijnder in groeter menichte/ insonderh3 Paulwe/ wilde Doenderen/ grauwe Papegape/ Pittage ofte Sparwers/ klein gevogelte/ die aen die tache der boomē seer kunstich hare nestē hangē (als my sobane mede zijn gebracht) om vande ghewoznte en slangen bevrijde te wesen; niet minder overbloeser vā Dirsch/ in somma datter niet gebreec/ dan ten ontdeckinge vā Christo en zijn woont/ en die arme mensche tot ernige besighthout en handwerck te brachten. Het landt is seer heet en ongetreut voer onse luyden/ en insonder-

Beschryvinge van die Coninckrijcken in Aphrica gheseggen.

Aphrica by den Guden in 4. deelen afgedelt.

Egypten en Weren by de Aphrica ghe-rekent.

Wat stercke de Portugesen in Guinea hebben.

Werhael/ waer dat de Hollandische schepen in Guinea eerst aenghecomen zijn/ende waer daer ontmoet is/aen landt comēde.

Desghelijcks vande ghe-gentheyt van een Casteelken. Boort 16. oft 17. badē dick.

Coninckrijcken met die van Cermatin.

Wat de goudt-rijck den wint niet vāde Goudt-habes nae S. Tome en C. de Lope Gonçales.

Wat vinden datter by de Linie Equinoctiale waeren.

Hier en ghe-woont van die van Guinea. Waer die in Guinea dalen.

D. Paulus mis zijn oer de 100. dierlep vruchten in Guinea ghe-bracht.

Wat vogelen datter in Guinea zijn.

Overbloss van Dirsch.

Den reghen
in Guinea is
oorfack van
verscheyden
sicken.

Wesfchypwin-
ge van't Ep-
landt S.
Thomas.

Een banch
dooz Rio
dani die segt
lyen is.

Wegte langs
de riste van
Rio Sabana.

Wetige ende
maner van
volck by de
feyde d'aba
di Lopes
Goncalum.

Shednisch
in goede dach
diebingh.

Matuer ofte
ghenegen-
heyt van die
van Guinea.

insonderheyt is schadelich die regen/die groo-
te bugnisse en woymen by zengt / van datse
vocht en warm / en moeder is vā ptefactie/
hier dooz ontfāen vele sicken / insonderheyt
heere Cozfen / Buje-loop / en het Roodde M-
lizen / ende dierghelijcke.

Vervolgende de Cufte / pafferen 3p het Ep-
landt Principe / en doozder onder die Linie S.
Thomas, also geheeten / om dat het op des R.
Xpofteis S. Thomas dach eerst ontdekt is.

Dit Eppland is breed ontrekt 60. Italia-
sche myle / beloopt 12. vā die onse / heeft ront-
omme 180. 3ijn 36. duysche / is van gedaente
by nae ront / overvloedich van Strijcker ende
Genghyber / en allerley virtualie / om die regen
en vochticheyt des daws / die alle moegheys
het aertrycke aldaer ververschē / dienēde tot
wasdom sukker vruchten.

Van S. Thome 3. o. ten o. aengafde / 3ijn ge-
comen dooz Rio, ofte Rieyter van Gabā, waer
dooz eē batic light op 3. en 4. vadē / daer't dā-
per bernt om die stroomē die upt de Rieyter en
Zeerfāne slooten. Dese Rieyter is wel 2. my-
len ofte meer breed / hebbēde aen tiepde 3p den
veel gebodden / dan hier ontfēt hebben 3p geen
volck vernomē / waeromne voozgebaen na
gelegetheyt der windē / nu aē die wal / nu daer
af. Die Cufte streckt hier 3ypen en noozden / is
geheel ondiep / datmen wel eē myl ofte ander-
half van die wal niet en heeft over 12. ofte 13.
vadē diepte / en naderhāt by't lant op eē halve
myle 4. 5. 6. ofte 7. vadē / dan men mach na ge-
noech by comē / om datter is klare steer grōt /
en ghemeenlyck heeft men des nachts hoete
van't lant / geheten Vento di Terra, inson-
derheyt na by wesen / en wepmigh voozder
begint die Cufte wat westelijcker / na die C. di
Lopez Goncalim toe / al waer 3p ettelicke da-
gen gelegen hebbē / met dat volck handelende /
dan wepmich uprechtende / om dat die Fran-
sopen dooz een cozte tijt daer gheweest warē /
en alles bedorven hadde / en om dat 3p allier
eenige dagen gebleven hebben / so hebbē 3p vele
bzedde manieren van dit volck gheannotteert.

Eerstelijcken belanghende hare Religie / en
weten van God ofte 3ijn ghebodt gants niet /
de sommige aanbiddē de Sone en Māne / an-
dere sekere boomen / ofte die aerde / om dat 3p
daer voetsel vā gemeten / Achtēt ooc dooz on-
weert op die aerde te spouwen / Gae wepmich
over stract / ofte hebben een groot / heet / bloot
Mes in haer handen / 3p 3ijn alle / soo Māns
als Wouwen gepickeert op verlechande ma-
niere / seer bzedt / dit doen 3p met Messen / supde
in die huijt / en stricken daer eenige smeringen
met verwe vermēgt in. 3p en sullē niet dinc-
ken / sonder eerst wat upt de pot ofte kanne te
gieten / Dincen ooc niet over maeltijt / dan
na die volepnder is / dincen 3p eenen hertige
dronck waters / ofte van hare wijn de Palma,
ofte water met honck geloden en betinēght.

Des morgens ofte dooz den dach by eē co-
mende / ofte haren Overste grōtende / in teer-
ken van reberentie / vallen 3p op haer knien /
kloppende met die handē te samen / en so lange
sittende / tot dat hy weder clopt / anders klopp-
pen 3p ooc elcks eens tegens malcander / met
dese woorden / Fuio, Fuio, Fuio, daer mede 3p
ooc gelepde en pas geven / en alles goers daer
dooz verstaē. Het volc des lāds is seer genegen
tot dwerpe tegens die bzenide / van niet regē
haer eygen volck / en het Wouwen volck seer
ghenegen tot onkuijsheyt en hoerēpe / inson-
derheyt met bzedde natien / welck daer oock
gren schande is. Sommige mans 3jnder ooc

die rōnde buffen deude hals dzagen vā schoof-
sen gemaect / klepne en groote / niet ongelick
die buffen / die nie alhier by ons in die herber-
gen hanght dooz die armen / dan willen geen
sins roelaten datmē niet watter in is. Het loo-
pen meesten deel Māns en Wouwen bloot
hoofs / het hāp wonderlyck geschozen en ge-
blorchen / doch alle cozt / eenighe dzagen hoet-
grens / die gemeenlyck upt basten van boomē /
ofte Indische Ruten genaert werden. Som-
mige dzagen ooc bosffen van bederen ende
plupmen / die met pferkens aen't hāp vast ge-
maect 3ijn / ghelijcker my verlerle 3poren
mede ghebrachte 3ijn / vā dse hoetgrens en be-
deren. Daer 3yn sommige die gaten hebben in
die boveste lippe / en oock dooz't binnenste vā
die nuse. In die gatē der lippen stekē 3p stuc-
ken van Elpen been / van die groote vā eenen
Daelder / met eē steel daer in dat gat slupede /
welck inghestecken 3jnde / comt boven eēden
Rues en over den mont. Sommige hebben
ooc wel ringē dooz't midde / schot vā die nuse
ofte dooz die lippen hanght / andere 3jnder
doo die klepne hooykes ofte tandē daer dooz
steken en dzagen / als 3p meenen tot een ciraet /
andere dooz doozen oock die onderste lippe / en
spelen daer met die tonghe dooz. Veel van die
Mānen en Wouwen dzagē ooc ringen dooz
die ooren / waer van de sommige 7. ofte 8. loot
swaer 3ijn / Sommige hebben daer storchens
dooz steken / 5. ofte 6. vingheren lanch.

Woozder / belangēde haer kleedinge / hebben
niet dan een matken van basten van boomen
gemaect / welck root gebetwet is / om haer
schamelheyt te bedecken. Op sodanighe mat-
kens hangen die sommighe vellen van Apen /
Weerratten / ofte andere wilde dieren / met eē
Welle int midden / ghelijck by ons die kroepē
ofte Schapen aē gehangen wert. Hare licha-
men schulderen 3p root / met verwe van root
hout gemaect / gelick my mede daer van daē
gebrachte is / geest een goede berwe / dan is veel
liefter als Brasili hout / 3p maken ooc dicitwils
d'een ooge root / en het ander wit ofte geel / en
noch wel eē sterck ofte twee doozt afgelicht.

Het meesten deel des volcks dzacht eenen
riē ofte bant om't lijf van een Buffels huijt /
met het hāp noch daer aē / welcke comt vozen
ontrent een handt breed nae by een / aen elck
eynde een stuk upstēkēde / en wert vozen met
een kleyn handeken vast gebonden / en dooz op
den buick hebben 3p een cozt en bzedt pferen
Mes steken / die schepde ooc vā pfer wesen.
Dese handen 3ijn sommige een handt bzedde /
sommige 2. sommige 3. en oock wel bzedde:
Benessens dese Messen / ghebruycken 3p noch
dery Messen / met 3. oft 4. hoeken (als men
doek by my sien mach) die gantsch vterlickē
3ijn. Boven dit id hebbē de Wouwen eē me-
sten deel groote pferen / ofte roode coperen ofte
tinnen ringē om be beenen / sommige eē / som-
mige twee / die dicitwils 3. ofte 4. onser ponde
swaer 3ijn / rontsom die bernē bprās slupede /
also datmen nauwelick wert mach hoe 3p die
darromme ghekreghen hebben. Dese wouwen
oock van sommighe mans ghebraghen / dan
niet so veel. Daer 3yn oock sommige Wouwē
die dooz schootgiens dzaghen van velen ghe-
maect / gelick my ooc mede gebrachte 3ijn /
en dus vele belanghende hare kleedingen ende
verterfē des lichaens / die grotwelghe en mis-
maect 3ijn / niet wepniger bisordze is in haer
huijs houdinge / leven als beesten / en slapen op
der aerden op maten. Dars coft namen 3p vā
groote wittē woortelen der aerden / Iniamos
gheheten /

Shednisch
van Gorpel d
ende Weter-
bosffen.

Wartime / en
hoe dāic haer
aenghesichs
betrueten.

Wortinghen
van 7. oft 8.
loot swaer.

Hoe dāic
haer lichamel
bedecken.

Shetweert dat
het mesfān
beel des
volck dzacht.

Wfer ringen
van des Wou-
wen beenen
van 3. ofte 4.
pout.

Wouwen
doozschotten
van Messen.

Wat Inia-
mas en Ba-
nana's zijn.

Wat geba-
nische
de Oorsten
in haer eenen
hebben.
Wat de boun-
toen meesten
aerdt is.

Wat groote
ghe-
bent
de Oorsten
in haer eenen
hebben.
Wat de boun-
toen meesten
aerdt is.

Wat dat ons
volck in Rio
de Gabam
begeert is.

Ons volck
bollen den
aan te voert
en kloppen in
haer handen.

Werden met
mathens
breken bande
laant.

Verhael wat
het ander
volck brengt
te oote selve
recht Ba-
dant.

geheeten/liefelijck van smake/ gelijc die spa-
sche Batatas ofte Castanien: worden ghesloeden
en geboden/en andere wortelen/en Dugker
riet; En Bananas zijn byzichten van boomē/so
d'Indische Wygen in dit boeck geheeten wor-
den/lanse gelijc Concommerē/en upt dē sorte
suert/leefelijc van smake; Een oock ten yden
bisch ofte vleesch/dan leggent altemael in eenē
back by den anderen/waerō 3p haer setten ge-
lijc een hoop beesten/en bynckē niet/dan nae
den eeten. Die oberste eeten gemecnlijc alleen
upt een temen back/d'andere upt een leelijc
aerde/ sittende op een machē op die aer de upt-
gespreyt. Die Wouwen/hare meesten arbeit
is water en byzichten te halen/en die te koken.
Daer geboert fullen 3p gēfins op der aer den
doen: achtē sulckē vooz groot quact/dan heb-
bē hiet toe groote kypen in d'aerde gegravē;
Sommige mans maken markens/en verhae-
len die tegens makt anderen; gebuyckten geen
geweer ofte Messen/van bynsien ofte storken
tegens den vanden/allersp hostiltept/na die
maniere des landts; Zijn beter gewapēt/dan
die by die Rome woenen met Spiesen/Wogē
met Ppen/ondassen in die lengre geblochtē
van basten van boomē en diergelijc; Daer
Crinelen zijn onder naw en bove wijt; Co-
netten vā Olpphats tanden; Alle dese instu-
menten en wapenen zijn my mede ghebracht.
Ons volck in Rio di Gabam, ofte die Aebier
van Gabam komēde op sekere Eplanē / zijn
ingeboert van ē Swarte/die een groote tant
hadde dooz zijn oberste lippe uptstēde/ met
een bzebe. Wps in zijn handē en zijn ghehe-
lichaein gepikeert/als verhaelt: Wacht haer
in een hutte onder die Swartē/al waer eenige
Tapeten vā schosfen van boomē op die aerde
neberghelept waren/3p daerop sittende/en op
geē ander lakē lette/de wert haer op die schou-
deren geklopt en aenghewesen opwaerts met
dese woordē Mani Gabam, 3p niet gedencēde
ofte wetende wat het was/saghen om hooge/
al waer een swart mensche sat/op sekere trap-
pen verhoeght/schier onbeweeglijc/ gelijc
een Afgodt/ met vele ketenken van bekenens
en ringen omhangē/ vzeefelijc oñ aen te sien;
Dese hadde aen zijn voert liggē eenige swarte
Wouwen met Olpphants sterre/hē die Wlie-
gen afkeerende en wint makende/daer upt 3p
verstonen dat hy een Beer moest wesen van
sulcken Eplanē / zijn terstont op een knie ge-
ballen/tebetērie doede na die wps des landts/
in haer handē kloppende / so lange tot dat die
Mani ofte Beere weder teechen gaf / en klopte
in zijn handē/doen zijn 3p opghstaen/en haer
zijn bereert van dese heerlijcke Mathens van
basten gemaekt / als Conincklijcke presentē/
gelijc men die selvighe eeniger hande soorten
met het Lumen by my sien mach. Andere upt
die Zacht van ons volck/ zijnde gect men aen
een ander uptloop der selver Aebier van Ga-
bā, ontrent 2. mplen opgevarē/ zijn by ē groot
Wozp gekomen ontrent die tebiere liggende/
also na by/datmē niet eenen steen op die huttē
werpen mochte / en op 2. schips lenghte na by
de wal wesenē / hebben daer het ancker inde
gront gesmetē/ alwaer stonde over die 1000.
Swarten op t landt/soo mans/wouwen als
kinderē/ daer van eenighe Spiesen / andere
Messen/en diergelijcke geweer hadden/en rie-
pē met kypen stēme 10, 10, en andere woordē/
kloppende tsamenlijcken in haer handē / nae
die maniere des landts / tweelc vzeemt was
om te sien en hoort. Een wepmich daer nae is
ē sekere Swarte/die 3p 4. oft 5. mple daer vā

ingenomē hadden/ in water getreden/ en aen
landt ggaen. Aen landt comende/viel hē dat
volc/ en principelijc dat Wou- volc om t lyf/
also dat hy niet doozt onse comen / singende
gelijc hant/en hē best op hēde met groē gras
datmē nauwelijcks sie oft hoort mocht. De-
sen aen land wesenē/en lietē 3p van haer ghe-
woel niet na/dā hoe langer hoe meerder/ dan-
sende en spzinge/ sitpēde al het gras dat
aen die strant stont/ met hare Messen af. On-
der tusschen isser een upt die vlecke gecomen/
hebbēde eenē langē stoc in die hant/alst schern
enich bevel te hebbē / verbiende d'ander af
te laten vā sulcke gekrijsch / en van t water te
rugge byvēde/dā het holt niet/ dooz die me-
nichte die daer vergadert was; Oock so is die
Swarte/die ons volc upt die Zacht daer had-
de gewesen/ in een Canuyten, (so heeren 3p
haer schuyckē) weder aen boozt gecomē/ met
hē vzeugende 2. mans en een outachtich wijf/
die welcke ē van des oberste vrouwe was/en
die selve was int midde in wat groenichept
bemaelt / en hadde in clcke hant ē groē rarf-
ken/ wencēde met bepde die handē/en die an-
der 2. mannē kloppēde die handē tsamen / be-
biende/so 3p daer upt verstaē kondē/nae die
maniere des landts/alle vzebe des vzeeschap.
Jhet dit volc zijnder 2. upt die Zacht aē landt
gebaren / al waer van t volck sulcken renoer
en blpshap gethoont is/ met dansen/ singē en
spzingen/ende dierghelijcke gesen. Aldus na
den obersten toegande/ is wel die hēst vā dit
volck gevolscht/ insonderhept de Wouwe ach-
ter en voren/loopende en spzinge/ ghelijc
uptsinnige menschen/ en het meesten deel heb-
bende van die vze en groote messen in de hāt/
kloppēde die also te samē/dattet vzeesijc was
om te sien/dan ten was gheen wonder dat dit
volck aldus veel speels maekte: wāt 3p had-
den nopt Witten gesien/ die daer noch tot ge-
ner tijt getrafigueert hadde. Daer warē wel
Doutgesen vooz inde Aebier geweest/dā niet
so veel mplen opwaerts: want 3p waren wel
8. oft 10. mple van t schip/ende die revier was
gelijc wel ontrent dit dozp/ (tweelc Cerme-
tijn geheeten is) meer als ē mple bzeede/ over
d'ander 3pde een ander dozp liggēde. Dooz dit
dozp liggende met die Zacht / schoten 3p eens
met een steen- stuck/ waer dooz al het volck te
rugge liep/ vā baest zijnde/ van quamen ghe-
lijc wel stracks weder. En als sommighe vā
ons scherps volck gingē na den oberste/ wer-
den 3p met bepde armen gecpde/ al singende/
ende vzeelijcke teechenen bewysende/ dat daer
witten in haer landt waren. By den obersten
zijn huys comēde/ tweelc vā riet grmaert was
hebben by nae een half ure ghewacht al er hy
upt quam / ondertusschen liet dat volc dat ge-
volcht was/ niet af van singen en dansen. Als
nu den obersten quā, worden hē eerst 3. Wat-
ten en 2. stoelē/ ē groote en ē klepne gbracht.
Van eenige Swarten die na volchde. Hy was
over zijn lyf/ also oock in t aengesicht wit ghe-
maekt met Arjt/ ofte met ander wtsel/ ende
hem werde een sarphen met wtsel in ghebza-
ghen. Op zijn hooft hadde hy een Witse van
een bel vol van bederen/ ende een keten van
beengtens ghemaekt / meer als 100 mael
om den hals en om armen ende benen. Ende
stoel sittēde/ quam by hē een outachtich wijf/
hem van dit wtsel langende / bede ghelijc of
hy zijn handen daer mede ghewassen hadde/
stropde die reste in zijn aengesicht/en stak als
doen bepde zijn handen om hoogh / ende zijn
Wijf wert ooc wtsel ghegheven: Dit gebaen
zijnde /

Wouwen
manier vāde
dit artē als
3p volc
grisen hebde.

Wat teechen
de Swarte
gheduycken
en by. en.
schap te vze
soecken.

Over van
ons volck
ten totte
Swarte.

Wat wat ge-
raes en vanden
manieren 3p
die totten
Oorsten ghe-
bracht hebde.

De Swarte
bewysen groe-
te vzeucht
datter Wou-
ten int lande
sijn.

Ghebante
vā n des
vzeelc hups.

Desghelijcks
vanden O-
orsten selvs
indisgades
vzeucht van
sijn kleedern
en wit ghe-
maekt aen
sich/ etc.

zijnde / begonste die *Wouten* te singhen en te dansen ten huyswaert upt / haer volghende en van ghelijcken doende alle die andere *Wouten* daer na sprack die *Heere* sommige *Wouten* / en riep den *Swarten* die ons volck mede ghebracht hadden van die vorige plaetse / hem seggende dat ons volck willers was / die handden isamen kloppede / met dese woordt / *Fuio, Fuio*, als ghevoonlijck / en na andere *proposten* seide hy dat *3p* *Heer* souden halen / datter tanden gheuoerch waren / hebben also gebaen / en sekerer tanden gheruylt.

Dese rebiere als gesept is / is seer breet / vol van *Crocodillen* en *Zee-perde* / heeft veel inwijcken / streck zupd ooft int afvaeren bā *Cementijn*, laet den inden nachte wel 2. ofte 3. uren / dan raekten twee mael aenden grondt. Ant vervolgen van haer reyse / zijn een *Epilat* ghepasseert in die more van die rebiere liggende / ghelijcker vele zijn / om datter leech slechte landt / en vol boomen is / dit woordt gheheeten *Caracombo*. Van dit *Epland* is ghetomen een onse schepen een *Canucien* met 18. personen / hebbende hy haer een *tronnell* en met een uytghehoelde stock / daer op *3p* speelden; een boot comende / isser 4. ofte 5. ovet getredt / daer onder een was gheheel wit toegemaecht int aengesicht / over die buist en armen. Dese hadde een groen nysken in die hande / met een schelleken / en oock een gebrepe dinck / van die groote van een *Mussche* / ofte wat grooter / en hadde oock wissel in zijn handen / welck hy opt schip stroepde / en giuck met het schelleken alle het schip langhs ringelde / en als *3p* wat sprake ofte wip oock / so seide hy recht oft hy eenige *conservatie* ofte *benedictie* gaf: daer nae sittende / en in zijn woorden bevede / gelijk ee mensche die beseten is / oftrade ee bevede kopsse heeft / waerter ghevanghe eenen grooten pot met *Wijn* de *Palma*, daer *3p* den anderen of toe droncken / wel ontrent een half ure geduerende / zijn daer na weder in haer schuyckel gegaan / en nae lande gebaen / hebben ons oock daer henen gewesen / om te comen ruyden / ghelijck wip deden / ons *Heer* daer byengheide / int rydende int palless des *Obersten* / hier wesen de en het dazn doorgaende / hebben onder anderen gesien een klepne hutte / ontrent 3. voert hoogh / boven ghebedekt met een dach / ter zyden wat open / onder welcke stont een klepne galge / daer aen ee sleijn knick / hoornick hinch / daer sommigh goet in was / dat *3p* niet bestien wilden hebben / en beneuen die galge stont een storcken / met een doodes hooft daer op van ee jonck kint / int een ooge hebbende een beenken *bphas* gelijk die *Beheuwische* int hooft hebben / (hy ons maectmen die *Deerden* toomē / en die honden hals banden hier af.) Beneden aen't storcken lach allerlep ghebeente bā visch en van ghedierten / onder anderen lach aldaer oock een smijt van een *Prillis*, welck onse lippen en waert *Wisch* noemen / was sonder tanden / dat die schipper booz my mede nam / ende my ghebracht heeft / vraghende wat die mochte bedupden / seiden *3p* datter een boot was. In een ander doozp wende / en dat doozgaende / sagē sitten ee hoop mans / wel tot 20. toe booz een daer van een hute / waer onder sommighe schenen van die overisepet te zijn / in die hute wand sulcken ghesack van allerlep stemmen / kleijn en groot / dat het wonder om hooren was / vragende wat sulcks bedupden / seiden datter een doode was. Die *Wouten* in *baris* noot zijnde / isser gants ghem

schakte / loopte al toe wat wyl / jonck en out / mans en jongers / ghelijck die *Wouten* / die bueren open stellende; Ensdeels is te verwonderen / dat die kinderen alle besneden woorden / dat *3p* nochtans ghem wet ofte regel / ofte kennis bā *Gode* hebben; Het landt is vrycht haer als ghesepet is / van allerlep vryemde vrucht / vol van bieren en vogelen van versierlep aert / groote en klepne; men vindt boomen / daer aē die tacken van eenen boom / over die 100. vogels nesten hanghen / wonderbaerlijck in een geblochten / dat het ee lust om aen te schouten is; hangen neder aen sekerer stropen daer hē / vast aen ee tache / om der *Slangē* willen / daer upt dat die jonghskens niet en mochten verniet werden. Dese nestkens zijn my oock veel mede ghebracht / schoon om sien / en dus vele belangende die *Custe* van *Guinea*, volcht boozder die *Custe* van het machtige *Contuckrijck Congo*.

Die *Ouden* hebben een opinie ghehad / dat dit landt niet bewoont en was / en noeden dat selvige *Torridam Zonā*, dat is / ee plaetse des aerthodens / die gantselijck dooz die hitte der *Sonnē* verbernt is / dan zijn geheel bezogen geweest: want gheleek beruycht *Odoardus Lopez*, *Portugies* / die daer lange gewoont heeft / niet vele andere *Portugiesen* / is albaer goet woonen; Die lucht boven aller meeninge also ghestenpert / dat men des winters gheen selle ronde gheboelt / die albaer niet anders en is / als den *Herst* tot bloomen / ghebruycken ge boeder ofte bont / noch veranderinge van kleederen / noch soeckent buer niet / so ist oock niet houder op't hoogste der berge / alst is in die ebene veldē / doch int generael ist inde winter warmer dan inden somer / ende dat om die ghestadighen reghen / insonderheyt op de middach / twee uren booz en na den eeren / welcke hitte seer qualijck is om verdragen booz ons lippen: Het volck des landes is swart / doch sommige van die vrouwen een weplich treckende nae't geel / hebben meest swart en ghebroelt hant / andere roos ofte root / zijn bā middelbare groote / de *Portugiesen* hier in niet ongelijck. Die oogghappen hebben *3p* van versierlep colueren / swart ende *Zeeberwisch*; die lippen niet so dick als die van *Nadien* en andere *Swarten* / haer aengesichte alderhandt / vermaghet / middelbaer / die *Portugiesen* ghelijck / en niet andere *Swarten* van *Guinea*, die misnaekt en leelijck zijn. In die lengste van dagh en nacht / is weplich onderschep: want int gheheele jaer scheert het nauwelijck een quart van een ure / soo men mercken kan: Haren winter van gerupnelijck sprekende / begint in onse *Lente* / ontrent int midden vande *Wint* / en haren *Somer* int midden van *September*; Inden winter reghent het albaer gestadelijck bijs maende aen ee namentlijck / *April*, *Mey*, *Juni*, *Julij*, *Augustus*, in welcke tijt weplich klare dagen zijn / ende die reghen vakt daer so heftich met so groote droppelen / dat het te verwonderen is / welck water alsamen van die dorre aerde werdt ingetrocken: so dat die voorgaende wermt gheboosht is / in welcke tijt het nauwelijck in ses maanden reghent. Hier dooz werden oock die *Rebiere* niet dick spmich water verduelt / en over't lā lopende behoethen het aertrijck.

Die winden die op die selvighe *Somers* tijt ghestadich waeren / zijn de welcke *Hippocrates*, en na hē *Inrus* die eerste *Roofsche* kerser met een *Epithetische* name genoot hebben *Etesios*,

En *Wouten* in *baris* noot zijnde / isser gants ghem

Wier is veel ghevoegte / aen eenē tache van eenē bā hangen vrych wils over de habert nestē.

Die *Ouden* hebben dit ma. *Prige* *Cementijn* *Congo* booz woelt en onwoontbaer geacht / welc nu contrarie sijcht.

Inde winter warmer als inden somer / welcke warmer te seer quart om verdragen is.

Hebben op't hooft / waer ofte root ghebroelt hant. Hare oogghappen van versierlep coluer.

Haren winter begint int midden van *September* / haren somer int midden van *September*.

Des winters isser gheslachte ghem regen / en des somers gheslachte boozte.

Wart *Epland* *Caracombo* is aen onse schepen gesomen ee scheep den met 18. personen in ons schip comende met wonderlijcke acemonien.

Waren toe / beront aen't landt / lippen ons mede als landt te vāt / welck wip deden / ende ons pfer mede andere waeren mede vragē . een.

Wertellingde van vele vryemde, dinggen die *3p* al lande zijnde gesien hebden.

Onsen schipper want daer een swart bā een waert *Wisch* / die by *W. Paludis* was te sien is.

Wouten in't hute velt ge / ancke / oet dootake datter ee doot was.

De nooyt
weste wint
waerpe gesa-
lich des jaers
hier sekeren
tijt / byenighe
dele mist ende
regen mede.

Den reghen
maecht groo-
ten wasdom
in de riviere.

In Egypten
regent nu
meener / het
landt wylde
bevoertigt
met het qu-
loopen vande
riviere Nilus
en den sijn
mede bringht
maket bet.

De Christen
hou den nooyt
en in taktel
het overloope
van dese riv-
iere / anders
moest dat land
woest blybe.

In haren so-
mer wapen
hier 3. o. ende
n. o. winden
welcke oosfa-
ken sijn dat
de groote hit-
te met dese
winden ghe-
temperet wou-
den.

En wate-
rict mogelijc
dooyt het volc
alhier de
groote hitte
te lyden / ten
waere de ber-
keolinge deser
corinwaerde
winden.

Etesios, dat sijn nooyt westen van die Postu-
gesen Vento maectro, ofte generale gebeten/
als ordinarie in die tijt des jaers in dat landt/
die oock oosfaken sijn van den reghen / dooyt
opdruben vā veel muste en nevels op 't hoogh-
ste der berghen, die aldaer aenstootende en na-
derhandt in water resolberende, met regē het
aerdtrijck veruullen, hier dooyt comt het dat-
men siet die hoghe berghen met nevel bedekt
alst regenen sal. Dese ghestadigh vierende re-
gen dan / is oock oosfaken van die wasdom der
groote rivieren / die in Ethiopien en Egypte
sijn ghelijc Niger en Nilus, ende alle andere
daer ontrent / so eens dā in die Midlandsche
Zee / andere in de groote Oceanum inloopen/
bevoertende ende vuytbaerheyt byengende
in die dooyte landen daer zy dooyt loopen: dooyt
haer sijn en vetticheyt die zy met haer byen-
gen. Nu om dat het jaerlijcs in onse somers
tijt (welck haer winter is) int sijche vā Co-
go en Ethiopien meesdenbel regēt / so ist ooc
niet te verwonderen dat aldaer die rivieren
grooter wonden ende overloopen / dan in die
hooydere en seer drooge landen / gelyc Egypte
en is (uytgenomen Alexandrien en die plaer-
sen daer ontrent) daer het ruymetmeer regēt/
is ghehouden dooyt een seer vyeende en won-
derbare sake / hoe die riviere van Nilus so
hoogh mochte wassen vā dā troul water /
en dat alle jaers op een sekeren tijt / sonder int
aller minste daer af te wyken / verberchende
het aerdtrijck / en ghevende voetsel menschen
en dieren / waer dooyt die vuden dese riviere
sacrisien ghebaen hebben / die noemende als
Ptolomæus in sijn vierde boeck aenteeckent/
een goeden Geest / En noch huydens dāghs
houden veel Christenen sulchs dooyt een un-
raket waer sonder sulck wasdom des waters
moest zy van hangher vergaen / haer leven
(gelyc Johannes Chrysostomus seyt) aen het
wasdom deses waters hangende. Doo sijn vā
die hooydt westen winden / die by ons des so-
mers wapen / welck haer winter is / die daer
byden ende vergaderen wolcken en damp op
die hoghe gheberghen en doen reghen / om
welcker regē wille (als oock geseyt is) haren
winter niet so kout en valt / genererende in so-
dane warme provintien alre water. Dese re-
genen dan / sijn oosfaken van het wasdom der
riviere Nilus, en andere riviere deser plaer-
sen / daer van die onsen so veel questien en sa-
bulen vertelt hebben: Waer in haren Sommer/
welck onsen Winter is / wapē corarie win-
den van die hooyt / als nae 't Compas te te-
kenen vuyt oosten en nooydoost / die welcke
sonder alle twyfel kout sijn / als van die jegan
pattre handen Polo Anarctico wapende / en
alle die landen verhoelende / ghelijc ooc eyen
onse wouden alhier in onse landen doen / en ge-
lijc zy aldaer by haer makē se heldere schoo-
ne lucht / also komen zy ons toe niet verhooy-
dighe regēt / dooyt een sekeren natuerlijc disposi-
tion des aerdebodens vā dā hemel en vā dā
climen ghegouverneert wosende dooyt die ho-
ghe vuytsinghe van God / die den hemel af-
gevoelt heeft / ende den loop der Sonnen ende
andere plancten op sulcken maniere / dat alle
ghedelen des aerdebodens van haer licht
ghenieten in waerme / in koude / en in byly-
ken met seer groote proportie ende bydrach-
ticheyt en vuytbaer / so die frischeyt ofte ber-
keolinge van sodane winden alre verberchende
die landen van Ethiopien ende van Congo,
en andere onthogghende landen / ten waer niet

mogelijcken te lyden die hitte. Dese selve
keele ghenieten oock die Zuwoonders van
Syrien landt / en van die Eylanden vā Ca-
dien en Cypers, ende die van klein Arien, als
oock die van Syrien en Egypten die daer lefē
dooyt het verquicken van dese vuytgenomde
waertrale / n. w. ofte w. winden / die wel te
rechte met die Syrijsche namē Zoephoroī,
dat is / Levent byengende / ghevoelt maght. So
is oock te letten / dat noch int gheberghen van
Ethiopien noch in Congo, ofte andere naest
liggende plaersen ruymetmeer en sijn / ooc
niet op 't hooghste der berghen / ten waer dan
hooyder na die C. di buena Speranza toe / ofte
in andere sekeren plaersen / van die vuytgenen
dier berghen gheleden / ghelijc int ooc niet
en vindt sijn ofte Smet in Congo, die hoven
Gout geestmeert souden dooyt / om die dā
daermede te verhoelen / also dat die rivieren
niet tornemen mogt / dooyt 't sijniet den sijnus /
dan dooyt het ghestadich reghenen van die vijf
winters maenden / ghelijc gheseyt is.
Nu weder comēde tot ons voornemē / mach
men nae Congo varen op twee derlep manie-
ren / ofte dooyt die hoghe Zee op S. Helena, en
so verder oer ofte langs die Caste vā Aphri-
ca, op het Eyland van S. Thomas, nae die
Capo van Lupo Gonzales, liggende op eenen
graed / aen die zuyde vā die Linie wosende
ontrent 21. duysende mylen van S. Thomas,
en van daer sepijnen mer windt hant landt/
alreos pessens die Caste hem / en alle abont
wyrt men het anchor op een sekeren plaese/
afstet eenighen hoer / ofte in een hauf / tot dat
men come daerint wesen wil.
Het Coninckrijck van Congo streckt hem
tot C. di S. Catharina toe / welck licht aen
die zuyde vā den Equinoctiael, ontrent
op 2. graden en een half / verholende vuyt
die Caste / passertmen eenighe berghen en sijn-
den niet wreeke verholen / tot twee inhamen
ofte inbojcken die de Zee maect / en ghe-
lijchheyt hebbende van eenen hant / alreos
een goede haven in / gheheten Baja d'Alvaro
Gonzales, dat is / de Inhoer vā Alvaro Gon-
zales. Et wernich naestder Inhoer se klein be-
bercken in die Zee / gheheten van die vuyt-
gesen om zijnder rootheid hullen / De la
Boreras rolas, om dat sodanich water spien
loop heeft oer eenighe roode erde / nemēde
dat water. Alhier om dese contrē begint se-
nich hoogh gheberghen / van die selve Postu-
gesen la Sierra Complida genoot / dat is / lach
geberghen. Passerende dooyt / comt een ander
riviere / ghehet Baja de las Almadias, welc
so veel te segge is / als Inhoer vā Barche / om
datter veel Barche getimmeret werden. Ende
moet vā dese rivier liggē 2. Eylande / daer of
het grootste int minde lapt / en bekouert haer /
ontrent ditselvighe is se have vā klein sijn-
pen / d'andere twee onthoort / dan hier ber-
trckenberomtinmen aen die groote rivier van
Congo, welcke Zaire genoot wort / dooyt oock
nemēde onseels apt de selve Lach / daer apt
die Nilus dooyt comt. Dese rivier geest in o-
vervloeyde water apt / by het ongelooft is /
wat al der zy in die Zee loopt / is sy by die 3.
myle hant / en lapt (oec water apt hooyt / wel
8. ofte 10. en somtijt 16. onse mylen in die
groote Zee / waer apt die rivierlyden rke-
ninge makē waer ontrent 33 sijn / en int mach
ontrent 5. mylen dese rivier onthoort vā met
grote berck / hooger niet / ondes afvāls wille /
daer zy vā een hooge besen afvālt / als oec die
Nilus,

Smet ofte Pa-
saube in Co-
go doet goud
ghesmet sijn.

De rivieren
vermeerdert
haer dooyt de
ghestadigh
reghen in de
5. winter-
maenden.

Alle abont
langhe stakht
varende / can-
men om den
eren hoer
ofte den an-
der seker
liggen.

De plaese
bert den an-
hoer vā dā
bercken / om
dat hier veel
bonts valt / en
dā dā dā
bercken ghe-
temperet wou-
den.

Zaire / de al-
bergrootste
rivier van 't
Coninckrijck
Congo giet
seer veel wa-
ter apt aen
de Zee.

Nilus, Donouw, en den Rhijn op sommighe plaetsen doen/datmen Cataractas noemt/dat zijn waterstoppinghen ofte vallen/brengende sulcken grooten gelugt/datmen seer veel hooren mach. In dese Rivier ontrêt die Zee / zijn deel Epland / alle met veel volcks bewoont/waer over sekere Heeren ghebieden / den Coninck van Congo onderwoopen. Het heeft sich op eenighe tijt toeghedragen/dat dese Eplanders tegens den anderen oorloch voerden in sekere schuythens/die gemaect waren upt een tronck vā een seer grooten boom/Licôdo op haer sprake gheheten / daer af sommighe so dick zijn/dat 30 niet mogen van 6. mannen ombaent werden/hoogh en lanc daer by/ na proportie/also dat een van die grootste uptgeholet wesende/by die 200. manne dragt mach. Dese schuyten roepen 30 niet vye riemen in die handen/varende seer snel voort/ een yeghelijck eenen riem houdende / en een boghe daer by/welcke 30 int verchten van haer werpen/en behelpen haer met den boghe. Int siert ende wenden deser schuyten / ghebruycken 30 oock niet anders dan een dese riemen. In dese rivier houden haer veelcliep vrende gebiert / insonderheyt die Crocodil/ die seer groot hier gesien wort/ en op haer tale Caiman geheet/ en het Zee-perc/ en een ander dat twee hande schijnt te hebben/ en een seert/ op de maniere ghelijck een Plesche/ welck 30 noemen Ambize Angulo, dat is/ Sney swijn/om dat het so vet is als een Swijn/ hebbende goet smake-lijck vleisch/ niet ghelijck een Wisc / hoe wel het een Wisc is / die niet upt dat soet water komt/ maer eet dat gras vanden Geber der Rivieren / en heeft een hooft ghelijck als een Osse/ en dusdanige vint mē die 500. ff wege. De Visschers dese vangende/ zijn ghehouden den Coninck die te brengen op lijf straffe.

Alhier comt weder eenen uphoock / die 30 heeten Capo di Padra, en een wepnich wyder vā die riviere Lelunda, die upt een klein Lac comt/boven int land liggende/waer upt meer rivieren comen/insonderheyt een die Coanza heet / daer af int verbolch gesproken sal worden. Dese riviere Lelunda, in tpe alst niet en reghent/ is seer droogh / datmen die te voete mach over gaen/loopt onder aent gheverchte hem / daer op Congo die hoofstade gheboort staet. Van hier strekt die cours na die riviere Ambrizi, welck groot is/ en een Haven heeft/ loopt ooc niet verre van die stad Congo, nae die Zee toe. Noch wyder komt men aē een ander Loze gheheten/welcke sonder haven is. En van hier vaertmē tot Onzo, een ander rivier die een goede haven geeft / en oorspronck heeft upt het selfde Lac / daer die Nilus upt comt; noch zupdelijcker volght Lembā, oock een rivier/dan geen haven hebbende/ noch niet schiprijck wesende. Na dese komt men aē Dāde, een seer groote rivier/ daerop schepen moghen varen van 100. vaten. Dit dese riviere loopt eē arm zupdelijcker op / Bengo genoēt/ makende mer Coanza (een ander seer groote rivier/het epland Loanda, beyde water stroomen te samen loopende/ uptdoeren veel sandes en slims/die't Eplandt vergrooten. Bengo is een groote stroom ofte Rivier / die men wel 25. Italiaensche mpen mach opvaren / dat zijn ontrênt 5. onser dupsche mpen. So lepe dan tusschen beyde dese vloozs. rivieren / het bertreffelijck Epland Loanda, met zijn habē/ die name van't Eplandt verkerpghende / ende woort ooc Loanda gheheten / welck te seggē

is/eben ofte plat landt/ sonder gheberchte. Dit Eplandt is ontrênt 4. mpen lanc/ende wepner als een vierdeel eender mple bree/ en op sommighe plaetsen niet meerder als eender boghen schoot / in't welcke dit seer te verwonderen staet/dat grabende op't landt twee ofte drie palmen diep/als die Zee vol is/en op het hooghste / datmen alsdan soet en drijckbaer water vint/en die Zee leegh zijnde / ende dan grabende/ ist selvige sout en byack.

Op dit Epland Loanda worden gevischet die schulphens / die men int gantsche Coninckrijk van Congo, en ander onliggende deelen/ in plaetse van gelt ghebruycht en uptgheeft/ welcke visscherpe op dese maniere gheschiet: Waer zijn sekere Vrouwen die aen den Geber des Heers haer een wepnich in die Zee begeben / en scheypen eenige koppen op met sande; Dese ghevult zijnde/ brengen 30 die te lande/ en wasschen het sandt van die schulphens ofte hooznkens / die seer klein zijn en veelcliep/ doch by haer meest tweederlep/ sommighe mankens / andere wijshens gheheten / welcke die schoonste zijn int aensien van glants ende vertwe. En oft wel dusdanighe hooznkens op vele stranden van Congo ghehouden werde/ so zijn doch dese van Loanda die werdeste en schoonste/ en die alleen gheacht werden / zijn seer subtyl blinckende/ en aswertich / andere forteringe van coleuren zijn vā geender pyjs. Dooz dusdanighe hooznkens/ koopt men al/ daer alle dinghen/ ja selfs Gout en Silver/ en alle virtualie / waer upt te aemnercken staet/ datmen niet alleene int Coninckrijk vā Congo, en naestliggende landen / maer oock in andere plaetsen van Aphrica, ende int rijk van China, en sommighe deelen van Indien / andere materien van gelt ghebruycht heeft / als by ons ghebruyckelijcken is/ van Gout/ Silver ofte Coper / ofte eenige vernenginge van desen/ want in Ethiopien geven 30 Deyer upt 1000 gelt/ en int Coninckrijk van Tombuto ontrênt die Rivier Niger, Zee Dooznkens en Doycelleten/ als ooc in China en Bengala, also dat dooz die ghele werelt het Metael niet in sulcker weerdicheyt is/ geelick in Europa/ en an dere onliggende plaetsen. Op dit Eplandt zijn 7. oft 8. doozkens / gheheten nae die tale der landen Libara, waer af het voornaemste ghenoot wort die Heylighe Gheest, in't welcke die Gouverneur resideert/ van Congo gesondē wesende, die aldaer het recht verwaert/ en op het visschen deser Slacken-wijshens ofte Zee- hooznkens acht neemt: Hier houden ooc veelcliep beestē/ Gepten en wilde Swynen / want die tanne wildt gheworzen zijn/ ende haer nu in die boschagien onderhouden. Oock groept alhier eenen grooten en wonderen boom / gheheten Enlanda, altoos groen wesende/ van seer vrende duethden / nametlijcken dooz zijn tacken die hoogh op wassende / nederwaert werpen sekere dunne draepkens/die welcke rakende op die aerde/ wortelen hoozts brengen/ waer upt andere planten ofte boomē voozt spruyten / seer overbloedich vermenichfuldigende. Onder die eerste rinde ofte bast deser boomē / groept een sekere forteringe van Linnen / welck gheklopt ende gherpicht zijnde nu breebe ende leughte upt ghetrocken wort / ende van die Linnen kleeden 30 haer ghemeene ende arme lypden.

Op dit Eplandt ghebruycken 30 oock scheypen gemaect van Palm/ ofte Indiaensche Rote boom/ die bozders te samen geboecht/ op

Op Epland Loanda gra- uende 2. oft 3. palmen diep/ als de Zee vol is hebt ghy soet wa- ter/ende lech water zijnde ist byack.

Op Epland Loanda worden ghevischt die schulphens die in al dit rijk voozt gelyc wert upghes gheven.

Hoe dese hooznkens ghe- vist worden.

Dooz dese hooznkens koopt men al/ daer alle dinghen/ ja selfs Gout en Silver/ en alle virtualie / waer upt te aemnercken staet/ datmen niet alleene int Coninckrijk vā Congo, en naestliggende landen / maer oock in andere plaetsen van Aphrica, ende int rijk van China, en sommighe deelen van Indien / andere materien van gelt ghebruycht heeft / als by ons ghebruyckelijcken is/ van Gout/ Silver ofte Coper / ofte eenige vernenginge van desen/ want in Ethiopien geven 30 Deyer upt 1000 gelt/ en int Coninckrijk van Tombuto ontrênt die Rivier Niger, Zee Dooznkens en Doycelleten/ als ooc in China en Bengala, also dat dooz die ghele werelt het Metael niet in sulcker weerdicheyt is/ geelick in Europa/ en an dere onliggende plaetsen.

Reghens is het Gout en Silver in sulcken weerdicheyt als in Europa.

De Gouverneur neemt wel acht opt visschen deser scheypen.

Een boom die in veel stamme van nedercliep/ en al voot waert/ is onder den bast blas datmen sine men van maect.

Indien scheypen van hout van Indiaensche boomē.

Op dese Riviere maect men scheypen 30 een hant die 200. manne draghen konnen.

Crocodillen houden haer in dese rivier/ ooc Zee-perc/ swynen/ die 500. pout swaer zijn/ seer goet van smact.

De Wiskens ghehanghen zijnde/ moeren dooz den Coninck gebruycht worden.

De Rivier Lelunda/ daer de hoofstade Congo gheboort is.

Op de Rivier dāde moghen scheypen varen vā 200. vaten.

de maniere als die Portugesche Vercken / die met seyl en ende riemen voozts gaen / ende niet dese visschen 3p in alle rebiere daer ontrent / die seet rijk van visch zijn ; ooc varen 3p daer mede nae t'vaste landt. Op die 3pde / welke daer streckt nae t'landt / wassen in sekere diepten boomen / aen die wortelen dalende het water van die Zee / alwaer Westers groepen een handt groot wesen / seet goet om te eten / en wel belient van dat volck / die sodanighe noemē Ambiziamatare / welck te seggē is / Visch van steenen. Dit Epland op het alder nauwste is nae by t'vaste landt / ende de Canael wert menichmael van dat volck overgeswommen / ende in dese engte siet men sekere Eplandekē / die ten tyden als die Zee hoogh is / bedert zijn met water / en ten tyde boven water. Ontrent wesen / vint men aen die wortel des booms / die voozgenomde Westers. Naē by dit Epland aen die buytenste 3pde / swemmen outalliche veel Walvisschen / die swart schynen te wesen / en verchē tegens een / makenderen doobende / welcke van die Swarten ghevischt wesen / vanden daer Craen upt / met dit en niet Peck die schepen versozghende. Die vooz3. haben heeft haren mont nae t'noorden / wynt ontrent zynde een halve Italiaensche myl / daer seer groote diepte is / en rechte reges over aē t'vaste landt / is dat dozp geheeren S. Paulus / niet vast ofte gefortificeert wesen / bewoont bāde Portugesen / die aldaer gebuert zijn met Wyf ende kinderen upt Portugael. Dese geheel Canael is seer vischryck / insonderheyt vā Sardijns en Enchioues / die welcke in winter's tyden alsoo veel daer zijn / dat 3p van selfs opt landt springen / als ooc verderlep andere goede visschen / Tongen / Seueren / Warbelen / groot Kreeft / die seer gesondt en overbloedich daer zijn / dat het meeste volck hem daer mede gheueert.

Van Loanda noch wyder varende / comt men aē die Rebiere Coanza / welke rebiere met Bengo een ander voozghenoemt / het Epland Loanda maken. So heeft dā Coanza ooc haren oorsprongh upt een kleyn Lach / twelck eē rebiere maect / die daer bloept upt het selfde groote Lach / daer upt die Nilus / en niet andere rebiere haer beginsel hebbe / welck Lach in dese Earte gheeten wort Zaire en Zēbre / van den ouden Tritonis Lanis / om dat hier in (so men seyt) Zee-goden en Meerminnen ghebonden werden.

Comēde weder tot die Rebiere Coanza / is die selve int inbaren ontrent een halve myl breed / en men mach teghens stroom op met klepne schuytjes varen / ontrent 20. onser inplelen / dan heeft gheen bysondere haven. Hier ontrent begint het Coninckryck vā Angola / twelck wel eertijts oock gehoojt heeft onder het gebiet des Conings vā Congo / dan vooz wepnich jarē / dooz eē seker Gouverneur daer van afgezarcht / en eē bysondere heerschappie ghevoorden / die hem hout vooz byent / en niet vooz onderdaen ofte Wasal des Conings vā Congo / schiecht hē nochtans ten tyden eenige giften / op de maniere als schattinghe.

Van Coanza volcht een uphoek / genoemt Capo Ledo / om die welcke ghepasseert zijnde / comt men noch aen sommige ander Rebiere / Die eerste diē dēselept / wort Songa geheert / vint men ontrent 2 1/2 Italiaensche / ofte 5. duysche myle mach opbare / Die ander Bengeli / al waer nu eender van die onderdanē des Coninck vā Angola het commandement ofte ghebiet heeft / ten lesten comt men aen eē mid-

delbare haven van groot goet / en bequaal vooz allerlep schepen / gheheeren den inpoek der Roepen / van sommighe den Geber der Roepen / om dat aldaer groote menichte van Roepen weyden / wesen de plat landt / bychtbaer van Gras en allerlep virtualie / en men heeft hier oock openbaerlycken op eenighe tijt te hoope ghebonden eenigerlep metalen / ende insonderheyt Silver / als Lopez en Pigafetta zijn oversetter betuygen / waer upt dit ten meesten ghenomen is. En dus verre plach te strecken die Custe langhs het groote en machtige Coninckryck van Congo / al waer die meeste baert en handelinghe der Portugesen int beginfel der ontdekkinghe gheweest is / en vanght aen 4 1/2 graden / aen die Zuyd 3pde van den Equinoctiael / verbolgde tot op die hoochte van 13. gradē / welcke makē 630. Italiaensche mylen / en 126. duysche / 5. mylen vooz een gerekent. En oft wel dit landt / ghelijck oock alle andere provintien vierderlep 3pde ofte grensen heeft / oost / west / zuyden en noorden / soo sal dit ghenoech wesen / dat beschreven is die west 3pde deses Coninckrijck / so verre het streckt langhs die Zee Custe / dienstelijken tot die Africanische en Indische navigatie / Hier by sal ick noch voeghen eenighe discoussen. Dit Coninckryck ende dese bychtbaerheyt betert ontdekende / soo staet van te merken dat het gheheelerijck van Congo / afghedeelt wort in ses vooznaemste Provintien / die gheheeten worden Bamba / Sogno / Sundi / Pango / Batta ende Pamba.

Bamba is die grootste en die rijkste / streckt langhs die Zee custe / van die Rebiere Ambrisi tot die rebiere Coanza toe / hebbende onder haer veel Reeren / Dese namen niet noodich te verhalen / wordē alle geheert Mani / dat is Heere / als Mani Bamba / Heer van Bāba / Mani Loanda / Mani Coanza / Heer van Loanda / Heer van Coanza. Dese provintie vā Bamba is de suetel / het schilt en die bescherminge van t'geheele Coninckryck Congo / daer upt alle ghewelt en tegenstaet den vanden geschiet / wāt 3p wederstaen alle rebellen van die onluggēde plaetsen / hebben dapper volc / die allerijt inde wapenen zijn / den Coninck in allen swaricheden en rebellen hulpe betuyfende. In tijt van noot / mach hy alleen upt dese eenige provintie by die 400000. wel gewapende mannen (verstaet nae die maniere des landts) opbrengen.

De vooznaemste Stadt van dese provintie licht in een even velt / twelck hem streckt tusschen die Rebiere Loze ende Ambrisi / ende is gheheeten Panza / twelck een ghemeene name is van alle steden / al waer die Gouverneur woont : licht van die Zee ontrent 100. Italiaensche mylen / twelck 20. vande cuse zijn. In dese provintie heeft oorsprongh het geberchte / inde welke Wyden zijn van Silver / en allerlep andere Metalen / streckende nae t'Coninckryck van Angola / seer rijk zijnde / om dat men oock aen die Zee-strand vint die Slecken huyskens / die haer diē vooz gelt / so is oock hier die grootste rooymanichap vā Slaven / ghezarcht zijnde van Angola / welke die Portugesen alle jaers in groote menichte tot duysenden toe al daer hoopen / ende die verbueren in differente landen / om aldaer te verroopen.

Het volck van dit landt zijn dapper in wapenen / dragen lange en brede gheweeten ofte rappiere / gelijk die Slaboons en Swisers / die haer toegevuert werde van die Portugesen /

Oesters wassen onder de wortels vāde boomen / aen den Geber staende.

Wechten der Walvisschen maken dat de Indianen Craen kragt.

Op't Dooz S. Paulus woenen Portugesen / die daer ghecomt zijn met Wyf en kinderen.

Overbloet bā Visch.

Het Epland Loanda.

Int Lac Kaire oft Kaire hē houden haer veel Meerminnen ende Reeren.

Hier begint het Coninckryck Angola.

Angola plecht onderdanich te zijn dē Coninck van Congo / noch gheben 3p giften.

De Rebiere Bengo.

De Rebiere Bengeli.

En habb die gheheeren is de haven vā de Roepen / ontrent sulcke menichte vāt Roepen zijn.

De custe van Angola strecken vanden 4. en half graet tot den 13. graet.

Dese beschryvinghe is diensteijck tot die Africanische ende Indische Navigatie.

Het Coninckryck vā Congo is verdeelt in diversche provintien.

De Reeren in Congo heeten Mani Bamba / Mani Loanda / Mani Coanza etc.

Bamba is de beschermende handt dē Coninckryck Congo.

De provintie Bamba kan opbrengen 4. hondert duysent ghewapende mannen / nae de maniere des landts. De hoofdstad Panza / daer hem dē Gouverneur in onthout.

In dese gheberchten zijn Wyden van Silver ende Silber.

Hier vāt grootten handel van Slaven.

Wappere
diergryndel
en seer ster-
ke mannen/
zijn de inwo-
ners des
lands.

Inde provin-
cie van Pau-
ba/ zijn me-
nichte van
Olyphanten/
haer leven is
150. jaer.

Wapen O-
lyphants van
den gebonden
200. poun-
twaer.

Woe die Oly-
phants rinde
op haer syn-
de ghevoert
worden.

Woe de Oly-
phants haer
doez de vlie-
ghen weten
te beschermen.

De haeren
der Olyphants
stroomen in
groote waer-
den geboude.

En hare upe-
haren stiet
kanunen met
handen niet
beken/en om
die te kappen/
stellen zy haer
in perijckel
haer leuens.

Wittraet van
Olyphants
reuten ran-
nen by O-
paludanus
sien.

Wolff is de
opnie vande
Guden/dat
de Olyphants
haer niet
comt bangen.

sen; Men vindt so sterke mannen aldaer/ dat
3p een Slave in eenen slach midden dooz hou-
wen: ja eenen levenden Osse den kop af; Dat
meer is/ men heeft ghebonden die het vierde
deel van een boote Wyngs/ weghende ontrent
325. ponden op haren arm ghebzagen hebbē/
Wenssens dese gheveeren boeren 3p oock bo-
gen/daer op 3p wel gheoeffent zijn/ met lange
Bokelaers van schofen ranssen ghebloet/ en
als men by wyf sien mach:

In dese Provintie van Pamba vintmen
veelerleyp vrenten dieren/ als eerstelijcken O-
lyphanten/ die men hier seer veel vindt/ om die
overbloet der hofschē/ wepden/ ende stroontē
die overbloedich water by venghen/ die hier
seer groot zijn: want 3p wassen die halve tijt
haers levens/ ghelijck men sepe/ en leuen 150.
jaeren/ die in Portugael ende by ons gesien zijn/
zijn kleijn/ om dat 3p ionck/ ende tot haer vol-
komen wasdom niet en zijn ghecomen. Dat
dese beesten dus groot werden/ mach mē oof-
afmeten upt die groothēyt en swaerheyt som-
miger tanden/ die daer van ghebzacht wēde:
want mē heeft ghebonden die 200. medi-
cinael ponden/ het pont van 14. loot gewogen
hebben. In die tale van Congo wert een O-
lyphants tant ghenoemt: Mene Manzo, dat
is/ Olyphants tant; Die jonghe Olyphanten
noemen 3p Moana Manzo, dat is een jong-
ken van een Olyphant; Haer oogen zijn niet
minder als een der grootste stondbassen die de
Turcken boeren/ sepe spannen lanch/ van ghe-
dante ofte fozme eens Eps/ treckende na de
schouderen scherp toe/ en niet hāt kloppen der
oogen en des steers verdyppen 3p die vliegen/
als oock niet het froncelen ofte ranssen persen
des vels/ die selvighe doodende; Het haer van
den steer hebbē 3p seer dick/ als klepne biesen/
swart ende glinsterende/ ende inden ouden veel
schoonder en stercker dan inden jongen; oock
meerder van weerden. Dese haysen werden
van die volckeren ghebzucht/ tot vertierfels
des hales/ insonderheyt de Mannen en edels
vrouwe int rijk van Angola, ende de onsig-
ghende plaetsen/ die seer weert ende lief hou-
den om dese beesten/ daer 3p afgehouwt zijn/
ende der haysē schoonheyt en sterckheyt: wā
3p so sterck zijn/ dat men die niet met handen
beken mach. Men vint sommige die haer le-
ven in perijckel stellen om dese haysen te beto-
men/ en dat op de maniere als volgt; Wen
Olyphant in eenighe enge comende/ dat hy
hem niet dajpen en kan/ en springen 3p daer op/
ofte comen van achteren met scherpe vles-
sen ende synen die af/ die verhoopende/ welcke
ghebloet werden/ ofte ringhs wofte ofte
anders/ ende ghebzagen om den hals/ om die
armen ende aen die vingheren. Dusdanighe
heele steert en/ met die schoenē daer op 3p gae/
ende veelerleyp ringen van die haysē ghenaect
van die Swarten/ mach men by Paludanum
sien. Die Guden hebben gheen goede kennisse
van die Olyphanten ghehad/ indien dat 3p
schypden dat 3p haer niet konsten bupghen/ en
dat 3p moesten aen boomen rusten/ waer dooz
3p stelden darmen die vingh/ dan die experien-
tie van ons volck/ als oock hier te voren van
die Portugesen/ hebbē die sake veel anders be-
bonden/ haer beenen in juncturen/ haer kon-
nende bupghē/ haer twee beens opheffende aen
boomen/ om het hoof daer af te eten/ en nae't
beeghe water te bucken/ ende daer upt te drint-
ken/ ghelijck men sulcke juncturen en het ghe-
beente daer by sien mach by wyf; Wat meerder

belanght die beschrybings vanden Olyphant/
bewijl veel antijuren sodanich beschreue heb-
ben/ achte het niet nootwendich breeder hier
te verhalen. Noch so zijn in dese Provintie veel
Tiger dieren/ van ghelijcke fozme en gedaete
als die tien tpen in dese landen gesien werde.
Het vertelt Lopez van dese beesten een won-
derbaerlijcke maniere/ en is/ dat 3p nemmer-
meer sullen aenbullen witte menschen/ maer
wel die swarte/ en liggende by een te slapen
witte ende swarte/ sullen 3p die swarten doo-
den ende eten/ ende die witten onbeschadich
laten; In honghers noot nemen 3p die beesten
(sonder vrees van die hupfen) wech/ wel ver-
staende int velt gheen ghedierte vinnende: wā
3p ghenderleyp loozte van dieren sporen/ wer-
den ghenocint in die tale van Congo, Engoi,
zijn weerde beesten ghelijck die Leru/ van an-
ders van haysē en geplecht/ werden gevangen
niet vergift/ sulchs in bleijs verbergende/ ofte
in stricke ofte met yppich ofte Roets gestortē.

Men hout aldaer die knebelen vā den Tiger
hooz een boos ende schadelijck vergift/ daer
af ghegheten wēde/ en als die doot volcht/
waer dooz 3p oock vanden Coninck ghestraft
werden/ die het vel venghen sonder die kne-
bels. Dese selve provintie venght oock voozt
ren ander ghedierte Zebra gheheten/ in allen
ghelijck een Wuij/ allet daer in upgesondert/
dat het voozt teke/ welck die Wuij niet en
doet; Dit beest is seer vrent van haysē: want
is van die rugghe graet af tot die buijck toe
al gestrept/ met bypderleyp vertwe/ swart/ wit/
ende doncker root/ die strepen ofte lypen met
propazte verholghende/ ende ontrent 3. bin-
gheren byet wēde/ ghelijck sulcken figuer
gheselt is int Boeck tot Roomen ghebzucht/
dat mē daer af sien ende lesen mach; Dese be-
esten om dat 3p alle jaers voozt teelen/ zonder
seer veel/ en alle wile/ en boven maten snel int
loope/ also dat die Portugesen hier af sepe
voozt hebben: so snel als een Zebra, willende
daermede bedupden die uperste snellicheyt;
Ean ghemaect wēde/ sonden seer wel die-
nen in plaets van Beerden/ om te loopen en te
trecken/ oock inde oozloch en ander nootwē-
dighe saken/ also dat hier upt kennelijck is die
versorgher der naturen/ die alle landen ver-
sorget heeft met nootwendicheyt/ so van be-
esten als andere dingen/ en actualie der selver:
Maer de wijl int gheheel Coninckrijk van
Congo gheen Beerden en zijn/ en oock niet en
wete te gezuichē/ die Osfen die daer veel zijn/
veel min wete dese beeste tā te make/ om sa-
bels daer op te leggē/ en niet comē te regirē/
so ghezuichen 3p in plaets der beesten/ die si
vāt mensche/ die daer op afgericht zijn/ en op
haerke vande straf haer houden/ v andere op
veelerleyp manieren te bzagen/ ofte in sekerē
Wich- kusen liggēde (gelijc die Judianē in die
Palankjns) ofte op stoelē sittēde/ als mē sien
mach in de contersefels int selve boeck tot
Roomē gduert. Daeromne die snel begheert
voozt te welen in dese landen/ ghelijc by ons
op die post/ die merke veel Slaven/ en verwo-
st die partjen als 3p moede zijn/ mach alsoo
seer haestich zijn reye volbzegen. Men vint
noch veelerleyp andere beesten/ daer sommige
van die groote eender Osse/ sommige kleijn-
der/ die 3p Empalanga heet; Veel wilde Bof-
felen/ Wolbe die seer nauwe riecken/ en wo-
der beeminnen die Osse/ die 3p upt den Palm-
boom trecken. Woffen/ Berren/ Wanden/ Gep-
ten/ Conpinen/ Hasen in seer groote menichte:

Wondertijcke
vertellingen
van Tiger
dieren.
Dat 3p gheen
wite mens-
chen/ maer
wel swarten
aenbullen te
verschuuen.

De Tiger
dieren herren
3p Engop.

De knebelen
vande Tiger
dieren is een
boos seign/
daerom ber-
boden de vel-
ten int open-
baer te bren-
ghen sonder
de knoels.

Wapen int
Congo/ Wap-
ten ghebondē
van groote
snelheyt/ also
dat de Ita-
lianen een
suzerchwoort
daer van heb-
ben.

Wat Gode-
lich land tot
daer onder
hout van als
gheest.

In plaets vā
Beerden ende
ander last
bzagende
beesten/ ghe-
dunckenen
hier de mens-
schen.

De beest Em-
palanga/ oock
Buffschen en
Woluen.

Woffen/ Ber-
ren/ Wanden/
Gepien/ Con-
pinen/ Hasen
in groote me-
nichte.

Doofake
waer dat fe
de Cibrat-
te hanghen.

Blanghen die
25 palmen
laan zijn.

Door wat
middel dees
Blanghen ge-
dangen wor-
den / en daer
nae tot fips
gebruycht.

Weren die de
menschen in
24 uren boe-
den.

Ghedante
van Zaken
die sommighe
Swarten aen
bidden.
Daer en de
ghedaente bā
den Camels.

Werscheppen
soorten van
water ende
landt vogels.

Op wat
hoogde
Songo/de
tweede pro-
vincie van
Congo leyt.

Der Ollyph-
ten / Apen /
Werkatten
van veel soor-
ten.

Zijnwaet van
Indische
Palmbloem.

Verdingh
mannen en
vulge van die
van Songo.

De derde pro-
vincie Sondi
oorsack waer

want 3p werden niet ghejaecht noch ghedoo-
det. Men vint oec alhier veel Zivet-cattē / die
3p tam maken / om die Zivette daer af te ne-
men / hebbende groote lust aen den ruck.

Slangen en Weren zijnder van twee ge-
daenten bp die onse te ghelijck / en seer groot
wat men vint die 25 palmen laan zijn / en 5
hiet: den buick ende de mont soo groot heb-
bende / dat 3p konnen verstande een Warte / ofte
een ander ghebierte van die groote: warden
op't landt ende bergen en int water / gebruy-
ken beide elementen. Dese beesten hare buick
vol ghegheten hebbende / blyven dickwils lig-
ghen als droncken ende slapende / en woeden
alsdan gedoodet / en van dat volck ghegeten /
achtende die vleesch beter als wy hoenderen
doen moghen. Daer zijn seer veel vergifte Ad-
deren / die den menschen bptende / in 24 uren
dooden. Noch zijnder sekere andere beesten / vā
die groote eenes Kās / op de manier als Wa-
ken / die vloghen en eenen street hebben / met
einen langen beek / daer in veel regelen vā tan-
den / eeten raw vleesch / zijn van twee blau en
groen / en met een geschildert vel / en twee voe-
ten; Dese worden van sommighe Swarten
aengehebeden. Noch vintmen aldaer vele Ca-
meleonten / zijn van die groote als een Paghe-
disse / met een hooge rugge / en vier voeten / ver-
anderen hare verwen / etc.

Belangende de ghevoegte / zijnder oock in
groote menichte / insonderheyt Indische
Dieren / Pauwen / Gansen / Endvogels / wil-
de en tamme / Patrysen / Falanen / Duptien /
Cottelduppen seer abundant / als oock Ad-
lers / Walchē / Spertwers / Pellicanen / en dier-
ghelycke. Dehalven die vooghenoemde / zijn
der oec veel Wapegapen / groene ende grauwe:
seer schoone roode voghelen / Fiamenghi ghe-
heeten / ontallighe soorten vā klein gevogelte /
niet minder lieflyck van ghesanck / als eenige
Canary vogelkens moghen wesen.

Die tweede provincie van Congo Songo
ghenaemt / licht ontrent die Riviere Zaire en
Loango, strekt tot die Riviere Ambrisi, nae't
noorden / op 7 graden / ende endicht aen die
roode Streten / roffen / die welcke liggen op die
bepalinghe van't Coninckrijk Loango. Int
midden vā dese Provincie is een stadt Songo
gheheeten / alwaer die Gouverneur woont:
daer af die Provincie oock haren name heeft.
In dat landtschap zijn veel Ollyphanten / waer-
omme hier grooten handel is int verwisselen
der tanden teghens Wier. Oock zijn hier veel-
derleyp Apen ende Werkatten / groote ende
kleine / van menigherleyp soeteringhe / daer ont-
der sommighe seer vriendelijck ende lieflyck
zijn / byden veelderleyp tytcoetingen / en doen
alles na / wat menschen door doen. Wē maect
oock in dese Provincie veelderleyp Lijnwaet
van die Indische Palm bloem / daer 3p groo-
ten handel mede byden. Van dusdanighe soe-
teringhen machmen veelderleyp by mysien.
3p zijn rijck van kopen / en van andere voog-
ghenoemde beesten.

Belangende haer gheloof / zijn Weydenen /
ende aenbieden wat haer gheleest / houdende
die Sonne als die Wan / door den grootsten
Godt / en die Maene als die vrouwe door den
tweeden. Haer kleedinghe is ghelijck die
van Congo, voeren oorsack met haer nabue-
ren / die van Anzicana.

Sandi die derde Provincie is die eerste / en
een beleeninghe des Conincks / waer omme dese
allerij geregert wert van des Conings eerste

gheboien Soen / ofte van Wintren des bloets / om dees van
die in die regieringe volghen sullen; light ont- des Conincks
trent die stadt Congo, van die Portugesen S. eerste Soen
Salvator gheheeten / en strekt van daer ontrent gheregert
40. Italiaensche mylen / ofte 8. duysche myle / waert.

tot aen die Riviere Zaire toe.
Die volckeren deses Landes / als oock die
van Pango, handelen veel met Sout en gero- waer dat
luert Lijnwaet upt Indien en Portugal ghe- daer meeste
bracht / door haer gelt schelphes gebruyckende: belynghe is
3p ontfangen door dese Waren Linnen van en wat gelt
der Palm boom / Ollyphants tanden / Zabel / 3p ghebruyck-
Warteren / en eenige banden ofte gordelen vā ken.
die selvighe Palmbooms bladeren genaemt /
seer weert gehouden in die landen: ghelijcken
sodanige oec by mysien. Het waer in dese
Provincie veel Christiaels / en veelderleyp soorte
van Metalen / doch so vernemen 3p hoed allen
het Wier / segghende dat andere Metalen niet
nut ofte profijtelijck zijn: want upt het Wier
maken 3p Messen / Swaerden en wapen / en
dierghelycke instrumenten / nootwendich tot
onderhoudinghe der menschelijken natueren.

Pango, die vierde Provincie / is in nozichte
tyden en byp Coninckrijk geweest / zyns selfs
regieringe houdende / streckt nae't noorden aē
Sundi, nae't Zupen aē Batta, nae't weste aē
landtschap van Congo, en nae't oosten aē die
gheberchte van die Sonne: Die noornaemste
stade heet oec Pango, leyt op die west 3pde vā
de Riviere Barbela, die oorspronck nemt upt
het groote Lark / daer upt die Nilus vloeyt.

Waren hādel is eenderleyp met die van Sundi.
Batta, dat 5. landtschap grenst nae't noorden
aen Pango, en nae't oosten aen de Rivier Bar-
bela, en streckt voorts aen die geberchten der
Sonne / ende aen die voet van die Salpeters
bergen / en nae't Zupde vā't selfde geberchte /
voert he aē Barbela, tot die verbernde berghe
toe. Die noornaemste stadt woxt oock Batta
gheheeten / al waer die Gouverneur woont / de
welcken toeghelaten werden Wustschutten / en
dat om oorsake / dewijle oost op / ober die ghe-
berchten van die Sonne / en van Salpeter aē
die oost ende west 3pde van die Rivier Nilus
woonachtich is eenigerleyp velt / Giauas ge-
heeten / van die van Congo, ende in haer eyge
land Agag, seer weert en strijthet / gherecht
om wapenen te handelen / en rooverye te by-
nen / van welke dagelijckse inballinghe ghe-
schieden in die naest liggende lande / en ten ty-
den oec in Batta, daeromme het van noot is /
dat 3p gerust en op haer wacht staen om haer
te beschermen.

Dese provincie mach opbyngen 70. oft 80.
duysent wel ghewapende mannen / en alhier
van daen bynght men vele Zabelen en Fluy-
nen / hebben eenderleyp handel / ghelijck des van
Pango en Sandi.

In Pemba, wende die seste Provincie / ligt
de Hoofstade van Congo, eertijts Baaza ge-
heeten / dat is 't Hof / en nu van de Portugesen
Sanr Salvator, light op een gheberchte / land-
waert in / berre vā die Zee / 150. Italiaensche
mylen / zijn 30. onse. Dit geberchte is groot
en hoogh / ende meest steen / die nochtans Wier
gheest / ontrent 2. onse mylen int ronden heb-
bende al behout met vele doypē en huyfen / be-
woont met meer dan 100. duysent menschen.

Het aertrijc deser bergē is seer vruchtbaer /
door de versche lucht die seer claer en gesont
is; Gheest oec veel goet waters / den menschen
nimmermeer schade ghebende / is rijck van
gras ende allerleyp beeste; vā vruchtbaer boe-
men /

waer dat
daer meeste
belynghe is
en wat gelt
3p ghebruyck-
ken.

By d. Pal-
zyn versche-
den waer vā
Sundi te sē.

Deel Christal
ende Staal.

Waarom dat
3p het Wier
vernemen.

Beschrybin-
ge van Pango.

Gelegentheyt
van Pango.

Handel van
die vā Pango.

Gelegentheyt
van Batta.

Batta / die
noornaemste
stad in Batta
oorsack
waerom hier
Wustschutten
woonen mo-
ghen.
Wat volck
de Giauas
syn / haer na-
men en ghe-
bruyck.

Batta kan
70. duysent
ghewapende
mannen op
byngden.

Beschrybin-
ge van Pē-
ba en Banya.

Banya siet
mē 150. Ita-
liaensche my-
len inde Zee.

Van haer veel
menschen
Banya des
woont woxt.
Rijck van
Gras / Woe-
men / Wiermen
en Geymen.

Alles het beste
en spijst de lig-
ste Grijn.

Gheborene
van Luca.

Wat grijn
Luca eerst vā
de rivier Nil-
lus ghepacht.

Turckische
Carwen daer
welk 30 haer
wechende.

Grijnen/
Limoenen/
Citroenen/
hier seer goet.

Indische Wp-
ghen/lijck
ende wel
smakende.

Indische
Bomen/daer
in Palmboom-
men seer
ghegheert.

Van dese
Palmboom
comt Olie/
Wijn/Algin/
Frucht ende
hout.

Door gebruik
van desen
Wijn/ is me-
rume meren
soeten gequelt

Daer 30
Wijndt van
maken.

men/die altoos groen zijn / overbloedich van
allerlep soorte van Grijnen / diemen in die
landen ghebruyck / insonderheyt van eender-
lep specie / die 30 Loco heet / en voer het voer-
naemij en beste Grijn houde / als wy Eruwe/
doch is kleinder / ende herst eenighe ghelijck-
heyt met het Wostert saet / uptghesondert
dat het wat groter is / twelcke 30 malen op
hande muelens / daer af 30 een seer wit meel
becomen / blanch / gesont / ende seer smakelijck
broodt gheveide / is van goetheyt niet minder
als ons Carwen broodt / en vudantich greijn
is in Congo seer veel / twelck voer menighe
jaren daer eerst ghebruyck is van die Riviere
Nilus / insonderheyt van die plaetse daer die
Nilus die tweede Lach verbulst.

Doc so iser veel witte Milie ofte Gheers/
ghenoemt Mazza di Congo , dat is gheseyt
Grijn van Congo, ende oock abundant ofte
overvloedich Maiz, dat is / Turckische Ter-
nie / die welcke albaer wepnich van weerden
ghehouden wort / ende van haer luyden ghe-
noemt Mazza Manprito , dat is grijn van
Portugael / met dit meest 30 haer Werckens.
Hijs iser oock overvloedich / dan van gheen
weerde: Dit landt is oock vol van veelderlep
oudercherpdelijcke vruchtbaere boomen / alsoo
dat het meestendeel van te gemeene volck / haer
van die vruchten onderhouden / als Citroen/
Limoenen / ende insonderheyt seer smakelijcke
Grijn appelen / die niet te soet ofte suet /
dan middelbaer zijn / en worden sonder schade
ghegheten. Bananes zijnder oock seer veel / het
welcke sommighe meenen dat die vruchten
zijn / die in Syrien en Egypten Musc ghehe-
ten werden / ende in dit boeck Indische Wpge/
zijn seer liefelijck ende welsmakende scrupen /
upt den soeten suet / ende goet voersel geveide.
In die platte velden wassen veelderlep specien
van Palmboomen / als die Indische Ro-
ten / ende die Wapen boortz brenghen . Noch
groeyt een andere soorte van Palmboome/
die boyghe twee specien gelijck / van die welcke
30 nemē Olie / Wijn / Algin / Frucht en Broot.
Die Olie persen 30 upt die pulpe van t' frucht/
ghelijckmen doet upt die Olyven / welke van
verwe ende substantie onse Botter gelijck is /
alleene wat groener / naet geel tteckende / die
welcke 30 ghebruycken in plaetse van Oly en
Botter / ende vanden die oock in Lampen/
sinderen oock hare lichamen daer mede / om
die selvighe gheade te maken / in somma / is
goet om te eten in tijt van noode / ghelijcker-
wijs alst ons volck overcomen is / die sonder
dese Olye van hongert hebben moeten vergaē.
Van d'anghe machien by my oock sien / van
die plaetse ghebruyck / als ooc den Wijn en de
Algin van de selvighe Palm-boom. Die wijn
tappen 30 bouen upt die boomen / die selvighe
doerbooyende / waer upt loont ofte druypt een
sap gelijck Melck / wofende koel ende fris om
te drincken / is ten eersten getapt / liefelijck en
soet / daer na wort het suet / en ten lesten Algin/
datmer tot Balact gebruycken mach: maer
verck ghebruycken zijnde / druyft het die urine
ofter water of / waer door dat in die landen
wepnich ghebonden werden / die leiden ofte
blasen stien hebben: Hier oock te veel af drin-
kende / maer het drincken / ende gheeft groot
voersel. Het broot maken 30 van die Stemen
deser vruchten / welke zijn van satsoen gelijck
Stamenbelen / maer veel harder. In dese stemen
zijn kerken seer smakelijck om te eten / gesont
en goet voersel bybruygende / en dese ghehele

vrucht is soo wel upwendich als inwendich
groen / en wert raw ofte gekocht geten. Daer
zijn andere boomen die een frucht voorts bje-
ghen / twelcke 30 noemen Cola, vā die groote
eender Dijn-appel / hebbende in sich andere
vruchten gelijck Castanien / in welke zijn 4.
roode ofte incarnate pitkens / die welcke 30 in
die monde houden / die suppende en knauwede
om den durst te bliffche: Dese fruchten in wa-
ter ghedden / maken die selvighe suet en smake-
lijck / stercken die Magē / en zijn boden maten
goet / tot een quade Levert: Andere soeteringhe
van wilde Palm-boomen worden daer oock
ghebonden / die veelderlep eetbare vruchten
voorts gheven / waer af die bladeren dienen
om die Wackens te maken / die herten te be-
ken / kofkens en andere nootwedicheden des
hupses te vlijcken / ghelijck men veelderlep vā
sodanige soeteringe by my sien mach.

Noch so zijnder andere boomen / ghenoemt
Ogheghe, die scrupen voorts brenghen / van ghe-
daente ghelijck geel Pijpen / liefelijck van
ruet en smack. Van dese boomen houwe 30
tacken / die 30 dicht by een planten / en aē mal-
kanderen vast maken / gelijck men by ons vā
Bucken ofte Hagedoornen boomen doet / ma-
ken also schuttinghen om haer hupen / die ge-
plantende tacken in een ghevloecht / wassende;
Doe so maken 30 hier upt galterpen en soner-
huykens om haer daer in te beschermen voer
die hitte der Sonnen. Beschauen die voortghe-
noemde vruchten werden albaer noch veel-
hande ghebonden / seer dienstelijck in die me-
derijn / en doch om te eten / insonderheyt Ta-
marinden, die upt den sueten seer liefelijck van
smaet / en in heere coetsen woder aegenaē zijn.
Die Dooren en Turcken ober land repfende/
nemē die Pulpe vā Thamarinden voer haer/
vermenngen die met water / drinckende sulcks
tot verkoelinghe der inwendighe herten / in-
sonderheyt der Levert en Rieren / ooc om sach-
ten cameranch daer af te hebben: gelijck ooc
Castia Fistula, die daer abundant is / en Cederē
Meloenen / Peponen / Concommerē / en aller-
lep ander aert van aert vruchten / die vieder
instructie hier af begert / die lese Odoardum
Lopez, overgheset van Pigafetta, en tot Ro-
men ghebruyck / daer upt dit ten meesten deel
ghenomen is.

Ende hoe wel die wooninghen in Congo
kleijn ende nederigh zijn / so en ghebrecht het
haer nochtand niet aen die materialen / inson-
derheyt aen den stien: want daer stien ghe-
noech groeyt / daermen ghehele columnen en
vierkante stucken van spie roode Warmer
upthouden mach / dat mer is / men vint so
groote stucken / dat men upt een stuck en ghe-
hele kerck soude houwen moghen. Boven die
verhaelde soeteringhe van Warmer / vintme
noch verghen van Jaspis / van Porphyer / ofte
roode Warmer / van wirtte ende andere colu-
ren / die tot Roemen gheheeten worden War-
mer van Numidien, van Africa en Ethio-
pien / daer af men veelderlep columnē tot Ro-
men siet / en by my eenighe blooten van dese
hanghe Warmeren gheliepen / van Roemen
gebruyck zijn. Men vint ooc albaer veelderlep
gehoyte stien / onder andere so zijnder waer-
in seer wonderbaerlijcken spacijsen ghe-
spynckelt ligghen / die men upt nemen mach /
en afschepden van die ander stenen / daer in
30 ghegroeyt zijn. Men mach oock van dese
ghehele columnen maken edeliquen ofte
andere werckē / daer in men gespepēt soude
sien

De herten
bande boom
Cola is lief-
lijck vā sma-
et / en sterck-
de maghe/
is oock goet
tot een quade
levert.

D. Palmbo-
men van veel-
derlep sien la-
ten van dese
Palmboomen/
Maten van
bladen ghe-
maect.

Beschryvinge
van eenen
boom Oghe-
ghe.

De planten
van desen
boom / daer
makē 30 haer
schuttinghe
van.

Dele vruchten
ende meere-
nen goet.

Hier waerdest
Castia Fistula
la / Meloen/
Peponen/
Concommerē
en.

Wierde stien
in Congo.

Dese berg-
in Congo vā
Jaspis / van
Porphyer oft
roode War-
mer / vā wirtte
ende ander
columnen.

Wierde
stien vā
men Colom-
nen edel-
men vā
maken.

sien blinken dese steentgen. Doch so zijnder
 andere vzeemde Steenen/ Metael houende/
 beelerlep van verwen/ als daer Coper/ int sien
 groen en blinkende: daer af men Statuen en
 andere werken/ schoon van ghebaente makē
 mach. So is dan niet het gezeck vā materte
 oozlake der kleijnheyt haerder woouinghen:
 want noch aen steen/ kalck/ hout/ noch aen
 beesten om sulcks doozs te hzenghen en ont-
 werkt/ dan allen af Steen-houwers/ Tim-
 merliupden en Metselaers/ die daer gants ge-
 en zijn/ waer dooz 3p haer behelpen met hare
 huten. Hier mocht nu verhaelt werden/ hoe
 dat dit Coninckrijk int ontdecken van Oost
 Indien/ int jaer 1490. en 91. gebracht is dooz
 die Portugezen tot het Christelijche gheloobe;
 Item/ hoe schandelijck dat naederhandt dat
 volck is verlaten gheworden/ doen het Sout
 begonst te ghebreken: Ick segghe niet dooz af-
 ganch ofte verminderinge des Gouds/ dan
 dat den Coninck van Congo gheraden was
 van eenen Portugees selfs/ die Wpne niet te
 ontdecken: oock die quade regierunge der Bis-
 choppen/ Papen en Monicken aldaer geson-
 den/ achterlatende: blijckt genoegh upt die hi-
 storie vān Lopez beschreue/ dat 3p niet die sa-
 licheyt der arme menschen! (maer veel meer
 die grootheyt en regierunge/ en haer onmas-
 tighheyt begerlijckheyt des Gouds te verfabi-
 gen) gesocht hebben: So heeft noch vooz we-
 nich jaren die tegenwozdighe Coninck twee-
 maal 3pne gesanten gesonden aen den Coninck
 van Spaengien/ en den Paus van Roomen/
 gants vziendelijcken biddende/ om Herders
 en Leeraers 3pnes volcks/ oder bp aenbede-
 de en presenterende die ontdeckinge der rijke
 Goudt-mynen die in zijn landt zijn/ om daer
 dooz Dienaers ende Leeraers 3pnes armen
 volcks in zijn rijk te trecke/ dan in die Chri-
 stenheyt is/ anders te doen/ die moet men tsa-
 men hanghen/ onderbrucken/ vervolgen ende
 vernielen/ doch dit bupten myne pzeessie we-
 sende/ hier af veel te spreken.

Comende weder tot verbolgh der Luster
 van Angola. na die groote Cape van Goeder
 hope toe. Erst Angola belangende/ is sulck
 boden alle gelooflijckheyt seer volckrijck: ooc
 overbloedich van Silber/ Coper ende ander
 Metael; rijk van allerlep victualie en beeste/
 insonderheyt Kopen.

In Angola is overbloedich Silber/ Coper
 en ander Metael/ en gants gheen gezeck van
 victualie en beeste/ insonderheyt Kopen/ noch-
 tans eet dat volck liever Bonde-bleijs dan
 Kopen bleijs/ die 3p slachten en dunder betal-
 len/ dan eenigh ander bleijs.

Daer gelt zijn scholpkins ofte hooznkens/
 ghelijck ooc die van Congo/ als oock die tale/
 doch onderschept van uysprake in sommig-
 he woorden/ als tusschen Spaens en Portu-
 gees. Waren Coninc is eenē Afgoden dienaar
 ofte hepden; 3p nemen so veel Wzouden als
 3p selfs willen/ waer dooz so grootē oberbloet
 van volc is/ dat Angola alleen bp een miljoen
 ghewapende mannen kan op hzenge/ alle be-
 rept tot dienste haerder Heeren/ inde oozlof-
 te gaen. Dit volck gebruyckt vele glazen Pa-
 ternosterkens van Venetien/ van differente
 colieren tot haer vertierfels om den hals en
 armen/ noemen die op haer tale Anzolos,
 ende aen snoerkens ghemaect weseude Mi-
 zanga.

Ghepasseert zijnde het Coninckrijk van
 Angola/ en die Oever der Kopen/ Sene delle

Vacche gheheeten/ Lupen aen tot die swarte
 Cape ofte upthoeck/ die Custe streckt langhe
 die Zee ontrent 220. Italiaensche mylen. Op
 dese Custe is vast eenderley landt/ ghelijck als
 in Angola is/ en staet onte tgebiet vā vele
 Heeren/ en van desen swarten upthoeck strekt
 een linie oost aen/ afdeelende het geberchte/ die
 men noemt Die koude/ die oock in sommige
 hooge plaetsen raderder den Equinoctiael ge-
 heeten werden die Snerbergen van die Por-
 tugesen/ welke endighen aen die voet van die
 Cristal bergen/ die name nemde vā die over-
 bloedicheyt des Cristals/ so 3p upe gheben.

De dese Sner-bergen nemen oozspronck
 die watten die de Lach maken/ van die Por-
 tugesen Dumba Zocche ghenoecht/ ende dit
 Cristal gheberchte strekt voozder nae t nooz-
 den/ na die Silber tigen tot Malomba toe/
 al waer endicht het Coninckrijk vā Congo.
 Die hevier Coari sulcks afdelende/ vervol-
 gende die custe van t Coninckrijk van An-
 gola/ nae die C. di buena Speranca toe/ strekt
 die cours lāgs het Coninckrijcke Climbebi/
 al waer regiert den Coninck Marama/ en dit
 landt strekt hē tot die hevier Bavaghal/ ooz-
 spronck nemende upt die geberchten vā Lana
 ofte die Mane/ en te samen loopende met die
 hevier Magnice/ welke bloept upt het vooz-
 genoemde groote Lach/ en hier na volckje dē
 Tropicus Capricorni/ en tusschen desen Tro-
 picum en die C. di buena Speranca en regeert
 geen eenen Coninc/ maer veel differente Hee-
 ren. Dit landt is beset met hooghe/ scherpe en
 koude onbewoonde bergen; volck datter is
 leest in veldt/ gelijk die Arabiers in hutten/
 bekleedet met beeste vellen/ wilt ruigh volc/
 en niet om te betrouwen/ latten ooc die vzeem-
 delingen gheen conuersatie ofte taffique toe.
 Hare wapenen zijn Flirzen ende Wpleu; haer
 spise vrucht der aerde/ en vleesch der beeste.

In het gheberchte van die Mane/ hebben
 die Gube gemect dat de Nilus harē oozspronck
 hadde/ dan qualijck/ als te hopen verlaert is.

In dit geberchte nae t westē/ lēpe tē klein
 Lac/ Gale gheheeten/ upt het welke bloept
 de heviere Camilla/ van die Portugezen/ die
 soete hevier ghenoecht/ welke ontrent den
 valschē hoek van die C. di buena Speranca
 haren uptloop heeft in die Zee; Weseu hoek
 wort daeromme die valsche ofte onrechte ge-
 heeten/ om dat die schepen die van Indien na
 Portugal varen/ eerst eenē grootē hoek ofte
 hoost/ ontdecken/ genoemt Delli Aguglie/ en
 daer na dit kleijndere/ waeromme 3p het noe-
 men dat valsche hoost/ weseude ontdert van t
 oprechte en groote hoost. Die spacie die tus-
 schen dese twee hoostē ofte hoerck is/ beloopt
 ontrent 20. duysende mylen/ en de wyle die self-
 de uytsteken gelijck twee hoozen/ maken 3p
 een Inham ofte Golf/ in de welke die Por-
 tugalsche schepen ten tyden water in nemen
 upt die soete hoozgenoechte hevier/ en het volck
 ontrent dese hevier woonende/ is ooc swart/
 (hoe wel die Polus Antarcticus hem aldaer
 verheft op 35. gradē) als ooc die bewoonders
 van die koude geberchten van die Mane: also
 dat niet die hitte der Sonne: maer veel meer
 die eegenschap des landes mogen toschryue.

En om dat dit dē alder grootsten hoek is/
 die alderberst in die Zee uytstreckt vooz alle
 d'andere van die gehele Werelt/ en seer peri-
 culoes om te passeren/ (als ooc alle andere upe
 hoerken) ende oock om dat die Zee alhier seer
 schijckelijck tiert/ ende dat vande landstrijge
 winden

Die vā Con-
 go ghebrecht
 Metiers/
 Dienhou-
 wers om goe-
 de hupfen te
 bouwen.

Congo is an.
 1491. tottil
 Christen ghe-
 loobe bekeert.

De Coninck
 van Congo
 verbercht die
 Sout-mynen
 daerom vāde
 Christenen
 verlaten/ die
 niet daer sa-
 licheyt maer
 Sout soecht.

Den Coninck
 van Congo
 schijft on-
 derwaer ende
 leeraers den
 Spaengien
 en aen den
 Paus.

De Custer
 van Angola
 tot de Cape
 vande Goede
 hope is over-
 bloedich van
 Silber/ Coper
 ende alle
 victualie.

Die van An-
 gola hebben
 groot ober-
 bloet van vic-
 tualie/ eten
 geeren Bonde-
 bleijs/ haer
 gelt zijn hoo-
 znkens.

Angola en
 opzenghet
 een oozlof-
 een miljoen
 krijghsvolck
 en dienst ha-
 res Heeren.

Sene delle
 Wachs/ oft
 den Oever
 der Kopen.

Groot ober-
 bloet van
 Cristal.

Silber bergen
 tot Malomba.

In dit Coninck-
 rijck Climbebi
 regeert den
 Coninck Mar-
 ama.

t Landt heet
 Tropicus Ca-
 plicorni is
 gants bergh-
 achtych/ van
 volck betwe-
 die gheen ge-
 buirge plaets
 en hebben.

In dit ghe-
 berchte vande
 Mane nitten
 men dat de
 heviere Ni-
 lus haren ooz-
 spronck hadde.

Dit daerom
 den valschē
 hoek/ om dat
 de schepen daer
 vooz bedroeg
 worden.

win den vallen/ die selvighe Zee in groote be-
roerte stellende/ waer door ghebleven zijn so
veel groote schepen van Portugael/ en dewijl
van die oude Histozie schryvers hier weynich
afgeschreeven is/ door en aler die Portuge-
sen sulcks ontdecken/ achte ic raedtsaem hier
die mate en die sekere crantenisse te stellen:
hoe groot die navigatie zy van Portugael na
Indien/ dewijl alleen dese grooten uphoerli-
om te waren by die 6000. Italiaensche mylen
bedraghen: want van die Revier van Ferdi-
nando Poo, al waer die hooft aenhanght upt
te loope in die Zee/ tot zyn upterste punt toe/
welck upgheseft hebben te heeten Delle A-
guglie, dat is/ van die Baelden/ reiken mē die
Custe langhs van't noorden tot het Zupen/
meer dan 1200. Italiaensche mylen/ en al die
ander zyde van't selvighe punt tot die hoek
Guardafu, tegens over het Epland van So-
cotorā, tellen men die Custe van't zupen nae't
noorden volgede/ over die 3300. Italiaensche
mylen/ waer van die 1000. recheidert duyt-
sche maken/ belopen 660. alsoo dat van Lis-
bona ontwarende/ die custe van Aphyrā/ ende
die C. di buena Sperāca, tot het Coninckryck
van Goa, zijn quiter 15. duysent Italiaensche
mylen. Van daer voorder nae Malacca ende
China, is noch soo wyden reyse/ dat nimmer
van geen volck op aerden so grooten en swa-
ren Zeebaert is voorgekomen/ als van die
Portugesen ghebaen/ upghesondert nu in
weynich jaren van sekere Engelsche Edel-
den/ die niet alleen dese reyse/ maer haest die ge-
hele werelt hebben ontfelt. Men noemt dit
hooft di buena Sperāca, dat is/ het hooft vā
Goeder hope: want alle die schepen die nae
Indien seilen/ ofte van Indien comen naer
Portugael/ besorgen allen dit hooft om te co-
men/ meenen sulcks gheschied wesen/ alle
periculen te hebben gepasseert/ en om dese be-
geerte/ hebbe gestelt de name vā Goede hope.

Nu om weder te komen ten propooste van
die Custe van Aphyrā/ voorszjynde Di C.
dell' Aguglie, volghen verder vele bequame
plaetsen en havens om schepen te bergen/ als
die voornaemste gheheten Seno Formoso, en
II Seno del Lago, om dz die Zee aldaer maect
een Golf ofte Anwoij/ inde welcke sekere E-
plandekens en havens zijn/ en wat voorder
loopt in die Zee die Revier/ geheeten S. Chri-
stophoro, in welckes mont drie Eplandekens
liggen/ en noch verder komt eē Revier aflou-
pende door't land/ welck die Portugesen ge-
noemt hebben/ Terra della Nativita, dat is/
lant van Christus/ om dat het op die dach
ontbert is/ tot die C. della Pelcheria, Tusschē
dese Cape en die revier Magnice, leyt het Co-
ninckryck Butrua, 'twelck strecht aen die ge-
berchten van die Mane tot dese Revier toe na
het noorden/ al waer het land Monomotapa
is/ ende nae't westen tot die Revier Banagul.

In dit landt zijn veel Gout aberen/ en het
volck zijn vast van eenen doene/ met die van
Monomotapa. Alwaer de Custe van die Zee
bervolghende/ ontbert hem die Revier Mag-
nice, alwaer dan begint het Coninckryck van
Sofala, ende het rijk van Monomotapa.

Dese Revier heeft oock afspionck upt het
selve Lac/ daer upt de Nilus vloeyt/ en loopt
in die Zee/ in de midten van den Zupā/ tusschen
twee uphoercken/ die zene Della Pelchiera, en
D'ander Delli Correnti gheheten/ gheslachten
op 23. graden en een half/ aen die Zupd zyde
vā de Polus, onder de Tropicus Capricorni,

Tot dese Revier vloeyen niet betre van die
Zee/ drie andere kenneijcke Revieren/ waer
af die voornaemste die name van S. Chri-
stoffel heeft/ en van die Inwoonders des lāds
Nagoa, om dat het op dien dach ontbert is.
Die twee heeft haren name van een parti-
culier persoon/ gheheten Lorenzo Marchos,
om dat hy't eerst ghevonden heeft. Dese twee
Revieren komen dan't geberchte der Mane/
die in dat landt Toroa gheeten werden. Die
derde Revier wort genoeint Arroce, of spionck
nemende van d'ander zyde der gheberchten/
daer die Goudt Mynen zijn van Monomo-
tapa. Op sommighe plaetsen van dese Revier
brinnen coltachich Gout gelijck saem. Dese
drie Revieren dan te samen loopende/ met die
grootte rivier Magnice, ontrent die Zee/ gietē
overbloedich water upt/ en vā die mont deser
Revierē verseyndet sich het Coninckryck vā
Sofala, tot die Reviere Cuama toe: welcke ha-
ren name heeft ontfangen van een Castelkē/
die selve name hebbende/ bewoont vā Maho-
metanen. Dese Revier van Cuama deelt haer
af in seuen Estien/ met vijf Eplanden/ behal-
ven die opwaert aen zyn/ ende alle volckryck.
Dese Revier vloeyt oock upt die selve Fon-
teyns ofte Lark/ daer upt de Nilus comt.

So strekt dan aldus het Coninckryck vā
Sofala, tusschen dese twee Revieren Magnice
en Cuama, langs die Custe van die Zee/ doch
is kleijn en niet weynich plecke en stedē/ waer
van het hooft is Sofala, op een Epland van
die selvighe revier liggende/ het ghehele landt
die name ghevende/ alles bewoont vande
Mahometanen/ haren Coninck oock van die
Secte wesen/ onderwoyen die Croone van
Portugael/ en dat allen om niet te wille oer-
dieren die regeringhe van Monomotapa.

Alhier in die mont van die reviere Cuama,
hebben die Portugesen een stercke/ al waer
veel handelinge valt van Gout/ Pynot/ An-
bza/ welck op die Custe gebonden wort van
de Slaven/ verwisselende sulcks teges. Al-
waer van Cotton en Zude/ gebracht wesen/
de van Cambaia. Die volcketen ofte Maho-
metanen/ die teghcomendich aldaer woonē/
zijn in dat landt niet ghewoen: maer aler die
Portugesen die custe ontberct/ quā dit volck
upt buycht haer Arabien/ met klepne Bercken
aldaer om te handelē/ en nu onderbracht we-
sende van die Portugesen/ zijn daer gebleven/
nack Curckis noch Syppens wesen. In die
brinnen landten/ tusschen dese twee Revieren/
strekt het rijk van Monomotapa, alwaer
overdadich veel Goudt Mynen zijn/ 'twelck
verpuert wert in alle onniggenide plaetsen/ so
in Sofala, als in gheheel Aphrica, en sommige
hebben dat ghesaelen/ dat van dese contryēē.
Salomon het Gout heeft doe halen/ ende het
Pynot/ 'twelck oock niet en schijnt onwaer-
achtich te wesen: want in dit rijk van Mo-
nomotapa wordē ghesien veel oude heerlijcke
ghewonen/ seer kostelijck van rummeragie/
upt seer halck ende hout/ gelijcksaem dierge-
lijck niet en siet in die naestliggende provintie.

Die regeringhe van Monomotapa is seer
groot/ en strekt verre over vele strijtbare
volckeren/ alle Heydenen en Paganen/ swart
van coluer/ en onberfaecht inden oploch/ van
nuddelbare stature/ ende snel/ ende dese regie-
ringhe zijn veel Coninckshens onderwoyē/
die welcke dierwils teghens hē opstaen; Dae
waynen zijn Flitzen ende lichte schilden.

Dese Reijer hont veel Legeren in onder-
schepen

Hoe veel my-
len datter is
van Lisbona
nae't Indien.

De Lickona
tot Goa is
15. duysent
Italiaensche
mylen seide/
de 1000. Ita-
liaensche my-
len is 200.
duysent my-
len.

De bona
Speranza/ oft
hooft vande
goede hope.

Alhier seer
goede hooft.

In't landt van
Monomotapa
na zyn veel
Gout aberen.

Derhaer dan
ren Revier
daer Goudt
achtich saem
ghewonden
wort.

't Coninck-
ryck van So-
fala leyt tus-
schen twee
Revieren/ zyn
alle Maho-
metanen/ en
de Croone vā
Portugael
ontberct hem.

In de mont
vande revier
Cuama heb-
ben die Por-
tugesen een
Castel/ daer
valt veel Gout/
dese vā Gout/
Pynot en
Anbza.

De Maho-
metanen die
in die lande
woonen/ zyn
hier niet ghē-
woen.

Van hier
wort Gout
ghetachte
toot gams
Africa.

Het schijnt se-
ker te sijn/
dat Salomon
hier Goudt
ende Pynot
been heeft la-
ten halen.

Den Coninck
van Mono-
motapa heeft
vele klepne
Conincken
onder hem.

Het krieghs-
volck deses
lands is ge-
deelt in legio-
nen/daer want
legionen der
vrouwen het
beste legioen
is.

De krieghs-
mens voors-
dzengende/die
schicken zy de
mans tot / de
meyskens
gehouden zy.

De geleerens
hant van dit
Coninckryck
Mozambique
tapa.

Het rijk An-
goscia/hebb-
de zynen na-
me van som-
mige Enla-
de / al bewoont
van Maho-
metanen.

Het Coninck-
ryck Mozam-
bique leit op
14. en half
graden.

De goede ge-
legentheyt
enit beter
volck opt
landt van S.
Laurens.

Het Eplandt
van S. Lau-
rens is seer
vruchtbaer
van alle aert-
zaengen / ooc
zaengen /
Limoens / & i-
ronnen / ende
veel vleysch.
Doeren veel
oorlochs on-
der den ande-
ren.

schepden provincien/afgedekt in legioenen/om die koninklike maniere / om zyn groote landt te beschermen. en zynen staet te onderhouden. Onder zyn oorlochs volck houtme dooz best die legioen der vrouwen / die in grooter weeten by den Coninck zyn / daerom zyn meeste kracht staet. Dese hande met buer haer epgge bozzen af / om dat zy haer met beletten soude int schieten na die oude gewoetheit der Amasonen, daer af die oude historie so heerlijken ghescheyven hebben / Dese zyn seer snel / moedich ende kloek mit schieten met die voghen; Ghebruycken inden strijd een heerlijke list / verpussende oft zy te rugge vluchteden / en gheschoot ofte gheheel waten / en also dickwils dat hoost bledende / en den vanden grooten afzuere doende / insonderheyt die meenende victorie gevoert te hebben / en dat dooz haer krieghs ordeninghe schozen. Dese gheueten vanden Coninck sekere plaetsen / alwaer zy alleen woonen en voegen sich tot eenighe tyden by de mannen / om voort te teelen / ende soo zy knechtens voorszeynghe / gheuen zy die de mannen die dochterkens by haer houdede.

Het landt van desen Coninck van Monomotapa leyt op de maniere gelijk ee Epland / gesontmet wesenbe van die Custe der Zee / en die Riviere Magnice, met ee deel va het Lac / daer upt die Rivier oorzynck heeft / en die Rivier Cuama / en grenst naet Zuden met die Heeren van die C. di buena Speranca, en naet noorden met het rijk van Monemugi.

Doorzeyn geseyt wesenbe langhs die Custe die Rivier van Cuama, komment ontrent een kleyn rijk / liggende op de Oever des Meers / en wert gheheeten Angoscia; zyn name ontfangende van sommige Eplandkens / die de selfde name hebben / retht daer tegge over liggende / en oock bewoont vande Mahometanen en Heydenen / die in kleyne scheepkens haeren handel byppen / met die selfde Waren / gelijk die van Sofala. Een weynich wyder varende / ontdeckt he het Coninckryck Mogambique, gheleghen op 14 graden en een half. Hier af is ghenoeth verhaelt int boeck / als oock van't naechvolgende Eplandt Quiloa, en vant groote Eplandt S. Lorenzo, die Canael makende / welcks int incommen naet wesen 140. Italiaensche mylen breed is / en int midden tegens Mogambique op het smalste 170. volgens naer Indien geheel breed / veel Eplandkens begrypende.

Die schepen van Spaengien naer Indi / ofte van Indien na Spaengien varende / nemen gheeneenlijck hare cours dooz desen Canael / ten waer zy van die winden anders te doen ghedwonghen waren / en voozwaer dit Eplandt eyfse beter volck te hebben / als daer op zyn / om die goede ghelegentheyt wille / die t heeft / van vele sekere havens / en om die overvloet der soete Riviere en water / welck doen het landt voorszeyngt veelderlep fructen en speceryen / als allerlep legumina ofte aerdt vruchten / Boonen / Erwtten / Phaseolen / Ajs / en andere grepen / zaengen / Limoenen / Citroenen / en allerlep soeteringe va vleysch / samme en wilde Doenbere / Dwyne / en Verten / va seer smakelijck vleysch / om die verticheyt der aerden / en overgoede Wissche. De Inwoonders zyn Heydenen / en sommige van die Mahometanische sette / fraep van verwe ofte mulaten / seer genepcht te oorloch / en tot wapenen / insonderheyt met Bogen en Pellschaerden van hout.

Dit Eplandt is afgedekt in veelderlep regteringen / alle onder den anderen oorloch voerende; Daer zyn veel Wyden van Gout / Silber / Cooper / Per / en ander Metalen; maer het wilde volck heeft geen gewoentheit te trafigueren bupten landes : maer varen alleen langhs die Custe tot den anderen in schuytkens van een boom upgehoort / en het meestendeel deses volcks en laet den vreemde-ghen noch trafigq noch handel op het Epland toe; nochtans handelen ten tyden die Portugesen in eenighe van dese havens; maer begeuen haer niet te lande / brenghen daer van daen Ambar grjs / Was / Silber / Cooper / Ajs / en andere dierghelijcke comenschapen.

In dese Canael / tusschen 't vaste landt van Africa en dit Eplandt / liggende noch vele andere groote ende kleyne Eplanden / alle bewoont vande Mahometanen / onder welke het voornaefste is S. Christophoro, en daer na S. Spirito, en een ander Magliaglie, als oock Comoro Anzoame, Maiotto, ende dierghelijcke.

Comede weder op die custe van die Zee en Chiloa, ghepasseert zijnde / ontdeckt men daer nae het Coninckryck Mombaza, liggende op 3 graden en een half aen die Zude 3pde / den name ontfangende van een seker Epland ooc so gheheeten / alwaer op een schoone stad met seer fraye huysen gelegen is / veriert met beelden en figuren / waer af den Coninck ee Mahometanen is / de welke hem opposerende teghens die Portugesen / is hem gegaen gelijk die van Chiloa, dat zy inghenomen en gheplundert hebben / alwaer die Portugesen veel Goudts / Silber / Perlen en Lijnwaer van Cortoen / Zpde en Goude Lakens ende dierghelijcke ghehouden hebben.

Dit Epland grenst aen Chiloa en Melinde, en is bewoont van Heydenen en Mahometanen / die onderworpen zyn der regieringe van Monemugi.

Noch verder sepende / komt men aert Coninckryck Melinde, 'twelck oock kleyn is / 'twelck hem streckt langhs den Oever des Meers / tot die Rivier Chimamchi, liggende op die hooghte van 21 graden / en die Riviere optwaerts / streckt het tot een seker Lach Calice gheheeten / ontrent 100. Italiaensche / ofte 20 duysche mylen. In dit landt / ontrent den Oever des Meers / is ee seer groote stad / bewoont bykans van wit volck / alle Heydenen ende Mahometanen. Daer huppinghe zyn bykans getunnert op die maniere van Portugael; Die Schapen zyn aldaer bykans eens so groot als in Portugael / met seerte / diene vooz een quartier rekenen mach / weeghende ten tyden 25. ofte 30. ponden. Die vrouwen aldaer zyn blanch / en verieren haer op die maniere van Arabien / seer hobaerdich en pompuys / met Zpden lakenen; Draghen aen den hals / om die armen en beenen gouden juwelen / ringen en armband / en gaen bedekt met haren aenghesichten / in maniere ghelijck die Egyptische Vrouwen / mogen niet gesien ofte bekenet werde oft zy willen selfs. In dese stad is een goede haven om schepen in te berg / en int gheueen is dit volck seer vrendelijck / oorerstich in haer woorden en handel / en houd goede gemeenschap en eenicheyt met vrendelinge / insonderheyt met Portugesen / daer wel vertrouwende / en tot gemen tyden leet doede.

In die Zee tusschen dese twee hoofden van Mombaza en Melinde, liggende by Eplanden / waer af het eerste Momfic, ende het tweede Zanzibar

Wyden van Gout en Silber / Cooper en Per.

De volcken van't Eplandt S. Laurens leden gheen vreesdelinghe / daer de Portugesen daer handelen / bleuen inde schepen / daer valt Ambar grjs / Was / Silber / Cooper / Ajs.

Het Coninckryck Mombaza / a wiens hoofstade vande Portugesen gheplundert is / daer bewoont veel Gout / Silber ende Perlen.

Het Coninckryck Melinde / streckt hem langhs de Zee tot de Riviere Chimamchi.

Schapen eens so groot als in Portugael / haren seerte wegende 25. en 30. pond.

De hoofstade van't Eplandt liggende op 100. Italiaensche mylen int landt / de vrouwen seer hobaerdich ogge / pponcht aen beenen en armen / met constijcke ringen ende arm banden.

Ende
 Guard
 Tinge
 rugesch
 pen all
 en wa
 de Lu
 schepen
 berou
 die son
 haet o
 Andie
 helst.

Wel werck te doen.
 Dit volck zijn Christen/ doch houden ee-
 nige ceremonien van die Joden ende on-
 wet/ ende op die sefte van onse liebe Wylow
 funder

In de
gen V
babe
ghen
in 10

Op den lief-
woudt dach
inden sonen
toem in de
soop/late
Wetmaetsch-
te samen alle
de klepne Ca-
nighen ende
ander deers/
mede dinge-
de haer tri-
dige/woyde
van een pro-
ces gruetael
gheschieden/
met groote
verhoopinghe
van volck.

De cost elck-
here dā ppe-
der Jan.

Wien Co-
ninch heeft
den toenaem
van David/
ghelyck ons
klyscern Ca-
saris ofte
Augusti.

Wistontrent
het vande
zwaere gylus

Indere op-
de vanden
oosponch
vande vanden

inden Oost/romen alle onderwoyden Conin-
ghen ende booznaemste Deeren in die boozge-
noemde stad te samen/om het feest te houden/
hizingde met haer de schat en den tribuut/die
30 jaertlijck gheben moeten: En op dese feest
comt het volck in Belgrinagie/om die feest
te onderhouden. Men doet op dien dach een
grootte ende gheneue processie / ende van die
kercke daer 30 uytgaē / nemen 30 et beelt van
onse Drouwe/ghelyck een mensche/geheel vā
Goudt ghemaectt zijnde / in die plaerse van
ooghen/hebbende twee groote klobynen/ ende
die reffe van't ghehele breit is verciert met
konstigh werck en vrellerlep ghesceente/ ende
dit beelt woze gedragē op een gouden berce/
seer constich ghemaectt.

In dese processie komt mede in epgener per-
soone Priester Jan/op een gulden karre/ofte
op een Ollyphant/ in gelijcken verciert/ gant-
schelijcken met klenodien/edel ghesceente/ en
met so seer byernde en kosteliche goude La-
kenen/dat het niet om te gelooven en is. Om
dese feest en dit beelt te sien/loopt so grouwe-
lijcken volck te samen/datter veel dooz't ghe-
dangh doot bliuen.

Men noemt desen Coninck Priester Jan/
met een verkeert woort: want het rechte is
Wel Jan / Wel beterecken het hooghte / per-
sefste en excellente van eenighe saken / ende
Gian, Deere ofte Diner: welck van toe come
alle die de heerschappie ofte ghebie hebben.

Do is dan Belgian te seggen die booznaemste
ofte hooghte Diner/en behoort dese tpeel aen
een geboecht zijnde/alleen den Coninc toe: En
dese heeft oec die toenaem van David/ gelijck
onse klyscern/Casares heeten / ofte Augusti.

Alhier mocht men oec een weynich discor-
deren van den Nilus, die geen oosponch heeft
in Belgians lande/ noch oock niet upt die ghe-
berchten van die Idane / ofte als Prolomeus
schryft van die twee Laken / die hy stelt in
midden/tusschen oosten en westen/met die di-
stantie van ontrent 450. Italiaensche mylen
van een: want op die hooghte van die selve
Polus, daer Prolomeus die twee boozgenot-
de Laken stelt / lept oec het Coninckrijck van
Congo ende van Angola, nae het westen/en
aen d'ander zyde naet oostē het rijk vā Mo-
nomotapa, en het rijk van Sofala, met distā-
tie van die ene Zee tot die ander/ van ontrent
1200. Italiaensche mylen.

An so betuycht Odoardus, dat in dese con-
treen niet meer dan een Lach alern bevondē
wozt / het welcke lept op die grensen van An-
gola ende Monomotapa, het welcke heeft die
grootte van ontrent 191. Italiaensche myle/
en van die Lac alleen/hebben wy goede infor-
matie en sekerheyt van die van Angola, ende
aen die ander oost zyde van die van Sofala en
Monomotapa gheen mentie in minste ma-
kende van eenighe ander Laken/daromme
men hier upt beschuyten mach, dat op die selve
hooghte van graden gheen ander Laken al-
daer zyn; wel is waer / datter noch twee an-
der Laken zyn: maer ganssch contrarie ghe-
legen van die / daer af Prolomeus gescreuen
heeft: want hy/ghelyck geseyt is/ lept die 30ne
niet even tusschen westen en oosten/en die/ soo
men tegenwoozdelijcken siet / zyn gelegen tus-
schen supden naet nooyde vast met et rechte
linie/ met die wyde van een ontrent 400. myle.
Wonnighe luyden van dit landt hebben een
opinie / dat die Nilus oosponch neemt upt
dat eerste Lach / en daer nae verberghse haer

ander die aerde/ ende weder het boozstromen/
welck oock sommighe andere ontkennen/van
Odoardus betuycht / dat die warachtichste
opinie hier af is/dat die Nilus haer niet onder
die aerde verberghet/maer dat 30 dooz eenighe
schynelijcke en woeste vallepen/ sonder seker
Canael bloeyt / daer gheen menschen hande-
len/ende dat men daer om seyt / dat 30 onder
die aerde daelt.

300 bloeyt dan warachtelijcken die Nilus
upt dit eerste Lac / het welcke lept op 12. gra-
den/nae die Polus Antarcticus, welck Lach
bycans rōdsomme betingelt is met seer booz-
ghe berghen/ van welcke die so naet oostē lig-
gen/ghesceeten worden Casares, en roffen vā
Salpeter en van Silver aen d'een zyde/ en aē
d'ander zyde ander geberchten/ alwaer Nilus
dan daelt ontrent 400. myle/recht naet nooy-
den/en comt in een ander grooter / welck die
inwoonders een Zee ofte Meer noemen/ om
dat het grooter is alst bozige/heeft in die bye-
de 220. mylen/ liggende recht onder die linie.
Van dit tweede Lach heeft men sekerre infor-
matie van die Anzich, naestgrensende aen
Congo, die welcke handelen in die contraye/
en segghen daer hy / dat in die Lach volck is/
welck in groote schepen varen / die schyphen
konneu/gewichte en mate gebuyckē/d'welck
30 niet hadden in die deelen van Congo, die
oock hare wooningē ofte hupfen timmerden
van steen en kalk/ gelijck vast / in manieren
met het volck van Boztugael / daer upt men
argumen teren en afmeten mach/dat Priester
Jans land niet verre van daer is. Van't booz-
noemde tweede Lach/loopt die Nilus nae het
Epland Meroc, wesende die distantie tussche
beiden 240. onser myle/ tot die welcke dā an-
dere reviere loopt/ als de reviere Colues, &c.
liggende op die grense van Melinde. Die Ni-
lus comende aen t' Epland Meroc, deelt sich in
twee stroomē / en ontcingelt et hooch lādt ge-
heeten Meroc; Op die rechte zyde van Meroc,
naet oosten toe/ loopt et ander revier / genoēt
Abagni, spruytēde upt et Lac Bracina, welcke
revier streckt langs Priester Jans lande/ tot
het doozē Epland toe / en aen die ander zyde
naet westen/loopt andere reviere/onder wel-
cke is Saraboe. Dese revier inde Nilus comēde
en omlooptēde t' Eplād vā Meroc, veretmiche
haer veel byeder weder te samē in et Canael
ofte strou dooz Ethiopie/ die dē name heeft E-
thiopie dovē Egypte/ strekt tot den afval toe/
al waer die Nilus in et hooge vallepe te samē
looptēde en supide/naderhand vā die hooch-
te afval ontrent t' Eplād Siene, met sulckē
schynelijckē gekyrt/dat die luyde daer ontrent
meestendeel dooz oft hert hooch zyn / en van
hier dooz Egypti landt looptēde / beboecht 30
dat ghehele landt/en maectt het byuchtbaer/
en loopt naderhāt in de Midlandsche Zee/ te-
gē Egypte ober / en dat booznamelijckē met
2. schynijcke stroomē/behalus d'andere/waer
af die ene tot Rossetto. et dach repens van
Alexandrien in die Zee looyt / d'ander tot Pe-
lusio, nu Damiara geheeten. Concluserde dā
dese sake/so is d'oosake vā masdō des Nili
in Egypten en Zaire in Congo, en des Nigri
in Ethiopie / alle op eenē tijt die oberbloedige
regenen/die 5. maanden gestadich in Cōgo, en
die onluggēde plaersen vallē: Wat belangt die
ruste vā Aden, langs byuchtbaer Arabien / en
boozhy die golf vā Persien na Goa toe/ is ghe-
noethsāe ontrent in die boeck/datt toe ick den
Lester reuittere.

Nilus/cont-
de van onder
het gebercht
daer gheen
menschen en
comen noch
woonen.

Inde revier
Nilus lept
een Zee die
220. Italiaen-
sche mylen
groot is.

Kappen vele
revieren inde
reviere Ni-
lus.

Ontrent dat
epland Meroc
maectt dese
reviere sulckē
afval / dat het
volck daer
hy woonende
dooz oft half
dooz zyn.

Den ghesla-
dighen regen
in Congo en
ander ontrent
gheleegte plaer-
sen maectt dat
den Nilus
sekeren tijt in
Egypten so
verloopt.

FINIS.

Beschryvinge van America mit- gaders de deelen der seker / als Nova Francia/

Florida, de Eylanden diemen Antillas, Iucaya, Cuba, Iamaica, &c. noemt/
bescheyft vande ghelegentheyt, hoochte der graden/ende streckingen hoe veel imple-
die vanden anderen ghescheppen ligghen/mitsgaders de vruchtbaerheyt en
overbloedicheyt vande dieren/ Doggelen/ Visschen/en aerdt-ge-
wassen des selven landts/ als mede de manieren/ ghe-
danten/ kleedingen ende seligien/en de vooz-
naemste gheschiedenissen der mens-
schen die inde selve landen
woonen/etc.

Also den Aetheur dese voyagie, als oock den drucker groote costen ende moeyten
ghedaen hebben in dit boeck te brenghen, eenighe sekere ende perfecte Caerten
van America: om dat menichmael die Indische schepen int henen varen oft weder
keeren, op dese culte vervallen, insonderheyt op die Brasiliaensche, die alhier haer meest
ontdeckt heeft het haer ooc goet ghedocht eenige kleynne beschryvinge van't selfde landt
hier by te stellen, den goetserighen Leser altoo aenwysende die voornaemste plaetelen
daer huydes daeghs die meeste Schipvaert valt, hopende dat de Leser daer inne een goet
ghenoeghen sal hebben, ende sulcken werck ten belten in danck aennemen.

Het vierde deel van die Werelt/
welck wy huydens daeghs
Americam ofte West-Indien
noemt/ is om zijnder verheyt
wille/ den Guden onbekent
ghebleven/ tot op het jaer nae
Christi onses Salichmakers
geboorte/1492. doen sulchs eerst van Chris-
tophoro Columbo Gheueops is ontdeckt/
ende vijf jaren daer na van Americo Vespu-
cio, die upt bevel des Conincks van Castiliert
derwaert ghebaren zijnde/ het ghehele lande
nae zynen name Americam ghenoecht heeft/
wozt oock om zijnder grootheyt/ een nieuwe
werelt gheheten/en strekt nae die opinie ende
meeninghe Postelli, van den geuen Pool tot
den anderen / uptghesondert by die strate van
Magellana, al waer het endicht op 52. graden
den die zuyd 30de vanden Equinoctiael; Dit
landt wert van velen/velerleij afgedelt/ som-
mige stellen alleen vooz een deel des ghehe-
len werelts; idement het vierde deel / en niet
eenen name Americam, andere makē upt die
gehele landt twee andere deelen der Werelt/
die selvige afdeelende in 6. deelen / als Asiam;
Aphricam, Europam, Mexicana, ofte nieu
Spaengien/Peruanam, ende Magellanicam,
alst seste deel daer by voeghende/ welck noch
weynich ontdeckt is; andere deelen in drie
deelen / in Peru, Nieu Spaengien/ anders
Mexico, en Nieu Wanchtich: die't eerst ge-
bonden hebben / hebben vooz een deel ghe-
houden/ daer nae die Spaengiaerts meerder
landt ontdeckende / deelbeit af in twee / in
Mexico ofte Nieu Spaengien ende Peru, daer
na die Fransosen noch verder ontdeckende/
hebben nieu Wanchtich/ het land van haer
gebonden / also ghenoecht / welck naeder
handt van den Spaengiaerden / die fran-
sosen daer upt byvande/ onder Nieu Spa-
gien gherekent wert; ten lesten / die Strate
van Magellan ontdeckt zijnde / is alst seste deel
Magellanica van Petro Plantio, dienaer des
Godtlijcken woordes daer by ghestelt: Waer
alfo onse Caerte niet verder streckt dan tot
eenighe liniten van Noua Francia, namant-
lijcken tot die provincie Florida, sulck weynich
hier af verhalen / en boozt gaen tot die ander
deelen/ende sekere vooznoede Eylande in onse

Caerte Antillas ofte voorlanden gheheten/
dat 30 boozt vaste landt ligghen/ ende sulchs
bescheymen ende bedecken/ ghelijck een penne
hare kienens doet onder haer vleughelen.

Wat land dan, welck na de Polum Arcti-
cum, ofte nae't noorden streckt/ is ghenoecht
Nova Francia, ofte Nieu Franckrijck: Want
anno 1524. Iohannes Verrazanus van Flo-
rents gesonden wesende handen Conste Frā-
tisco den eersten / ende zyn moeder als Con-
bernantin van Wanchtich / in die nieuwe
Werelt heeft die ghehele Custe by naest ont-
deckt / beginnende van den Tropico Cancri,
nurent op 24. graden / tot op 50. toe / ende
noch verder nae't noorde / aldaer opperheide
des Conincks van Wanchtichs wapenen en
standers: alsoo dat dit landt hier toe naeder-
handt den name van Nieu Wanchtich ende
van Villagagno Francia Antarctica ghehe-
ten; Die veele van dit land is van 25. gradē/
tot op 54. nae't noorden; die lenchte van 280.
tot 300. waer af het ooste deel van die teghen-
woordighe scheypers Norumbega genoet is/
streckende tot de Golf Gamas, al waer sulchs
na Canada onderscheyden is. Ontret dit landt/
welck niet kleinder is dan Europa / ofte die
ghehele Christenheyt/ liggan vele Eylanden/
onder andere Tetra di Laborador, na Groen
land streckende/ al waer ontrent vele schepen/
so van den Spaengiaerden / als oock fran-
sosen en Engelsen toegeboecht / ghesocht
hebben eenige strate ofte pas na die West-Indi-
sche aromatique Eylanden / dan al te ver-
gers / hebbe haer selven meest gersonneert/
en veel ps en Snerus ghebonden. Het volck
van dit Eylande is frap gheproporcionceert
van lijf en leden: wel ghestelt ende bequaem
om te arbeide; 30. schildert haer lichame om
schoon te wesen/ende draghen Silvere en Co-
per en ringe aen die ooren; Daer kleedinghe is
hout-werk/ fluyden / Watteren ende dier-
ghelijcke/ des Winters het vonte binnen nae't
lijf/en des somers coherarie dragende/ ghelijck
ooc die Lappen en Winnen doen; 30. oug-
den haer met Cottoen banden/ ofte met persen
van Wisschen ofte dierghelijcke dingen; Daer
meeste spys is Wisc/ insonderheyt Palm/ hoe
wel 30. voghelen ende scijnt ghemoech hebben;
Daer huplen zyn van hout gemaert / welck

Opsech van
dese beschry-
vinge.

Opsech
waer om N-
merica huyden
namen onbe-
kent was.
Wanneer/ en
hoor wie het
selve ontdeckt
is.

Wanneer dat
het America
ghenoecht is.

Wanneer den
bescheyden
den America.

Wanneer Magel-
lanaica / het
seste deel van
de werelt eerst
ghenoecht
heeft.

Wanneer Nova
Francia ofte
Nieu Wanchtich
echerst ge-
bonden ende
ontdeckt heeft.

Wanneer de
munk van
Wanchtich
wapenen in
Nova Fran-
cia eerst op-
ghedacht zyn.

Groote van
Nova Fran-
cia.
Norumbega/
het ooste deel
van Nova
Francia.

Tetra di La-
boradorus bel-
berghen ende
Wanchtich/
daer in veel
wilden ende
voghelen/ dit
landt licht nae
Papal 460.
implen/ende
streckt lants
die siet te-
der/ Nieu Fran-
cia tot 200.
implen/ van
daer tot die
Bapa te
Palmas ooc
200. implen/
aen die zuyde
ende heeft het
der Wanchtich
Eylande ende
andere/ alst
in die Caerte
sien mach.

Beschryvinghe van Florida.

op overbloedich hebbe / bebert met visch bel-
len ofte beesten huyden; Op dit lande septmen
Gussoens te wesen en witte Beeren ende Vo-
ghelkens. Noch licht alhier een landt op 44.
graden Baccalaos gheheten / die name ontfan-
ghende van sommighe visschen / sulcken name
hebbende / die daer ontrêet so overbloedich zijn
dat 3p oock die schepen int seplen beletten.

Dit land Baccalaos streck 900. mylen, na-
menlijck vā die C. di Baccalaos tot Florida,
die rekeninghe nemende aldus:

Van't punt Baccalao, tot die Baya del Rio,
zijn 70. mylen.

Van Baya del Rio, tot Baya de los Iflos
70. mylen.

Van hier tot Rio Fundo noch 70. mylen.

Van daer tot Cabo baxo, 160. ende weder
tot die reviere van S. Anthonio 100. mylen.

Van daer tot des fursten Capo, 180. mylê.
Ende wyder tot die Capo van Sint Elena,
110. mylen.

Van S. Elena tot die Punta van Canaue-
ral ofte dē riethoek 100. mylen.

Voorts tot Florida 40. mylen, Sōma 900.
mylen.

Dit is die groote deses landts, waer af die
minste latitudo van die Linea Equinoctial
48. graden, ende een halve houdt. Dit land
is aen die Zeecant veel volckrijcker als el-
ders, ende ghelijck nederlandt, om dat zy
op een hoochte liggē, doch dit wel so kour.
Dit landt heeft veel Eylanden ontrent hem
liggen, al zijn: Curia regia, Baya Bica stella,
Het hooft vāde Hope, Die C. der Britonen.

Al eer men tot Florida comt, is by die re-
viere Iordan die province Cichora, hier kōt
dicht aen een ander Guada Lupa genoemi.

Die west 3pde van Nova Francia, heeft veel
provincien nu ontdeckt ende bekēt / als daer
zijn Quivira, Cevola, Aftatlan, Tetlichich-
michi. Die 3pde 3p vā Florida, om dat sulckē
land op dē Palm bach / welck die Spaegiaer-
de Floridum Pascha noemen / van Iohannes
Pontio Legionensi, in't jaer 1512. gebonden
is / niet om die groenicheyt ofte bloemheyt
des landts / als Thevet gheliefhebber heeft /
die nooyt 3pde van Noua Francia, is noch
niet ontdeckt.

Ende om dat onse Caerte niet verder en
streckt dan tot Florida, sullen hier af beginnen /
en een wepnigh deses landts ghelegghentheyt
verhael / om dat dese provincie manozabel is /
daer vele Spaengiaerden en Fransosen haer
leven ghelaten hebben / om dat dese die booz-
naeste en bekentste is van geheel nieu Span-
ckrijck / waer toe die Fransosen haer schip-
vaert ghehadt hebben; oock eenighe sterckre
bytpden Caroli noni, welke van 3pne name
Carels burgh gheheete werdt / van is van die
Spaengiaerden ghewonnen; en die Fransos-
sen alle doot gheslaghen / boven beloofte ende
eere / insonderheyt van die welke haer byp-
willich in hare handen ghegeven hadden; dan
alsoo mijn meeninghe niet en is historien te
verhalen / remittere den Leser tot die boecken
die daer af gheschreven zijn.

FLORIDA heeft eenen hoek verre in die
Zee / 3pden upstreckende / tonghsche wyse / ghe-
surmerrt en streckende 100. mylen / die mate
comende van die benedenste nooyder hoek
tot die noordelike punt toe.

Desen upthoek / ghelijck geseyt is / is landt
ende smal / gelijk Italien / lanc 100. en breedte

20. ofte 30. mylen / opt alderbreedste. Drest
aen die oost 3pde die Eplanden Cichora, Ba-
hama en Lucaya, aen die west 3pde nae Spa-
gien / ende de Golf van Mexico, west af ghe-
deelt van nieu Spaengien / dooz het land van
Anavaca, aen de nooyt 3pde greift het aen't
vaste landt / licht tegens die punt over nae't
3upen; 25. myl in die Zee licht het vermaer-
de Epland Cuba, anders liabella gheheten /
die Zee die tusschen desen upthoek van Flo-
rida ende Yucatan doozloopt / woxt genaemt
Mare Catayum, van anderen die Golf Ter-
dinandi Cortofy, ofte die Golf van Florida,
ofte die Golf van Mexico.

Florida is een plat landt / dooz't welke
vele reviere loopen / en dat selfe bevoechtigen
ende vruchtbaer makende; aen die Oever der
Zee sandich / alwaer veel sijn boomen grof /
doch sonder nootbens ofte pittin; oock veel
Aekers / wilde kersen / woerbien / Casta-
nien die wilber van smaerk sijn als die onse;
veel Mastix boomen / Cedarer / Cipressen /
Lauriren / Palm boomen / Huls ende wilde
Wijngaerden aen die naeste boomen op klim-
mende / ende eet bare Wyupuen doozthengende;
Oock eenige aert van Wispelen / die groo-
ter en beter sijn dan die onse; Daer sijn oock
Wyupmen schoon van aensien; maer niet goet
van smaerk; Oock sijn daer Frambopsen of
Dinnebesien / ende sommighe seer cleine ronde
beskens / lessigh van smaerk / onse Clappe be-
sien niet ongelijck. Daer groeyen oock woxt-
len / welke 3p op hare sprake Harle noemen /
vā die welke 3p in hogers noot hoot make.

Van vierboetige beesten sijn daer overblo-
dich / Beerten / Wonden / Beem / Cepten / Beeren /
Luppaerden / Lupen / ende veellerlep aert vā
Wolven / wilde Wonden / Hazen / Conne, etc.
Die Voghelen die 3p hebben / sijn Pauwen /
Patrsen / Papegapen / Wyupen / Kingbirds /
den / Turkelwyupen / Meerlen / Arapen / Pa-
biken / Walcken / Meerlijns / Keppers / Cra-
nen / Opbaers / wilde Gansen / Enden / water
Kavels / witte / roode / swarte ende afwerwiche
Keppers / ende veelderlep ander watervogel;
Crocobilen zijnder in so groote menichte / dat
het niet om seggē en is / die dickwils die luyde
al swimmende aengrypen ende vernieel / ooc
zijnder veelderlep spriden van Slangen / ende
een ghedaente van een dier / die Aphyransche
Leeuw niet ongelijck. Gout ende Silber daer
mede 3p haren handel doen / become 3p (nae
haer verclart) upt die schepen / die op de Cape
straden / (welck ooc niet ongelooftich schijnt /
om dat die meeste schepen ontrent dese punte
ofte Cape blyven / soo is oock op desen hoek
meerder gelta dan in't nooyder deel. Ooc ver-
tellen 3p dat in die gheberchten Apalacyzis
Goudt ghebonden werdt. Alhier groeyt ooc
die wortel China, die botz Kieper Caerte een
groote name verkerghen heeft / ende van die
Medicijns veel gebuycht werdt / waer mede
oock sommighe willen pocken ghenesen. Be-
halven die boozgenomde / zijnder noch veel-
derlep saden ende krupden / daer upt meniger-
lep sozteringhe van betwen ghemaecht kon-
nen wozyde / seer profytelichē booz die Schil-
bers / om daer mede te schilderen / die In-
woonders weten die wel te ghebruycken / om
Wel-werck van allerlep rolueren te betwen.
So veel het volc aegaet / sijn upt den swarten
geel en leelich / nocht as sterck ende van goede
propoortie des lichaems. Hare schandheyt be-
derken

Cichora.
Bahama.
Lucaya / Ep-
landen van
Florida.

Ghelegghent
van't Epland
Cuba.
Waer Mare
Catayum
lept.

Ghedante
van Florida.

Wat boomen
in Florida
wassen.

Watte ghe-
bruycken de
Florida in
plaats van
hout.

Verhael vāde
vierboetige
beesten en
Wog-
ghelen die in
Florida niet
nietacht sijn.

Crocobilen in
Florida niet
groter men-
ichte.
Verclert
soort van
Slangen.

Waer daer
daer daer
Gout en Silber
ver krygen.

Die wortel
China groeyt
in Florida.

Wel krupen
en saden in
Florida.

Beschryvinge
ge des volcks
van Florida.

Quivira.
Cevola.
Aftatlan.
Tetlichich-
michi / sijn
provincien /
aen de west
3pde van Nova
Francia.

Carls burgh /
een stercke in
Florida.

Beschryvinge
van den hoek
van Florida.

Belchypvinghe van Florida.

Maer gedaen
te Hiet Jeceni/
ende verriets
sien.

Manieren
int handelen
van die van
Florida.
Maer wapen
die van Flo-
rida gelyke
ken.

Die ende
waer in zy
de jonglinge
oefnen.

Maerom dat
se haer be-
waken op de
den onthoof-
den.
Wouwen en
kinderen we-
den over de
men zynde
niet gheboort.

Wat manie-
ren zy ghe-
bruyken int
scuylgheden
van haer
op den dui.

Die Sonne
en Maen
sijn Goden
van die van
Florida.
Maer op
datse haer
betrouwen.

Wat de groot-
ste siecker in
Florida is.

Enke staet
onderhouden
by die van
Florida.

Maer Wou-
wen booz de
Coninghen
onderhouden
weert.

Maer Herna-
ghoeden in
Florida.
Maer toe die
ghelyckheit
werden.
Merdinge by
de Herna-
ghoeden.

decken zy met seer schoone beeyde wette bel-
leken; Het meeste deel van't volck schilderen
hare lichamen; oock die armen ende die gey-
niet schoone aerdtige figueren/welcke verwen
niet uytgaen ofte afgewasschen mogen wor-
den/so zyn zy int vel inghepuyckelt en ghewe-
ven; Zy hebbe swart hapy tot die huyepen toe/
lanck zynde / welck zy trap en kuysich we-
ten op te binden. In haren handel zyn zy ge-
heel ghebegynst ende ontrou / noch eens stout
ende onversaecht in wapenen ende inde oor-
loch/ daer toe zy gebuyken boghen ende ype-
len / waer af die pesen ghemaect zyn upe w-
ten darmen ofte van't vel / onderschepdelick
ghebertwet/ ende dat soo schoon ende aerdtich/
darmen hier in dese landen niet verbeteren
mochte/ in plaerse van die yfere punten/ doen
zy vichstande ofte scherpe houties daer aen.
Maer Jongelingen doen zy oefnen in loope/
booch/ schieten ende balspelen; hebben oock
groote vermakelijckheyt int jaghen ende vis-
schen. Maer Coningen voeren gestadich oor-
loch; niemant haerder vanden die zy over-
welbigen/sporende/van die stracks dat hooft
aflaende / om die huyt met dat hapy te hebbe/
welcke zy thuyjs comende/ als triumph trecke-
ne opstrecken; Wouwen ende kinderen sparen
zy / die by haer behoudende en opvoedende.
Wande oorloch thuyjs comende/ beroepen zy
alle hare onderdanen/ ende maken drie dagen
ende nachten seer ende goet ciet / niet singhen
ende dansen.

Die oude Wouwen die zy hebben / gheben
zy die huyt met dat hapy/van die hoofden ha-
rer vanden afgesneden in die handen/ dwyn-
ghende haer om te dansen/ende losfanghen de
Sonne te singhen/als booz welke zy vint oze
behoefden hebben; Zy hebbe geen religie ofte
eenige kennisse van de waerachtige God / dan
leen in plaerse van dien / als oec andere Ame-
ricanen die Sonne en die Maen. Maer Pri-
ster vreesen zy/ende betrouwen haer veel/om
dat het groote Goden aenroepers / tecken beduy-
ders/ ende Wapels aenroepers zyn/ en booz
preestijcke dingen ten tyden boozts brengen;
Wese sefde Priesters sijn oec haer Meditijns
ende Chirurgijs / om welke oorloche zy al-
toos cenen sack met krupden en meducpien
omme dragen/ die sekeren te ghenezen / die ten
meesten deel porcken hebben: want sijn seer
heer en wonder ghenegeen tot onkuycheit/
waer booz het con: dat zy die Wouwen en
Maechden kinderen der Sonnen noemen. Et
yder heeft sijn eppen Wouwe / yfbesondert
die Coninck / die't toeghelaten is twee ofte
drie te hebben / noch eens met die roudte / dat
die eerst ghetroude gheert wordt booz die an-
deren / ende alleen booz die Coninginne ghe-
houden / hare kinderen die goederen ervende/
en die regeringhe op haer comende. Die Wou-
wen bezoegen alle het huyswerck / ende dese
swaegher gewoeden zynde/worben van haer
mans niet meer bekent; Eeten oec geen spise
van haer aengheruert / op die tijt als zy haer
sieckte hebben. Bouen dit/soo is dit ghehele
lode vol Hermaphroditen,dar sijn halfslach-
tighe / ofte die beyde naturen hebbe/die ghe-
houden werden om het werck te doen/ jae oec
om ammonitie ende probande inden oorloch
te dzagen. Wese fridieren haer aengesichten/
ende vleschen in't hapy eenige vogels bederf/
dat zy dies te acusenlijcker ende schijckelij-
ker schynen moecher; Maer boogroet van pro-

bande is Broodt ende Meel van Maiz/ Ho-
nich / het Meel roosten en vaden zy / om dat
het te langer goet blyben mach; Ten tyden la-
ten zy haer oock ghevaden visschen vaden
die gheboochte werden. In honghers noot
eeren zy veel on: upverhepts / oock sandt ende
kolen onder dat meel roetende. Inden oor-
loch treckt die Coninck booz aen / eenen slaf
in die een hand houdende / ende in d'ander
een Boghe / ende den koker met sijn ypele op
die schouderen / d'andere volgen hem met bo-
ghen ende ypele in't hapy dzaghende ofte in
kokers. In't aentomen ende inden slach roe-
pen ende kriffchen zy met schijckelijck gerie/
als oock alle andere Barbaren / Turken en
Carteren doen. De oorloch sullen zy niet
aenverden / booz ende aler zy eerst daer af
gheneens raet gehouden hebben/come daer-
omme alle mogghens te samen / houden in
haer vergaderinghe ende by een comste / een
seer byemde maniere / daer wel op te letten
is: want slamen getomen zynde/ sette zy haer
ontrent den Coninck ten beyde zyden / in so-
me ofte ghedaente van een halve Maen / die
Coninc int midden op eenen stoel alleen / van
neghen ronde houten te samen ghelepe sitte-
de/ op dat hy booz andere bekent mach wesen/
daer nae comen zy alle hem reverentie en eere
doende / met een groetenisse/van den oudsten
beginne/de die handt over het hooft opheffen-
de ende spreken: Ha, he, ya, ha, ha, die ander
daer op antwoordende: Ha, ha. Die groete-
nisse ghedaen zynde / set hem een jeshelijck op
sijn hant / en inden men van eenighe swa-
erijflijcke sake handelen sal/ so doet die Co-
ninch die Priesteren/ welck zy lavas noemen/
ende Ouderlinghen roepen / van een jegelijck
sijn geboelen ende meeninge dzaghende: On-
bertussen ghebiet den Coninck sekeren vrou-
wen / dat zy Calinam (welck een dzanch is
van eenighe bladeren gheperst) koken/welcke
daer na als zy ghekoort is/afgeclert wordt.
Albus van die Coninck met sijn edlen in o-
dinantie sitende / komt die schenker booz hem
staen met upegherechte armen in die hoorche/
hem en den bysittenden/die desen dzanc dzan-
ken sullen/ seggende ende gheluckweschende:
neemt daer nae den dzanch ende geest den Co-
ninch te eersten en groote Parle moerder sel-
pe vol van die sefde herte dzanch/boozts ge-
bende den ander oer te geven. Wese dzanch
achten zy seer hoogh/en houden die in grooter
waerden / sullen die oock niemant inde ver-
gaderinghe laten dzynken/booz ende aler hy
eenighe manlijcke daet inden oorloch betwelen
heeft. So is oec desen dzanc van sulcke kracht/
dat zy terstont als hy gedroncken is tot swe-
ten verwerkt/daeromme welcke die dzynken
ende niet in en houden: maer terstont over-
geven/ dien woxt geen swaer sake torbetrou-
mach oock geen officie ofte bebel inde oorloch
bedienen / als onbeguam: want men moet
men schenael inde oorloch treckende/ twee ofte
drie daghen vasten / waer toe van desen dzanch
boozderlijck is: want die ghebroncken wesen-
de / mach men hem 24. uren van alle dzanch
ende spise onthouden / waer booz zy oec inde
oorloch repende / die Hermaphroditen veel
flesschen vol van desen dzanch nae laten dz-
ghen/ welck het lichamen onderhouet/voedt
ende stercket / sonder dat hooft int minste te
bestaen. Zy sopen twemael des jaers haer
Maiz ofte Certe / namenlijken in Maerte
ende

Maer booz
raet tot den
oorloch die van
Florida ghe-
bruyken.

Maer hoe
die van Flo-
rida ten oor-
loch trecken.

Hoe zy haer
oorloch aen-
berden ende
begynnen.

Wende ghe-
wilde in haer
verflaghen.

Maer twi-
maniere ende
woorden zy
den Coninck
groeten inden
caet sitende.

Calina een
dzanch den
sweert dy-
bende.
Maer toe/
waerom / en
hoe zy die ge-
bruyken.

Wese dzanch
wert in groo-
ter waerden
by die van
Florida ghe-
houden.

Oefne waer
omme hore
ghem bebel
ende oorloch
hebben mach.

Haren dzanch
mach dat
men 24. uren
vasten mach.

Maer hoe
die van Flo-
rida ten oor-
loch trecken.

Beschryvinghe van Florida:

ende inde Hopymaent/ ende sulcks op eē land/
wozdt in drie maenden rijp ende bequaem om
in te samelen/ die ander ses maenden rustet die
aerde/ ende blijft onbebout. Zp hebben aldaer
seer groote Bonten/ ende water Moloenē/
oock goede Bonten. Het aertryck messen zp
niet: maer bzan den dat kruijt af/ twelck in
die ses maenden van selfs opgheslagen was/
ende makent also het niet dese affsche/ als oock
op vele plaetsen in Brasilien geschiet. Die aerde
omploegē op twee maēden zp met een houten spit
ofte schuppe/ ende werpen teennael in een
pukē 2. ofte 3. grepnē Maiz, op de maniere
als men by ons erwuten plant. Als men dat
Cozen sopen sal/ gebiet die Coninck dooz een
van zyne dienaers/ dat het volck haer ver-
samelen om het aerdrick te bearbeiden ende
om te dolven/ doet alsdan veel van die vooz-
ghenoemde dzanck maken/ om die aerbepts
lupden daer af te schencken; die vergaderde
Certe bzenghen zp te samen in ghemeene
schueren: waer af een jeghelijck nae zyn ver-
dienst ende weerdigheyt wert ghegheven. Zp
sopen gants sober ende spaerlich/ niet mēst dā
zp vermoeden batter van doen sal wesen vooz
ses maenden/ sozghen niet wopder. Oock soo
vertrecken zp alle iaers in Boscapen des win-
ters/ 3. ofte 4. maenden daer blyvende/ haer
generende in sekere huckens met Palm ta-
cken ghedreckt/ ondertusschen Akers/ vlesch
van Hertē/ Wiscb ende Gesters/ Pauwen en
ander voghelen etende/ alle haer sppe hāden
zp op kolcn/ ende maken die eenighlins hart
ende gaer vooz den roock ende hitte; Onder
andere sppen etten seer geerne Crocodilen
vlesch/ twelck wit ende schoon schijnt/ ghe-
lijck Calf vlesch: maer heeft eenen smaet nae
verrote Moschus; jemandt sieck wese/ in
plaetse van aderlaten/ is by haer eē gewoonte
dat die kracke op die plaetse daer hy die me-
ste pyne bebindt/ van hare Priesters ofte Me-
derijns soo langhe ghesoghen wert tot batter
bloet upt comt.

Gedaente en
clerdinge van
de Vrouwen
van Florida.

Die Vrouwen in Florida zijn groot ende
kloek / ende alleens ghecoluirt ghelijck die
mannen / ende oock ober t' lijsaem / armen en
beenen ghepickeert / ende met verwen die niet
afen gaen / inghestreken : naer die Vrouwen
als 3er st ter werlt comen / zijn soo swart
geel niet : maer veel witter. / die swart geel
verwe maken 3er haer seluen met eenige sme-
ringe / als hier te lande die Tarteren ofte He-
benen doen / welcke smeringhe 3er doen met
eenighe Olve in haer ceremonien : ooc veran-
dert haer naerlijcke witte verwe / dooz dien
dat 3er naecht gaen / en dooz die hitte der Son-
nen verhzanden : soo zijn oock dese Vrouwen
wonder rasch ende kloek / gelijck die van E-
gypten / konnen swemmen over groote Rivie-
ren / die kinder met eenen arm vast houdende /
oor op die alderhoogste boomen te klimmen
die int gheheele landt ghebonden werden.

Die boognaemste Provincien bā Flozida/
die de Spaengiaerden booz ende na ghebon-
den en ondeckt hebben/zijn dese navolgende:
Ten eersten Panuca, op die grensen van nieu
Spaengien ligghende / ontferkt van Franco
de Garay, anno 1518, die veel Spaegiaerden
aldaer ghelaten heeft, van die wilden boot ge-
smeten / ghebilt ende ghegeten / ende die vellen
ghebroocht zijnde in haer tempelen gehange
booz memorizalen ende vinctoep teekenen. Dit
volck is seer onkuysch / hielden openbare boz-

deelen/ daer zy des nachts te samen liepen/ zy
doozhooren die nuese ghelijck die ooren/ om
pet daer aen te hanghen / zy rafpen hare tan-
den om die schoon te make/ trouwē niet vooz
40-jaren/ hoe wel die dochters vā 10. ofte 12.
jaren al ghefchoffiert zijn.

Dit wannē
datse trouwē.

Noch liggen in Florida die landtschappen
Anavares, Albardaofia, Iaguazia, Apalachia,
Autia, Samouia, ende andere / alle eenderlep
religie en maniere van leven onderhoudende/
verre berfchepden van Godtverfentheyt / po-
litie / menfcheijckheyt ende rebelijckheyt. Het
beste en vruchtbaerfte deel van Florida greuft
aen nieu Spaengien / tot die riviere en lande-
fchap Panuco, welke riviere fulcke groote
fchroomen in die Zee uyt gietet / dat die felfige
mogē goede havens voor fchepen verftrecken.

Volcht die beschryvinghe van die Custe
van Florida, so veel onse Caerte
daer af hout.

De streckinghe van den upersten hoek
van Terra di Laborador tot die Cap
van S. Elena toe / liggheinde in Florida,
is hier vozen gheset / volghet wyder die aen-
teekeninghe die onse Caerte settet / beginnen-
de van S. Elena, 'welck leyt op 32. gradé / dit
is e seer byede ende schoone riviere / die alle
andere van die gheseele Noozdt Custe verre
te haben gaet / waeromme zy van den Fran-
sosen ghenoomt is Porto Real, ofte Conin-
lyke Haven / hebbende bevonden vooz in die
riviere 10. badem waters. Outrent dese Ri-
viere zyn veel boschappen van Eken ende Ce-
deren hout / daer in veel Hertten ende Wildt/
ooch veel Indiaensche Hautwen hilden. Die
wondt van die Riviere is byedt drie mylen/
ende heeft 2. upthoecké / waer af die ene nae't
westen / d' ander nae't noorden streckt; Op dese
Riviere hadden die Fransosen e vasten steyt
ghetimmer / ghenoot Charles fort, ofte Charles
burgh / ende men wil segghen dat dese Riviere
streckt tot die Riviere Jordan toe / en upcome
in d' ander Zee. Tusschen beyde dese hoecken/
vooz in die mondt van die Riviere / licht een
schoon Eplandt vol van boomen.

Man S. Elena tot die Rio secco, rekēt men 40. Spaensche mylen / die welcke 17 1/2. zenen graet maken / ende dese Riviere licht op 31. graden.

Van Rio secco zijn 20. mple tot S. Croce, S. Croce.
ende van daer tot die punte van Cannaveral, C. di Cannaveral
(welck leyt op 28. graden / zijn oec 40. mylen. betal op 28. graden.

Alhier moeten wy een wepnich stille hou-
den/ende dese Custe, welke naederhand van
die Fransosjen eyghentliker ontdekt en be-
schreven is, een wepnich betrachten.

Soo rekenen die Fransoosjen van S. Elena
 zupden op barende die Custe langhes 4. fran- De rebier
 sche mylen/al waer light die Gebiere Magnus Magnam
 ofte Grandis, dat is die groote Riviare. ofte magnus.

Daer na Guade, ofte so in onse Gaerre staet
Guare, ende nooijder Bellum ofte Bellus, van
daer tot Gironda, wyber tot Garumna, ende
nooijts tot Charenta, van Charenta tot Li-
gerim ofte die Loire 6. mylen.

Guare/Bel-
lus/ Gironda
Garumna-
ofte Garona
Charenta/

Van die Loire tot Axona, in welker rebbie-
ren mondt ook een Eplandt light / en in onse
Gaerte R. di S. Pero, gheheeren is.

Van Axona tot Sequana, ofte die Seine,
om dat 3p die riviere/ die doog Paris na Ruan
nen loopt/ ghelijc was / licht 6. mylen van
Axona

Get warmer
dark clouds.

Minabares/
Minbaransia
Naguazja/
Nepelachia/
Ninia/
Samobia/
landeschapen
van Florida.
Gelegenthe-
den van't besle
deel van
Florida.

**B. Elena op
32. graden/
heeft een
schoone res-
piter.**

Doſaek
waerom dat
ſe doctoſtop
al genoemt
wett.

**Streckungs-
bahn beschaffen
den übrigen**

Time seen
up 31. grade

D. Croce.
C. di Carna
bet al op 28.
graben.

De rebier
Magnus
ofte magnus

Guate/Bel-
lus/ Girond
Carumna-
ofte Carona
Chareula/
Nigeris/
Arona / Per
quana.

Beschryvinghe der Custe van Florida.

Axona, ende alle dese 9. rebiereu ligghen bin-
nen die spacie vā 60. fransche myl. Die Sey-
ne verlatende/ende supdermaert aen die strant
volghende/passeertmen sekere klepne rebiere/
als Ay, Serrouahi, ende daer na comt men aen
die groote Rebiere Maius, van den fransop-
sen gheuoemt/dar is die Rebiere vande Jdep/
om dat 3p op den eersten dagh van Jdep van
Landoiro ghebonden is/light 14. mylen vā
die Soquana ofte Seyne; Hier ontrent stonden
vele roode ende witte Jdoerbese boomen/aen
welcks hooften racken vele 3pde-woznen
hinghen; Van dese Rebiere comt men aen een
Golf die wat landwaert in strekt / al waer
Landonius eerst upt Wāckrijck aē quam/
ende sach daer ontrent in die Zee veel Jdeer
Swopen ofte Delphinen/byde mont van een
Rebiere / d'welck hy nae dese visschen die Re-
biere van die Delphinen ofte Jdeer Swopen
gheuoemt heeft. Aen die supder3pde van die
Golf/light het fransche hooft / ontrent 30.
graden van die Linie also gheheeten / om dat
die fransopfen daer eerst aen quamen/cū dese
Cape is niet hoogh: maer een blacke strant/
ende niet seer groote ende hooghe boschagien
ende boomen beset.

Van die fransche Cape comt men tot Ca-
nauval, een ander Cape / 35. mylen van die
fransche Cape ghelegghen/die name hebbende
van't Riet. Die Spaengiaerden als oec onse
Caerte laten vele van dese Rebiereu blyue / en
die grootste van haer ghestelt sijn die namen
verandert:want die Rebiere van Jdep noemē
3p Maranca.

Die Seyne noemen 3p S. Augustijn.

Die Garumna noemen 3p S. Mathazo, ende
die groote S. Pero.

Van Canuual tot die Capo de la Flori-
da, heeft men 40. mylen / en tusschen dese twee
Capen liggen vele blacken/die Cape light op
25. graden: Dooz die Cape liggen vele Clip-
pen/die 3p Martyres ofte Jdardelaren noemē/
ende aen d'ander 3pde klepne Eplanden/
gheheeten Testudines, dat sijn Schild-pa-
den/om dat 3p die ghebante van sulcken be-
sten hebben. De punt van Florida heeft in die
hzeete 20. mylen/ ende men heeft van daer tot
Ancon Baxo 100. mylen/twelck is gheleggen
bissich mylen oost ende west met Rio Secco,
twelck is die hzeete van Florida.

Beschryvinghe sommiger Eylanden, die te-
ghens dese Custe van Florida
over ligghen.

Eerstelijcken is aen te mercken / dat dese
ghebede Zee van Florida vol Eplanden/
Clippen/Bancken/Platen / ende dierge-
lycke sogghelijcke plaatsen light/ ende aengab-
de die Eplanden sijn der klepne meer dan 400.
behaluen die groote Lucie gheheeten / d'and-
ere alle die name ghebende / ende Bahama,
welck alle noot af ligghen van Cuba ende S.
Dominico, die ghemene opinie is dat dese
Eplanden alle aen een sijn gheuoert / aen die
groote/ ende dooz't schueren van die Zee van
den anderen ghebeert/ ghelijck oock die opinie
is van Sicilien ende Italien / ligghen op 17.
ende 18. graden; Het volck van dese Eplan-
den sijn blancher ende beter geproportioneert
dan die van Cuba ende Spagnuola, inson-
dersepe die vrouwen/ die seer schoon sijn/ om
w elcke oorsake willen vele vā de vaste landen

daer sijn ghetrocken met der woon / als van
Florida, Cichora ende lucatan, om dat daer
merder beleesthept was hyt volck / als in
andere Eplanden/ende vele onderschept in die
tale; Hier af is die ghemene opinie ghecomē/
dat men ghement heeft / dat hier d'Amalo-
nes, dat sijn Vrouwen die d'ene burst vran-
den/woonen souden / ende dat hier een Jon-
tepe was / die de oude jonck maercke. Dit
mans volck gaet naech / uptbesondert in tijt
vanden oozloch/ende op hareersten / en dan-
sen/ als dan doen 3p een kleet van Cortoen aē/
en van volderleer geroluerde beberen / schoon
ghewoicht / ende op't hooft groote veder bos-
schen. Belangghende die Vrouwen/ is hy haer
een seer vzeemde maniere; Die ghewode Vou-
wen/ ofte die hy ghelegghen hebben / bedecken
haer schamelhept van't midden tot op die
knieen / met eenighe mantelkens / nets wipfe
gebloerchen van Cortoen / daer in sekere bla-
deren dooz gestekē sijn/ anders gaen 3p naech/
tot dat 3p hare stonden berontē / als dan noo-
dighen 3p hare vanden ende maken eē groote
seete ofte bancket/ gelijc ofter byploff ware/
alle teckenē van blijchap doeude/en als dā
dat kleede dooghangeude/ende sulcks dyagde
so langhe 3p onghetrouw bliuen. Daer Heren
sijn 3p bouen waren onderdanich / iae al ghe-
boden die dat 3p haer seluen van een bergh
souden affnypen / ofte per anders heetende/
sullen niet naelaten/het groot perijckel oock
daer in gheleggen is/ende dat sonder te vragē
waeromme/ alken om des ghebots willen.
Hier staet aen te mercken / waer in des Co-
nincs regieringhe bestaet / die nitt berder
strekt als van't Japen / Jaghen ende Wis-
schen/al wat ghesaert / gheplauter/ genacht
ende geuischt wert / ofte transtren ghebant
allen in des Conincs sijn macht/ ende ghe-
biet/ die sulcke wercken uptdoot / ende een
jegghelicken ghebiet wat hy doer sal. Die her-
gaerde bychten werden inde schueren te sa-
men ghebracht/ ende woerden daer upt het ge-
heele jaer dooz een jegghelicken nae die groote
ende veelboldichept 3pnes huyghefins upt-
ghobeelt / also dat hare Heere niet anders sijn
dan Coninghen der Open/dissersiers en upt-
beiders der ghemene goederen/ arf wat een
gulden tijt hadden dese goede herden / daer
noch mijn noch dijn ghebruycht werden / als
oosponck ende fonteynen van alle twist en
oneerichept / die na den Oost niet anders dat
met Ballspelen / met Wiscchen ende Jaghen
haer beghipen / daermen niet hoorde van te-
nighe kpbagie van rechten ofte pleyten / daer
allen des Conincs wilckheit dooz een Wert
ghehouden wert/ende die minsten in alle niet
een seer gheringhes te vreden waren. 3p bis-
ten eenighe roode steentens upt schelpen / seer
aengghenaem ende werdt hy haer / twelck 3p
aen die ooren vzoeghen. Oech andere die 3p
werder ende kostelijcker achteden/ die 3p upt
groote swacken ofte slacken herfomen kregen;
welcks blyp seer sinakelijck ende goet om te
eeten was / seer schoon wuer-root ende dooz-
sichrich ghelijck Robruen / datmen die nam-
twelck vanden anderen rekenen mocht/
waer af die Blacke genoemt is op haer sma-
ke Cohobo, ende die steentens Cohibici. 3p
vergaderen oock upt het sant van die Oeuer
des Jdeers eenighe dooslichtighe steentens
geel / warte / en van andere herwen / daer af
3p halsbandē en andere diergelijcks juwelen
maken/

Hier segghen
de ouden / dat
de Minafones
souden woo-
nen.
Een fonteyn
die de ouden
tonck maect.

Rebiere vā
kleedinghe

De vrouwen
hebben groote
te seet als een
byploft als
3p eerst haer
konde kragt/
en dan haer
schamelhept
erst becken.

Boven maect
groote gebot
dese heeren
oer lier ons
breijde twelck
ut niet doet
onderhouden
moet.

Hare bynchē
woerden in
schueren te
samen ghebrachte
ende vanden
van haer Con-
linck sijn na
groothept
sijn ghefunde
uogghedeelt.

Hier beschre-
uen dese luyt-
van de Clap-
pen.

Slacken seer
makelijck.
Hie deser luyt-
den steentens
ghebracht/ hy
haer seer
weert / gude
die inde noot
hanghende.
Cohobo.
Cohibici.

3p.
Barranabi.
Mahus/ een
rebiere die op
den eersten
dagh der
Jdepinant
ghebondē is.

3p. Delphin/
seet Jdeer
Swopen / in
dese Rebiere
wel ghebondē/
daerom de
rebiere daer
nae genoemt.

Die fransche
Cape.
Canuual.

Jdantura.
3p. Augustijn.
3p. Mathazo.
3p. Pero.

Cape de la
Florida.

Jdantypen.

Testudines.
Ancon Baxo.
Rio Secco.

De zee van
Florida vol
bancken/clip-
pen/ Eplanden
meer vā 400.
Lucia ofte
Jucapa.
Bahama.

Op de Clap-
pen luyt-
en Bahama-
se seer schoon
byndelich/
daerom op't
baste lande
seer begint.

Welt hyzpinghe van Lucaya ende Cuba.

Swarte stek-
kes die dooz-
sichrich zijn
daer zy van
den van ma-
ken/die zy om
den hals/bee-
nen en armen
dragen.

Dese inwo-
ders vermag-
ghen vleesch
te eten.
Dyppen ende
ander ghebo-
ghete in so
groter me-
nich e/daer
heele schippen
mede geladen
worden.

Haruna/en
heische bos-
druye.

Dese Eylan-
den zijn onbe-
woont.

Cuba eens
der voornaem-
ste Eylanden
ander die An-
tillas ontdekt
anno 1492.
van Colombo.

Cuba is van
ghedarmen
als een wib-
ligen blaet/15
300.mplen
lanc.

Stetten eer-
st mennde
men dat acht
balle lande
balt waer/ta
de inwoons
ders selfs.

inaken om die hals / armen ende beenen te
dragen. In vele plaetse van dese Eylanden
hebben zy geen vleesch/etent oock niet; Haer
spise is visch ende hoot van Maiz, sommige
woxtelen ende eenige fruyten. Het volck van
dese Eylanden verbuert zijnde nae S. Domi-
nico ofte na Cuba, stozzen om dat zy vleesch
aten / om dat haer die Spaengiaerden min
ofte meer vleesch gauen. In sommighe van
dese Eylanden zijn so veel Duppen ende an-
dere voghelen / die haer nesten maken op die
boomen/dat veel volcks/die vane vaste land/
als oock vatt die Eylanden comen ende van-
ghender schuytken vol/ende barender mede
werch;die boomen daer in zy nestelen/zijn van
ghebaente gelijck Ejanate boomen / ende die
basten daer af hebben eenige ghelijckenisse in
smaek met die Caneel / ende waer bitter ende
heet ghelijck Benghber / ende riekenide als
Ragghelen / woerden nochtans niet onder de
speterpen gherekent. Onder andere fruyten
hebben zy een sojteringhe in haer tale ghe-
ten laruma, smakelijck ende ghesont ontrent
anderhalve span lanc/ van ghelijckenisse als
een Wyge in weechryt; die boom is oock int
loof den Wygeboom niet onghelijck / en van-
de groote ghelijck een populier/niet dicht we-
sende ghelijck ander boomen / oock niet ydel
als riet;maer bast ghelijck Wier / daer af die
bladeren wonderbaerlijck zijn om worden te
ghenesen / ghelijck sulcks die Spaengiaerts
bevoonden / hier meer af te verhalen is niet
noedich. Dese Eylanden van Lucaya zijn nu
alle desolaet ende onbewoont: want om dat
zy seiven geen Gout hadden/hebbe die Spaen-
giaerden veel duyfent menschen hier af ver-
hoert/ ende die int Gout soeckē vernielt ende
vermoort.

Volgen andere Eylanden ontrēt dese Custe
gelegen,voor eerst Cuba, eē van die voor
naemste onder die Antillas.

CV B A een ander seer groot Eylant ont-
der die Antillas getelt/ ende anno 1492.
van Columbo eerst ontdekt/ ende ghe-
hontē / welck hy genoemt heeft Fernadnam
ende Iohannam, oock Alpha ende Omega, na
Petri Martyres ghevoelen;woxt oock van an-
dere het Eylant van S. Iacob gheuoemt/nae
die voornaemste stad / die van weggen die
groote haven/ als oock van wegen der groo-
te trasycque die aldaer ghezeven wert; heeft
aen die oost zyde het Eylant S. Dominigo,
aen die westkant Lucatan, naet noorden den
grootten uyphoek van Florida, ende die Ey-
landen Luciya, naet zuyen het Eylant la-
maica, alle in dese elfte Gaerte ghejelt. Cuba,
so vele die forme aengaet / mach vergheleken
worden een Wistigen blat/om dat sulcks lan-
gher dan breedder is; want heeft in die lenghte
ban't eenen eynde/ oost af/tot het ander tē we-
sten 300.mplen/van't noorden tot dat zuyen/
70.mplen/in die breedte op sommige maet 15.
en op sommige 19.mplen. Het midde des Ey-
lands licht op die longitudo van 91. grade/
en op die latitudo ofte hooghte van 20. Men
heeft dit Eylant lange tijt doer een vast land
gehoudē/om zijnder grootheyt wille/ twelck
niet te verwonderen is: wāt die inwoonders
selfs niet anders ofte beters wistē/dan dattet
geē eynde en hadde/ oock lange na der Spaen-
giaerden aencomste/om dat dit volck arm en
naecht is/hem latende met seer weynich/ende

met zijn eyghen ghenoeghen sonder verder te
soecken/sozghende oock niet wat haer gebue-
ren deden / daeromme en wisten zy oock niet
ofter eenigh ander land was onder de hemel
dā tsefde dat zy bewoontē; Het aerdtuyck is
hoogh/rooy/ en scherp van bergen/ die Zee op
vele plaetsen wit/en die rebiere klein/ en van
goet water/ en rijck vā Gout en goet Coper;
die locht is ghetempert/doch wel so kou. So
waft oock aldaer vele Verwers Krappe ofte
Mede / om Walle/ Lakenen en Lier te ver-
wen. 'Tis oock vol dicke boscapen/ vol wy-
vers en schoone rebiere van soete wateren
oock andere Wyvers die sout water van na-
tuere hebben. In den boschen gheneert haer
vele Wyppen en Ossē. Die Rebiere gieten
dickwils Goudt upt. In dit Eylant zijn 6.
steden vande Spaengiaerden bewoont/waer
af die eerste en voornaemste is S. Iacob de re-
sidentie en stoel des Bisschops;maer Havana
is des gheheelen Eylants koopstadt/ en der
schepen timmerwerf. Twee voornamē aen-
merckelijcke dinghen werden van Gonfalo
Onetano in dit Eylant beschreuen: waer af
het eerste is / dat alhier een vallepe licht tus-
schen twee bergghen / twee ofte drie spaensche
inplen verre streckende/ waer in van selfs die
natuere sekere seer rāde kloot voorts bygt/
datmen die niet ronder dooz kunst fippe ofte
makē mach/ en sulcke in so grootē overvloet/
datmen gheheele schepen daer mede ballast
en laden mochten / welcke gebuycht werden
int geschut/ in plaetse van looden ofte pseren.
Het ander wonder is een bergh niet verre vā
die Zee/ daer upt Beck bloept in grootē over-
vloet/tot in die Zee/al waer het op bygt ende
wert herwaert en derwaert met den winden
ghedreuen/na dat die wapen. Dit Beck wert
ghetuycht vanden inwoonders en Spaen-
giaerden om haer schepē daer mede te peckē.
Het volck van dit Eylant zijn vast ghelijck
die vā Hispaniola/ doch so isser eenigh onbe-
scheyt in die sprake; Weede die mannen ende
vrouwen gaen naet: in die kuyloste houden
zy een byende maniere/want die trout slaep
selfs niet ten eerste male by zyn Wyf: maer
wesende een Deere/noedicht alle Deeren/ende
die verwaren sulcks dooz hem. Doo het een
Coopman is / soo bewaren sulcks die Coop-
lynden/ ende eenigh Doer wesende/ doet die
Deeren ofte die Wapen; Om een ghyringhe en
slechte oozsaken / verlaten die mannen haer
vrouwen;maer die vrouwen mogen om geen
derley oozsaken die mans verlaten; die mans
zijn seer onkuyfich/ ende leuen boop. Het land
heeft groot gewoonte en Slangen / doch niet
vergiftich/en goet om te vangen/ die zy luyde
sonder schade eten/en dese Slangē onderhou-
den haer met sekere beestken/ gheeten Gu-
biniquinazes, daer af zy menichmael 7. oft 8.
in die Wagen hebbe; Zyn van die groote als
Wagen/ban gebaente als Woffen/ alle dat die
voeten zijn gelijck de Conyns hoert; het hooft
ghelijck tē Wefel/Woffen steert/ lanc hooft als
een Wā/bā verwe tē weynich roe; het vlees
smakelijck en gesont; Dit Eylant was seer
volckrijck/maer nu weynich volcks/ van eeni-
ge spaengiaerde daer op / die andere meest upt-
gheroept/ oock gestozzen dooz hongers noot.
lamaica.

Tegens Cuba ober leye een ander eylandt/
twelck zijn oude name die't in bozigtē tyden
ghedacht heeft noch behout / woedt gheheeten
lamaica.

Inde bosche
van Cuba
vele Ossē en
Deeren.
De Rebiere
gieten Goud
upt.

Havana is
des herlin-
lands koop-
stadt ende des
schepen tim-
merwerf.

En vallepe
in Cuba die
groote Doere
kloot voorts
bygt al oft
zy ghebyrpe
waren.

En Rebiere
die Beck upt-
bloet in over-
vloet.

En byende
de byende man-
niere een
ander haer af
enken uacht.

Sekere Slan-
gen op Cuba
a een Wap-
niet seynich
ende goet ont
te eten.

Het volck op
Cuba seer
naecht.

Het Eylant
lamaica en
hoe/en waer-
gheligen is.

Beschrypinghe van Jamaica.

Jamaica, en van die Spaengiaerden S. Jacob, licht tusschen die 17. ende 18. graden aen dese 3de banden Equinoctiael, heeft aen die oost 3de S. Dominico, waer af het ontrét 25. mylen leyt; nae't westen die hoeck van Lucatana, nae't noorden Cubam, datter oock 25. mylen af leyt/ ofte wat meerder; nae't supen een ander kleyn Eplandt/ ghenoecht Lacerana, op een wyde daer af liggende. Dit Eplandt is ontdeckt van Christophoro Columbo, in zijn tweede navigatie naer dese landen/ en is ingenomen van zijn soon Don Diego, regierende het Eplandt van S. Dominico, door Iohan di Squibel, en andere Capiteynen. Die byede deses Eplandes overbint die lengste/ heeft van't oosten tot den westen ontreut 50. myle; van't noorden tot den supen ontreut 20. wyrt banden Spaengiaerde ten meesten bewoont/ die inwoonders oec verhuert en vermelt zijnde door die Spaengiaerden/ ghelyck die van Lucaya. Het midden van dit Epland heeft die longitudo van 191. die latitudo 18. graden/ en licht van die linc 17. graden/ aen die nooyt 3de. Dit Epland heeft eenen bergh/ haer verhevende van alle kanten: innewaert aen tot nu midden van't Eplandt/ en dat alsoo proportionelick ofte evenwachtich/ datment uauwelick ghewaer worden mach/ is aen die Oever des zee's en stant seer ruychbaer en vol volcks gheweest/ die scherp/ sinnigher ende kloetter waren/ dan andere onliggende Eplanders/ so tot den oostlof als oec tot handwercken; daer groept oec Gout ende seer fyne boomwolle/ is nu vol van ghedierten/ die uyt Spaengien overgheboert zijn en daer voort teelen/ soo is oock dat Werckens vleijs beter daer/ dan in eenich landt. Die voornaemste stadt op die Eplandt wyrt gheheten Hispania oft Sivilien/ om der Abdiens wille die daer opgericht is/ al waer die eerste Abt gheweest is/ Petrus Martyr van Milanen/ een seer gheleert man/ die dese historien ten meesten beschreuen heeft.

Hispaniola ofte Haiti.

Het tweede seer groote Eplandt onder die Antillas getelt/ is van die eerste inwoonders Quisquiza ofte Quisqueia gheheten/ daer na Haiti, ende naderhande Cipanga/ Haiti is te seggen rouwicheyt oft scherphet/ en Quisquiza, groot aertrijck/ Christophorus Columbo heeft gheheten Hispaniola/ en nu so heeten int S. Dominico, nae die voornaemste stadt die in't Eplandt leyt/ is ontdeckt anno 1493. Aen die oost 3de van Sint Dominico, licht het Epland S. Iohan, en vele andere nae't westen Cuba en Jamaica; nae't noorden die Eplanden van die Canibalen, en naer midbagh/ ofte supen aen't vaste landt/ die hoerft ofte die C. Vela by Venezuela, ofte kleyn Weyen. Die omloop deses Eplandes bedraecht 350. mylen. Benzo strek 450. frantsche mylen/ is vast eens/ soo is oock die Eplandt langhet als breedet: want heeft in die leughe van't oosten tot den westen 150. mylen/ ende van't noorden tot den supen/ 40. mylen. Het midden deses Eplandes licht op die longitudo van 300. graden/ die latitudo 19. In dit Eplandt zijn seer vele en groote haenen/ groote en profftelijcke reuieren/ als zijn Matibatico Iuva, Ozoma, Neyva, Nizao, Nigua, Hayua ende Yagues, die alle in die Zee wtloopen/ daer zijn noch andere kleynere als Macorix, Cibao ende Corui, daer af Macorix seer vifch-

rijck is/ en die ander twee abundant vā Gout. In dit Eplandt zijn twee seer byemde Laken/ het ene door zijn goetheyt ofte profftelijckheyt/ het ander door zijn byemidheyt; het ene comende uyt die berghen, al waer die reuier Nizao oostwont uyt heeft/ en door deelt niemant; gheeft alleen een byede/ en wernich zijnder sulcks. Het ander van Xaragua is sout/ hoe wel daer seer vele soete beuere in loopen/ en oock veel visschen in groepen/ ende onder dese seer groote Schilt-padden en Tiburonen oft Hayen, is dichte by die Zee. Ende heeft 11. mylen int ronde. Die oeveren der reuieren waren seer bewoont/ uytbestedert die Saline ende schoone haven/ en die reuier laques, al waer een groote bergh van Gout is: oock waft in dit Eplandt veel blauwe verwe seer fijn/ overdadigh veel Brasils hout: Doonwolle/ weten nochtrans gheen kleederen daer uyt te make; Ambra, rycke Mynen vā Gout/ oock wyrt sulcks ghevischt uyt Laken en reuieren/ oock Silver ende ander Metalen/ abundant vā Suiker/ ende seer ruychbaere grondt; Rodijs/ Lactou/ Kool wyrt aldact ghesaep/ zijn op den 16. dagh nae't sapen bequaem om te eeten; Sclouen/ Comomieren/ Cauwoorden/ op den 36. ryp ende seer smakelijck bouen alle die in ander landen gebonden werden. Die figure deses Eplandes is ghelyck een Castan ie bladt. Midden door't Eplandt streckt een steenighe en rouwe kluft van berghen/ die ghedaente ender rugghe hebende/ welck Cibani oft Cipangi gheheten wyrt/ waer uyt veel Gouts in bozige rypden ghebracht wyrt. Van dit gheberchte loopen vier groote reuieren/ het ghehele Eplandt in vieren afdeleude/ waer of die ene tegens den opgauch loopt/ ende is lunna genoent/ d'ander tegens den nedergauch ende Atibunicus; Die derde teghen midder nacht/ lachen; Die vierde tegens midbagh/ Naxbam, al waer ontreut vele Brasils hout is/ ende Boscapen van sekere speteyen/ dan zijn onse speteyen niet ghelyck/ die 3p vermanghelen teghen andere waren/ insonder heyt teghen stoelen en schoelen van't waert Eben hout ghemaecht; op't gheberchte van Cibano licht het Castiel S. Thomas. Door't soo zijnder vele steden in dit Eplandt/ onder welcke die voornaemste is S. Dominico, ghelout van Bartholomeo Columbo, en die name vercregen om dat 3p op S. Dominico dagh aldact aegeromē zijn/ ligt op een enen velt/ aē die Oever des zee's/ op die 3de heerster ober die/ 50. mylen al geloubt op die spaensche maniere. Aen die west 3de vā S. Domingo loopt die reuier Ozama oft Ozonca in die Zee/ alwaer een goede haven is/ daer in mē vele schepē bergē mach/ waer ontreut liggē seer dirltē en groote boscapen; die meeste hādel nae't afgaē des Gouts/ die alhier gebreut wyrt/ is met Suiker en Ruyde/ wāt allerlep vier boertige bresten uyt spaengie derwaert gheuert seer woederlijck aldaer voort teelen/ also datter oec Spaengiaerden opt lāde zijn/ die 6000. ofte 8000. bresten hebben. Labella, en een stadt int selde Eplandt op d'ander 3de ghelegen in een valley. Van die geleghenheyt deser volckere hare religie en maniere mach mē lesen die spaensche historie schryvers die sulcks genoech verclaert hebbe; noch sal ic verhalē/ twelc te vanden is/ in dit Epland zijn sekere woornē seer gemeen van die inwoonders Cuero ghehet/ groot wessende als een

Twoe byemde Laken.

En sekerre van sout waert.

Seer groote Schilt-padden.

De bruchter van dese landen daer ghelept/ was daer seer g. et/ als Labijs/ Lactou/ Kool/ Sclouen/ Comomieren/ Cauwoorden.

Imma. Atibunicus, Jacan. Naxbam.

Wosthagien van Brasils hout/ ende vā speteyen.

Dele steden in dit Epland.

Van wien de stadt S. Domingo gheboort is.

De meeste handt op S. Domingo is in Suiker ende Ruyden.

Dit Epland is van Christusophoro Columbo oec ontdeckt in zijn navigatie is nu meest met Spaengiaerden bewoont.

Dese inwoonders sijn elcke der als in d'ander Eplanden.

Petrus Martyr den eersten Abt inde stadt niet Sivilien een seer gheleert man.

Het Eplandt Hispaniola heeft vele namen.

Meer oock S. Dominico na de doofte stadt

Doersin gheheten landen gheheten zijn/ zijn groote en kleine.

Het Eplandt S. Domingo is volkrijck vā goede haenen en seer schoone reuieren.

Belchypvinghe van Boriqnen ofte S. Jans Eplandt.

als een lidt van een vingher / met vier vleugelkens / twee seer klepne / ende d'ander twee wat grooter ende harder / die als derksels zijn der klepnen. Dese beestkens luchten des nachts als by ons die nacht-muggen / welckes licht en glants niet alleen in die oogghskens is als sterkens / stralende en glans ghewende : maer oock in lichaem ofte die ynden van sulcke : want als zy vleeghen ende hare vleughelkens uytsteyen / gheven meer lichts ende glans van haer / dan als zy stille zijn / alhier in dese klepne woornkens machmen aenmercken die wonderbare goedertierentheit ende voorsichticheit van Godt / ende zijn seer byzonde gaven in zijn schepelen : want dooz die glants deser klepne woornen / mach oec die alderduysterste camer in midden van die donkerste nacht verlichtet worden : dat men lesen / schypben / ende alle werck doe mach / sonder behulp van eenich ander licht. Item so penant eens deser woornkens in zijn handen draecht / sal gheen minder licht daer af genieten / dan ofte hy een lantierne ofte fachel droech / ende mach andere daermede voorsichtich inder nacht ; Die menichte deser woornkens vermeerder oock dat licht : want hoe meerder ofte veelder / hoe grooter ende claerder licht.

Niet verre van Hispaniola licht een ander klein Eplandeken Mona ghenoemt / tusschen Hispaniola ende Boriqna ofte S. Iohan, 17. graden aen die noord zyde van die Linie ; Dit Eplandt is klein / heeft plat ende een landt / die groote is ontrent 3. mylen / bewoont van weynich Indianen ende Christenen / hoe wel sulcks goede wateren heeft / ende rijk is van visch / insonderheyt van seer goede kreeften.

Boriqnen.

Van dit Eplandt komt men aen Boriqne, nu ghenoemt S. Iohan, een rijkte haben / heeft aen die oost zyde het Eplandt de S. Croce, en seker andere clepne nae't weste ende noorden het Eplandt Hispaniola ofte S. Domingo, twelck 25. mylen daer af licht nae't zuyden den hoec van Paria, die daer af verschepden is ontrent 136. mylen ; Dese Eplandts lengte is oock merder dan die breedte : want heeft van't oosten tot den westen 50. mylen / van't noorden tot de zuyden 18. ende woert afgedeelt in twee delen int nooyd ende zuydt quartier. Het midden vant Eplandt komt op die longitude van 303. graden / latitude 18. graden / is van forme ofte ghebaente bykans vierkantsch / vol vā volck / ende wel bebout / veel goede habenen ende hostapen hebbende ; De inwoonders hoeren gheschiedelicken oploch tegens die Canibalen ofte menschen eters ; Aen die nooydt zyde is dit Eplandt Goude-rijk gheheet / ende naer middagh buchtbaer van groot / fruyten / gras ende visschen ; Men seyt van dese volckeren / dat zy gheen gewoonheit hebben vleisch te eten / welck te verstaen is van't byzender heeft vleisch ; maer aten wel voghelen / dierden ende dierghelicken. In andere saken zijnse vast ghelijck met die van Hispaniola / uytghesonbert dat zy beter Soldaten zijn / ende gebuychen bogen ende ppen. Alhier op't landt is een seker Gomme / die zy heeten Tabunuco, ongesont ende smerigh als Talck / met welcke ende met Olve zy haer schepen pecken / ende om zijnder bitterheits wille bewaert het die schepen wel vooz ghewynne ; oock groet albaer veel poech hout /

datmen ghebruycht om pochen ende anders siekten te genezen ; Dit Eplandt is ontdeckt van Christophoro Columbo, in zijn tweede voyagie naer Indien ; Men vertelt van die Inwoonders deser Eplandts een seer byzonde en notabele hystorie / hoe dat die in die eerste aenrouste der Spaengiaerden gemeent hebben / dat die Spaengiaerts onsterfelijk waren / ende om hier af sekerheyt te hebben / heeft op een tijt een van haer Cariquen ofte Peeren / gheheten Vraioa de Yaguara, eenen Spaengiaert doen nemen / ende ondersoecht oft hy onsterfelijk ware ofte niet / hem doende in een beviere onder't water steken en vast houden / om also te sijn ofte hy levendich bleve ofte niet / dan versmooyt wende / en gebacht zijnde dooz den Coninch / heeft daer dooz sekerheyt vercreghen van haer sterflichheit / waer dooz hy teghens haer opghestaen / en op eenen tijt 50. Spaengiaerden / die gheoccupiert waren om Gout te soeken / gheboodet heeft.

S. Crus Hay, Hay.

Van Boriqnen komt men aen't Eplandt S. Crus, in bozige tyden van die Inwoonders Hay, Hay gheheten / twelck van Canibalen ofte Mensch-eters bewoont was / als oock die naest aen liggende Guadalupea, dat zy Quiera, Quiera noemden / welcke Caribes ofte Canibalen in korter tijt over die 5000. menschen uyt die onluggende Eplanden gerooft hadden ende ghegheten. Daer na komt men aen seer veel andere Eplanden / die niet anders ligghe als een Archipelago, hebben oock die selve name / van die Eplanden zijn vele ghenoemt nae haer figuren ofte ghesaltentisse / ghelijck Anguilla, dat te seggen is een Ael / want die lanc / rom ende smal is. Redonda Maria, om dat het eender spheren ghelijck is / ende seer rondt. Monserratus, dat is besloten bergh / om dat sulck Eplandt hooghe berghen rondtsom heeft / vol volcks ende virtualie / sonnyge vā Sant oft S. Antinne / als S. Martin, S. Bartholomeo, S. Barbara, Beata Virgo antiqua, tot de oude lieve Vrouwen / die alle op eenen streck ligghe / schoon van aensien / sonnyge groen van gras ofte van berwen / andere root / andere blau / geel / violet / dat het een verwonderinghe is vooz die vooz by varende / konnen oock verderlep betwen daer uyt ghemaecht worden.

Guadalupea.

Op Antigua leyt Guadalupea, het voornaemste ende grootste Eplandt der Canibalen, vier graden van den Equinoctiael, heeft int ronde over die 130. mylen / ende is met twee stroomen afghedeelt / ghelijck Engelandt ende Schotlandt / also dat der bykans twee eplanden schone te veken ; heeft veel heerliche habenen / ende zyden name vercreghen van Onser Vrouwen Di Guadalupea, is vol pieren ende dozzen / elck van 20. oft 30. bysen / alle van hout ghemaecht / int ronde opghelout van seer groote recken boommen die zy in d' aerde stellen / daer uyt den oinganch der fuylen te maken / daer nae setten zy ander klejnders / daer onder die de uythoudighe vast houbt dat zy niet om vallen / die hoogste scherpe toppen zijn clame geboecht welck Tenen / die zy becken met gebloeyt Palm bladeren vooz die regt / van binne spannen zy van daer

De inwoonders deser landts meynen dat de Spaengiaerts onsterfelijk waren.

S. Crus / Hay / Hay / oft Sp / Sp.

Antica / Antica. Hierop bewonen d' antica die in capter tijt onter 5000 menschen vā ander Eplanden gerooft ende gegeten hadden. Anguilla. Redonda.

Stons ferratus lichte 36. mylen van Guadalupea tegens uider nacht heeft int ronde 40. mylen. S. Martin. S. Barbara.

Antigua leyt van Guadalupea ontrent 30. mylen heeft int ronde 40. mylen. Guadalupea / vande Canibalen betooft is met eenen stroom vande andere ghedeelt.

De bogen in Guadalupea van 50. oft 30. bysen van grootte lange bysen van d'ant personen.

De woorn gheven sulck licht / datmen daer by lesen ende schryven can / ende is want daer mede vooz lichten als met een lantierne.

Spania / van buchtbaer eplandt van visschen en kreeften / weynich bewoont.

Boriqnen is bykans vierkant en wel bewoont.

De inwoonders bueren altoos oploch tegens de Canibalen ofte menschen eters.

De inwoonders zijn goede Cryghs-leiden / ghebruychen bogen ende ppen / hier valt el Gomme daer zy haer schepen mede pecken.

Beschrypinghe van Guadalupe.

Wat haer bedden zijn.

van die eene clepne balcke tot die ander/boom wullen touwen/ofte van biesen gheblochten/waerop 3p leggen Catoenen matrassen/ende hanghende bedden om in te slapen.

In Guadalupe 37. schoone rivieren/ende 300 veel schoone Dapegaren in soote als hy ons Crapen.

Dit landt heeft 7. schoone rivieren / die inwoonders worden genoemt Carucuerum, Dit landt heeft seer schoone groote Dapegapé onderschepdelick vā andere / achter en vooren gheheel root/met langhe vederen/die vleugelen root gespenkelt/sommige geel/ sommige blauw onder een gemenght/ ende dese zijnder so veel als in onse landen syreuwten. Op dit Eplandt groeyt oock een witte Somme A-nime gheheten, wit Bernsteen niet onghe-lyck / met dese Somme het hooft ghetoecht wesende / verdynst den siop en verhouthept. Die selfde boom hynghet voort een vrucht gelijck Dapen/eender spannen lanch/welcke open ghedaen wesende / wit en soet meel in heeft. Dese vruchten bewaren 3p over winter/ ghelijck men by ons Castanen doet : die boomen zijn van ghedaente ghelijck Wyghe boomen. Benessens dese/ 10 hebben 3p in dit Eplandt alietlep hof vruchten / ja sommiger meeninghe is / dat alle suete vruchten eerst upt dit Eplandt gebacht ende verplant zijn in die naerliggende Eplanden: want het zijn menschen jaghers/om die te vangen ende te eeten/ trecke daeromne etijck hondert mylen/ ende loopē die landen door wijt en bree/ ende wat 3p hier ende daer bonde/ dat vruchten 3p met haer thuijs ende planteden; 3p zijn onvriendelijck / weerdē ende stuer; laten gheen vzeinden ghemeenschap onder haer/ hebde marren ende vrouwen zijn seer kloeth ende erbaren int schieten met die boghen / en dat met vergifte pylē; Als die mans uptrepsen/beschermen die vrouwen haer recht ende plaetsen met kloethhept en dapperhept door alle aenloop / in sonna alle bergen en dalen zijn seer vruchtbaer. In die holle boomen en in die klusten der berghen ende Steenrooftern groeyt Bonich.

Wintme een witte Somme seer goet door bechouuisse/ de vruchten van den boom daer dese Somme gen waft is haer winter Apeel.

Alle hofvruchten worden upt dit Eplāt op an der plaetsen ghe-bacht. De inwoonders zijn menschen jagers/ waer cloeth met haer ghe-wet en doggen/schiet de vergifte pylē.

De mans uptrypende/ bewaren de vrouwen met dapperhept haer doggen.

Desiada oft Desiderata.

Ontrent 18. mylen van Guadalupe tegens den ophanch licht Desiada, den ander Eplāt int rōnde 20. mylen groot wesende. Desiada ofte Desiderata, dat is / het begeerde gehertē/ om der schoonhept wille / en tien mylen van Guadalupe, teghen midbagh licht Galapra, hebbende int rōnde ontrent 30. mylen / is een eben ende schoon landt/daer af sulck Epland oock den name vercreghen heeft:want Galanra is op spaensh te segghen Schoon. Hier op wassen welriekende boomen / schoelen/ wortelen ende bladeren / ende zijn ooc albaer groote Egdisen. Reghen mylen van Guadalupe, tegens den opganch/ ligghen ses clepne Eplanden/ gheheten Todos los sanctos, ofte alle Verplighen/ende Barbara, daer af te vooren geseyt is. Dese zijn seer klippich/steenachtich ende onvruchtbaer : twelck die Stierlyuden wel moeten acnerenckē om der periculē willen; Nocht woorder leyt Dominica, den name van den bagh ontfanghende : want op eenen Sondagh/ die men op latijn Dominica noet/ ontderct is / ende oock een Eplandt der Cambalen, bol ende dicht van boomē/ datter naerwelijck een elle vze spacie vā aertrijcks was. Hier ontrent comt noch een ander Madannina, ofte het Vrouwen Eplandt/ daerinnen gemeent heeft datter alleen Vrouwen op woondē/ op de maniere als die Amazonas ende die

Desiada is 18. mylen van Guadalupe.

Galanta is geseyt schoot.

Todos sanctos. Barbara.

Dominica vol gheboide.

Madamina anders in onse Carre. Daerinnen woonen al Vrouwen/ op de maniere van de Amazonen.

Canibalen tot sommige tyden over trocken/ haer by dese Vrouwen leyden/ ende dochters becomende/ behielden die by haer/ die soons den Canibalen toe schickende / lept 40. mylen van Mons Serratus. Hier volghen noch drie Eplanden/ behaluen die clepne ende die klippen/ S. Vincent, Granada, S. Luzia.

Comende weder tot die Custe van Florida albaer wijt ghelaten hebben / ligghende daer tegghens over eenighe clepne klippen / die 3p noemē Martyres, ende die Eplandekens Torugas, om die ghedaente die 3p hebben van een Schilt-padde.

Martyres. Capugas.

Van die punt vā Florida tot Ancon baxo 100. mylen / light 50. mylen oost ende west met Rio Secco, twelck is die breeide van Florida.

Anco Baxo.

Rio secco.

Van Ancon Baxo, 100. mylen tot Rio de Nicues.

R. de Nicues.

Van daer tot Revier Flores 20. mylen oft wat meer.

Van Rio de Flores 70. mylen tot die Bay a Bahya del Espirito sancto, diemen niet en anderen name heet la Culata, welke is in die inuonste 30. mylen breedt.

R. Flores. B. del Espirito sancto. R. Culata.

Van dese Bahya, (welcke lept op 29. graet) zijn 70. mylen tot die Revier Rio de Pescadores

R. de Pescadores.

Van Rio de Pescadores, (welcke light op 28. graden) heeft men 100. mylen tot de Reviere Rio de las Palmas, al waer ontrent den Tropicus van Cancer heeren strekt.

R. de las Palmas. Tropicus Canceri.

Van Rio de Palmas, tot die Revier Panuco zijn 30. mylen/ende van daer tot Villa rica ofte Vera Crus, 70. mylen / in dese spatie blijft Almeria vā Vera Crus, twelck lept op 19. gra. zijn 30. mylen / tot de Revier van Alvarado, die de Indianen noemen Papa loapan.

R. de Vera Crus. Almeria. R. Alvarado ofte Papa loapan.

Van die Revier Alvarado, tot die Revier Cozacualco stelt men 50. mylen / van daer tot die Revier Grijalua, heeft men 40. mylen/ ende die selfde twee Reviere / zijn ghelegghen op ontrent 18. graden.

R. Cozacualco. R. Grijalua. C. Redondo. C. Cotoche ofte Pucatan.

Van die Revier Grijalua tot Cabo Redondo, heeft men 80. mylen / in die streckinge van die Custe / waer in ghelegghen zijn Champoton ende Lazaro.

Van Cabo Redondo tot Cabo di Cotoche ofte lucatan, tellt men 90. mylen/ende lept ontrent op 21. graden / in voegghen datter zijn 900. mylen in die streckinge van die Custe van Florida tot lucatan toe / welck eenen anderen hoek is / die hem nae't landt af noordwaerts aen streckt / ende hoe dat hy meer ver- in die Zee comt / hoe dat hy hem meer ver- bzept ende om cromt/ ende light 60. mylen af van Cuba. Dat Eplandt daer af wp gheseyt hebben / het welcke hy naest die inloopende Zee/ die tussche Florida ende lucatan inloopt toe sluijt / welke Zee van sommige genoemt wort die Golfo van Mexico, van anderen die Golfo van Florida, van etijck Cortes, die Zee comt in dese Golfe / tusschen lucatan en Cuba door / met een gheweldighe stroom/ en loopt weder tusschen Florida ende Cuba upt/ sonder datse opt anders loopt.

Lucatan en Florida comen so na als den anderen/ dat schijnt de Zee af te sluypen.

Een kort verhael van Noua Hispania ofte Nieu Spaengien.

Het tweede deel van America wort gheheet Noua Hispania, ofte Nieu Spaengien / herft zijn begin nae't noorden ontrent die Reviere Panuco, op die grensen van Florida, streckt nae't Zuyden aen die provincie Dariena,

Noua Hispania.

Panuco.

Dariena.

Belch; ypinghe van Nieuw Spaengien ofte Mexicana.

Dariena, al waer het afgehevelt wordt van Peru, aen die Oost zyde die groote Zee / ende nae't onderganch die zuyde Zee / Marc Australe gheheeten. Dese gheheele landtschap plaecht in vorige tyden van die Indwoonders Cichimecan, Culhuacan ofte Coiacan gheheeten te werden / welck volck uyt het lande Culhua boven Xalisco ghelegghen / gheronnen was / en hare wooringhen ghenomen ontrēt die wooren van Tenuchitlan, al waer hupden ten daghe leyt die stad Mexico, nu dit selfde volck noch eenighe landen aenghewonnen hebbende / hebben zy dit verhozen doot t beste ende booznaemste / sulcks bebouwendende ende bewoonende / ende hebben also alle nieuwe ende oude blecken ende steden onder't gebiedt van Culhuacan gheset / die gheheele landtschap ghelijcke name behoudende.

Dit landt is groot / ende heeft veellerlep volckeren ende landen onder hem: maer die eerste ende booznaemste vā die Spaengiaerden gebonden en verootert is Mexicana, oock Temistitan ofte Culhuacan, als gheseyt is / gheheten. Andere Provincien sijn Guatimala, Xalisco, Hódura, Chalkos, Taica, Chamolla, Claortomaca, Huacacholla, ende die Coninrijcken Michuacan, Tescuco, Tlazcalla, Tenuacan, Maxcalinco ende Mixtecapan.

Mexico ofte Culhuacan, is onder 't gebiedt der Koninghen van Hispanien ghebracht anno 1518. doot Ferdinande Cortes Marches della Vallo, welck landt Goudt en Silber rijk is: want vele rivieren mede in haer sandt Goudt afgieten. Die Zee strandt dier landen: geeft veel veel Doffshelen ofte Eesters / daer mede die Perlen uyt vergaert / waer af aldaer groote visscherie en cooymanschap is. Oec so sijn alhier int landt veel stille staede Lacken ofte Meeren / die doot de hitte der Soemen in hout veranderen / niet wepniger overbloet isser vā Cassia Fistula, als in Egypten / wassende aen boomen / den grootē Walische Notboomen gelijck / so veel die bladeren belanght / met geele bloemkens / daer uyt dan die pyppen ofte roers van Cassia groeyen / diemen ghebruyccht om saerhten camerranch te maken in heere Cozzen / die Salle ende dat herte bloet te verkoelen ende te supberen; oock dienstelijck tot pferbarie van Lenden / stern ende andere siekten; oock so groeyt aldaer int landt in overbloet een vrucht / welke zy op hare tale Cacao noemen / is gantsch ghelijck een Amandel die uyt die doppe ghedaen is / met een dun vlesken bedeckt / waer af die kogle mach in dze ofte twee deelen ghebeelt werden / doncker geel / met swarte aderheng doozloopende / tsamen die mont treckende / en onleselijck vā smaek / is seer weerdt by haer / maken daer af / ghestooten wesende met water en hare Peper die zy hebben / eenen dranch die zy kostelijck houden / ende groote Herren ende vrienden schencken / ghelijck wy Muscadel ofte Malvasie. De Zee die aen dit landt strandt / als oock de rivieren die doot landt loopen / sijn gheheel vischrijck / waer in oock Crocodillen ghebonden worden / ghelijck in Egypten; welck vleisch zy hoogh achtē / ende boden allen pyppen om te eten / houdende booz Conincklijck wilde daer; wordē aldaer over die 20. voeten groot.

So is oock dit ghehele landt bergachtich ende vol scherpe roffen / en groot onderschept in die sprake / alsoo dat zy d' een noch d' ander

qualijcken sonder taelmans verstaē moogen.

Die plaetsen daer in die Spaengiaerden hart volck gheplant hebben / sijn ten eersten Compostella, al waer die Bisschop ende des Conincks raden haer woon plaetsē hebben. Item Colima, welck zy noemen Purificatio ofte onser Vrouwen reynighe. In nieu Galicien is die dootreffelijckste Guadalajara, ja het hooft deses rijcks. Mecheocan oock een Bisschoplick stoel. Cacatula, die stad der Enghelen / een hooftstad ende Bisdom. Mexico, een Conincklijke stad / ja Coningime aller steden der ghehele nieuwe Werelt op een Oever van een Lach ofte Mozas ghelegen / ende dat meer is / die merct ende plaetsē selue midden daer in liggende / datmen niet dan over brugghen daer toe mach comen. Dese Lach is ghesouten / en heeft in die lengfte 6. leucas oft 12. mylen / en in die breette thien myle / sonder visschen / dan alleen eenige klypne: die men ert Wurmkens als Visschen heeten mach / ende uyt welcker vuylicheyt ende stanc in die sonne die lucht alsoo beknettert ofte gheuseert wert / dat het daer doot seer onghesont om te woenen is: maer dies niet teghenstaende / is ghelijcke wel van soo veel Cooyluden bewoont / als eenighe ander stad in ghesel Europa / die stad is groot / ende heeft wel 3. mylen int ronde. Alhier sijn veel tempelē / dat het onmogelijck en schijnt om te wesen; Die particulariteijt van dien sullen wy in roeter tijt overgheset hebben uyt het spaensch in Nederlandts / doot onsen auctor diemen daer af lesen mach.

Niet verre van dese stad licht een ander soete Lach / seer visschrijck / in de welcke / als oec aen die Oever vele steden liggen. Als dese stad eerst van die Spaengiaerden was inghenomen / regierde aldaer een Coninck / ghenome Montezuma, welke die negende was onder hare Coninghen / ende doen was dese stad niet meer dan 140. jaren oudt / twelck te verwonderen is / hoe't moghelijcken is / dat in so wepnich jaren so grooten en heerlijcken stad soo verre ghebracht zy. We waren die meest uyt die land gebuert wordē / sijn Gout / Silber / Peeren / Balsen / Corinthe / die wurt wortel Mecheocan, om te purgieren / Sarla Pariglia, een ander wortel om te doen / weetē / Swivel / ende Ruyden van bersten / oec visch / etc. Ende dus vele van Nieuw Spaengien int generael / ende van Mexico int particular / en willen niet meer hier af verhalen / om dat onse Gaerte wepnich daer van aenwoyft. Comēde dan weder ten propooste ende aentwysinghe van onse Gaerte / so heeft die nederganchlijcke zyde van't Epland Cuba, eenen uyt hoek / genoemt P. de S. Anthonio, welke bequaem is om water te nemen / ende die schepē te calefaten. Van desen hoek af varende 65. mylen nae't vaste landt toe / komt men aen den hoek van Lucatan, welke ghelijck een half Epland in die Zee uytsteecht. Telectan is te seggen in die Indische tale / Ach verstaē u niet: want op eenen tijt als sekere Spaengiaerden uyt die boozghenoemde haven van S. Anthonio afghereken waren om nieuwe landen te soeken / ende op dit landt beruelsen / doot te rekenen vragende van dit volck / hoe dat het landt gheheten was / riepen zy O Telectan, Telectan, dat is / wy verstaen u niet / ende alsoo hebben die Spaengiaerden dien name coztumperende van Telectan, doot gheval dit landt Lucatan

In Compostella is des Conincks ende des Bisschops en Raet. Conima ofte Purification.

Guadalajara. Mecheocan. Cacatula. Mexico een Coningime aller steden der ghehele nieuwe Werelt / daer men is in te rouwen dā niet brugghen / leyt als Bengien met water.

In Mexico seer veel tempelen.

En ander soet Lach.

Mexico. Montezuma die negende Coninck van Mexico.

De cooymanschappē die uyt men Spaengien ghebracht warden sijn Gout / Silber / Peeren / Balsen / Corinthe / die wurt wortel Mecheocan, om te purgieren / Sarla Pariglia, een ander wortel om te doen / weetē / Swivel / ende Ruyden van bersten / oec visch / etc.

P. de S. Anthonio / hier werden de schepen becalumet.

Lucatan / waer men alsoo gheheten.

Cichimecan. Culhuacan. Coiacan.

Culhua / hier in leyt de groote stad Mexico.

Mexicana. Temistitan. Culhuacan.

Mexico is onder het gebiedt der Koninghen van Hispanien / anno 1518. doot Cortes sijn gebracht / is Gout ende Silber rijk / gheeft vele Eesters daer Perlen in groeyen. Doot Lach. Cassia Fistula / ende sijn ghebruycck.

Cacao / waer af haer beste dranch gemaecht wort.

Wisschijche reuren ende Crocodillen 20. voeten lanc / dat by haer doot beste lichte daer gheacht wort / en eent gerne. Doot onderschept in haer sprake / also datmen doot Colchen daer moet verstaē.

Belchypbinghe van Yucatan.

Eccampi.

Yucatan ghehoemt / hoe wel dat die uperste hoerck van dien / Eccampi in hare sprake ghehoert was. Dese punt van Yucatan licht op 21. graden / ende in verstaet onder dese name een seer groot landtschap / die van sommighe een peninsula (dat is / een plaetse byrangs omringelt niet water) ghehoemt wort: want hoe verder dese upthoerck in die Zee streckt / hoe verder 3p wert / hoe wel dat 3p op 't smalste 80. mylen breedt is / ofte 90. spantsche: want so verre ist van Xicalanco.

Daeromme die Zee Caerten / welke dit landt nauwer ofte smaller stellen seer owale / want is lanch banden opgaack totten neder / gaick 200. mylen / en ontbert van Francisco Hernandez van Cordua, int jaer 1517. hoe wel niet int gheheel / die welke van S. Iacob upt Cuba varende / om eenighe landen te soeken / ofte ghelijck andere segghen / om eenigh volck te halen in zijn Japen te arbeiden / en comende ontrent het Eplandt Guanaxos, alhier ghehoemt Caguanaxa, by die Capo di Honduras, alwaer 3p goet / vroom / tam ende simpel volck vonden / en waren visschers / die geen wapenen en hadden / noch dooloth voerden / ende quam verder aen eenen onbekende hoerck / daer sijn pannen waren / dien hy die name Donne, dat zijn Vrouwen / ghegheven heeft / om dat aldaer steenen torenkens waren met trappen / ende Capellekens bedekt met hout ende stroo / al waer in een seer schoone ordinaantie geset waren sekerre vele Afgoden / die ghelijck vrouwen schenen / die Spaengiaerden verwonderden haer dat 3p hupsen van stien sagghen / die 3p tot noch toe niet ghesien en hadden: ende dat die inwoonders rijk en proper ghekleedt gungghen niet hemden ende mantelkens van Cotton / witte ende oock ghecoluert zijnde met vederboschen / juwele ende penbenten van gestreute in Goudt ende Silber / ende die Vrouwen bedert van 't nuden tot beneden toe / en oock dat hooft en borsten: Zijn oock niet hier ghebleven: maer gestrooken nae een ander punt / welke hy die name van Cotoche ghestelt heeft / al waer hem ontmoeten eenighe Visschers / die dooz schrick ende vrese vushteden op 't landt / en antwoorden ofte riepe hem toe Coteche, Coteche, welck te seggen is / thuys / thuys / meenende dat 3p ghevaerlijck werden nae 't landt om daer te gaen / al waer van desen hoerck die name van C. Coteche behoudt heeft. 3p vonden aldaer int land op den Geber des Jders een seer groote stad / welke 3p oin der grootsheyt willen Alkayr ghehoemt hebben / nae die stadts name die in Egypten leyt / (van ick achte dit niet half so groot te wesen als 3p roepen) / alwaer 3p vriendelijcken van die inwoonders ontfangen werden / daer in comende / verwonderden haer / om dat 3p vonden hupsen met hooge toornen / magnijfijcke kercken / gheplabepde straten / ende groote cooppmanichap ende handel; die hupsen waren vā ghehouwen ende gebaken steenen / met halck konstich ghearbeijt / doch niet met stroo en kruijt ghebedekt / die cameran die daer in zijn / zijn 10. oft 12. trappen hoogh. Aengaende die volck is oock ghekleedt / doch niet met wollen laken / om dat 3p geen Schapen en hebben / dan met Cotton ghewaet / op veel manieren / seer schoon ende aerlich ghecoluert; Die Vrouwen zijn oock van 't midden tot op die voeten bekleedt / bedecken oock hare hoofden ende

borsten met vederlep super; soech niet alle soeghbuldicheit haer beenen en voeten te bedecken / om die niet late te sien; gaen neerlich te kercken / waer toe die boopmaersic en rijste haer epgghen gheplabepde steenen straten hadden / van haer wooninge af tot die kercke toe / doch 3yn Afgoden dienachs / ende oft 3p wel hare Afgoden menschen opofferden / so eten 3p nochtans der menschen vleys niet / ende woorden besneven / hoe wel men niet en weet waer van 3p sulcks hebben / ten waer dat die Tuppel / die over dese Afgoden dienachs heerechede / haer sulcks wijs ghemact heeft. In hare handel 3yn 3p opzeche en hielden goet ghebove; doen haer cooppmanichap sonder gelt / met verwisselinghe / ontbercht met Cotton ende alcedereu ofte roekens daer upt ghemact / sonder moerwen noch tans / ende dit is haer meeste schat die 3p hare heeren op brengen / ende die 3p vroom comenschap ver voeren nae Mexico, C. di Honduras, ende na Cuba, oock soo hebben 3p overbloedich veel Dien / Honich ende Was / dan wistent Was niet te ghebruicken voer der Spaengiaerde aencomst; Goudt ofte Silber Japen hadden 3p geheyl niet / hoe wel het estou / sekerlyc ende steenachtich landt is / nochtans vushtbaer van Maiz ofte Turckische Terwe / ende overbloedich van visch. In dese landtschap waren voer der Spaengiaerden aencomste over die 400. duysent inwoonders / waer van nauwelijck 8000. overghebleven en zijn / so zijn 3p wtgeroep van den Spaengiaerden / eensdeels ghedoodet / eensdeels tot slavernie vercocht en verboert in wilde onbewoonde plaetsen om Goudt te soeken en te grauen; oock om haer seluen voer die Spaengiaerden in boschen te verberghen.

Guatemala.

En Yucatan landtwaert in / komt die provincie ofte landtschap van Guatemala, daer in oock een stad geweest is / die selvige name hebbe / die welcke den 8. Septembis / anno 1541. dooz ghebuerigh ontwerd ende reghen gantschelijcke gheruineert is / daer in boot blyvende ontrent 120. Spaengiaerden. Des daechs te voers / al eer dit gheschiede / zijn der sommighe Indianen tot den Bisschop van Guatemala ghegaen / gheheten Francisco Marognin, hem seggende dat 3p aen den voet van de bergh / daer aen die stad lach so groulijcken ende vreeslijcken gheluyt gehoozt hadden / dat het niet om segghen en is / daer op die Bisschop haer straffende / sepe / heb ick b. Al. niet dighwils vernemant nae sulcken dinghen niet te hoozen / terstone daer na ontrent twee uren nae nudnacht is sulcken overtollicken water af / en de upt die bergh ghevallen / dat 3p seer groote stene met genouē hebbe: alles vernielende waer 3p aē quamen. Der woorden oock in die kurch vreeselijcke stemmen en gheluyt ghehoort / oock eenighe specteren gesien / daer na is die stad op een ander plaetse / by mijkens verichepden van dese / in een euen belt nae 't oosten streckende herbont / hebbe ontrent 80. oft 90. hupsen van gebaken steen gheboort / ende met teghelen ghebedekt. In dese provincie gheschieden vele aertbevingen / als Benzo verhaelt / die daer langhe gewandele heeft / anders is int landt een sachte ende ghetemperde lichte / vushtbaer van Cozen / van boomen wt 3paengien aldaer verbuert comende weplich voer / dan Wygheboomen ende

De Woutoren bedecken haer seer neerlich banden nudet af tot haer vusht / om haer niet desicte te sijn. De Eycke hebben gheplabepde steenen na haer luyt af tot de kercke toe.

Opzucht in haer haer / sonder gelt / met Cotton ende alcedereu ofte roekens daer upt ghemact / sonder moerwen noch tans / ende dit is haer meeste schat die 3p hare heeren op brengen / ende die 3p vroom comenschap ver voeren nae Mexico, C. di Honduras, ende na Cuba, oock soo hebben 3p overbloedich veel Dien / Honich ende Was / dan wistent Was niet te ghebruicken voer der Spaengiaerde aencomst; Goudt ofte Silber Japen hadden 3p geheyl niet / hoe wel het estou / sekerlyc ende steenachtich landt is / nochtans vushtbaer van Maiz ofte Turckische Terwe / ende overbloedich van visch. In dese landtschap waren voer der Spaengiaerden aencomste over die 400. duysent inwoonders / waer van nauwelijck 8000. overghebleven en zijn / so zijn 3p wtgeroep van den Spaengiaerden / eensdeels ghedoodet / eensdeels tot slavernie vercocht en verboert in wilde onbewoonde plaetsen om Goudt te soeken en te grauen; oock om haer seluen voer die Spaengiaerden in boschen te verberghen.

Overbloedich van Dien / Honich ende Was / dan wistent Was niet te ghebruicken voer der Spaengiaerde aencomst; Goudt ofte Silber Japen hadden 3p geheyl niet / hoe wel het estou / sekerlyc ende steenachtich landt is / nochtans vushtbaer van Maiz ofte Turckische Terwe / ende overbloedich van visch. In dese landtschap waren voer der Spaengiaerden aencomste over die 400. duysent inwoonders / waer van nauwelijck 8000. overghebleven en zijn / so zijn 3p wtgeroep van den Spaengiaerden / eensdeels ghedoodet / eensdeels tot slavernie vercocht en verboert in wilde onbewoonde plaetsen om Goudt te soeken en te grauen; oock om haer seluen voer die Spaengiaerden in boschen te verberghen.

Die landt des moerch voer der Spaengiaerden aencomst: 4. houts der duysent ende is gheboort op 8. duysent.

De stad Guatemala van o. weder en water gansen vernielde / ende 3yn 120. Spaengiaerden daer aen ongescomen.

Den bisschop straft de Indianen die hem bootseijde dat socconide ongheluck.

De stad Guatemala wort op een ander plaetse ghescomen.

Dele reer bevinghe alhier.

Franciscus 2300. jaest di: landt ghebouden anno 1517. en daer op gebonden seker suinofel volck / byschepers / en die tot Slaven in 3yne Japen ghehoemen. Guanaxos, Caguanaxa, Capo di Honduras.

Gheben den name van C. Donne / somt de Vrouwen volck / om dat 3p in hare capellekens afgoden hadde die als Vrouwen segghen.

Volck alhier ghekleedt en bediert met Juweelen.

C. Cotoche is gheset nae hups / waer de visschers vushtende / also capen.

Int landt by den Geber is groote stad gheboort / gaben die den name Alkayr worden byschepers ontfangen / vonden daer in hups met hooge toornen / magnijfijcke kercken / gheplabepde straten / ende groote cooppmanichap ende handel; die hupsen waren vā ghehouwen ende gebaken steenen / met halck konstich ghearbeijt / doch niet met stroo en kruijt ghebedekt / die cameran die daer in zijn / zijn 10. oft 12. trappen hoogh. Aengaende die volck is oock ghekleedt / doch niet met wollen laken / om dat 3p geen Schapen en hebben / dan met Cotton ghewaet / op veel manieren / seer schoon ende aerlich ghecoluert; Die Vrouwen zijn oock van 't midden tot op die voeten bekleedt / bedecken oock hare hoofden ende

Beschrypinghe van Fonduras.

ende Apriconen, nochtans gheen sinakelijche
vuchten hebbende/ daer groeyen ooc veel Ca-
cavaten. Belangheitde die Religie en manie-
ren deses volcks / zijn vast eenderlep met die
van Mexico ende van Nicaragua, waer af
volghen sal / dyuen oock haren handel te sa-
me: maer om dat dese provincie in onse Gaer-
te niet en staet / is ghenoech hier af / volcht een
ander.

Fonduras.

Fonduras/
verrijst sterck
410000. in-
woonders / in
seer vernin-
der.

Wijf stede al-
hier bande
Spaengiaers
gebout / te sa-
men sterck
130. hupsen.

Truxillo / de
principael
stade deser
provincie.

Het Eplandt
Cosumel van
waer't den
naem heeft.

Cosumel / an-
ders gheheet
het Eplandt
S. Crus / om
dat op kruys
dach is ghe-
bonden.

A. Gande.

Naest aē Guatemala komt dat groote lād-
schap Fonduras, in welke eer 3p van den
Spaengiaerden was inghenomen over die
410000. inwoonders waren / waer van al
hooz veel jaren nauwelijck 8000. overgeble-
uen zijn / een deel van die Spaengiaerden ghe-
doodet / een deel verbuert tot slaverie en ghe-
consumert in Gout te soecken / andere sels
verloopen in woeste plaersen ende holen der
aerden / hooz der Spaengiaerden tyamie
bluchte. In dese provincie hebbē die Spaē-
giaerts vijf steden opghericht / die nauwelijck
altesamen 120. oft 130. hupsen upt makē mo-
ghen / ende ten meesten deel van rietende stroo
opghelboud / ooc nu met seer bewoont / om dat
het Goudt / welck 3p meest soecken begint te
ontdecken. Die hooznaemste van dese plaer-
sen is gestelt in onse Gaerte Truxillo, anders
Trugilliu ofte Turris lulia, al waer een Bis-
dom is. Dese stadt is ghebout op een kleyn
berghschen / aen den Oever des Riecs / op die
noordzjde: die andere steden sullen volghen
int verhael van die Custe. Comende dan we-
der tot die hoek van Lucatan, leyt daer teges
over een welriekende lieflijck Eplandt / Co-
sumel, van een Coninck Cozumelao, wiens
hoozouderen dat bewoont hebben / alsoo ghe-
heeten / twelck banden nyppersten hoek van
Cuba Porto di S. Anthonio verscheppen is
70. mple / ende van Lucatan 5. mple / heeft
int ronde ontrent 45. mple / een plat en eben
landt / seer vruchtbaer; daer is oock Goudt:
maer van andere plaersen ghebracht; over-
bloedich veel Honich ende Was / ende allerlep
fruyten ende hofkrupden / voghselen ende vier-
voertighe beesten. In anderen dingen gantsch
ghelijck Lucatana, in kercken / hupsen / straten /
handelinghe / manieren ende kleedinghen; die
hupsen zijn sommighe niet stroo bedeckt / hooz
dien datter stens ghebreck is: maer in abun-
dantie zijnder oock stenen platen / oock zijn
in sommighe hupsen Marmeren columnen /
ghelijck in Spaengien.

Die Spaengiaerden in dit Eplandt comē-
de / zijn eerst niet aenghenomen / daer nae wel
ontfaughen ende bereert van haer overste / en
naederhandt van den selvighen op een toren
ghebuert / ende daer op gestelt een Cruys / om
dat 3p den 5. dagh van Mey op Cruys dagh
daer aen ghetomen waren / hebben oock het
Eplandt S. Crus ghenoeint / doch hout in onse
Gaerte zijn eyghen oude name. 3p hebben in
dese toren camers ghebonden / waer in veel
Marmeren en aerden Afgoden laghen / onder
baten / beelden gringelt / welke 3p met hup-
der stemme ende ghesanck aenroepen / ooc met
leestijcke rucken roocken / ghelijck andere Af-
godisten ende Heydenen haer huijsgoden de-
ben / ende albaer volbrēghen 3p haren godts-
dienst / dit volck wert oock besneden.

Van den hoer van Lucatan tot Rio Gran-
do, zijn 110. mple / ende daer blyven onder-

weghen La punta de las Mugerres, ende de
Bahya de la Ascencion.

Rio grande licht op 16. graden / ende van
daer heestmen 150. mple / tot Cabo di Ca-
maron gherekent / op dese wyse / eerst van die
groote Rivier tot die haven vā Higueras 30.
mple.

Van P. Higueras tot die Haven El Puerto
di Cavallos, andere 30. mple / dit is die tweede
plaerfe banden Spaengiaerden tot een Colo-
nia ghemaect / ende een dagh reysens vā hier
licht S. Pedro, op een eben belt / dicht by ber-
ghen / die derde Colonia der Spaengiaerden /
ende niet verre van hier loopt die Rivier Vi-
lua, ende die Lach int midden / van't welcke
eenighe aerdtachtighe hooghten zijn / ghelijck
Eplandkens / met kruyt ende strupbellen be-
deckt ende bewaent / ende nae dat die winden
wapen / hier ende daer bybbende.

Van Puerto di Cavallos, tot Puerto del
triumpho di la Crus, noch 30. mple / en hier
tusschen ligghe Guamoretta, S. Iacob ende
Truxillo.

Van Puerto del triumpho de la Crus, tot
C. de Honduras, andere 30. mple / ende van
daer tot Cabo del Camaron, 20. mple.

Van daer tot Cabo de Gracias a Dios, ge-
legghen op 14. graet / strecken 70. mple; dit is
ooc een spaenische Colonia ofte stadt vā haer
lupden getuimert ende bewoont / en tusschen
beiden blijft liggen aen dese Custe Carthago,
oock een spaenische stadt.

Van Gracias a Dios zijn 70. mple tot De-
aguadera, welke spruyt upt het Lach ofte
Rieck van Nicaragua, wordt alhier qualijck
Aguadaco ghenoeint; Alhier sullen wy die
Custe wederomme wat verlatē / ende beschry-
ven int ropte die provincie ofte landtschap vā
Nicaragua.

Nicaragua.

Wt Fondura reysende / ende passerende die
gruenen ofte fobinen Chiulurecca comen
aen die provincie Nicaragua, streckende na die
supder Zee toe / is een rijk / niet so seer groot /
maer vruchtbaer ende schoon / ende van soo
onverdraetlijcker huten / datmē des somers
die wegen om der hitten willen niet gebruy-
ken mach by daghe / dan alleen des nachts;
Het regheit aldaer ses ghestadighe maenden /
van den Mey af beghinnende / die ander ses
maenden zijn gheheel droogh / ende die dagen
ende nachten even lanch; Honich / Was / Bob-
wolfe ende Balsen groepter overbloedich / en
veel soxteringhe van vruchten / die in andere
provincien niet ghebonden en werden / noch
in Hispaniola noch elders / onder andere een
maniere van appelen; hebben bykans die ge-
daente eender Perren / en van binne een ronde
note / anderhalf mael groeter als onse ghe-
merne Aoten / soet ende lieflijck van smaech /
waer af die boom groot is / hebbende klepne
bladerkens; Wepnich kopen zijnder: maer
seer veel Werckens / die upt Spaengien over-
gevoert zijn om hooz te teelen. Het land heeft
vele klepne Indiaensche Dophes / vā klepne
riede huijs kens met stroo ghebedekt; hebben
oock gheen Merael / hoe wel in die eerste over-
winnighe van die Spaengiaerden die In-
woonders eenich ghemēen ende slecht Gout
hadden / twelck haer van andere plaersen toe-
ghevoert worde. Grootte menichte isser van
Papegapen / die groote schade aen't saet doen /
ende souden noch meerder doen / ten ware 3p
dooz

La punta de
las Mugerres
Bahya de la
Ascencion.

P. Higueras.
P. di Caval-
los.

S. Pedro.

A. Vilva.

P. del triump-
pho de la
Cruc.

Guamoretta.
S. Iacob.
Truxillo.
C. de Hondur-
as.

C. de Cama-
ron.
C. de gracias
a Dios.
Carthago.

Deaguade-
ra.

Nicaragua
qualijck in
die Gaerte
Maragan
gheheeten / is
des somers
de hettē te
seer onver-
draetlijcker
huten / datmē
des somers
die wegen
om der hitten
willen niet
gebruyken
mach by
daghe / dan
alleen des
nachts;

Hier groe-
pt Balsen.

Wt ghebo-
ren eacao oft
Carabate /
het hier nae
lyder daer
af.

Beschryvinghe van Nicaragua.

De Spaengiaers noemen dese pyntuile om haer overskots wille / dat Paradijs van Mahomet. Cuius / wieke 30 ghebruycke in plaats van gelt.

Men byndt de Cabanis gaeracht by haer 10 dooz gheslachten als by ons den Hippocras.

Wachten niet met wyppen tusschen twee houtkens.

Wachten niet met wyppen tusschen twee houtkens.

Wachten niet met wyppen tusschen twee houtkens.

door teekenen van riedt ofte door slingeren verdoeven werden. Die Spaengiaerden hebben in haer aemconste dese probatie om haer overvloets willen die 30 daer lagen/geheten het Paradijs van Mahomet / daer zijn seer vele Calcoensche hoenderen / en een byucht die 30 noemen Cacavate, die welke 30 ghebruyck in plaetse van gelt / groept aen te middelbare groote boom / en niet dan in warine en schaduachtige plaetsen. Doo haest sulcks van die Sonne ghetraet is / so vergatet / daeromme wert het ghesapt in Boscapen onder bosmen ende in boechte plaetsen / welck noch niet genoeth is: maer die boom daer by het geplant wort / moeten hooger wesen / en also te samen gheblochten / dat 30 dese bedecken en beschermen moghen van die hitte der Sonnen; Die byuchten zijn van gedaente den Amandel steenen ghelyck / en uytgedaen weseide / zijn met een kleijn swart vlesken bedeckt / die pittet uytghehande zijnde / mach men die in twee ofte drie deelen scheyden / hijsen niet grautwe aderkens rstante treckende / en onlieflijk vā smaer; Als 30 byanch daer uyt maken sulen / doogt 30 die in een pot by t buer / en daer na kloppet 30 die met sternet / dat ghekloupe doen 30 in uytgheholde Caudwoorden / en vermengent al sachkens met water / en doen sompden oock een wepnich vā haer Peper daer by en dylt kent. Wese byanc is een wepnich bitter / verkoelt het lichaem / sonder byoncken te make / en wort van haer luyden in grooter weerden ghehouden doot t geheele land doot alle andere dinghen / schencken dese oock groote Heeren / als men by ons Malvaspe ofte Hippocras doet. De manieren deser volck zijn niet onderscheydelyck van die vā Mexico 30 eeten menschen dreyfch; hare mantelkens ende luyfrockens zijn sonder moutwen / her vier ontfectien 30 doot t wyppen van twee houtkens tegens malcanderen / en dit doot gheheel Indien; En oft 30 wel Was ghenoech hebben / so wisten 30 dat nochtans niet te ghebruycken; want in plaetse van keerssen / ghebruyckte 30 sackelen van Pijn-boom hout. Die tale die 30 spreken zijn vierderlep / waer af die Martiensche die schoonste is / en die wyder streckt; want men mach daer mede reysen over die 1500. mylen / en is goet om te leeren. In haer dansen houden 30 et vrede maniere / al waer een bypient drie ofte vier ja ten tyden niet te samen comen / nae die gtoothet en overbloedicheit des volcks. Op t belt daer 30 dansen sullen / by een ghecomen zijnde / keren 30 die plaetse seer schoon / daer nae gaet eener vooz aen / die dansers aenboerend / gemeenlyck het lichaem te rugge waert en trom dyaende / ten tyden omkeerende / die andere alle sulcke onbequame bewegingen nae volgende / by dypen ofte vieren in gleden gaende; Ware speel-luyden ende tambozins singhen ende spelen eenighe liebekens / daer op die aenbuerder antwoort / en terstont na hem oock alle d'andere / die eenighe wapenken in die hand draghen / en sommighe ooc uytgheholde Caudwoorden hol steenkens / daer mede ratelende; andere hebben die hoofden met pluyven ende bedekten besteken / andere die aemen ende beemen met bystigs kens van schuyphens ombondt / die eene over vloets / die ander crum die lichaemen om dyaende / sommighe die beemen ofte doeten opheffende / d'andere die armen / die eenen den dooden / d'andere den blinden man

conterseptende / andere lachten / andere grepe / met dusdanighe vyeemde manieren houbt 30 hare feesten / en bynicken het Cacavate den geheelen dach ouer tot inder nacht.

Die Schepen welke over die supdt Zee nae Nicaragua varen / comen doot ern enighe stroom / ontrent 25. mylen landt waert in / tot een doot Realegio , al waer enighe riedt luyfen zijn / van Spaengiaerden bewoont. Hier liggen die schepen om die goede haben / en om thours willen. Een daghepse van dese plaetse doot aē light Legio ofte Leon, des Bisschops stoel van Nicaragua , is gebout op die Oever des Lacks vā Francisco Fernandez, als ooc Granaten ende andere spaensche stede / by dit selvighe Lack gheleghen / 50. mylen van die ander / bykans op t ander eynde daer die Lae uytloopt nae die Nooyt-Zee: Dese twee steden hebben natuurlig 20. luyfen beyde te samen / die welke eens deels uyt materie / eens deels uyt ghebacken steen opgebout zijn.

Van Leon 35. mylen licht een begh / buer uytwerpende / en dat so overvloetich / dat men inenichmal by nachte 100000. tredt die vā sien mach; Dese Spaengiaerden hebben die byprie ghehad / dat hier Gout in was / het buer ghestadigh materie gevende / waer doot bele ondersoek is gheweest / dan al qualijck gheloon / dan dit niet noodich te verhalen.

Comende weder tot dit Lack van Nicaragua, waer in zijn seer groote visschen / onder andere een geslacht geheeten in spaensche Manati, die buien by t hooft hetende / en gelijck twee handen. Dese visch is bykans van ghebaente een Otter gelijck; 35. voeten lantch; 12. voeten dick / het hooft en die steert hebbende als een Osse / klepne ooghen / bert en hapsich belicht blauw van color / met twee voeten ghelijck die Olpphanten voeten zijn; waer af die wyfkens doot teelen ghelijck kopen / en brenghen hare jongen op met hare Manuē. Dese Visschen gheueren haer opt landt ende in t water / zijn tegs den menschen seer bydelijck / waer af die Indianen et wonderlycke onghelooflike historie verhalen / batter een Cominch te gheweest / gheheten Caratamayvis, die een klepne Manate ghevangen hadde / welke hy 26. jaren in een Lack Guainabo, dicht by zijn huys ligghende / onderhouden heeft doot byoffenen van broot / welke visch doot lantcheit van tijt soo tam en mach ghehouden is / dat hy den Delphijn / daer af men leest / verre te boven ginc. Wat op wat tijt des daechs hy van des Cominchs dienaers groepen wert Matto, Matto, welck op Indiens te seggen is / magnifich ofte generous / is hy daer doot / als et kenbaer teerhē uyt die diepte opgetomen / en uyt die hand ghegeten / is ooc uyt dat water in t huys gerome om zijn boeder te halen / en met die kinderen te spelen / en als penant lust haluen ouer die Lack wilde / so nam hy somtijts 8. oft 10. by zijn rugge et swemde daer mede sonder inoplichheit ouer; Met desen visch aldus spelende / hebbe die Indianen langhe tijdt hare ghenuechte ende lust ghehad / tot dat hy doot enige injurie moede ghemaect is / ende hem eenen tijdt lantch onderhouden heeft van menscheleke conderfatie : want als eenmaal eenen Spaengiaert ondersoeken wilde ofte zijn vcl oock soo hardt was als men wel seide / ofte doot bertelheyt ene pijn in hem sijpende / die visch hoe wel hy doot den woep niet gequetst wert / heeft

Legio ofte Leon, des Bisschops stoel van Nicaragua.

Eenen bech buer uytwerpende hoort byprie treckende.

Manati erid Vissch die buien heeft als een Olpphant en opt landt en ouer waer gaen oock swemmen.

Een wonderlycke histoe van desen Vissch.

Desen Vissch et uit buys met de kinde en spelen.

Welschypvinghe van Nicaragua, Veragua, ende N. Sweros.

En Spaens
glaert de sen
Wisch quart
doende / is na
den graut des
waters ghe-
swommen en
niet wederom
gheronnen.

Desaguadera
een water / hier
in houde haer
veel Crocodi-
len / die hoe
wel sy niet
seer smakelijk
nochtans ge-
geten worden
in honghers
noot.

Ghebaente
van het land
schap Nica-
ragua.

Desaguadera
ofte N. grãde,
Corobaro,
Veragua,
Nombre de
Dios,
N. Sweros.

Casap / een
brent ghe-
biente / welch
brefelijck ge-
lupt maket
dat den men-
sche verdooft.

Ghebaente
van een Wos
ape.

heeft nochtans die scherpe punte gheboelt / en
nae die tijdt vermerckende datter ghebaerde
ofte ghekleede menschen by der handt waren /
riepmen hem vergheslijcken: want verscheen
niet meer / lefflichen als die Ribierte Atubuni-
cus, eens seer hoogh wert ende oberliep / oock
tot dit Lark Guainabo comende / is die visch
die stroom ghevolcht / ende weder nae die Zee
gheswommen / dusdanighe visschen werden
in dat landt seer veel ghesien ende ghehangen:
want sy smakelijk vleisch hebben / ghelijck
Swijnen vleisch / dat gesouten nae Nombre
de Dios ende andere plaetsen verbruert woijt.
Dit Lark vā Nicaragua licht wepnich my-
len van die zijdt Zee / ende ontrent 100. van
die noozdt Zee / loopt dooz een schiprijck wa-
ter / twelch die Spaengiaerde Desaguadera,
dat is afwateringhe te leggen / daer m. Alhier
ontrent / ende in dese Ribierte houden vele Cro-
cobilen / leggen hare eperen opt landt int sant /
zijn vande groote als Gansen eperen / op een
steen gestooten / knoessen wel / dan bzeken niet;
Dese werden mede van die Spaengiaerden
dooz honghers noot ghegeten; Waren smaek
is ghelijck een half verrotte Woschus / gelijck
oock alsoo het vleisch smaeket / van den In-
dianen seer aenghesaem ende weert.

Nae Nicaragua volcht dit landeschap rou
ende scherp om der dichte Woscapen ende on-
wandelbare berggen / daer niet alleen die Beer-
den moghen passeren: maer nautwelijck die
menschen dooz ofte ober moghen / dan met
seer groote moepte ende arbejt / ontrent dit
landt houden vier maenden in die Zee / en op
den Over seer groote Schilt paddē / die haer
Eperen ghelijck die Crocobilen oock int sane
leggen / upt die welke terfione dooz die groo-
te hitte der Sonnen jonge comen. Het vleisch
deser Schilt padden versck wesenbe / is gesout
ende lieckij om te etten.

Van C. de gratias a Dios tot de Rio grãde
ofte Desaguadera, als ghesep is / zijn 70. my-
len. Van Desaguadera tot Corobaro zijn 40.
mylen / ende van Corobaro tot Nombre de
Dios, 50. mylen / tusschē Corobaro en Nomb-
re de Dios licht Veragua, en de Rio Sweros,
dese 90. mylen staen op 9. graden / alsoo dat
banden hoek van Lucatan tot Nombre de
Dios zijn 500. mylen.

Aengafde die maniere der Sweren India-
nen / ontrent die R. Sweros, woonende by Ve-
ragua, zijn wepnich onderscheyden van die
andere / alleen dat sy geē menschen vleisch eetē;
In haer landt werden veel wilde Beeren en
wilde Tigren ghebonden / oock Aeuwen:
maer byersachtich / en die dooz mēschē bluch-
ten; Daer zijn ooc seer groote Slangen / doch
niet vergiftich / ende vele Wierhaken. Daer
is oock een ander specie van een gebierte Cal-
cui ghesheeren / van ghebaente als een swart
Wercken / hupich / en een harde huijt / klepne
ooghen / opene sozen ghelijck een Olpyphant /
doch so wijt niet open / noch afhangende / ghe-
kloofde klanwen / en een klepne snupte / gewa-
pent gelijck den Olpyphant / so byerselijck van
gheluyt / dat het die menschen verdooft; heeft
goet en smakelijck vleisch.

Noch so is albaer een ander woderbaer en
byerndt beest / vā Gesnero Wos-ape gheset /
aen welckes buijck die natuere noch eenē an-
deren buijck / als eenē buidel geforniert heeft /
in die welke alst ergens loopt / dit selbige zijn
jonghen als in een sack verberghē en bysacht.

Dit beest heeft eē lichaem en schaemte gelijck
een Wos / voeten gelijck menschen handen oft
Wierhaktē voete / sozen als eē Wier- nuijs /
men merckē niet dat dit beest zijn jongen upt
laet comen / dan als sy wippen sullē / ofte haer
pet bei maken / die altoos daer in bygedē / tot
dat sy hare spyselven soeken konnen.

Noch so hout albaer ontrent eē ander beest
hier voertich beest / Iguanna ofte Luanna ghe-
heeten / is niet seer onghelijck onserē Begebis-
sen / welke een quas onder die kinne hebben
hanghen gelijck een baert / en op het hooft een
schoone kiam gelijck die hanen / op zijn rugge
eenighe scherpe pennen / die ghelijck dooznen
over epinde staē / onder andere eenige met tae-
ken ghelijck een saghe / een lange street / scherp
wptlooppende / en om houtwende ghelijck die
Adderen; Dit beest wert onder die onschade-
lijke Slangen gheteit / leght op eenmael 40.
ofte 50. eperen / ront / ende van die groote een-
der noten / waer af het geelē en witte van een
onderscheyden is / ghelijck in Wermen eperen /
zijn goet om te etten / en smakelijcker dan het
vleisch / doch niet in Olp ofte Wotter gheha-
den / maer in water; dit beest gheneert hem op
der aerde en int water / klimt ooc op boomē /
is byerselijck om aen te siē / insonderhejt dooz
dien / welke dese natuere niet bekent en is / is
so mach en stille / dat het gantsch gern geluyt
ofte rumoer en mach / ghehanghen zijnde en
ghebonden werdende / het mach 10. ofte 12.
daghen sonder etten leven / heeft goet en sma-
kelijck vleisch / ende woijt dooz lerkernie ghe-
houden / insonderhejt die wylckens / allen dat
die welke poeken ghehad hebben / sulcken
vleisch eetēde / hare pynen weder vernutent.

Nombre de Dios.

Nombre de Dios, een roepstade ghelichghen
aen die noozdt Zee / dien name berouwen heb-
bende vā Diego di Niquela, een Spaengiaert /
die quaet abontur gheschad hadde / en alhier
in dese hauen op t landt tredende / met zijn o-
vergebleven volck / sprack In nobre de Dios,
dat is / in die name Gods / zijn werck / so sy
hoor genomen hadde weder beginnēde eenige
huyskens hier op rijtende / en die name de
stade latende; So sterck van dese stadt in die
lenghte oost en west langhs die Zee / midden
aen eē seer gr oote Wosape / op een ongesonde
plaetse / insonderhejt des winters / en dat om
die groote hitte en voertichhejt der aerde / als
oock om het moer dat die stadt nae t westen
mede omringelt wert / waer dooz vele der In-
woonderē sterfē; Die hupen zyn op de spaē-
sche maniere gebout / als ooc die vā Panama,
al waer in eenighe grossiers woonen die haer
comenschap in t gros bypū / d andere hupen
zijn dooz die byernde gasten / en herbergē / als
ooc Krupdeniers / handwercks lypde en dier-
gelijcke; die meeste rooplupde vā Nombre de
Dios hebben ooc hupen in Panama, want die
toopmanschap ghebreken woijt upt Peru nae
Panama / en upt spaengie na Nóbre de Dios,
en houdē met de andere alhier haer residētie /
so lange tijt tot dat sy rijck genoech zijn / als
vā vertrecken sy na andere plaetsen ofte nae
Spaengien.

Men't noozdt epinde van die stadt is die
Haven / daer in men vele Schepen berghen
mach; Daer byschten ofte rupen die men
upt Spaengien oberboert / wassen albaer in
die quade ongetijpde ende ongesonde lucht /
wepnich Ainoē / Opaēgē / klepne Rodpen /
Kool

Iguanna ofte
Luanna een
beest gebient.

Dit beest leg-
ghet op een-
mael 40. ofte
50. eperen /
vande groote
als noten / een
12. dagē leven
sonder etten.

Ghebaente of
Schiltpadde
van Nombre de
Dios.

De rooplup-
den van die
stade de Dios
hebben haer
hupen oock
tot Panama /
want dese
stade steden
moeten haer
te samen ghe-
nuten.

De rooplup-
den rijk zyn
de rijkē was-
derom nae
Spaengien.

Welschypvinghe
van Nombre de
Dios.

Beschryvinghe van Rio de Zenu ende Carthagena.

teekens van vrede ghegheben hebben / ende haer doen aenspreken door een Tolck / die Franciscus Pizairo geboert hadde vā Vraua, haer aensegghende dat hy ende zijn medeghesellen die Spaengiaerden Christenen waren / vreedtsame menschen / die de groote Zee in lanchteyt van tijt overghebaren zijnde / nu gheverck hadden van allerley nootwendighe victualie ende van Goudt / haer biddende dat zy sulcks met haer wilden vertwiffelen tegens andere kostelijcke waren / dierghelijcken zy minnermeer ghesien hadden / waerop die Caryben van Zenu booz antwooydt gauen / dat het wel wesen mochte dat zy sulcken vreedtsamen volck waren / nochtans die ghedaente van vreedtsame niet boerden / oot dat zy terstont soudē vertercken upt haer landt / want wilden van niemant bespot zijn / oock niet van meeninghe waren eenighe bravada van wapenen van eenighe vreenbelingen in haer landt te lyden / waerop Doctor Ancilus replicerende booz antwooydt gaf / dat hy niet konste met eeren vertercken booz ende aler hy zijn bootschap haer aenghedient hadde / waer toe hy ghesonden was / en eē groote Oratie doende / om haer tot het ghelooft te bekeerē / en tot die doope te voorden / ghesondeert alleen op eenen Godt / scheyper des hemels / der aerden ende den menschen / ende ten laersten daer hy voegghende / hoe dat die Heylige Vader de Paus van Roomen / als Christi Luytenant ober die gantsche aerdrubodem als absolute en macht hebbede ober die Zielē ende die Religion sulcke landen ghegheben hadde den machtighen Coninck van Spaengien / zynen Heere / ende hoe dat hy ghesonden was om die possessie van dien in te nemē / dat zy daeromme hem niet soudē opposeren en verstoeten / inghevalle zy Christenen wilden werden ende haer onderwoyde so machtighen Prince / ende dat met betwys van een klein tribuūt van Gout jaerlijcks opzengghende / waerop zy schimpelijck en laechende gheantwooyt hebben / vast op de maniere / als oock gelezen wort van Atabalipa, dattet haer wel aensondt / twelck zy by brachten van eenen Godt / maer dat zy daer af niet wilden disputeren / noch haer religion verlaten / ende dat den Paus wel moeste liberael wesen / van ander lieder goeder die hem niet toe quamē / ofte ten minsten sot dat hy wegh gaf twelck hy niet leberen mochte : oot dat den Coninc arm moeste wesen / iet noch van doen hebbende en begeerende / ofte seer stout / die dregghende / welcke hy niet kende / ende inghevalle hy quamē haer landt te overvallen en in te nemen / dat zy soudē zyn hooft op een pael setten / tot een teeken als zy andere zyns ghelijcke hare vanden gedaen hadden / etc. maer die Spaengiaerden sulcks niet achtende / zyn daer op aenghetrocken ende haer overweldicht.

So is dan van die Golf Vraua tot Carthagena 70. mylen / tusschē welcke twee plaetsen die boogghelste debiteren en hantens liggen / daer die gheschiedenissen ghepasseert zyn / ende noc P. de Naos, dat is die hant vāde Scheyde.

Van Carthagena telt men 50. mylen tot S. Martha.

Carthagena.

Carthagena heeft den name verkreegt / om dat in die moue deses hantens een Eylandt

light op Indisch Codego ghenoemt / gheleyck als booz nieu Carthago, in Spaengie Scombria, ofte om dat alle die Spaengiaerden die daer woonachtich van Carthago upt Spaengien daer ghecomen waren. Dit Eylandt is ontrent 2. mylen lanch ende eenē breet. Als die Spaengiaerden ten eersten in dese landtschap quamē / woonde het land vol visschers / waer aff nu nauwelijck eenigh ober blyffel gesien wort / twelck niet te verwonderē is : wāt niet alleen in dese provincie / maer alle andere inlandtche / die de Spaengiaerden overloopen hebben : nauwelijcken Indianen ghebleven zyn / om oorsake dat dit volck soo langhe als zy vermocht hebben die Spaengiaerden teghen te staen / gheen vrientschap om haer weethēyt ende Cymanie willen met haer hebbe willen houden. Dit landtschap is rijk van visschen / vruchten / ende allerley eetbare waren / die tot der menschen onderhout van noodt zyn / daer schaete beede zy met kleederen van Cottoen. In den ooyloch trecken beyde mans ende vrouwen / het heeft sich toeghebraghen anno 1509. dat een Spaengiaert gheheeten Martinus Amisus ooyloch voerde teghens die ghebueren van Carthagena die van Zenu, dat zy een vrouwe ghevanghen kreghe / out 20. jaren / die 28. Christenen met haer handen ghedoodt hadde / hare pylen zyn vergift : Zy eeten haerder vanden vleesch / hebben vele Spaengiaerden also verniet. Op hare seften die zy in boyighe tyden plachten te houden / vertieren hare lichamen op dat alderschoonste met vele juwelen ende Gouden armbanden / van Perlen ende Smaragden ghemaecte / die dragghende om dat aengesicht / armen / beemen / ende andere ghebeden des lichaems. Hare boornaemste waren ofte rooymanfchappen zyn Gout / Vissch / Peper / twelck die gheheele Custe lanchs overvloeydigh wast / is lanch van ghedaente ende veel scherper dan die Indische Peper / oock aromatischer ende lieflijcker dan reuck als die ghemeene Brasilly Peper. Dese waren verboeren zy in plaetsen daer sulcke ghebreken / die verwisselende. In boyighe tyden eer zy van die Spaengiaerden overwoomen waren / hadden zy beelerley fruyten der aerden ende der boomen / Boom-wolle / Weberen / Gouden armbanden, Item Gout / beelerley Perlen / Smaragden / Slaven ende andere aerde vruchten / daer zy haer rooymanfchap mede dreen / die verwisselende sonder eenigh achterdenken / begeerte ofte giericheyt / niet dese wooyden : Merne sulcks / ende gheeft my wat booz sulcks daer teghen ; Nochtans was hy haer gheen aenghenamer waer / dan die eetbare / hoe wel zy nu al mede beginnen nae Goudt ende andere dingen te crachten / sulcks vande Spaengiaerden gheleert hebbende.

Benzo vertelt hier af een notabel exempel / in het tweede Boeck zijnder Indische Historien / in het vyfde Capittel / als dat hy eens hongherigh wese / in een Indiaens Boeren huys ghegaen zy / biddende hem om een vlecken te willen herroopen / den Indiaen vragghde hem wat hy daer voren wilde gheven / hy eenen kneel upt treckende ende dien langghende / neemt die Indiaen den kneel tusschen die tanden / segghende : ghy wilt van my eetbare waren hebben / ende my weder

De Spaengiaerden verzoeken niet de Cariben te handelen / dan zy en ghelooften de Spaengiaerden niet haer bevelde upt haer landt te gaen.

De Spaengiaerden aenbooyden niet te comen des crecken oft moesten hare bootschap eerst doen / en doel also haer spatie daer t punt af is haer te bekeken.

Even op die maniere antwooyde Atabalipa / dat zyn landt en al daer in was / zyn weder en booz anders gheboomen hadde / dreef en dat hy niet conste beestaen hoe dat d. Peeter sulcks pindē konste geuen / dat hy daer mede niet te vreden was / noch noc niet mede vreden hadde

Codego. Carthagena is ghenoemt / en dat zy meest alle van Carthagena waren die daer woonde.

Is dierghelijck en overvloeydigh van alle eetbare was.

De vrouwen van dese landen trecken met haer mans inden kuych / anno 1509. is van de Spaengiaerden een vrouwe ghevanghen / die met hare handen 28. Christenen onghedacht hadde.

Draghen op hare seften costelijcke hals en armbanden / beest niet peccen en gesmeeren.

In een talle is hy haer get girticheyt gewest / wesen sonder gheest / want om waer alst wel versien van eetbare spise is dan haer pynsel haer begeerte ghevoelt / dan nu hebben zy gheleert gienich te gien na Gout ende Perlen ende ghesmeeren.

Beschryvinghe van Carthagene ende S. Martha.

En elicht ha
en Spaen:
glaet: en een
Andiaen.

Nio grande.

Bogota.
Granada.
Inde valep
Cinna word
geboonden
Damen van
Marauden.

Op eenen de
dome/einde
bewoont de
dame gods
ijche eere.

Waghen in
plaatse van
mauen sijn
met douts-
bennen van
hare booz
breijers.

Hare Conin-
gen begraben
3p met goude
halsbanden.

Wit volck is
gecomen van
beste landt/ en
sijn streng
dapper man-
nen/ die met
hoghen ende
pylen wet
mede weten
ant is gaen.

Chlappe een
Afgodt/ den
welcken 3p
mede inden
kerck boeren.

weber gheben dat men niet eten mach / ende
hant gheender werden is / hout ghy het uwe/
ende ick salt myne behouden/ etc.

Tussche Carthagena ende S. Martha. Doop
et groote snelle rivier Rio grande in die Caer-
te gesicht/ die welke niet sulken gewalt in die
Zee vloeyt/ insonderheyt oes wuvers/ dat 3p
die stroom des Rovers te rugge set/ dat oock
die schepen daer voor by vart/ de / lichtelycken
moghen water nemen. Dese riviere opvare-
de naer het Coninturyck Bogota, nu van die
Spaengiaerden Granada gheheeten / werden
Ameranden sijn gheboonden/ in die valepe
Tunia, gualicht in dese Caerte Tomana ghe-
noemt / al waer ontreit die Spaengiaerden
niet Carthago gheboort hebben.

Die Inwoonders van die vallepe Tunia,
en die onligghende volckeren eeren die Sone
voor haren voornaemsten Godt/ ja oock also
dat 3p niet douen daerop sterren ofte dien
recht denien. Die Wane bewysen 3p oock
Goddelyche eere/ doch minder dan die Sone.

In hare ozlogen/ in die plaetse van Wandren
ofte vanen / d'aghen 3p hieromte aen rieden
stoffen/ die ghebeenten van eenighe mensche/
die haer manlyck inden oozloch ofte elders
ghedraghen hebben/ om andere alsoo tot hare
duchden te verwerken ende aen te porren/ en
dies te wacherder tot den oozloch te maken.

Daer wapenen ende pylen sijn spiesen upt
Palm tacken ende steen swaerden. Daer Co-
ninghen begraven 3p met Gouden hals ban-
den met Wintauden / groot ende wijn. Die
Spaengiaerden hebben vele dusdanighe gra-
uen gheboonden ende gheopen. Die volckeren
welcke op die boozghenoemde groote Riviere
ofte R. Grande wonen / sijn alle menschen
eetere ofte Caribes, als oock die welke on-
treit S. Martha haer residentie houden / doch
eyghentlycken te spreken waren Caribes in
vozighe tyden. Die inwoonders van die Ep-
landen Boriquen, Dominica, Maritimi Ci-
buchina, nu S. Croce gheheeten/ ende die van
Guadalupe, als oock in die beschryvinge deser
Eylanden gheseyt is/ die met scherpiens upt
een hout ghemaeckt Canois ghehoent op die
Zee voeren/ ende die mensche van Hispaniola
ende oock van't vaste lande oozloch acubede/
ende sobane roofden ende aten. Die gemeene
opinie is/ dat dese Eylandise mensche eters
berst gheromen sijn van die vaste lande Cari-
bana by Vraba ende boozs ontreit Nombre
de Dios, op de indiansche sprake heeten Ca-
ribes, strenghe en dapperer manne/ nu noemt
men Caribes, alle die met voghen ende pylen
wel weten omme te gaen. Die Brasilianen
noemen hare Propheten ofte Waersegghers
ende Dapen Caribes. Dit selfde volck van die
vallepe Tunia, vergiften oock die spitsen der
pylen/ en aler die Spaengiaerden haer over-
wonnen / hoerden 3p groote oozloch met die
van Bogota ofte Bogota, sijn dapperer solda-
ten/ zweede ende waerachtich. Inde oozloch
voeren 3p haren Afgodt Chiappen, als een
richter der victorien met haer / den welcke 3p
oock al eer 3p inden kerck ofte tot den slach
op trecken / vele sacrificien ofte offerhanden
doen van eenige levende menschen van slaven
kinderkens ofte van haren vbanden: het ghe-
heele deelt met bloet bestrijckende/ en dat vleis
der menschen etende. Thuis komende ende
overwonnen hebbende / hielden 3p groote
feesten met dansen/ spijnghe ende singen/ den

anderen tot broncken d'inké porrende/ hare
Afgodt weder met bloet bestrijckende. Over-
wonnen sijn van hare vbanden / waeren
d'orvigh ende ghestoort / ende soecken niet
nietwee sacrificien hare Chappen te ver soene
dat 3p haer voortaen hulpe en bystant wilde
doen/ en victorie teges hare vbande derice nē.
S. Martha.

S. Martha is oock een stadt ende Haven der
Spaengiaerden aen't vaste landt/ 11. graden
aen die noozde 3pde vanden Equinoctiael,
ligghende ontreit 50. spaensche mylen / als
ge:pt is vā Cartagena, licht ouder seer hooge
berghen / dat het onghehooflich ende wonder
om te seggen is/ hoe dat in so seer groote hite/
sulcken overvloedighen ende diepen suet op
die toppen der berghen alhier leyt / dannen
sulcks oer van verre in die Zee mach sien / en
daer door de haven erkennen.

Dit lande is ontdeckt ende inghenomen/
anno 1524. van Roderigo de Bastidas, die
het oock sijn leuen ghecoft heeft / doch van
sijn eyghen volck/ inden slaep met 5. wonden
doozsteken sijn. Het volck vā dese rontrepe
is soo wyerde ende dapper / dat 3p dickmaels
die Spaengiaerde met geweld van haer landt
afgeschlaghen ende soo verdooven hebben/ niet
passende op die schep / tot aen die bozt in die
Zee loopede / ende niet dufsenderlep vergifte
pylen schietende / ende soude niet naeghelaten
hebben / ten waer 3p door't gheschut en' eghe-
lupt van dien verbaert wesende ghebluyt
hadden / meenende dat sulcks vonderflaghen
waren / die daer seer veel gheschieden/ om die
eyghenthyt des landtschaps / en die hooghe
der berghen. Die ombarck deser haven is 3.
spaensche mylen/ en soo schoon datmen op die
gront steenken sien mach / hoe wel dat 3p wel
20. ellen diep is. Daer vloepen twee loopende
waterkens in die haven / van niet bequaet booz
groote schepen/ dan alleen booz klepne upt een
hout ghemaeckt; Lustich ist om te boozen het
ghene dat 3p vertellen/ vande menichste ende
goeden smaek der visschen die aldaer in soets
en soute wateren gevangen werde / waer om
dat 3p vele visschers daer vonden/ en vele net-
ten vā tape krupden gheboeychten / ende aen
Cattoenen touwen ghejeret/ en dit was haren
meesten handel: want booz visch kreghe 3p
al wat 3p wilden van hare ghebueren. In die
landt wonden gheboonden dapphyen/ Ame-
rauden/ Chaltredonien/ Jalpiben/ Bernsteen/
Wesilp hout/ Gont en Daren/ welverstaede
die twee gheheele landtschappen Caramaira
ende Saturnia, daer dese twee haven Cartha-
gena en S. Martha ligghen. Caramaira is een
seer wuytbaer en saligh/ lustich lād/ dat geen
harde winters ofte heete somer s' mopenlycken
valt / en daer dach en nacht vast ewe lanck al-
toos sijn. Dit landt innemende / vande 3p al-
daer geplante hoven/ die wonden booz vee-
de waterkens bebochtet/ gelijk die hoven in
Italien. Dese gemeene pyne sijn Ages, Yuca,
Maiz, Batatas, en eenige vuychten der boomē/
als oer by anders volcker daer ontreit/ 3p eer
oer te tyde visch: maer selfe mensche vleisch.

Ages sijn wortelē van die groote en gebaete
als die steek-rape sijn in Italien/ sielick vā
smaek/ niet ongelick de malsen Castanē/ die
3p gebruyckē booz bācket/ in plaetse vā fruijt.

Yuca is oock een aert van een wortel/ daer
af 3p haer broodt maken. Die Yuca die in
Cuba Hayti, ende in andere Eylanden waft/
is seer

Als 3p quatit
baten soeken
3p haer met
baten Afgodt
te verfoenen.

S. Martha
ghetoghen 11.
graden aende
noozde 3pde
vande Equi-
noctiael.

De haven
wort bekend
vande over-
bloet vande
sneet/ die tuss-
sche de hooge
bergt blinck.

Dapperheyt
ende manlyck-
heyt desir in
wonderen.

Doet de elcke
loep des wa-
ters c. 11. men
20. ellen diep
op den gront
sien/ en sulcke
menichste van
visschen/ dat 3p
haer ghebuert
daer mede
spijlen.

Caramaira,
Saturnia.
Caramaira is
salich landt/
dat geē gro-
te heete noch
koude en heeft
en den dach
en nacht by
hants altoes
reel lanck.
Ages. Yuca,
Maiz.
Batatas.

Ages sijn
wortelē ghe-
lyck steek-
rape.

Beschryvinghe van S. Martha.

Para / groote
woortelen ghe-
lych beeten
van mensche.
Hier van ma-
ken yn haer
broot/woorden
gheplant en
niet ghesaeyt.

Esap bande
woortel Pinca
is fengh/ goe-
rocht zynde
is wijn/ ende
tot pay ghe-
foden/ weret
soet als bo-
mych.

Cacabi heet
zy haer broot.

Het broot van
Maiz is ghe-
sonder als
ons Cerveen
wijn.

Batatas.

Woorden oock
conferden ge-
maect bande
woortel Ba-
tatas.

De inwoon-
ders op S.
Martha con-
nen Capeten
maken van
Canden/ des-
cenen haer
hupfen daer
mede.

C. de la Vela.

is seer schadelijck rau ghegeten: ter contrarie/
die hier groept ourent S. Martha gheheel ge-
font: want ofte rau ofte ghesoden en ghebad/
ofte anders ghegheten / is seer lieflyck van
smaeck / worden dooyt geplant dooy die wo-
tel/ ende niet dooyt t saet/ welck rijp wesende/
die groote hebben van eenen arm ofte schen-
kel van een been / welck gheschiet in een half
jaer/maer twee jaren lanck staende/ gheest zy
beter broot / rijp zynde wert upt gheperst tus-
schen twee steenen / dat het sop daer af come/
welck seer schadelijck in de Eplanden is/ ten
zy datment te voyen koke / als men by ons
Welck doet / anders ghebyourken van men-
schen ofte beesten: sals die doode/ als een sterck
ende ghewis vergift: maer ghesoden wesende
tot op die helfte / ende dan hout ghelwoyden/
mach men sulck sop gebyurken in die plaetse
vā goede wijn. Dit selde sop noch meer
ghehoekt tot dat het dach is/ soo wozy het soet
ghelijck honich / so gebyurken zy dan dit sop
op t vasse landt rau booy dyauch/ en ghesoden
booy wijn oft Honich. Als segghe op t vasse
landt: want in die Eplandē is seer periculoos
en fenghich: Wan die Pulpa der upt gepersten
woortelen / die ghelijck als ghestooten Aman-
delen schijnt te wesen: maken zy ronde hoer-
kens ghelijck daelders die zy bachen / ende dit
is haer Cacabi ofte broot/ daer die Indianen
haer so langhe tijt mede onderhouden hebbe:
maer dit broot versiert die keel al wat/ ten zy
datment int water weecht / ofte onder ander
sypfen vernemicht: Doch soo soude ick liever
eten het broot van Maiz, dat is Bafilische
Cerve / bewyl sulcx niet minder voetsel geeft
als onse Cerve ende ghesont is/ oock de Ma-
ghen aemghenaem / upt het welcke broot ghe-
maecht wozyt / op de maniere als van onse
Cerve.

Batatas, zijn oock gheineem ende oberbloe-
dich in dit landt / zijn woortelen van die dichte
eenes arins/ somnighe oock klepner/ lieflyck
van smaeck / ende seer goet voetsel ghevende/
van middelbare substantie tussche vleisch en
die bruchten/ doch maken winden / ten zy dat
men die brader / so verliesen zy dese eyschapp/
insonderheyt niet enighe goede wijn gegeten/
tot dese woortelen maekten oock Conserue/
niet onlieflycker dan die van Queappelen ge-
maect wort/ ooc hoerkens ende andere lief-
lycke sypfen; Wassen nu ooc seer veel in spaen-
gien/ van waer zy oock ten tyden tot ons ghe-
bracht werden / die meerder bekheyt hier af
begert te weten/ die lese die historie schryver
der nieuwe werelt/ ofte die boeck des hoogh-
gheleerden Caroli Clusij, die sulcker beschry-
vinghe op t breedste by een ghebracht heeft/
daer upt dit oock ghenomen is.

In S. Martha is grooten handel van bis-
schen ende van weghen des Cottoens en de-
beren; Dare huppinghe zijn aerlich verricht
met matten van Wiesen ghemaect/ die wan-
den op menigherhande maniere ghebertwet.
Hebben vele tapetten van Cottoen/ daer in
Cypren/ Laruwen/ Arenen en dierghelijcke
figueren gheworcht staen.

Van S. Martha tot die C. de la Vela, dat is
den hoek van t Bepl / zijn 50. mylen / desen
hoek leyt op 12. graden / ende is 100. mylen
van S. Dominico.

Tusschen S. Martha ende C. de la Vela, lig-
ghen dese plaetsen:

C. de la Guia, den hoek bande Aelbe oft

van t Compas.

Ancon de Gacha, een opt hant vā Gacha.
Rio de Palominas, de rebiere vā Palominas.
R. de la Hacha, A. van die Coertse.
R. de Piedras. A. van Strenen.
Laguna de S. Iuan, t Aack van S. Iuan.
Van C. de la Vela, zijn 40 mylen tot Co-
quibocoa in onse Caerte met twee afgedeelde
woyden gestelt behoopen aen et te wesen; Dit
is eenen anderen hoek / ghelegghen op die self-
de hoochte/ achter welcke begint die Golfse vā
Venezuela, die rondt somme eride in die hjeete
heeft tot die C. di S. Roman 80. mylen.

Porrete Venezuela, kleyn Venegien.

Die ghehele Custe van den hoek De la
Vela, tot die Golfo van Paria is ontdeckt en
ghevonden van Christophoro Colombo, int
jaer 1498. Die eerste Gouvernuer van Ve-
nezuela is gheweest een Hooghuyts / ghe-
heet Ambrosius Alsingher, die upt die name
der Welsaren albaer ghetrocken is; Die Kiep-
ser haer die stadt verset hebbede int jaer 1518.
welcke ghestorven is van een vergifte pyle/ en
zijn volck meest van hunger vergaen / aten
Wonden en oock eenighe Indianen. Alhier is
een Wisdom / ende die stadt wort Venezuela
gheheeten / om dat zy int water op een ebene
rotse ghebout is / welck water een Aack is/
ghenoemt Maracaibo, ende van die Spaen-
glaerden Lago di nostra Donna; Die Wou-
wen vā hier zijn veel hoeflycker ende beter ge-
manert / dan die van de naefligghende pro-
vincien/ zy schilderen haer dooyt ende armen/
gaen anders naecht/ doch bebeck hare schae-
te met eenigh kleet / ende het waer een groote
schande sulcks astatende; Soo oock jernande
sulcks ophefte/ dede haer een groote onere en
injurie. Die dochters hem men al die verwe
ende die grootheyt van die banden die zy dra-
ghen / ende sulcke draaghende is een ghewis
trecken van haer maerdelijcke staet. Die
mannen int generael draghen haer manlijck-
heyt in eenighe schulpen; Menbaben Afgoden
ende de Bathan / dien zy afmaelben ghelijck
zy hem hoorben spaken / ofte ghelijck by hem
openbaerde. Ende ooyloch gebyurken zy ooc
vergifte pyle ende lancien van 25. palmen
lanck; Die de Wessen/ groote Ronbassen van
schoyten ende leder; Dare Wapen die oock me-
derijns zijn / draegen die sicken daer toe zy ge-
roep zijn / ofte zy ooc gelooven dat zy haer
helsen moghen / legghen hare handen op die
plaetse daer die pyne ofte die apostemate / ofte
dat gheswel is/ schreyen ofte roepen / ende in-
ghevalle zy niet geusen/ werven zy die schult
ofte op den kranchen / ofte op die Goben / al-
dus handelt alle haermederijns. Des nachts
betweenen zy hare Voeren / het weenen is sin-
ghen van zijn dapperheyt/ daer was braden zy
hem/ ende slooten hem dien / en also brincken
zy sulcks in Wijn / welck een groote oer by
haer is.

Van Venezuela tot C. di S. Roman 80.
mylen,

Van S. Roman tot Golfo trife, zijn 50.
mylen/ waer in ghelegghen is Curiana.

Curiana.

Curiana heeft een haven ghelijck die tot
Calis in Spaengien is / alwaer ontrant 8.
huyshens op den Oeder laghen; maer een
kleyn

C. del Wijn.
Sincen de Gacha.
A. de Palominas.
R. de la Hacha.
A. de Strenen.
Laguna de S. Iuan de
quibocoa.

Wesens We-
nezuela ofte
kleyn Venegien/ de eerste
Gouvernuer
een Hoogh-
uyts.

Maracaibo.
Lago di nostra
stra Donna.
Alhier seer ge-
schichte vrom-
men der haer
schaecke bewa-
ken.

De man-
draegen haer
manlijckheyt
in schulpen.

De Wessen
draeghe van
haer Wapen
die haer Wapen
derijns zijn.

De boeken
van haer Wapen
een Wapen
niet bewelt.

Curiana een
hant als Ca-
huyshens op
den Oeder laghen.
maer een
kleyn

Beschrypinghe van Curiana/ Cumana ende Maracopana.

klepne niple verder int landt sach een volck-
ryck doop/ die oock naecht gingen: maer vnn-
delijck/ lompel / onnosel ende gastvry volck/
hebben die Spaengiaerden niet blyfchap ont-
fangen; Voor/ Spiden/ haelden/ welckens/
Glasen paternosterkens/ vele snoeren vñ Bar-
len ghegheben / die Spaengiaerden in hare
hupfen opghenomen / wel ghetraecteert met
spjen/ voor vier spelben een Pauze gevende/
voor ee Phasant twee spelben/ voor een Co-
tel bupe oft blockbupe een spelbe / voor een
Gans een Glasen steekern ofte oer een spelbe
ofte twee / draggende wat zy niet die spelben
doen souben/ de wyl zy naecht gingen/ ant-
woyden haet die Spaengiaerde/ dat zy goet
waren die tanden te stokele/ aen die Welckens
hadden zy seer groote lust om des geluyts en
schoonheyt willen. Het landt is seer rijk van
sodanen ghevoeghele als voren ghewent is/
oock van Hertan/ wilde Vertickens / Conpne/
van vertwe en groote ghelijck onse Pasten/ en
beste vogelen ende vieren vleysch is haer sp-
se/ als dat die Barlen-desters die haet omrft
seer veel ghevanghen ende ghegeert woyden/
zyn alle kloerke Wildt- schutten / schutten seer
recht nae die voghelen ende die Wilde dier.
Hare scherphens zyn oock van enen bodin
uptghepoot: maer veel plomper dan die Ca-
nibalen ofte die van Hispaniola / welcke zy
Gallitos noemen; hare hupfen zyn van hout
ghemacelat / ende niet Palm bladeren gebert/
in die welcke liggende / men over nacht hoer
maechte het gruwelijck geschrey ende geluyt
der wilde beesten/ die nochtans niemant scha-
de doen: want die inwoonders gaen by naect
hem nae inden bosschen alleen met pylen en
hoghen ghewapent/ soo ist oock noep by haer
lupden ghehoort / dat remande van die wilde
dieren het nicks is/ vracchten den Spaengiaer-
den/ so veelde Parten ende wilde dwipen/ als
zy begerden/ alle met pylen gheschoten. Hare
broot was van wortelen ofte van Maiz, ghe-
lijck de ander Indianen. Het volck hadde
wart/ half gekroet hant/ doch lanch; Zy ma-
ken hare tanden wit met een kruyt dat zy den
gheheelen dagh meest knautden ende inden
mont draghen/ dit uyspoutwende / wasshen
zy den mont. Die Vrouwen zyn neerstigher
om hups te houden/ dan om t' belt te houwe.
Die mans zyn meer op dat werpe werck/ oft
op t' Jaghen/ neerstigher tot den strijt/ en toe
dansen ende spelen. In hare hupfen hebben zy
menigherley aerde- werck/ Cruicken/ Potten
ende dierghelijcke / welck haer van anders
plaetfen toegebracht word; houden sekere
jaermerckten / een jeggelijck den anderen toe-
voerende wat haer ghebreekt. Zy droeghen
alle aen den hals Barlen snoeren/ so ghemeen
als die Boerinnen in Italien glasen Pater-
nosterkens/ aen die welcke hinghen meniger-
ley bierkens ende baggels van slecht Gout/
ghelijck rijnse gout ghewocht / welck hem
van andere plaetfen van Carichieta 6. bageri
tepens teghens den nederghant toegehoort
wordt: doen die Spaengiaerden vracche van
waet/ gaben zy doot toechten te kanten/ bin-
nen upt ha Lande / doch rieden haer of haer
niet te trecken / om datter menschen eeters
woonden. Die mans holen een Gaudoebe
upt / en draghen die doot een dootpoech / die
welcke zy met een snoet vast binden om die
lenden/ verbecghen hare schamelheyt daer in/
ofte in een Blacken huyghen/ met die reft.

des lichaems gaen zy gheheel naecht / ende so
vele van Curiana, hare manieren ende eegen-
schappen.

Tusschen de C. di San Roman ende Golfo
Trite, ligghen dese nae beschreyene plaetsen:
Core, Taratara, P. Seca.

Van die Golfo Trite tot die Golfo van
Cariari, zyn 100. mylen in die strekkinge van
die Custe licht op 10. graden / ende tusschen
hebben ligghen vele havens ende rebiere/ in-
sonderheyt dese: Puerto de Canna Fitol, P.
Fleischado, dat is die punte daermen met die
pple gheschoren heeft.

P. Muerte, die doode haven.

C. de Ioan Blanco, die hoek van Jan de
Wit.

C. la Colhera, R. Dunari. I. de Pirico.
Maracopana. Chelheribiche. S. Fee, t' dyp-
lighe ghelooze. Rio de Cumana, ende Punta
d' Araia, Cumana en Maracapana.

Langhs dese vooegende Custe liogen
vele Eplandekens/ als Monies, dat is/ t' d' d' d'
tischen Epland. Quiracao, Buen aire, goede
lucht. Rocques ofte Roça, steenrotsen. De A-
ues/ de Voghelen. Tortuga, Schilt- padden/
ende daer nae Cubagna ofte Margaritha, het
Pailen Epland.

Eenighe aenteekeninghe by Maraca-
pana ende Cumana.

Cumana betterkent een landtschap ende
een rebiere/ waer op ee stad en Clooster
vā die grāuwe Monicken staet/ om die
Paetl-rijcke Custe die daer ontrent is. Het
volck van dit landt ginck oock naecht/ uptbe-
sondert dat zy haer manlichheyt bebreken en
inslupen/ oft in eenige uptgehilde Gaudoe-
ben ofte Blacken huyghen/ ofte liden ofte
Boom- wollen banden ende dechfels. Anden
dogloch hangen zy mantels onyde/ en verries-
ten haer niet beberen; op haer reften en dan-
sen verschilderen zy haer / ofte zy bestijchen
haer met eenige Goutmen ende kleuende sal-
uen/ daer in zy beberen kleben ende dāgen vā
allerley colueren / maken also gheen lelijcke
ghedaente. Het hant scherpen zy blau die doot/
ende so eenighe hantzen uptcliepen op die kint
ofte plaetse des haers/ dit doen zy wegh/ wyl-
len gheen hant aen eenige plaetse des licha-
mens / hoe wel zy meest van natueren sonder
haerden ofte hant zyn / welcke doch het hant
laren groepen op zyn spātsch/ noemē zy die-
sten. Dit volck doet oock groote moeyte te
maken swarte tanden / anders die sulcke wit
hebben/ schelben zy byouwen te zyn/ inden by
gheen arbeyt doet om die swart te maken/
welck zy doen met eenigh sop ofte poper van
bladeren eines kruys by haer gheheten Hay
ofte Gay, welcke bladeren zyn seer satte / ghe-
lijck die van den Terpentyn bodin/ ende vā
satsoen ghelijck Morrella. Ontrent 15. jaren
out woorden/ als die moet begint te ripen/
hanghen zy aen dese bladeren inden mont te
draghen/ ende die te knautden / tot dat die tan-
den swart zyn gelijck kolen / welcke swartig-
heyt blijft tot der doot toe / maken haer doot
dat die tanden noch verrotten noch liden/
noch ppe kruysen/ zy vermenghen die poper
met een ander soorte van poper eines hout/
ende met halck van wit ghebrānde schulper-
Euen op dese maniere ghebruycken die Oost
Indianen haer Betre met Areccas, ende met
halck

Curiana die
der int landt
woyden die
Spaengiaerde
seer wel ont-
fanghen / ga-
ben doot 4.
welen een
Pau.

De inwoon-
ders seer
kloerke wille-
schutten.

Gallitos hee-
t haer schuy-
ten.
Des nachts
hoormen in
haer hanten
seer vracchelijck
ghescrey dat
wilde beeste/
moet en isse-
iemans nade
wilde dieren
betruct.

Gebben aerde
potten ende
Cruicken/
houden oock
jaermerckten/
daer elck mē-
sch die zy vā
doen hebben.

Waterschom-
men de Spa-
glaetse datter
menschen
eeters zyn.

C. de S. Ro-
man.
Core.
Taratara.
P. Seca.
Cana.

Puerto de
Canna Fitol.
P. Fleischado.
P. Muerte.
C. de Ioan
Blanco.
C. la Colhera.
R. Dunari.
I. de Pirico.
Maracopana.
Chelheribiche.
S. Fee.
Punta d' Araia.
Cumana en
Maracapana.

Cumana en
Maracopana
na.

Bekeken
haer by met
beberen / ende
inden kruys
doen zy man-
tels ony.

Hay ofte Gay
met dit sap
bestijcken
zy haer tanden
daer zy swart
af woorden/
Die witte tan-
den hebben
krachten zy als
woonden.

Beschryvinghe van Cumana ende Maracayana.

halck van Oesters / daer af die histozie ver-
 haelt van Oost Indien. Dit poper dan van
 dese bladeren/hout ende halck/ d'aghen 3p ge-
 stabich inden mont/daer een knauwende/het
 welck 3p bewaren in gheblochte kofkens/ en
 in booghens van riet ghemaelct / om te ver-
 hoopen ende te vermanghelen op hare mer-
 ren aen de naestliggende volckeren vooz eenich
 Gout/vooz Slaven ende vooz Cortoen/ook
 andere coopmanschappen. Alle die jonghe
 dochters gaen naect/ d'aghen sekere vanden
 om die knien/die welcke 3p seer stijf toe treckē
 om dat die huppen ende beenen die moghen
 worden/twelck 3p vooz een verrietsel houde;
 Die ghehoude d'aghen eenighe schoenkens/
 ende leven eerlijck; overspel d'pude worden
 verlaten ende ghestraft. Die heeren en rijke
 des landes namen so veel Vrouwen alst haer
 gheleest / ende gheben den gasten die by haer
 comen logieren die alderschoonste/ die andere
 nemen eene ofte wepnich. Die Vrouwen be-
 arbeiden dat landt/ ende versorghen thuis/
 die mans niet inden onzoch wesen/ jaghen
 ofte visschen/zijn hooghmoedich/wraechte-
 rich ende verraschent. Dese voornaeste wa-
 penen zijn vergifte ppen/die 3p op menigher-
 ley wyse doen betreden van't bloet der slan-
 ghen/van't sop der krupden / ende oock van
 vermenginghe beler dinghen onder een / daer
 nauwelijck raet toe is / daer mede ghequetst
 zijnde/sulcks te helpen.

Die kinderen/ woutwen ende mannen/lee-
 ren van ioncks op niet die bogen schieten.
 Daer spye 3jn Egdissen / Wier-mussen/
 Spynckhanen / Kreesten / Spinnen Dien/
 ranwe / ghehochte ende ghebraden Lupsen/
 laten niet af van enigher ley leuendigh crea-
 tuer om haer gulsticheit te boeten/ twelck te
 verwonderen is alsulcken landt daer goet
 hooft/wijn/fruyten/bisch/ en allerley vleesch
 overvloeych is / waer af het oock komt dat
 dit volck ghemeynlijck plegen op die ooghen
 ofte dusterheits des ghesichts kypghen/
 het twelck nochmans somnighe willen toe-
 schypuen die eyghenschap des waters van
 die riviere Cumana, 3p besuopt hare hoven
 en erben niet eenighe Cottoenen garen/welck
 3p Bexuco noemen / stellende oft scheerende
 sulcks een halve mans hooghte/en het woort
 by haer vooz een groote sonde ghehouden te
 kintuen oft over die garen / ofte onder dooz
 te burchen / ende 3p houdent daer vooz dat die
 sekerlijcken haestigh sterft die alsulck garen
 breecht ofte schuert. Het man volck van Cu-
 mana 3jn seer gheuecht als gheseyt is / tot
 jaghen/waer in 3p oock seer ervaren zijn. Ja-
 gen ende dooden Leuwen/Pygers/ Capzet-
 ten/ Pseren Werckens/en allerley andere vier-
 hoetighe dieren die 3p met bogen schieten/ ofte
 in hare netten vanghen. So 3jn oock in dese
 p'obhtien verleren seer vyeende gheberten/
 eensdeels te vozen beschieden / eensdeels niet/
 die beter instructie hier af begeert / lese die
 spaensche histozie schryvers / die daer af goet
 onderwijs doen. Die Vrouwen bearbeiden
 ghelijck gheseyt is/ die ackeren/sapen Maiz en
 allerley hozen / planten Baraten ende andere
 boomen/ die begietede/ insonderheyt dat Hay
 daer 3p die tanden met swart maken; 3p pla-
 ten oock boomen die ghesneden werden / daer
 upt bloeyt een wit sop ghelijck Melck/ dat in
 een leelijche Gomme verandert / seer dienst-
 lijck om te riecken. 3p planten noch andere

boomen/ghenoemt Gaarcima, welck frup-
 ten die ghedaente hebben van Boerbesen/
 doch haerder/van welcke 3p een gesode Most
 maken / welcke gheueest verhoudinghe / upt
 het hout wippen 3p vier. Noch hebben 3p een
 andere aert van hooghe welreickende boom/
 schypen Eberen te wesen / waer af het hout
 seer goet is om kofferen ende kassen te mahē/
 om die leelijchheyt des reuckis goet daer in te
 bewaren; maer hooft daerin setten/woort
 sulcks so bitter datmen niet eten en kan; dat
 hout is oock bequaem om schepen daer af te
 timmeren: want vergaet niet noch dooz't ge-
 woymte ofte anders int water; daer 3jn noch
 andere boomen / daer 3p Lim van betomen/
 daer mede 3p die Doghelen vanghen / en haer
 bestrijcken/ wederkens daer in stekende. Het
 landt byenght van selfs Casia voort;maer 3p
 atense niet / noch wisten die oock niet te ghe-
 buycken; Daer 3jn so vele hoosen ende wel-
 rieckende krupden / dat 3p ppne des hoofts
 maken/overwinnende in reuck die kracht vā
 Muscus. Ghewoymte/ als Spynckhanen/
 Kreuren / ende dierghelijcke zinder seer vele/
 het saet vernielende/ook soo 3jn daer aderen
 van stiet halen/niet anders als Deck berijde/
 daer 3p groot p'offie mede doen: Ende so veel
 aengaebe die byuchtbaerheyt des landt/ hare
 manieren ende usanten int plantē/jagen/ etc.
 behaluen dit / so heeft dit volck noch in twee
 dingen seer groote lust. in dansen en d'yncken/
 byenghen menichmael acht dagen toe in bā-
 ketten/dansen ende d'yncken d'yncken/ behal-
 uen hare ordinaris dansen ende breenkomste;
 Op die seften ende kroonighen haerder kro-
 ninghen ende heeren/ ofte in ghemeene verga-
 dernighe ende publijcke seften / komen haer-
 der seer veel by elck op d'ibersche manieren
 toe gheerst / somnighe met kroonen van be-
 deren/andere met rammelende schuipen/ ofte
 fruyten om die beeren/ ghelijck die goetflars
 hier te lande doen/alderley d'aptingen ende be-
 weegassen d'pude/ sommighe rechts/andere
 links/voortwaert / achterwaert / grappende/
 lachende/ben dooben/ ben blinden/ ben krup-
 pelen spelende/bisschende/ webende / ende alle
 werken doende / ende dit een 5. ofte 6. uren
 hardende; want wiet langhe doet / is die beste
 man/ die sterck d'ynckt is oock die dapperste/
 ghebant hebben / setten haer ghelijck die
 supers/ende maken goet riet/d'ynckē d'yn-
 ckende op des Conincs kosen; dan van dese
 ofte dierghelijcke dansen is gheseyt op een an-
 der plaetse / niet noodich hier byader te ver-
 halen. Het volck van Cumana 3jn groote af-
 goden dienaers/afbidben die Sonne ende die
 Maene: ghelooven dat sulcke Maen ende Wyf
 3jn/ende groote Goden/buychten die Sonne
 seer wannert hondert ende bliemt/ seggende
 dat 3p vertoont is op haer; Wast alst Eclips
 der Maenens / insonderheyt die Vrouwē:
 want die ghehoude treckē het hapt / en krab-
 ben het aenghesicht niet haer Maghelen / ende
 die Dochters steken haer met doornen van
 visschen in die armen/ende trecken alsoo bloet
 af/ meent als die Maen vol is/ dat 3p aldan
 gheschoten ofte ghequest 3p van die Sonne
 om eenige twiist ende togen die 3p daer tegens
 mochte gheschade hebben. In tyden als enige
 Comet verschijnt / maken 3p groot remoe-
 met Copnetten/ met trommelen ende geroy/
 ghelooven dat die Comet daer dooz' wyckht
 ende verbluyt; 3p gelooven dat die Comet's

Guacima.

Seckre bo-
 men welck
 hout liegh
 rieckē / ende
 daer comen
 gien woymen
 int tot schepen
 te timmeren
 seer bequaem.

Hoosen ende
 welreickende
 krupē so veel
 dat 3p ppne
 int hooft d'ew
 werken.

Dit volck
 hebben nicht
 inst tot dan-
 sen dar 3p d'ib-
 naris 8. d'ag
 lantē d'yncken
 ende d'yncken

Coninc 5. oft
 6. uren dansen
 (inder op-
 houdens.

Alst Eclips
 is van 3pse
 verduert seg-
 gende dat de
 goden op haer
 vertoont 3jn.

Welck hupen
 ende dicke
 hornen is by
 die vil Cumana
 een groote
 schoonheyt.

Overspel
 woort by haer
 ghestraft.

De rucke de-
 ses landts de
 byende gale
 by haer co-
 mende/verre-
 zen haer niet
 een van haer
 seer gheleest.

Ofen seer
 felsame ghe-
 deren.

Woutwen
 anen 3p hare
 schuytinghen
 om haer hooft
 ende is een
 groote mis-
 daer daer oeg
 te cintuen
 oft dooz'te
 cruppen.

De woutwen
 bearbeiden
 stand/ackert/
 sapen / plāet
 van alles dat
 3p behooren/
 ende de mans
 gaen inden
 krypt/ ofte op
 de woutmanck

Beschrybinghe van Cumana/ Paracapana ende Paria.

groot quaet beduyden. Onder vele Afgoden ende figueren die zy aanbieden dooz Goden/ hebben zy een teekē gelijk een befloten Dooz goenisch Cruys/ het welcke zy den nieuwighe-vozen kinderkeus aenhanghen/ meenen dat zy daer dooz bewaert zijn dooz nachtegespen-ten. Haer Priesters noemē zy Piacs die daer wegh nemen die eere der jonghe dochteren/ welke trouwen sullen. Haer officie is oock te genesen die siecken/waer te seggen / den Dooz bel aen te roepen / in sonna zy swarte kon- stenaers ofte Coobenaers: genesen met krip- den en wozelen / bepde rau ende gesoden zyn- de / ghesooten ende vermengt met ver van voghelen/ visschen ofte ghedierten / met hout ende andere dinghen die de gemeene man niet en kent/ ende niet verkeerde wozelen / die zy selfs niet verstaen / Zuyghen ende lecken die plaetse daer die pyne is / om die hooft voer- tiepēt also upt te treckē. Ingeballe die pyne ofte die coyste vermeerbert / seggen hare Prie- sters dat zy gespen hebben / en stryken hare handen over t ghehele lijf / ende sprekē Coobenaers wozelen ende eenige beswoeringen/ supghen daer na hert / ende dickwils gebende te verstaen/ dat zy also roepen ende aenlocken die geest/nemē daer na stracks een seker hout/ waerāf niemandt die eyghenschap ende kraft weet / dan die Papen selven / met welck zy wippen den mont ende keel/ so langhe toe dat zy overgheven al wat inde Maghe is / en dat niet sulcken ghewalt / dat zy dickwils bloet mede overgheven / omdertusschen suytende/ bebende/ roepende/ trappende niet die voeten teghens die aerde / ende doende dupsenderlep bueselmertē hier niet noodigh te verhalē.

Cubagua ofte Margarita.

Cubagua ofte Margarita is t Parlen Ep- landt/ heeft 3. mylen int ronde/ leyt op 12. gr. ende een halve / op die nooytzyde bantēden Equinoctiael, 4. mylen van die Punta d'Arya, een landt daer veel Douts is/ ende ofter lande wel plat en effen is/ so ist nochtans onbryche- baer ende bzoogh/ sonder water en sonder ge- boornē / waer weynich anders ghebonden wort dan Conynkens ende eenighe Zee-vo- ghelen. Die Inwoonders hebben hare licha- men seer verschildert. Eene Oesters daer upt die Parlen ghenomen werden: Palen haer versich water van t vaste landt / sulcks booz Parlen vermaghelende. Men vint geen Ep- landt ter werelt soo klein / t welck so vele in- comsten opghelycht heeft/ ende die onnutte- de volckeren ende vzeindelinghen tyck ghe- maect heeft dan eben dit; Die Parlen die in weynich jaren daet af ghecomen zoudt / bedza- ghen ouer die twee misloeten Doudts / doch zy daet dooz veel Spaengiaerden ende Bla- uen ghetonsumeert.

Der volck der Custen van die Punte d'A- rya tot die C. de Salines, dat is die hoek van die Sourpamen/ zyn 70. myle/ ende tusschen beyden liggēden Caribes ende C. de 3. Puntas, t welck is den hoek van die Punte.

Van die C. de Salines tot P. Anegado, dat is de verbrontken haben / zyn meer als 70. mylen in die strekinghe van die Custe dooz die Golfo van Paria, die t landt maect met- ter Eplandt Trinidad.

Paria.

In die mondt vā die Golfo van Paria ligt

het Eplandt la Trinidad, die name hebbende verkreghen dooz een belooft/ die Columbus gebaet hadde op zyn tweede reyse/ anno 1497. in perickel wesende / ofte om des willen dat hy ten eersten dze berghen sach/ als hy versich water socht / zyn volck van dooft vergaende. Die mondt van dese Golf woijt gheheeten Os Draconis, dat is die Draken mont / om die grousaemheyt des stroos die daer loopt. Die ghehele contraye ende den Oeber van Paria; naet zuden ofte middagh sterckende is aller plaetsen van Indit vere die schoons- te ende vruchtbaerste als Benzo ende Colom- bus ghetuygen/ alsoo dat van sommighe dit landt het aet des Paradijs ghenomt is. Is een groot plat ende eben landt oberbloedich ende vruchtbaere aerde / alijt bloemen boozt vryengende van seer lieflycke ende ontfelliche reucke. Die boomen altoos groen ghelyck in die Sep ofte Lente. Doe wel weynich vruchtbaere ende gesonde boomen; Doch wort alhier in sommighe plaetsen oberbloedigh vele Cassia Fistula gebonden.

Die ghehele provincie is int generael warm ende vocht/ waer dooz veelberlep ghewoonts albaer groepen / waer onder mugghen zyn/ die des nachts den menschen gants mopey- ken ballen/ doer seer vele Spynckhanē groote schade doende. Des inwoonders dragen doch haer manlychheyt in een upghehoede Ean- woorde ofte riet / als in een schepde / die reise buppen hanghen latende; Dooz der Spaen- ghaerden aenkomst bzoeghen zy dusdanghe boozbryckens met Gout ende Parlen ge- booyert/ ende dierghelycke/ welcke maniere haer die Spanghaerden afghelycht hebben.

Die gehoude Doudts beckerē hare schatte met een schoyte die zy Patmanillas heeten/ die dochters ombinden haer met banden van Cotton; hare Coninge nemen soo veel bzo- wen alst haer ghelief / nochtrāns wyde ene alleene dooz die eyde ende rechte ghelanden/ die oock t ghebiet over alle die anderen heeft. Het ghemeene volck neemt 3. ofte 4. waer haer ghelieven/ welke als zy oudt wozden/ doen zy die wegh/ende nemen jonge daer booz; Larens oock hare Piacchos ofte Papen die Conck- brouwen eerst beslaen / ende die maethdorn benemen. Die volck als oock het meeste deel aller Indianen onderhouden haer niet visch ende wyne van Maiz, t welck haer in plaetse van kazen is/ ende niet andere vruchten en de woeten/ sommighe als verhaet is/ eren oock menschen bleygh/ ghelyck alle Caribes, som- mighe oock Lupēn ghelyck die Wyen ende Weerkatten/ Doozchen / Doozmen ende dier- ghelycke onnuttheden/ als oock die vā Cu- mana. Een salue om die tanden te bedestigen/ maek zy op de maniere der Cumaner albus; Zy nemen schulpen daer upt die Parlen co- men / met die bladeren van den boom Axis, (welcks boomvruchten zy als een saue ofte peper tgehele jaer over eeten) die zy te samen bzynden/ daer na ghebrant wesende / doen zy ten weynich waeters daer toe / dat het wit schijnt ghelyck kalc; Met dese salue maken zy haer tanden so swart als kolen / ende doen doch dat zy gheen pyne daer in kryghen. Die nuse/ lippen ende ooren doozboozen zy / ende hare lichamen verschildert zy met roode en swarte colueren upt sappen van krapdenghe- perst/ hoe leelijcker sulcks is / hoe rycoonder het haer dunet te wesen. Hare beddingen zyn ghelyck

De Daco- nis hew dese isom om zyn groen- igh uptlooyt

Die landt Paria is int zyne vrucht- baerheyt ende lieflychheyt niet creyt te noemen en aerdis Para- dy.

Hier wort veel Cassia Fistula ghebondt.

Watkenen hare manly- cheyt niet een siet als een schepde/ met gout en pe- ren ghebo- dyert. Patmanilla. hare Conin- ghen hebben vele bzoonden.

Enne Doudts salue om die tanden te bedestigen.

Watkenen daer zy haer tanden swart maek- ken doer dat zy gheen pyne daer in kryghen.

Hiens zyn hare Doudts die oock hare Piacch- uers ende waerghghen zyn/ welke moeten de doudts eerst beslaen.

De salue om- eringhe ende gheseytingen die alreets so zyn/ dat haer de abem- op naest upt- gaet.

Cubagua oft Margarita Punta d'Arya.

Eplandt Paragaita hellen vele Parlen/ als een doz landken som- der water.

Die doze is den gheest meer ryckdo- men naer zyn groote upt als eenich landt.

C. de Salines Caribes. C. de 3. Puntas. Anegado. Golfo van Paria. Paria.

Paria. La Trinidad.

Beschrypinghe van Paria ende Rio Orellana.

gheleick netten gheblochten upt Cortoon / die
 3p aen twee palen vast maken / ende daer in
 ligghen. Int dert slapende / hebben altoos aen
 die ene syde van t' bodde e' vuer / om die nacht
 coude te verdrighen; hare wapenen zijn ppen/
 ofte van Rieden ofte vā Palm-hout gemaect/
 daer aen 3p scherpe steenkens ofte beenkens
 maken dooz die punte dairt pfer / die 3p met
 swart peck bestrijckē / twelck een seer vergifte
 materie / upt wortel / kruptē / wippen / vzych-
 ten / ende eenighe stinckende sappen / ghemae-
 ct is / twelck die oude Wrouwen inet Slanghen
 bloet / neerstich koken ende bereyden; onder
 het koken beswippen ende steruen vele dooz
 die vergifte lucht / soo daer permandt af comt
 met een nieuwe pple hier in gesteken / gequest
 zynde / loopt het lijf daer van op / ende sterft
 rasende in coytter tijt; Het vergift wat ouder
 wordende / verliest zyn meeste krafft. Die re-
 medie tegghens sodanich vergift / is een gloep-
 ende pfer in die wonde ghesteken ende gebijt.
 Alle Slaven die de Spaengiaerdē in dit lant
 kregghen / worden over ghevoert in Cubagua,
 ende met een letter C. in haer aengesicht ge-
 bzant / en ghehouden tot Parlen visschers / en
 dooz dese middel zijn vele menschen verboert /
 ende die Custe meest desolaet: want het Par-
 len visschen ghebden is / ende het Goudt naeghe-
 laten wordet / twelck die Spaengiaerden aen-
 lockte hier te gaen woonen.

Vervolch der Custen van Paria, nae die
 strate van Magellanes.

Van die P. Anegado, 'twelck leyt op 8.
 graden / heeft men 50. mylen tot Rio
 dulce, gheleghen op 6. graden.

Van Rio dulce, dat is / die soete Rivier tot
 Rio de Orellana, diemen oock heet Rio de las
 Amazonas zijn 110. mylen / in hoeghen dat-
 men rekent 800. spaensche mylen ofte 3200.
 Italiaensche mylen in die streckinge van
 die Custe van Nombre de Dios af tot dese
 riviere Orellana toe / die welcke in die Zee upt
 loopt (nae men seyt) hebbende 15. mylen in die
 uytloop ofte in die lyeede des mondes / en dat
 ten meesten onder die linea Equinoctiael.
 Van dese riviere sullen wy een weynich ver-
 halen / doch eerst stellende die name van die
 havens ende ander Rivieren / die tusschen P.
 Anegado ligghen tot hier toe.

Eerst Rio grande, die groote Rivier.

Daer na Rio dulce, die soete Rivier.

Rio de Canoas, de Riviere van Canoas,
 Conoas zijn schuythens der Indianen / upt
 eenen boom ghemaeckt / die 3p upt hollen / ende
 daermede 3p visschen ende varen.

C. de Corrientes, den hoer vā die stroomē.

Aldea, het Dorp.

C. de los Farillones, de hoer vā die Clippe.

R. de Ancones, Riviere vā die opē havens.

R. de Lagartos, de Riviere van die Cro-
 cobilen.

Rio de Vincente Pinçon.

Rio de Cacique, der Coninghen rivier /
 want Cacici heeten op Indiaens Coningen.

Costa brava, woeste hoerck.

C. de Corrientes.

Rio de Caribes, de Riviere der Cariben
 ofte menschen eters.

Rio de Canoas.

Rio de Arboledas, de Riviere vānt gebōte.

Rio de Motanna, de riviere vānt geberchte

Rio Aparcellado, de Rivier vā die banchē,
 B. de Canoas, de Wap van Canoas ofte
 schuythens.

Atalaya, Schiltwacht ofte guarde.

Rio dos Fumos, de Riviere vānt Rook.

Rio de Pradel, Riviere van banchen.

C. de Norte, den hoerck vānt Noorden.

Ende alhier om desen hoerck comt uytloopen
 die seer groote Riviere Oregliana, op spaensh
 Orellana / welcke die grootste is aller riviere
 van Indien / iae de geheele werelt. Sommige
 noemen dese Riviere die soete Zee / heeft inden
 mont 15. spaensche mylen / daer zijnder die
 segghen dat dese Riviere ende Maragnon een
 ander Riviere die volghen sal / eenderlep ooz-
 syronck nemende / in Quito, by Mullubamba.
 So loopt dan dese Riviere ten meesten dertē
 onder die Linea Equinoctiael 1500. spaen-
 sche mylen / na dat Orellan ende zyn menghe-
 sellen vertellen / die welcke upt Peru van die
 zuydt Zee / dwers dooz t' landt dese Rivie-
 re afgetromen zijn in groote hangher en kom-
 mer / tot in die nooydt Zee / niet sulcks te ver-
 staen / recht af: maer om die vele crouten / die
 3p slanghs wyle loopende maerck: want ten
 zyn oock niet meer van den oozsyronck deser
 rivieren recht af te rekenen tot die Zee toe / vā
 700. spaensche mylen.

Dese Riviere is landtwaert in / op sommi-
 ghe plaetsen 4. op sommighe 5. mylen lyeedt /
 makende seer veel Eplanden: die ghemene
 opinie is oock dat op dese Riviere Wrouwen
 woonen die dertreter boyst afbzanden / om te
 ghehoerlijcker die hoghen te mogghen ghe-
 bruycken inden oozloch / werden Amazonas
 gheteten vanden ouden / ende hebbē een groot
 deel van Asien inne ghehabt.

Van die Riviere Orellana zijn 100. mylen
 tot die Riviere vā Marannon ofte Maragnō,
 die welcke heeft 35. mylen inden mont / ende
 is gheleghen op 3. graden aende zuydsyde
 vanden Equinoctiael / in dese zijn oock vele
 Eplandekens / ende hier ontrent groeyt oock
 goede Wier oock / die men beter hout als die
 van Arabien; Hier ontrent heestmen ooc eeni-
 ghe Amerauden ghebonden / ende oock teer-
 ken van Goudt / ende andere rijckdommē;
 3p maken wijn van veelerlep fruyten / inson-
 derheyt van groote Wapen / niet kleinder als
 spaensche Queappelen / die goet is / ende mach
 wel behouden worden. Die slaven dragen
 verrietsels aen die ooren / ende 3. ofte 4. ringen
 dooz de lippe / die welcke 3p ooc dooz e' schoo-
 heyt op sulpen; Slapen in ghehepde bedden
 aen boomten vast ghemaeckt / hoogh vander
 aerden / sonder eenighe bereckens / vast op een-
 derlep maniere / als alle andere Indianen van
 Nombre de Dios af / tot die strate van Ma-
 gellan toe. Het houden op dese Riviere seer
 boose Wliegghen ofte Muggghen / die lamnig-
 heyt causeren / jennandt daer af ghebeten ofte
 ghesteken zijnde / ten 3p datmen die angels ha-
 stich uptneemt. Daer zijn vele van die opinie /
 meenende dat dese Riviere Maragnon, en die
 boozghenoemde Orellana eenderlep zijn ooz-
 syronck nemende in Peru, van die sekerheyt
 daer af is noch niet bevonden.

Van Maranthon tot Terra de Humos ofte
 Fumos, dat is / landt van die Rook / dooz de
 welcke passerende / is die Linea vā die repa-
 titie / heestmen andere hōdert mylen. Vā daer
 tot Angla di S. Lucar, zijn andere 100. myle /
 en van daer tot C. di S. Augustijn, gheleghen
 op 8.

R. Aparcell.
 B. de Canoas.

Atalaya.
 R. dos fumos
 R. de Pradel.
 C. de Norte.
 R. Maragnon

De riviere
 Orellana
 en oostsyden
 der riviere
 Quito.

Landtwaert
 in is dese
 riviere 5. mylen
 lyeedt / mak-
 de vele E-
 planden.

R. Orellana.
 Maragnon / et
 riviere inden
 mont 15. myle
 heet.

De huyt-
 derheyt des
 soe landts / en
 gebante des
 volcks.

Wliegghen die
 dooz het schel-
 lamme leken
 maken.

Terra di Fu-
 mos.

Idergift daer
 3p haer vplen
 inede bestrijc-
 ken.

Wat dese wt-
 giftinge vplen
 gequest zyn-
 de / is het an-
 ders gaen ca-
 merie toe dan
 3p te bzande.

Rio de las
 Amazonas.

R. Grande.
 R. Dulce.

R. de Canoas

C. de Corrient.
 Aldea.
 C. de los Fa-
 rillones.
 R. de Ancones.
 R. de Lagar-
 tos.

R. de Vincente
 R. de Cacique

Costa brava.
 C. de Corrientes.
 R. de Caribes

R. de Canoas.
 R. de Arboledas.
 R. de Motanna.

Beschryvinghe van Brasilia.

op 8½ graden aen die supste zyde van de Linie
370 70 mylen.

Custe van de Reviere Maranhon tot die
C. de S. Augustijn.

Eerst een Eplande I. de S. Sebastiaen.

Acencao, Hemelvaert.

P. de Pracel, die haven van hantien.

P. de Corrientes, die haven vade stroomt.

R. de Ilheo, die Riviere van t' Epladeken.

Costa branca, de witte Custe.

R. de Coroa, die Riviere vande Croone.

C. de l'Este, d' Ooster Custe.

R. des Lixos, die Riviere van bupticheyt.

R. dos recifos, die Riviere vande Cliften.

R. S. Miguel, die Riviere van S. Michiel.

B. dos Tortugas, die Baya van die Schilt-
paden.

Gran Baya, die groote Baya.

C. de S. Roque, het hoef van S. Rochus.

C. de S. Raphael.

B. de Traicam, de Baye van t' berraet.

Paraiba.

Os Periguates.

Pernambuco.

C. de S. Augustijn is ontdekt int Jaer
1500, van Vincentio lannes Pinzon, in die
eerste maent des jaers.

BRASILIA.

De volke die Oostelijckste p[ro]vincie van
America ofte van Pernana int gen[er]ael ghe-
sproken/Brasyl gheheeten/die welke ten mee-
sten deel ontdekt is vande Portugezen / ende
van haer t' onder ghebracht / hebben daer in
ghehad van t' noorden ten zuiden omtrent 40.
mylen/en van t' oosten ten westen 160. die zes-
tuste verholgende/ meer dan 700. mylen. Dit
landtschap heeft die name van Brasyl verkre-
ghen / om die overvloet des rooden Brasyl
hout/ die van hier in gr[ote] menichte na onse
landen ghebracht wort; Hier in liggen veel
p[ro]vincien ende volkeren/somnige die Por-
tugezen/somnighe die Fransosen toegebach
gheweest/als daer zijn Margaiates, Tabaiar-
ren, Ouacacaten, Tovoupinambaultien, en
Morpions, alle wiede menschen/ende tē me-
stendeelē Menschen eeters / daer wy int ver-
volck van die Custe en weynich spreken sullē.

Hiert verre van die Cabo de S. Augustijn
ligt Pernambuco, een plaetse daer veel daer is
is van die Portugezen/ die van daer buijcker
ende Brasyl hout brenghen. Dese Cabo licht
op 8½ graden aē die supstzyde vanden Equi-
noctiael, ende is ontdekt van Vincente la-
nes Pintzon, int jaer 1500. in Januarij, ende
dese Cabo is die naeste plaetse ghelegghen aen
Aphrica ende Spaengien van alle die anderē
contrepen van America: want men reket niet
meer dan 500. mylen van C. Verde in Aphri-
ca tot desen hoek toe/ naer gemeene rekenin-
ghe van die Zeevarende luyden / hoe wel dat
anderē weynigher stellen.

Wā dese Cabo tot die Baja de todos Santos,
welcke licht op 13 graden / rehentmen 100.
mylen / ende tusschen beyden laetmen liggen
dese plaetsen/als S. Alexio, S. Miguel, R. de
Aguada, dat is die Riviere vande wateringe.
R. di Francisco, R. de Cana Fistola, om dat
aldaer vele Caffē waft/ ghelyck in Egypten.
R. Real, S. Conrucks Rivier. R. de Tapuan,
A. Povoacam, thoeck ofte gemeente/etc. waer

na dan de B. de todos Santos volcht.

Van dese B. reket men oock 100. mylen
tot die C. dos Abrolhos, ofte dos Baixos, dat
is die Cabo vande droochten/welcke licht op
een weynich meer dan 18 graden/en tusschen
beyden liggen dese contrepen / als die R. de
S. Giano, dat is die Riviere van S. Iuliaen,
Os Ilhos, d' Eplandeken R. de S. Antonio,
R. de S. Crus, P. Seguro, die sekerē havē R. de
Brasil, R. de Caruelas, &c.

Margaiates.

Margaiates zijn volkeren met die Portu-
gesen vereenicht/ Menschen eeters; Het landt
dat sy bewoonen is des Winters en Somers
al even groen/ ghelyck by ons in die Wep oft
Junio. Die Mannen en Vrouwen gaen naect
ghelyck sy gebozen zijn / hare lichamen met
waete verwen aenstryckende / ghelyck die
Carteren by ons doen. Die Mans latent
hant scheren op zyn d'oumichs / geheel van
die hals en dat voozhoofst af/ ende in die necke
lanck latende. Die onderste lippen doozboozē
sy / daer in eenighe groene polpste Jaspis
steenken draghende / met die welke sy sulke
gaethens slupten ende openen / draghen die
selfde als een citrage ende schoonheyt/ welke
nochtans upt die gaethens ghenomen zijnde/
haer seer leetlick ende mismaecht maken / als
oft sy twee monden boven den anderen had-
den; Die Vrouwen latent hant lanck wassen
als die onse, doozboozen die lippe niet: maer
wel die oogen/ alsoo datmen een vingher daer
dooz steken mach/ waer in sy witte beenken
draghen/ die op die armen comen te hanghen.
Dit landt gheeft oock veel Brasyl hout.

Van die C. dos Baixos reket men 160.
mylen/tot die C. Frio, welke leyt ghelyck een
Eplande / tusschen dese twee hoeken liggen
vele hauens ende Rivieren/insonderheyt dese.

P. dal Agnado, Rio d'uce, Reios magos,
Spirito Santo, al waer die Portugezen een
Casteel hebbe/ twelc die Margaiates oft Bar-
baren Moab noemen; Van Moab komē men
aen Tapenury, al waer ontrent eenighe epla-
dekens liggen / vanden vande Fransosen/
daer na comt men aen Paraiba, volkeren die
in hutten woonen ghelyck barchobens; Van
hier de Custe verholgende / comt men aen
eenighe verloopen sanden / waer ondet oock
enighe upstekende klippe zijn/op die welke
die Stier-luyden goet regardt moeten nemē.
Tegghens over dese omdiepten ofte platen ligt
een euen ofte pladt landt / groot omtrent 20.
mylen / bewoont van die Ouacacaten, seer
wiede menschen.

Ouacacates.

Dit volck en ooploecht niet allen tegghens
zijn ghebueren: maer oock selfs tegghens den
anderen/ende alle bysambelinghen; Laten nie-
mant handelinghe ofte crasjche by haer toe:
die welke inden oecloech van hare vanden
benaut wende (daer sy nachtang d'oumen
meer zijn van overwoonen) met sulken suet-
heyt weten te ontsopen/ dat sy oec sommighe
herten daer in overcriften/ alst ghebleken
heeft in hare jachten van de wilde beesten.

Dit volck gaet oock geheel naect / ghelyck
andere Brasilianen/ late het hant lanck was-
sen tot op het middel des lijfs/ luyten alle an-
dere Brasilianen gheboonheyt / doch doent
bojert

C. de Abrol-
hos ofte
Baixos.
R. de S. Giano.
Os Ilhos.
R. de S. Ant.
R. de S. Crus.
P. Seguro.

Beschryvinghe
vande
Margaiates

Die onderste
lippen dooz-
boozen sy / en
steken daer
ghelēpē ste-
nen in/ die
upt salicnde
schijnen twee
monden te
hebben.

C. dos Baixos
C. Frio.

P. dal Agnado.
Rio d'uce.
Reios magos.
Spirito Santo.
Capenury.

Paraiba
woonen in
hutten als
barchobens.

Overal
siet men
menschen / op
loopen
regens
ghebooren / oec
bekende co-
ghens man-
kanden.

Beschryvinghe
vande
Ouacacaten.

Wā de B. de
S. Augustijn
370 70 mylen.

Margaiates
Cabalares.
Ouacacates.
Covapinda
bantij.
Pavon.

C. de S. Aug.
Pernambuco
hier licht het
beste Brasyl
hout en vele
buijckers / is
ontdekt an
1500.

Wā de to-
dos Santos.
S. Alexio.
S. Miguel.
R. de Aguada.
R. de S. Fran-
cisco.
R. de Cana
Fistola.
R. Real.
R. de Tapuan.
A. Povoacam

Beschypvinghe van Brasiliën.

hozen van't hooft en upt die necke wech sche-
ren/ als oec die andere. Dese wyerde mensche
bewoonen een seer kleijn outwinneijck lande-
ken/ eeten rawe vleisch gelijck honden en wol-
ven/ hebben een verscheijden tale/ van haer ge-
bueren / en om haerder wyetheit willen kyp-
ghen wepnich waren upt onse landen / en die
selfde die 3p hebben / verkrpghen 3p dooz ver-
wiffelinghe teghens groene steenkens ofte be-
deren / Dese wissel gheschiet van verre op et-
lijke 100. treden/ den anderen die waren wop-
sende sonder te spreke/ en een jegelijck die 3pne
aen een bestande plaetse nederlegghende/ ende
sulcks weghnemen/ houden onder den an-
deren niet langher gheloooue / dan tot dat 3p
die vertwiffelde goederen ghenomen hebben/
daer na el pder op zijn plaetse gekeert zijnde/
doen haer beste om die selfe bukten een den
anderen af te rooven/ waer in die Overacaré,
als sneller loopende dan d' andere (jae ghelijck
honden /) menichmael die overhande hebben.

Der Landtschap der Overacaten ghesaf-
seert zijnde/ continen aen een ander provintie
Mag-He gheheten/ oec van barbarische wyer-
de menschen bewoont/ die nochtans niet seker
ofte gherust moghen slapen om haer quade
ghebueren die Overacaten. Op die Custe van
dit landtschap licht een groote ende hooghe
steenrots in die Zee/ toens wopse verheve/ op
die welcke de Sonne schijnende/ so glinfert en
lichter als eenigh Smaragde / dat vele ghe-
meent hebbe sulcke een Smaragde ofte Rots
van dien te wesen/ waerom 3p oock van Fra-
sopfen ende Portugezen daer voozbp varende
Mag-hensis, dat is/ Smaragde gheheten is/
men mach tot dese Rots noch te schep / noch
te voete come om die clippen willé daer mede
3p beringelt is/ en al daer aen zijnde/ is gheen
wegh ofte middel voozt op te comen. Ontrent
dese rontrepe liggen drie klepne onbewoonde
eplandekens Mag-henics gheheten/ seer vol
van voghelen/ die welcke so sam zijn/ dat mēse
met die handen vanghen ende met stocken
dootslāen mach.

Van hier comt men aen die C. Frio, een seer
goede haven / ende wel bekend om der Fran-
sopfen navigatie / waer ontrent die volckeren
Tovoupinambautij, der Fransopfen bonde-
ghenooten woonen. Ontrent dese Cabo hou-
den in die Zee vele seer groote Walvisfishen/
die men Prittes noemt / op Latijn en in onse
tale Smeert-visschen: hoe wel het eyghen-
lijcken gheen Smeert visschen zijn: want die
snabel die 3p hebbe ten beyden 3pde vol scher-
pe tanden is/ ghelijck een saghe/ oec so houden
op dese C. de Frio, groote nietwichte van Pa-
pegapen/ ghelijck in onse landt Crapen. On-
trent dese Cabo licht die intwijck vā die Bar-
baren / Ganabara ghenoomt / van die Portu-
gesen R. de Ganeiro, om dat 3p in die eerste
maent des jaers ondeckt ende ghebonden is/
ende die Baya fermoza, desen intwijck is van
den Fransopfen wel bekend: want die daer
eenighe jaren ghebaren hebben / ende aldaer
een vasticheyt ghemaecht. Dese intwijck ligt
op 23. graden/ aen die Zuidzyde vanden A-
quinoctiael, recht onder den Tropico Capri-
corni, heeft in die mont 6. spaensche mylen/
op andere plaetsen inwendighe breed 3. en 4.
mylen / alleen dat hier rondsonne klepner
berghen ligghen dan daer. Die mont van
desen intwijck is seer sooghelijck: want men die
Zee verlatende/ voozbp drie klepne onbewoon-

de Eplandekens varen moet / waer in groote
sooghe is dat die schepen aen stucken stooren
nochten aen eenighe klippen ofte vellen / soo
moet men oock varen doorp een hooft niet
over 300. treden breed / welck stinck afsaelt
van een spitsighe bergh/ die ghebaente van een
Pyramide hebbende / die niet alle seer groot:
maer oock van verren / als oft 3p dooz men-
schen arbeit also gheworcht ware; Dese oen-
der rondicheyt willen / ende oock om dat 3p
die ghebaente heeft van een toorn / wozt van-
den Fransopfen gheheten / Le pot de Buere,
dat is/ die Botter pot. Een wepnich voozpder
inden Intwijck is een ebene rotse/ ontrent 120.
treden groot/ van die Fransopfen Retier ofte
Rups valle gheheten / op die welcke Villa-
gagnio, eerst daer comende zijn vogagie ghe-
brachte hadde/ meenende aldaer enige stercke
op te bouwen / dan wert van die baten des
waters daer af ghezeven. Een halve myle
voozpder licht het Epland dat die Fransop-
fen bewoont hebben / welck voozp haer aen-
comst woest was; heeft int rode ontrent 1000.
treden/ doch die breedte ses mael die lenghte o-
vertreffende/ rondes omme met klippen/ ghe-
lijck het water comende beset / dat die schepen
niet sonder groot perijckel daer aen moghen
comen/ ende dat op ene plaetse alleen/ en met
klepne scheepkens / waer upt blijckt dat die
Epland om der gheleghenheyt der plaetsen
van naturen seer sterck en vast is. Men beyde
zyden verheft he in die Eplandeken een kleijn
huetelken/ waer op die ouerste zijn hute ghe-
stelt hadde/ ende op een Rots/ ontrent 50. ofte
60. voeten hoogh int midden vānt landt zijn
hof oftet Castiel Coligni, ter eeren vanden
Admirael van Brancrick / die hem aldaer
gesonden hadde/ also gheheten. In andere om-
ligghende ebene velden laghen die hutten der
Fransopfen upt ronde houten ghemaecht/ en
niet kruyt ghedeckt/ het ghesal der Fransop-
fen / die hi by hem hadde/ waren ontrent 80.
persoonen. Thien duyent treden ofte 21. my-
len spaensh voozpder van dit Epland / lighe
een ander seer vruchtbaer Epland int ronde/
hebbende 3. mylen van die Fransopfen / het
groote Epland genoemt / bewoont van To-
voupinambautijs, bonighenooten der Fran-
sopfen / waer toe 3p menichmael over boeren
om veel ende andere noodwendighe dinghen
te hale. Noch so zijn in dese intwijck des Meers
vele andere klepne onbewoonde Eplandekens/
daer seer goede Gesters ghebonden worden.
Die Barbaren duycken aen die stranden on-
dert water/ ende vatten met den handen eeni-
ghe groote stenen die 3p mede boven henghe/
aen die welcke rondes omme veel Gesters/ so
vast hanghen/ dat men die nauwelijck afstec-
ken mach/ smakelijck om te eeten / ende som-
mighe oock klepne Beerkens in hebbende/
worden van haer luyden Leries gheheten.
Dit water is vol veyemde visschen/ insonder-
heyt Warbeelen ende Zee Swymen / oec soo
houden daer ontrent vele groote Walvisfish/
seer vet ende dick van suet. Hier comen oock
upt het binnenste landt in desen intwijck loopé
twee soete ofte versche Riviere/ op welcke ten
beyden zyden vele doozen der wilben ligghen.
Thien ofte 15. mylen voozpder die Custe ver-
volghende nae die R. de Plata, ofte die Strate
van Magellan toe/ is el ander groote intwijck
van die Fransopfen Vasarum gheheten / daer
3p oock haer seylagie toe hebben / ghelijck tot
desen/

Le pot de
buere ofte bot-
ter pot.

Retier.

De Fransop-
fen moeten een
onbewoont
Eplandeken
in/ dat 3p
naecht de
Custe/ welck
van naturen
seer vast is.

Noch by de
Fransopfen
aen ander
kleijn Epland
ontdeckt seer
vruchtbaer
gheheten
R. de C. de
Plata.

Scripten ghe-
Gesters die
upt de groet
ghebaent
worden.

R. de Plata.

Waarom een
ander intwijck
desen/

Waren handel
gheschiedt son-
der den ander
te betrouwen/
en na gebant
handel be-
stonden 3p de
anderen.

Mag-he / die
visschen slaapt
altoos onge-
rust, soggende
overballen te
zijn.

Mag-hensis
ofte Smar-
agde / een
Rots in die
Zee stekende
als een toren/
ende blinck-
de als el ebel
steen.

Voghelen soe
sam datmen
die nietre
handt daigt.

C. Frio hant-
delen de Fran-
sopfen.

Wistten zijn
groote Wal-
visfishen / die
daer hiet in
nietwichte
houden.

R. Ganabara
R. Janeiro.

W. fermoza/
desen intwijck
vanden Fran-
sopfen wel
bekent / om
dat 3p daer
langhe hebbe
getraffiquert.

De mont van
desen intwijck
seer sooghelijck.

Wande Brasiliaensche rostoppen ende kledingheit.

desen/welken 3p eerst vercreghen hebben.

Volcht de maniere ende ghedaente
deses volcks.

Beschrijvinge
der Coust-
mambauling.

Die Toupinambaultij zijn van de ghe-
daente ons luyden niet onghelyck/
wel ghepropotioneert van lyf ende
leden / stercker ende ghesonder dan
wy/ ooc wepniger siechten onserwoopen / by
haer sietmen wepnich lammen / kreupelen/
blinden ofte mismaecte menschen/ alhoe wel
sommige tot 120. jaren leven / die jaren by de
Indianen rekenende; oock werden wepnich by
haer grau/e getuychnisse van die geteyperthys
deses lands / als van gheen koude ofte quade
ryp schade lydebe/ het ghelele jaer over groe-
ne boomen/kruppen en belven hebbende; Ooc
om by 3p sonder swaricheyt en soze levē bly-
ven eben jonck; want hebbē geen schadelijcke
vergifte ofte vuple wateren/ daer allerley sie-
ten upt groepen/ die 3p byncken/ 3p hebben ooc
geenderley quade passien en afferten des ghe-
moets / (die de lichamen en de geesten stoozen
en verterren) by haer plaetse want weten van
gheen afgunst / gietcheyt / kypagie/ haer ofte
niet / die ons luyde tot onser schanden te me-
sten krencken. Belangende die coleuren haer-
der lichamen zijn niet gheheel swart: maer
bruyjn/ ghelijck Spaengiaerden/ om die hitte
der Sormen; Indianen/ vrouwen en kinderen
gaen alle naert gelijc 3p gebozen zijn/ (te ware
ten tyden vā seften ofte oozloch) sonder eenig-
ge beschaeuicheyt; In den winter ooc die twee
grootte bladeren van kruijt te samen bindē/ om
haer schaente daer mede te bedecken/ niet soo
seer om der eeren willen/ dan veel meer dat 3p
eertige mismaectheyt ofte siecten der plaeten
(die dickwils int ouder comen) daer mede be-
decken; Zijn niet rou ofte harigh gelijck som-
mighge geschreben en ghemeent hebben: want
laten geen huppen aen haer lijf blyven/ terslōc
eens hoopn comende / placken 3p sulcke met
die nagelen/ ofte niet scheerkens (die 3p vā den
Fransoysen ofte Portugesen becomen) upt/ en
dat niet allen vande kin ende baert: maer
oock vā die ooghen bzaen ende ooghen / het
welcke maecht dat 3p ten meesten scheel ende
doeydt van ghesichte zijn; Het achterste
deel des hoofts is niet hupz bedekt; Den
knechtkens werden van kindts been aen
tot haer onder toe altoos het hupz vā die
krupne ofte den schedel af/ het ghehele vooz-
hoofst ober afgeschort / dat het schijnt eē Mo-
rindcks krupne te wesen; op het achterste deel
des hoofts late 3p die hupz wassen/ op onser
voorzouder maniere/ welcke tō die nēke co-
mende/ of gheroytet werden. Noch so hebbē 3p
vooz en ghewoonde/ dat 3p die knechtkens in
haer jonckheyt die onderste lippen doozboor-
ren/ daer in spitse en scherpe beekens steckebe
so wit als vboozen / die 3p in en upt doen naē
haer believen/ wat ouder en manijcker woz-
bende/ namē dese witte beekens wech/ ende
bzagen in plaetse van die groene Zaspis/ strē-
kens en aert van een bastaert Amctande / in
wendich plat met een hoofken / daer met 3p
niet upvallen mogen; daer zijn sommighge die
busdanighe steenkens bzagen etnen vinghele
lanck en scherp / ten tyden dese stechen uphe-
trande/ spelen niet die tonge dooz die gaten/ eē
onghemelijck spertakel om aen te sien: want
schynen twee monden te hebben. Sommighge
van die velt bzagen niet allen die steen dooz

Ghedante
deses lands.

Het colou-
r der lichamen
is als die in
Spaengien.

ghelck al het
hupz upt / upt
de kin als
understent. etc.
daer dooz 3p
den hupz
gesicht hebbē.

Wierde ma-
niere vā haer
hupz te schē.

Wan ionckes
op boozen 3p
de knechtkens
de onderste
lip dooz/ daer
in steckende
beekens / en
nabesont in
vinghele
ghelck een
vinght lappē.

Ghesamen
spertakel als
3p met de tonge
dooz de ga-
ten spreken.

die lippen: maer ooc dooz beyde wangē; Het
langende hare niesen/ hebben die selvige plat/
meest dooz kunst en kracht in haer gheboozte
ingheboozt/ contrarie onse maniere / hebben
geerne goede gebels: maer 3p armen die inge-
boozte en platte niesen dooz een schoonlyp;
Daer lichamen verschilderen 3p met veelber-
lep verwen/ insonderheyt en boven allen / die
beenen en schenen met swarte coleurē upt een
sop van een krugt gheperst / van haer Geni-
pat ghenoeut/ also dat mense van verre siebe/
meent swarte siebelen ofte Bapen boerchē
aen te hebben; Die swarticheyt van die sop
kleest so vast aen/ dat die in 10. ofte 15. dagen
oock dick maels ghewasschen wesenbe/ niet af
en gaet. Oock so hebben 3p halshandenē on-
trent 8. vingheren lanck / upgheslepen witte
beekens/ so wit als Alabastr/ welcke 3p laci
noemen/ nae die Idane deser figure diese heb-
ben/ ende dese vlichtē 3p niet Cottonen snoer-
kens aen een/ ende bzagen se aen den hals/ als
oock noch eenighe andere rōnde ende platte
beekens/ ghelijck stupbers / die int midden
doozboozt/ en aen een ghereghen/ ghebzagen
worden / als by ons die gouden kertenkens;
Dese noemen 3p Botu-re; behalve dese maken
noch vā swart blinckende hout rōnde steen-
kens/ die 3p te samen boeghen als vijftigen/ en
om den hals bzagen / welcke so schoon schyn-
nen ende blincken/ als by ons eenighe getten.
3p hebben oock seer vele hoenderen van onse
aert / die de Portugesen daer eerst ghebzacht
hebben/ waer af 3p die witten nemen/ en pluc-
ken ofte toppen die seer kleigine vderkē ofte
plumkens daer af / die 3p naeder hant met
pserkens kleen/ hacken ende root verwen/ be-
stricken daer nae hare lichamen met eenighe
klevende Gomme / ende stropen die plum-
kens daer in / dat 3p schynen menue upghe-
lichte boghelen ghelijck/ waer dooz dan oock
dese dwalinge getomen is/ dat sommige eerst
in dese landen comende/ ende die menschen al-
dus mismaecht siende / ghedacht hebben dat
3p van naturen also rou waren. Die dooz-
hoofden verterren 3p niet bederen van aller-
ley coleuren/ seer aerlich s'amen gebochten/
op de maniere als die Fransehe jofvrouwen
paretsel van vrent haer voozstelle / rōdus
topse / alle busdanighe accoutrements van
bederen en stenkens / als oock die watelen/
daer 3p ghelupt mede maken/ hare houtē hel-
lebaerden/ en wat diergelijck aengaet/ mach-
men by Paludanum te samen sien; Dese kroo-
nen des hooftes noemen 3p Yempenambi.
Ken die ooren bzagen 3p ooc ten meesten deel
witte beekens / niet onghelijck die de kinde-
ren in haer ionckheyt dooz die lippen bzagen.
In Brasill zijn eenderhande swarte boghe-
len ghelijck krapen: die 3p op hare tale Tou-
can noemen / dese hebben om den hals klepne
pserkens ende ringhs van ghele ende rōde
seer fyne bederkens / welcke 3p niet het vel af
blasen ende doozghen die: ghedoocht we-
sende werden oock Toucan gheheten naē
die boghelen / welcke 3p op beyde de wā-
ghen bzagen / die niet was aen klevende/
ten oozloch treckenbe / ofte op hare se-
sten / als 3p een mensche dooden ende eten
willen na haer ghewoonheyt/ op dat het aen
riraet niet en gebreke / trecken 3p busdanighe
kleederē vā vderē aen/ seer hoebe opt hooft
ende armbanden vā groene / rōde / blāuwe
ofte andere coleuren vā bederen om die arme/
seer

ingheboozte
niesen by
haer schoon.

Genipat
welcke sap 3p
haer mede be-
schiltven.

Idane/so no-
men 3p de
halshanden
van beekens
ghemaecht.

Botu-re ghe-
bunchen 3p
in plaetse als
by ons de
goude kerten.

Wē Indiant
siecten haer
lijf met Gom-
me/ ende dan
pliche 3p haer
lijf vol beder-
kens/ ende
schynen soo
wildemaet.

Wan booz-
hoofden ver-
terren 3p niet
bederen/ als
de Fransehe
wen hier te
lande doen.

Yempenambi
vā beekens
die 3p vā
ooren hangē.

Toucan/ dē
bogheken
upghelassen/
pserken. p-
siche wanghe
de belse.

Braziliaensche costumpen ende kleeedinghen.

In hare see-
ren ofte ten
oosloch tre-
ken/ doen
3p al haer ci-
saet aen.

Hoe hare
fuerde 3ijn.

Strape is 3e
schoonste kleet
van voghel
bederen.

Die manlich
3p haer 3ijn/
ende veel me-
schen ver-
moet en ghe-
geten hebben/
die 3yn den de
hoofst/ de billen
ende open op/
haer poper in
stropende/ge-
nesen 3ynde/
gaet nimmer
meer af.

Ahonay 3ijn
catis.

Maraca.

De vrouwen
dragen cot-
toene huppen.

De vrouwen
dooshoof die
vozen/daer in
dragen de ster-
ke huppen/
ghildert haer
aenghesicht.

Bou-re 3ijn
de vrouwen
armbanden.
Mauroli 3ijn
beeten 3p de
Batermoester
kenn.

seer aerlich tsamen geblocht/ darmen sulchs
niet schoonder by ons mach doe/ schynen niet
anders dan oft 3p van ghebloent. Fludeel ge-
sneeden waren/ als men sulcke by Paludarium
oock sien mach / en dusdanighe bederen bin-
den 3p oock aen hare houte hellebaerden / die
bykans als een ware spit lappe 3ijn bā hart
hout/root ofte swart wesende ghemaect. 3p
dragen oock over haer schouderen eenighs
schouten van groote Struys bederen/ (eē teer-
ke datter Strupfen in haer land 3ijn) die seer
aerlich tsamen gheblochten 3ijn / ende lauck
afhanghen/ van haer Araroye geheeten. Die
manlich ende dapper by haer willen gehou-
den 3ijn / ende den roem dat 3p vele menschen
vermoet ende ghegheten hebben / 3yn den die
hoofst/ die hupfen / open met lange sneeden open/
also eenige verheven strepen makende/ welck
3p met een swart poper bestroten ende swart
maken / welcke verheue niet afgaet so lange 3p
leuen/ schynen van verre dooz/ sneeden kolder
aen te hebben ghelijck die Switfers dragen/
als 3p willen eenige droncken feestten ofte bā-
sen houden / waer toe 3p seer gheneeghen 3ijn/
omne die byolichheit te vermēderen/ boven
het seer byselich ghelugt ende gheschrey dat
3p bynnen/ hebben 3p eenigherlep uptghesoolde
bychten / welcke Thevetus Ahonay noemt/
die pittten werch doede/ sommige met steenkes
bullen/ sommige so latēde/ rypen die selfde
aen Cottoen soerkeus / ende binden die om
die breuen / daermede danfende ghelijck die
goerclaers by ons doe met Aurumburchsche
bellen. Van ghelijcken dragen 3p in die han-
den sekere dooshoof uptghesoolde Cautwoozde/
die 3p ooc niet steenkens bullen/ ende met een
langhe steel van houtshouden/ daer mede ghe-
lugt makende als die kinderen in ons landt
doen met een blase vol boonen; Dit instru-
ment aldus toeghemaeckt/ wozt van haer ge-
heeten Maraca. Belanghende die vrouwen
gaen naecht ghelijck de mannen/ trecken oock
alle het hupz upt/ jae mede om/ en van die oog-
ghen/ dan houdent int gheheel op't hoofst/ ge-
lijck die onse/ habenēt niet minder met was-
schen ende kenunen/ bebindent oock ten tyden
met root gheverude cottoen huppen/ als van
outs by ons oock ghebruyckelijck / nochtans
ten mersten met hangent ende ghespreyt hupz
gaende tot op die schouder/ waer in 3p groo-
te vermakelijckheit hebben. Die vrouwen en
doozboozen noch lippen noch wanghen: maer
wel die oozen/ ja soo wijt datmen een vingher
daer dooz steken mach/ daer in 3p van slacken
hupkens lange dinghskens dragen tot op
die hoofst en schouderen ahangende/ als oozen
van Winden ofte Water-honden. Het aenge-
sicht verschilderen 3p met allerlep verben/
waer toe 3p hare gheueren ofte andere vrou-
wen ghebruycken/ die midden op die wanghe
met een pinceel een ronde circkel maken/ende
allerlep linekens. daer om trecke van allerlep
colouren / tot dat het gheheele aenghesicht vol
is / ooc niet die nogē beels en lede by latēde.
3p dragen ooc armbanden upt witte beenkens
seer dun gesneeden als schijfseren/ en die seer be-
quamelijcken met Was en Gomme te samen
geboecht/ dattet niet om seggen is/ oock witte
hals banden/ die 3p Bou-re heeten/ die 3p niet
aen den hals ghelijck die mannen: maer alleen
om die armen dragen / hier toe begerden 3p
seer van die glazen Water-nosterkens upt onse
landten die bā allerlep colouren waren/ en van

haer Maurobi genaet. Te verwonderen staet
dat dit volck oec eenige kleeeder gegeven we-
sende / 3p die selfde niet willen oft begeren te
drage/ haer eytserende dattet by haer lypden
geen gewoonheit is / sullen liever opt bloote
lijf steenen ofte yet anders dragen / dan op die
kleeederen; hebben dooz een maniere dat 3p by
alle rebieren op die hacken neder hucken/ ende
dat hoofst met water bespreyden/ 3p ghebuert
het oock mennichmael/ dat 3p op eenen dagh/
in maniere bā vogelen teenmael onder duc-
ken in't water/ souden 3p so duchtwijs die klee-
deren upt doen/ is al te onmogelijck en ongelegē/
jae dat meer is/ die Slavinnen selfs gedwon-
gen 3ynde van hare meesters om kleeederen te
dragen/ sullen noch om haer lust te boeten/ des
avonds die hemden en kleeederen uptrecken/
en dooz't landt omme loopen; Alhier staet een
wepnich te verhalen bā die klepne kinderkes
die 4. ofte 5. jaren out 3ijn/ bet bā lichaem/ met
witte beenkens in die lippen/ en het hupz ghe-
schozen / ooc ten tyden die lichamen ghemaelt
en met colouren aenghestreken/ die met hoopē
tsamen loopen en dansen / dat sulchs eē won-
der en seer genoeghlyck is om aen te sien / lest-
liken so is noch hier aen te mercken/ dat vele
van die optus 3ijn / dat die naechtheit deser
vrouwen pozen soude tot bertelheit ende on-
kuisheit / welck nochtans inder daer con-
trarie bebonden wozt/ want dooz dese ongher-
iede naechtheit die mannen meer een tegen-
heit dan lust verkrēpt/ ter contrarie die groo-
te tiragie en kostelheit der kleeederen/ die blā-
ketfels en vercielsels/ het balsche hupz/ die ko-
stelijcke pareerles des hoofts / die hals ende
armbanden van Gout en gesteenten/ die onse
vrouwen gebruycken/ pozen en bewegen die
mannen meer als dese onnoosele naechtheit/
heē wel die nochtans teges Godts ordinatie
en niet te pypfen is/ ooc op sulcke maniere niet
vozen ghestelt wert / dan ghelijck 3p hier in die
limiten der regulen Gods en der eerbaerheit
te huppen gaen/ also daer die onse niet min-
der sonde in haer overdaet en hepdensche ghe-
woonheit/ etc.

Volcht vā die spys en dranc der Brazilianē.
Die Brazilianē hebbe tweederlep woztel/
met name Aypi en Maniot, welcke geplāt we-
sende/ in 3. oft 4. maende die groote verkrēpt
bā anderhalf voet/ en so dick als eē mans bye.
Dese upt der aerde gebolde 3ynde/ wozt van
die vrouwe alle (sonder toe doe bā manne) ge-
broocht by't buer op eē Boucano gelept/ wozt
de ooc te tyden op scherpe steenē ghegrēpē/ ge-
lijck wy Rote mosate doen/ tot een wit meel/
dit rouwe meel geheel die smaet hebbēde van
ons versche stijfel. Om dit meel te herreghen/
hebbē die Brazilianē vrouwen seer groote
aerde pottē/ daer in 3p sulc hoken/ en gestade-
liche roeren/ tot dat het die dichte bā een pap
verkrēcht/ doch maken tweederlep meel / het
rens gesode tot hardicheit/ welck 3p noemen
Ovy-entan, dat is hart meel/ welck om dat
het dueren kan/ inden oosloch gebruyct wozt;
het ander is wepniiger gesoden / ende wecker/
Ovy-pou ghenomē/ dat is weer meel/ welck
die smaet heest bā witte broots broffen/ in-
sonderheit versc geteten 3ynde. En ofte wel
beide dese soeteringē bā mel noch versc we-
sende/ seer goet van smaet 3ijn/ ooc crachtich
doet / 3yn nochtas onbequaem om broot daer
af te bakken/ men mach wel een broet daer
upt maken/ niet ongelijck het Gerwe beersē/
seer

3p bagieren
ghien klee-
rente dragen
sa sullen lie-
ver steenen
opt bloote lijf
dragen/ als
kleeederē daer
onder te heb-
den.

3p comen
gren kleeeder
dragen/ de
wyle 3p byde
rebieren co-
men/ daer
birkmaels
gaen dughen
als de Cottoen.

3s ghewon-
lyck te sien by
klein kinderē
te sien dansen
so verschildet
werfende.

Myt.
3s daniet/ dat
3ijn woztel/
daer 3p haer
meel bā wyle
ben/ dat al
van brooden
beschickt
wozt.

Ovy-entan
is hart meel/
dat dueren
kan.
Ovy-pou is
weck meel.

3s haer meel
cannen gear
broet maken.

Van de spijse ende dranch der Brasilianen.

seer goet en blank: maer gebaken werdende/ sale van buyten verdoogen en verbernen / en inwendich meel blyden alst was/ upt bepperlep meel / met bet vleijs sop machmen goede byp ofte pap maken/ lieflijck van smaech/ ende ghelijck ghesoden wjs schynende / van haer Mingant ghesheeten. Zp versen oock tusschen die handen upt dese wortelen versch ghesooten eenigh sop/ wut ghelijck melck / welck in aerde potten aen die Sonne gheset zijnde / te samen loopt als wongel/ dat zp naederhande in aerde schotelen / ghelijck wp Eperen doen/ bradt ende eeten. Die wortelen Aypi worden oock vele gheseten ghesaden: want worden weerk/ ende smaken ghelijck Castanien/ d' andere moeten tot meel ghemaect en ghesocht wesen/ souden anders periculoso zijn te eeten. Bepperlep wortelen stelen zijn van't faisoen niet onghelijck / die groote hebbende van een kleijn Genever boomken/ ende bladeren gelijck Bonie. Die verwonderinge deser wortelen bestaet in die verhoudicheit: wat die tachtē die so bras zijn als Hempypen steekens / hoe menichmael zp ghesoden werden / en diep begrave / get ander rustmatie daer toe dede/ brenghen in: ofte 4. maeyden een groot ghesel deser wortelen doort. Oock soo hebben zp vele Indische Cerwe/ van haer Anari, vā andere Maiz gheseten/ daer zp oock meel af maken/ koken en eeten. Hier volghet nu vā haer dranch/ die zp upt dese wederlep wortelen en oock van't Maiz make/ op dese maniere/ doth alleen van Vrouwen: want hebbē die opinie/ so sulcks van manne geschiede / dat die dranch geen smaech hebben soude. So syden zp van dese wortelen aen klepne sturkens / ghelijck men bp ons die Ropen doet/ die men koke sal/ sieden die daer nae in geale potten / tot dat zp weerk zijn/ sette die als dan van buer af/ daer na sitten haerder en der om dese groote potten/ en handē dese wecke en gesodene wortelen/ en die in haer handen ontfanghende/ werpen in een ander pot daer toe bereyt/ en aent buer gheselt/ al waer zp wederomme werden ghesoden/ en ghesadich niet een stock geroert/ so lange alst haer dunt dat zp ghenoech zijn/ worden daer na in andere groote riede vatn gheschoten/ sonder af te klaren / wederomme ghesoden hebbende/ en gheschuynt zjude/ bebedien zp die rieden / en bewaren den dranch om te drincken op hare maniere/ als ic stellen sal. Op de selde maniere make ooc die Vrouwen eenen dranch vā Maiz ofte Indische Cerwe. Dese dranch noemt zp Caou-in, die turbel en dick is/ en bphangt een smaech heeft ghelijck melck/ desen hebbē zp wit en roos/ ghelijck wp wijnen om dat dese wortelen en dat Maiz seer overbloedich hier wassen / daeromme mogen zp ooc so veel dracks make als zp willē / twelc in groote menichte van haer geborn wort/ sulcks bp een vergaderende tot dat zp om te drincken bp ten comen.

Ma zp dā tot dese dranch seer vergaderē / ofte als zp jemaet willē slachtē op hare maniere/ so maken die vrouwen buer onttrent die vat/ dat die dranch latē werde / daer nae wort het eerste vat gheopen / en daer upt scheypen die vrouwen een halve groote Caulwoorde vol/ welck die mannen al dansende upt die handen der vrouwen ontfangen/ en met eenen dronck updrincken/ en dit doen zp so dicke wils/ dat in alle die vaten niet een dronck dranchs overblijft/ also dat ghesien is van Lerio, daer upt

dit alles overgheset ende ghenomen is/ dat zp 3. dagen aen een droncken sonder ophoudē/ en also vol zijnde/ dat zp niet meer dranch consten lieten nochtans niet af om de strijt te behoudē. Onder dit drincken zijn de Americanen seer vrolijck/ singen/ springen/ dansen/ vermanen den anderen tot mālckijepē inden krijgh om vele vanden te vangen: daer na loopen zp af ter een gelijck die Craen vliegen/ springende so lange tot dat die vaten leedigh zijn/ ende op dese feesten insonderheft als zp een mensche slachten sullen/ zp met schoone bederen en hals en arm banden bekleedt/ in hare dansen comen geen vrouwen tusschen te gaen/ dā dā sen elc vooz sich selven/ en dit drinck geschiet/ als die gehele menichte vā een dozp bp een komt/ die gebueren drincken ooc wel met den anderen in haer hangh bedden sietende/ dā matelijcker / soo zijn hier bp noch twē eberlep dingen te mercken / ten eersten dat die Brasilianen nimmermeer over haer eeten drincken als wp do en/ noch onder haer drincken eeten/ ten anderen dat zp ooc eeten sonder spreckē / en so zp yet te seggen hebben tegens den anderen/ dat doen zp na die maeltijt/ houden ooc gheen sekere ure om te eeten/ dan doen sulcks als zp hongher hebben / soo wel des nachts als des daechs / zijn nochtans seer sober int eeten/ die handē en mont wassende vooz en na de eeten/ van ick achte dat zp dit meest doen om die spmerich van haer meel af te wasschen.

Van sommige groote beesten ende Crocodilen van Brasilien.

Erstlich is te wetten dat in Brasil ganta gheen viervoetighe beesten zijn d' onseer gelijck. Zp hebben eenē soeteringe gāts overbloedich/ die zp Tapiroussu noemt/ van middelbare gedaente en der Ropen ende Esels. Dit beest heeft rotschijch en lanc hant/ vande gedaente en groote als verhaelt is/ ghelijck een Ropē/ doch sonder hoornen/ en korter van hals/ langhe en hangende ooren / doxter ende slanker beenen/ een ghehele klau gelijck de Eselen/ datmen niet quert/ om beyde eyghenscappen dit beest Ropēsel heeten mach/ is nochtans van beyden ondershepē / eerstlick om dat het een coyte steert heeft (gelijck vele beesten in America, gheheel geen steerten hebben) en scherpe tanden / nochtans sonder eenige soze: wat bluchtet vooz den mensche. Die Barbaren schieten dese met hare pylen/ ofte zp vangen die in kuylen/ die zp desven/ en houden die gants weerdt om des hujts wilen/ welcke als zp afgetrocken hebben/ syden zp die hujt vanden rugge aen rone schuyen/ en droogen sulcke at die Sonne/ en makē hier upt Beukelaets / waer op zp haerder vpaden pylen ashiert/ want werde vooz die hitte der Sonne so hert/ dat geen pyl daer vooz mach/ hoe sel zp ooc gheschoten zp. Het vleijsch deser beeste smaect vras gelijc ons runde vleijsch/ wordt van die Brasilianen op hare roosters ghesaden en bewaert/ want om dat zp gheen vout hebben / braden al haer vleijsch op hout roosters/ ende bewaert also/ men buut in alle doypen dufdanige roosters / die menichmael vol van geslachte menschen vleijsch liggen. Ten tweeden hebben zp een sekere art van Hertē/ Scouassous gheheten/ doch kleinder als die onseer/ oock niet kleinder hoornen/ en het hant hanghende als de Eperen.

Het wilde Americaensche Swijn/ twelck
1111 2
3p Ta-

Mingant
pap van wortelen
meel.

Aypi/ et wortelen
ghesaden
smaecht als
Castanien.

Maiz ofte
Anari.
Dranch der
Brasilianen
van vrouwen
doe ghemact
en haer bp die
bepoeten.

Caou-in/ een
dranch van
Maiz ghesaden
smaecht/ coot
ende wit/ als
wp hebben
rooden ende
witten wijn.

De Americanen
zijn groote
drinckers/ en in hare
feesten betruant
so den anderen
tot manlyck
krijgh.

De Indianen
eeten sonder
drincken/ ende
als zp drinckē
soo eeten zp
niet/ ende als
zp eeten soo
drincken zp
niet.

Capiroussu
ofte Ropēsel/
welck vleijsch
als runde
vleisch van
suake is/ de
huyt dānt
tot bucke
laers/ can ges
pjl vooz coot
hoe hert des
gheschoten
wojdt.

Ropēsel
vleisch / oock
menschen
vleisch vā dē
zp op hout
roosters/ ende
bewaert daer
ghedroecht en
so bewaert.

Scouassou
zijn Indianen
sepe herten.

Vande Brasiliaensche wilde beesten.

Caioson oft
indiaens wilt
wijn/kleijn-
der/maghet-
der/nochtans
seider als de
onse/ hebben
een gat op de
rugge daer
den adem
dooy gaet.

Agouti/et an-
der sooyte van
een beest.

Capitis.

Waar Matten
smaken als
onse Conyn.

Pag ofte
Pagur.

Harigop/ een
beest dat seer
stinkt.

Catou.

Jacare ofte
kleine Cro-
codillen syn
in alle hupfen
dat de kinde-
ren daer mede
spelen.

Cabana/een
beest dat lief-
lych om eeten
te/boden alle
ander vleesch

Zp eest Bli-
ghen/Padden/
dan syn niet
als de onse.

Joannes Le-
ty ontmoete
in een bos een
Waghebys soo
dicht als een
wout/ seer
vreeslych om
den te sien.

Zp Taiosoh heeten / is vande groote des lich-
ams/oozen/ hooft / beeten / het onser gants
ghelyck / oot met die grootheyt en scherphoet
der tanden seer schadelijck / nochtans om dat
het magherder ende rancher is/en om dat het
schijcklijcken byont: sod ist hierom mismaet-
ter. Doch so heeft sulck verst van naturen een
open gat op die rugge/ghelyck het Meer swijn
opt hooft den adem daer upt ende in trecken-
de. Doch so is alhier int lande een lijfverwoigh
beest Agouti geheeten / mede een aert van een
beeste/met gheklouwen klantwen / enen koppen
steert / met een stuppe en oozen vast gelijck een
Dase/ lieflijck en aengenaet van smaech. Doch
so zijnder 2. ofte dierderley aert van dieren die
Zp Tapiris noemen/onse Hasen niet ongelijck/
root ofte ros van hant. In den boschen hou-
den oock groote Matten / vande groote ende
thapen ghelyck Cerch-hoozen / smaken niet
onghelijck onse Conynen.

Pag ofte Pagur, een dier van die hooghte
ende groote als et middelbare Wint/met een
leelijck hooft / een schoon vel / en met swarte
en witte plecken onderscheyden / van smaech
vast ghelyck Calf vleijck.

Daer is noch een ander beest Sarigoy ghe-
heeten/ 'twelck om syn stanchs wille van die
Wilden niet ghegheten wert/hoe wel het goet
en smakelijck vleijck heeft / insonderheyt die
verticheyt der nieren daer af genomen synde/
daer in die stanch is; Daer syn oock Catous
ofte Armadillen/van welke op andere plaet-
se gheseyt is;heest wit seer goet en smaechlijck
vleijck; Daer is oock by haer een aert van
Crocodill/welcke Zp Jacare noemen/ die dicke
van een been hebbende / ende tamelijck lanch/
niet schadelijck/syn in alle hupfen/dat die kin-
deren daer mede spelen / son der eenigh verje-
kel. Wie Crocodillen die albaer syn/ hebbe een
wyder mont/ hooghe voeten / die steert noch
ront noch scherp;maer aent synde seer dunne.
Doch so zijnder eenighe soeteringhen van ge-
ghedissen/ gheplecht en ghespynckelt ghelyck
onse kleynen/ en of dese wel 4. en 5. voeten lanch
syn/ matelijck van dicke/ en schijcklijck van't
aensien / soo houden Zp nochtans ghelyck die
Woschen in stieren en moassen/ ende doen
nietant schade/heeten van haer Tovous. dese
ghestropet synde en gehoect/ passert alle spys
van Brasillen in smaech/ hebben een vleis so
wit als een Capoen/ lecher/ royt en lieflijck.
Zp hebben oock groote Padden/ die de Tou-
pinambaultij geheel ghegaden eeten/ da moe-
ten niet wesen als onse Padden/ die vergiftich
syn. Zp eeten oock Slanghen / van die dicke
eenes arms/ lanch 5. voete/doch syn niet son-
derlinghe van smaech. Het groten oot albaer
heleley ander Slanghen/insonderheyt in die
stieren/die so groen als gras schijnen / lanch
en dunne/wiens steert seer periculous is. Doe
so houden in sommighe wouden ofte boschen
seer groote en periculose Wagadissen. Iohan-
nes Larius schrijft / dat by eens dooy't bos
gaende / hem een ghemoet is de dicke van
een man hebbende/ 5. ofte 6. voeten lanch/ ghe-
heel met witte schubben blinckende/ als Oester
schulp bedect / die de ene dooy doet ophebe/
en den kop om hoogh stark met glinckende
oogen hem aenschouwende/ en met een open
mont den afyn wijt opheide/ dat sulck spoe-
delijk vreeslijcken was om aen te sien / en nae
dien by hem niet syn gesellen die by hem wa-
ren wel ontrent et vierendeel van et uer heb-

de aenghesien/ is terstont den bergh aenghe-
men met sulcken ghebuys / dooy en over die
strubellen en boomen/ dat gren'te dooy't
bosch loopende/sulcken geluyt houste maken.
Doch so is in dit land een ander veeint dier/
lan-ovare gheheeten / alleen dooy't roof hem
onderhoudende. Dit beest is vande hooghte
der beenen en der snelheyt niet onghelijck een
Windt-hond/dan heest onder die kinne enen
baert ofte lanch hant/ een gespynckelde hant/
seer schoon ghelyck een Lux/ en oock in ande-
ren den Lux seer ghelyck. Dooy dit beest vee-
sen die Brasiliant seer: want alle die't beront
schuert het/en verniet die gelijck een Leuw/
syn aen daer afnemende; die Indianen dese
beesten weder in kuylen vangende / om haer
leede te waken / doen haer in lanchsaemheyt
stieren/ die yppe alsoo willende verbubbelen.
Doch soo syn in dit land vele Werratheng/
kleynen en swarte/ die Zp Cay noemen / onder
andere enderley aert van hant/Sagovin ghe-
heeten/ van die groote ende coluer des hants/
ghelyck een Cerchhoozen: maer soo veel die
ghedoente belanght/des snabels/boyses ende
halles/ ende andert beelen een Leuw gelijck/
oock seer stout/ en het schoonste va alle kleynen
bestiens die dat land heest / dan mach om
syn terderheyt willen niet oer Zee ghevoert
worden. Een ander seer veeint beest ist
noch/van die Wilden Hay ghenoemt/van die
groote enes Wonds/ een aenghesicht hebbende
ghelyck een gheeratte/ een hanghende buijck
ghelyck een doch die gheuerpen heest / van
hant upt den witten/ waert/ gheheel blanch/ een
langhe steert / met rouwe voeten ghelyck een
Doy/langhe klantwen / ende ofte die beest int
bosch houdende/seer wilt is/so mach niet noch-
tans ghehanghen hebbende tam maken. Die
naechte Tovoupinambaultij spelen daer niet
gerne mede / om die scherpe klantwen willen
die het heest; niemant als die Indianen ver-
tellen heest dit beest/noch int bosch/noch ghe-
hanghen wesen/ sien eeten / metten dat het
leest van die hant/ dan hier af is oock op an-
dere plaetse gehandelt. Een laesten so is daer
noch een beesten seer veeint Coary ghehet/
soo hoogh als een Doye/ met hant en gespyn-
ckel haer/kleynen scherpe oogen/ et hooft dat
kleyn is/ en van die oogen een verheven snijte/
langer als een voer/rent als een stork/ op een
coyte spatie aen't eynde afnemende/ alsoo dat
het vast enen dick is/ met so engen mont / dat
niet nauwelijck die alder kleynste vinger daer
in hangen mach/ seer veeint om te sien; ghe-
hangen wesen/lept syn 4. voeten lanch/ en
valt op d' een syde ofte d' ander / ende laet sich
niet opheben / ten Zp datment eenighe slypen
ghede/daer af het oot leest int bosch. Dit beest
is oock rijck van allerley vogel/daer af som-
mige eetbaer/ sommige niet eetbaer syn. Cal-
roemse ofte Indische Nemen/ va haer Ari-
gnou-Onfou gheheten / gheset hierlandische
hant/ va die Woytusen daer eerst ghebract/
en onder dese aert syn de witts daer seer woert
om die bederking upt te plucken / die root te
verloet/haer daer mede te vertieret/doch so onse
die Indianen geen van beyden; meenen oot dat
die Eporen vergiftich syn/ en vreesden/ sonde
dat die Fransosen act/ hier dooy't dat dat
in die dooy't daer weerich vreesdingen heb-
ben so overbloedich wel hem syn/ want om
et yppen et cooyt mach. Medes die Nemen
sien die Werratheng oot vele Werratheng/Voc
ghenoemt

Jan-obare/
een beest als
een Wint-
hant dat seer
snel is/ ende
verschuert
menschen en
beesten/ die
eetende.

Cap.
Dagobis/ een
Werratheng/
schonder als
d' ander/maer
seer stout.

Doy / et beest
dat niet en
oer/ leyt wilde
koye.

Catou/ een
kleyn beest
dat nergens
als van man-
ren leeft.

Werratheng
noemen.

Dagobis een
Werratheng
schonder als
d' ander/maer
seer stout.

Wande Brasiliaensche Voghelen ende Visschen.

Wer.
De Indiant.
eren met
geene van
waer voghe-
len noch vis-
schen die
trach swem-
men.
Veleagides

Monten zijn
hoenderen soo
groot als
Dauwen.
Macocana.
Pianon ou-
wafsou zijn
Dartpen soo
groot als
epntvogels.

Kras.
Canide zijn
de schoone
Dapegagen
die inde we-
relt zijn.

Nionous / et
goete van
Dapegagen/
die spaken
connet oft
mensche wa-
ren.

Marganas
zijn Dape-
gagen die by
ons gebrach
worden.

Toucan-ia-
bourace is et
voghel wiens
neb so groot
is als het he-
te isf.

Panou.

Quampian.

noemt/ dan de vogl 3p sulcken superstitie heb-
ben / dat so verre 3p van al sulcken tragen vo-
ghel aten/ dat 3p oock soo traegh fouden wer-
den/ en also van haer vanden mochten ober-
ple worden / daerom willen 3p dese oock niet
proeben/ als oock gheen ander ghedierte dat
lancksaem voort gaet/ ofte visschen die trach
swemmen. Noch soo zijnder vele van die ghe-
sprenckelde hoenderen / insonderheyt vinder-
lep ghelachten/ alle swart/ met witte pieren/
van smaek seer liechick / ghelyck Phasanen.
Noch so zijnder tweederlep aert vā seer schoo-
ne hoenderen/ gheheten Mouton; vā die groo-
te ghelyck Dauwen/ ghesprenckelt met witte
pleckē en swarte beveren. Macocana, Ynam-
bou-ouassou, zijn tweederlep aert van Pa-
trypsen / vande grootte gelick Ende-voghels/
en van smaek ghelyck Phasanen; vout-
dypsen/ Ootel-dypsen/ ende noch een ander
aert van Patrysen / want men daer oock alle
vāst van eenderlep smaek; vā andere vzeem-
de voghelen niet eerbaer vintmen aldaer seer
beiderlep soetringhen/ als beiderlep ghe-
sachten van Dapegagen/ daer onder sommig-
he so schoon / datmē in die werelt geē schoo-
der vinden mach / als insonderheyt die twee
die 3p Aras ende Canide heeten / van welke
plummen ofte beveren 3p hare kleedinge/ kap-
pen en armbanden maken; hebbe seer schoo-
ne/roode/ blauwe ende goud-grele blinkende
beveren/ dat 3p oock eghen liebekens daer af
singhen. Benessens dese hebben noch vierder-
lep aert vā seer groote en schoone Dapegagē/
daer onder een aert is die selden tot ons ghe-
bracht wrt/ by haer gheheten Aiourous die
de hoofden van roode / gele ende violette be-
veren hebben onder schepden / die vleughelen
schoon root/ die langhe sterren geel/ ende het
lichaem groen; dese leeren die woofde so per-
fect spieken/ als ofte 3p van menschen gespro-
ken wāren: men leeft van eenen die als mens-
geboort/ danste/ sprank/ sanc/ ende dreef als
perten die de Wilde bedypen. Inden oozlofch
trekende / ende geboden zijnde stil te swypen/
sweghe ofte by storm gheueft hadde / noch
longhe noch voeten roerende. Sodane Dape-
gagen als men tot ons bracht/ hieten 3p Mar-
ganas, achten die seer weynich: want zijnder
so vele als by ons Dypsen/ welke ofte 3p wel
hert bleisch hebben / bykans ghelyck Velt-
hoenderen/ werden nochmans vele aldaer ghe-
gheten. Noch so zijnder klepne Dapegagen/ die
oock wel tot ons ghebrachte wordē: maer on-
der die voornaemste vogelen deser landtschap/
is een seer klein Toucan gheheet vā die groo-
te eerder Dypsen/ swart als et Rade/ in the-
sonder die bofst/ welck geel is/ met een root
ringhsken ghelyck hier vozen verhaelt is/ dat
3p op die wanghen draghen/ insonderheyt tot
eenige fresten ofte dansen gaende/ waer af het
die name heeft Toucan-tabourace, dat zijn
bedert om te dansen; Den bech deses voghels
is grooter dan tgeheele lichaem/ en is eens van
die vzeemste dingen die men sien mach. Noch
een ander isf vā die groote en vzeemte gelick
epu Meerle/ uptbesondert die bofst/ welke in
roodicheyt offen bloet gelijc is/ wert ooc vā
de Wilden afgeblasen en ghedroocht/ ghelyck
Toucan, en dit voghelken normen 3p Panou.
Noch so isf een ander van grootheyt gelick
een Apster/ gheheel scharlaken root / die 3p
Quampian noemen. So isf ooc niet te berge-
ten een seer wonderlick klein vogelken / niet

grooter als et Schalpter ofte Peerts-blicge/
met witte blinkende vedercken/ dat so grooten
ende lieflichen gheluyt int singen geeft / onsen
nachtegael niet wijckende/ datmē seggē sou-
de datter onhogeliche wāre dat upt so klep-
nen lichaem/ so grooten ghelijc konste conen/
dit vogelken noemē die Wilde Gona mbuch.
Noch so zijnder andere seer beiderlep voghe-
len/roode/ violette/ witte/ purper verwige/ etc.
alle seer onderschepden van die pusele/ en hier
oock niet noodich te verhalen. Eenderlep isf
daer op die Wilden seer letten/ willen ooc niet
dat sodanige seer gheschiet / ofte ghevaughen
moghen worden / daer han 3p eer ighē Augu-
ria nemen / is van die groote eerder Dypbe/
grau van verwe/ en geeft van hē dzoelich ge-
luyt / welck des nachts meer vā des daeghs
gehoozt wort; Die Tovoupinambaultij hou-
dent daer vozen/ dat sodanige vogelkens haer
toegesonden werden van haer verstoze vrin-
den om eenige goede ydinge te bzingē/ en om
haer te poort/ en een harte te geben teghē hare
vanden inden oozlofch. 3p inceren oock soo
verre 3p ten rechten op dit vogel gesant acht
nemen/ en al inden krych geslagen wordē/ dat
3p nae haer sterben tot haer woouderen ba-
ren sullen after tgeheerchre/ om aldaer ewich
zoolich te zijn en te dansen. 3p beidē haer in
dat dese vogelē boot schappē bzingen vā haer
woouderen/ dat 3p hier dooz vlder en sterc-
ker worden / die 3p wel op sulck gescheit acht
nemen. Het zijn oock in dit land groote Vler-
dernypsen/ gelick Crapen/ die des nachts in
die huppen comen/ en jemandt vinderde bloot
liggen/ zuppen het bloet upt die teenē in groo-
te oberbloet/ hier af is ooc op et ander plaet-
se gheseyt. Dese Wyen zijn ongelick kleinder
als d'onse / ghelyck als swarte vliegen / ende
maken haer honich in uptgeholve boomē/ het
Was en Wouich weten die Wilde wel te ver-
garen/ dan gebuyichen / Was niet om te ber-
nen/ dan alle die redē niet toe te stoppe/ daer
in 3p haer beveren van die woymen bewaren.
Van andere kleijn gewoonte ghelyck Dlopē
en Duggen/ als ooc vā Droyloenen en aert-
kreeften / die alle den mensche schadelick is/
niet noodich te schypen. Volghet vā sommige
Visschen hier gemen: Tweederlep Barbelē
hebbē 3p/ Kurema het een geslachte/ het ander
Parati gheeten / beide gesoden ofte gebraden
seer goet vā smaek/ die welke oip dat 3p met
hoopē swemmen van haer met werp ppen ge-
schoten werden / ten tyden 2. oft 3. ten eenen
mael. Het bleijs deser visscher is seer mals en
hozt/ waerom 3p oock vande Barbaren ghe-
broocht werden en niet daer upt ghemaect.
Tweederlep andere seer groote vissche zijnder/
waer af die een Camoroupony Ouassau ge-
heten wort/ d'ander Ovara en die derde Aca-
ra Ouassou, alle seer goet vā smaek en eerbaer.
Noch so isf et platte visch Acarapep genoēt
die welke int koken eenige gele vtertsheyt vā
haer geeft/ t welc 3p houde vooz et sause. Dese
visch heft ooc seer goet bleijs Acarabonten,
is et symerich visch van het wē dicker root/
is beter dan die vōige/ dan minder aengemaē-
den mont. Pira-Ypochi, et lange visch/ gelick
een Ael/ doch niet eerbaer. Tic Korchē die in
den inwisch Ganabara en Zee daerontrent ge-
vangen wordē/ zijn veel groeter dan die onse/
ende hebben twee langhe hoornen vozen upt-
steken / ende vijft oft ses kloven inden buisch/
die men meenen soude niet van die nauere
maer

Weschypbirt-
ghe van Gons-
namburg/ een
ghedurte soo
groot als een
werde bluch

Auguria / een
vogelken dat
des nachts
seer dzoelich
singht.

Wledernyp-
sen gelick
larapen.

3pen hier so
krych als
Wieghe.

Parati.

Camouron-
pouy Ouass
sou/ dat is
groote Vissch,
Ouara.
Acarā Ouass
sou Acarapep
een plat visch.

Acarabonten,
een roode
visch.
Pira-ypochi.

Roeten groo-
ter vā de onse
ende eenen
grootē seet
die vergift is.

Van die boomen vruchten, kuyden, en wortelen der Bazilianen.

Tamovata/
een goet wif-
ken.

Pana/ Pana
oock een goe-
den wifch.

maer dooz kinst ghemaect te wesen / met een
langhe dunne ende vergifte steert: In hare re-
bieren worden oock byende visschen geban-
ghen/ insonderheyt eē sperie/ die 3p Tamovata
noemen/ welck eender Palm lanch is/ met een
groote monstreuse kop/ etc. d'ander noemē 3p
Pana, Pana, oock met een seer leelijck en vze-
lijck hooft/ beyde goet van smaerck.

Volcht van eenighe boomen, vruchten,
ende kruiden deser landtschap.

Araboutan is
den Bazilip
boom/ onser
Ecken boomē
gelijck/ om-
trent 3. baden
dik.

Op wat ma-
nieren het
Bazilip hout
gheheeft
wozt.

Draghen ons
volck oft in
ons landt ge-
branthout en
is.

Gerau.
P.

Den boom
Apyri/ wien
hout stinck/
maken de
Wilden hare
sullen ende
pylen hier
ball.

Copau/ als
onse Noe-
boomē heb-
ben bladen
van ander
half voer lāg.

Een boom
wiens hout
recket als een
Roosje.

TEn eersten wassen albaer veel Bazilip
boomen / waer af dat landt 3pien na-
me becomen heeft / desen boom wozt
van haer luyden Araboutan gheheten
van groote ende overbloet der tacken / onsen
Ecken boom niet ongelijck men vinder som-
minghe die 3p bademen dicke zijn: heeft bla-
dere gelijck Bus- boom ofte Palm/ ende gren
brychten/ dit hout wozt met groote mopie in
die schepen ghebracht/ en dat daer toe die wil-
de niet en holpen / die Coopluyden souden in
een gheheel jaer niet een schip moghen laden/
om die herbrichtheit ende swaerheit mit klieuē/
oock om datter gheen beesten syn die't mocht-
ten draghen ofte trecken tot die schepen/ van
moet alleen dooz menschen daer ghebrachte
worden/ die met kleederen / handen/ hoeden/
messen ende dierghelijcke dingen daer toe ge-
kocht worden/ Dit hout te houwen/ te klieuē/
te ronben / ende op haer schouderen upt verre
bosschen tot die schepen te draghen / wozt daer
vele ghebrant / is van natueren droogh/ ende
aenghefeken zijnde/ maect weprich roocks/
die affsche daer af / gheeft oock een roode co-
leur. Die Tovoupinambaulij, verwonderen
haer seer wat ons volck met al dat hout doē/
brachten eens ofter gheen hout in ons landt
was om te branden/ dien booz antwoort ghe-
geven wert / dat men by ons daer mede
verubade/ ghelijck 3p ooc deden/ hare toukē/
etc. dese historie is te voren verhaelt.

Behalven die Bazilip boomen zijnder bij-
derlep sperien van Palm-boomen/ waer van
die voornamste Gerau, d'andere Yri gheheet
worden; Van dese boomen is ghenoech ghe-
schreuen in die historie van Oost Indien / e n
in die beschryvinghe van die Custe vā Aphri-
ca. Noch so isser een boom vanden Barbaren
Ayri gheheten/ een aert van Ebenhout/ heeft
bladeren niet seer onghelijck den Palmboom/
die trunck niet scherpe doornen verleet / die
brycht daer van tamelijcke groot/ daer in een
pit soo wit als sneet/ nochtans niet eetbaer;
Dit hout is swart en seer hert / waer upt die
Barbaren hare Hellebaerden/ kolven en Py-
len maken; is oock seer swaer dattet in wa-
ter stincket / men vint noch veellerlep hout in
dit landt/ sommighe geel/ ghelijck buijerboō/
sommigh violet/ anders wit / ghelijck pamp-
per/ bleek root/ vernis root/ doncker root/
daer upt 3p oock Hellebaerden maken. Noch
eenderley hout is albaer / dat 3p Copau noe-
men / waer af die boomen onse groote Note-
boomen ghelijck zijn / nochtans gheen Note
draghende. Het hout daer van gheheest we-
sende/ heeft plecken gelijck ons Note-boomē;
Men vindt noch albaer veellerlep boomen/
waer af die sommighe klepne bladerkens heb-
ben ghelijck penninghen / andere groote ende
anderhalf voer langhe. Noch so groeyter een
boom seer schoon om aen te sien/ en so lieflijck

van reuck dat 3p een welriekende Rooste
boden gaet/ insonderheyt ghesneden werdēde.

Ter contrarien wast al daer oock een an-
der Aou-ai, welck hout so grondelijck stinckt
als men saecht ofte brandt/ datmen daer on-
trent niet dueren mach / heeft bladeren vast
gelijck onse Appel-boom/ ende een brycht niet
onghelijck den Egel / die Note daer af is soo
vergift / dat 3p ghegheeten wesende / tetstont
haer cracht verthoont; Nochtans om dat die
Wilden upt dese brychten hare ratelkens ma-
ken / achten 3p die hoogh. Behalven dit soo
gropen in Bazil verllerlep soeteringhe van
fruyten ende appelen schoon om aen te sie/
insonderheyt by die Zee-kant/ doch alle onbe-
quaem om te eten ende schadelich/ daer af die
sommighe de ghedaente hebben van Adippe-
len / waer van die wilden ons volck waer-
schouden.

Hivourac, is eē schoofse reender halben bin-
ger dicke/ goet vā smaet / insonderheyt versch-
zijnde/ is een sperie vān Dorch hout; Dese ghe-
brychten die Wilden tot eē sterke Pians ge-
heeten/ welke also schadelich by haer is / als
by ons die Dorken. Noch soo isser een boom/
welcke die Barbaren Choyne hetten / van
middelbare hooghte/ ende van bladeren/ tsat-
soen ende die groenicheyt den Laurier gelijc/
die brychten so groot als kinder hoofden/ van
ghedaente ghelijck Struyfen eyeren / niet eet-
baer. Hier upt maken die Tovoupinambaul-
ij haer Batelers/ die 3p Maracas noemē/ ooc
so maken 3p hier upt bryck vaten ende dier-
ghelijcke dinghen/ die midden van een klieuē-
de. Die boom van haer luyden Sabaucaie ge-
heten / draecht brychten grooter als twee
vuysten / daer upt 3p byncubekers maken/
heeft vast die gedaente van een beker. In dese
Note zijn beneden eenighe pitten/ niet onghel-
ijck van ghedaente ende smaerck den Amian-
delen. Noch soo isser een boom van die groote
als eē Sozen boom/ welck brycht die Bazil-
sitanen Aca-jou noemen/ is vande groote en
ghedaente/ ghelijck een Pennen Ep/ 'welck
rijp werdende/ gont geel (als een Quappel) is
goet ende smakeelijck om te eten: wāt is wat
treckende nae't siert/ ende heeft een sop/ welck
die hitte verkoelt: maet om dat dese brychten
niet wel te become zijn van die hooge boomē/
eten die Aderratten ten mersten / de selvighe
die 3p afwerpen / ballen den menschen te deel.

Paco-aire is een spruyte 10. ofte 12. voeten
hoogh/ die trunck so dick wesende/ als die bpe-
eens mans / nochtans soo weech datmen die
met eenē slach mach afhouden/ die brychten
daer af noemen 3p Paco, die welke een palm
lanch zijn/ van ghedaente ghelijck Comtom-
meren/ oock ghelijck van verwen/ rijp zijnde.
Dese brychten wassen by die 20. ofte 25. ofte
meer aen een tacke/ die de Americanen affhou-
wen/ en in haer huylen draghen/ so veel als 3p
met een handt draghen konnen / syn seer lief-
lijck van smaerck: dan hier af is ghenoech in
die Oost Indische historie verhaelt/ die Leser
mach die selvighe daer af lesen.

Die spruyten die Cottōen booytbringhen
hebben 3p oock in seer groote minnicke/ wien-
den middelmatich groot/ bringhen blomkens
gelijck gele cloeckens van die Citrullen/ waer
upt een appelen groeyt / niet kleinder dan
die brycht van Dorken / 'welck rijp wesende
in 4. deelen hem openi/ het Cottōen uptge-
dende / 'welck die Barbaren Ameni-iou
noemen.

Non-af-ten
boomen, wiens
hout seer
stinck/ en yme
brycht vergift

Hibourac een
schoofse goet
om te eten.
Pians een
stercke.

Choyne.

Maracas een
bare Batelen.

Sabaucaie
syn hare bry-
ckers.

Aca-jou eenē
appel op een
ghe boom/
wie de
Aderratten
seer verniet.

Paco-aire
syn Oost In-
dische bry-
cken of
Piana, Com-
tommeren.

Ameni-iou
den boom der
Cottōen
draecht.

Van Boomen/ Burchten/ Woortelen ende Krupden der Brazilianen.

noemen. Int midden van dese Walle ofte dit
Cottoen zijn eenige swarte koutkens tamen
gheburcht/ gelijck Bieren van menschen/ van
die groote gelijck Boonen. Dit Cottoen ver-
gaderen die Brazilianische Vrouwen/ en spin-
nen/ daer upt zij verderlep saken maken.

Citronen en Linnoenen van die Portuge-
sen albaer gheplantet / wassender in groote
mennichte/ seer sinckelijck ende goet/ als oock
Suyker rieden / daer van veel Suckers in
Portugal ghebracht wort. Dit is te verwon-
deren/ dat dewyl dese Bieden ver sch wesen-
de/ soo vele soete voerthirheit inne hebben/ en een
wepnich vergaen ofte verschimmelen- / in
water ghebact / maken soo goeden Azijn als
men vinden mach. Behalven die Suckers
rieden/ wassen noch hier en daer in die bosche
andere Bieden / van die dicke eenes mans
been/ welke groen wesen- / lichtelijck mer een
slach afgheshouwen worden / dan drooch
zijnde/ werden seer rap ende hart/ maken wy-
len daer upt/ ende stocken om by te gaen. Doe
so groept hier veel Mastix / een seer edele S-
me/ die men anders upt Chio placht te byen-
ghen/ ende oec andere ontallijcke welriekende
bloemen ende krupden. Ende ofte wel oncrte
dese Capo Frio veel bonder slaghen/ reghenen
ende selle twinden ballen / wesen- / ghelegghen
onder den Tropicum Capricorni / nochtans
om datter gheen boest/ Buer ofte Waghel ghe-
sien wort/ soo zijn die boomen altoos groen/
gelijck by ons in die Mey. In December/ als
die daghen by ons opt koudste en koudste zijn/
zijn zij albaer opt langste en heetste/ doch wel
verstaende/ dat zij minner soo lanch ofte kort
vallen als by ons / want hebben even dach-
tiger daghen ende nachten dan by/ ende ge-
tempt der hemel.

Van burchten die dit landt heeft / zijn de
beste welke zij Ananas noemen : Het kruide
daer af heeft bladeren gelijck Iris ofte Aloe/
ende wepnich ommevromt/ ende rondsom ge-
deelt / die fruyten zijn lanch/ gelijck Concom-
meren ofte Spinrockens / men peest een soy
daer upt als zij versch zijn/ welck so lieflijck
is als Malvasie / van dese burchten is oock
verhaelt in die Oost Indische Histoe / niet
noodigh breeder mentie ofte verclaringe hier
af te doe/ die Aelter mach hem daer verwoeg.
Cenderlep kruijt groept in Brasil/ welck die
Tovoupinambaultij Perum noemen / en wy
Tabacum ofte Nicotiana/ hebben nu oock in
onse hobe/ dan niet so goet ofte krachtigh als
hare ; is ghenoechsam vanden heere Clusio
ende andere beschreuen/ oock vast wel bekent/
heeft bladen gelijck onse groote Walwoet-
len / ofte Consolida major, &c. Dit kruijt
houden die Wilden seer weert / vergaderen
sulcks ende maken bondekens daer af die zij
drooghen/ daer na nemen zij vier ofte vijf bla-
deren/ wickelen die in een ander/ stek die bla-
deren aen / en ontfanghen den roock die haer
also onderhout/ dat zij inden oozloch 2. ofte 3.
daghen daer op vasten moghen/ als oock Le-
rius ondersocht heeft / dat het de hoger stelp/
oock soo trecken zij dooz desen roock die slup-
men upt dat hooft / dachghen daeromme bon-
delkens van dit kruijt op haer boest om den
roock te nemen. Vanden woortelen Maniot en
Aypt / is te voegens gheschreuen ; zij hebben
noch een ander aert van woortelen/ Heuch ge-
heeten/ welke van drierlep aert ghevonden
worden : want sommighe werden mit koken

blau/ andere geel/ ghelijck Quee- appelen/ an-
dere wit ghelijck Bestinaken/ zijn alle goet van
smaeck/ insonderheyt die geel ghebraden/ zijn
soo goet als onse Perren / groepen albaer soo
overvloedich als in Sabop die slapen/ twee
buysen dick/ ende ander half voet lanch / het
kruijt daer af kruijt langhs die aerde / heeft
bladeren ghelijck Concommeren ofte groote
Spinagie/ nochtans verschept in die verwe/
naeder comende die Bypome ofte witte wilde
Wijngaert/ Dese woortelen/ om dat zij gheen
saet voorts brenghen/ werden dooz sturkens
ghesaept/ die men hier af beghert te weten/
lese des Heeren Clusij boeken / sal daer in ge-
noechsaem vinden tot onderrichtinge. Noch
so groept in dit land onder die aerde/ een soort
van Noten/ by haer Manobi ghenoemt/ hang-
ghen met klepne dachkens aen een / vore heb-
bende van die groote ende die smaek gelijck
onse Hazel noten/ upt den witten swart/ schel-
len ghelijck die boksters van Erwitten. Van
Brasil Peper / die nu doch ten tyden in onse
hoben groept/ ende seer heet/ is van Marhiolo
Siliquastrum ghenoemt / als oock van Bra-
silijsche Boomen ende Erwitten / is niet noo-
digh te verhaelen/ zijn vast alle men bekent.
Tot conclusie is te weten / dat ghelijck Bra-
silijsche gheen wilde bersten / voghelen/ visschen
ofte levende creatueren heeft / ghelijck in ghe-
heel Europa / alsoo oock gheen boomen ofte
krupden/ alleen upebonders Portuleyn/ Ba-
silicum/ ende Waarn ofte Filix/ die op sommi-
ghe plaatsen albaer groeyen / dat men wel met
den propheet David mach seggen inden 104.
Psalm:

O God hoe heerlick en hoe wonderbaer;
Zijn uwe wonder werck veer end naer;
Hoe wijselick doet ghy doch alle saken;
Alle creatueren u goetheyt smaken;
Wie kan uyt spreken tot eenighen tijt;
Die dieren die heere der Meer wijr/ &c.
Wel te recht waten dese luden gelucksalich/
so zij den Schepper van alles erkienden/ etc.

Een cort relaes van haer oorloghen
ende wapenen.

Enlanghende den oozloch / wort vande
Americanen voort merste deel niet ge-
daen/ om rijckdom upt den roof te bero-
men/ ofte om haer landen ende gre-
wen te verbeypden: maer alleten dooz een af-
ferte ende begeertichheit hare bodzcu-
den van hare byanden ghehanghen ende
ghegheten/ waer in zij so pverisch zijn/ dat alle
die zij krepghen/ die selvighe doot moeten ster-
pen ende ghegeten werden: ja dat meer is een-
mael oozloch aemnemende teghens hare ghe-
bueren/ sullen minne/ mer weder vercrucht
worden/ dan vernielen den anderen. Waer zij
konnen ofte moghen. Die maniere van't o-
loghen/ die de Tovoupinambaultier volghen/
is aldus : Ofte zij wel gheen Coninghen ofte
Princen onder haer hebben/ wesen- / ten mee-
sten die een niet merder als d'ander / soo is
haer nochtans dit aenghehoert / dat zij die
Gude welke zij Peoteru Pic heb noemt / om
der erbarentheit willen eeten/ ende een jeghe-
lijck saet in zijn doop den Guden tot dienste.
Dese nemen menichmael occasie onder't wa-
delen ofte swisten in haer hanghende Cottoen
beddekens sittende / die andere aldus aen te
spreken.

Zijn dan niet (tot den anderen sprekende/
sonder

Suyker riede
in grooter
michte in
Brasilien.

Van van si-
ker rieden oec
goeden Azijn
ghemaccht
worden.

Mastix
groept hier
als in
Chio.

De boomen
hier altoos
groen ghelijck
by ons inden
Mey.

Ananas een
goede burcht/
slap upt ghe-
prent is als
Malvasie.

Beschreuen
ghe van't
kruijt Perum.

Wetich zijn
Bataras en
drie berlep/
blau/ geel/
wit / seer goet
en in sodane
overvloet als
by ons de
slapen.

Manobi
ende noten.

Brasil Pe-
per.

De Indianen
des oorloghs
tegen den an-
der om haer
boorvaderen
te wreken/
want in zij so
overich zijn
datter geen
peys is te
maken ende
eten malck
beeten.

Peoteru Pic
heb / dat zij
de oberste
der haer die
zij eeten.

Vanden oozloch der Toboupinambautier.

sonder aflattinghe van haer woorden) onse
boozouderen/die soo vele vbanden hebben be-
kryghet/ over wouwen/ gheslachtet en gegete/
ons tot eenpelen alroos thijns op den heert
te blyuen: Sullen wy ons volck/die in bozige
tyde alle tot een verschickinge zijn gewest/
dat zy haer ghesichten niet consten duiden tot
ons groote schande ende smaet aldus late be-
spotten: dat wy in onse eyghen huyzen van
onse vbanden werden besochte: Sulle wy booz
onse luycheit ende traechteit duiden en ver-
wachten dat die Margaiaten ende die Peros
Engaipa, dat zijn die schalckachtighe volcke-
ren ofte Bozrugelen eerst haer ghewalt aen
ons offenden ende ons overballen: Dusdang-
ghe hermaninghe ghedaen hebbende/ klopt
daer na met zijn handen op zijn axelen en bil-
len roepende: Erima, Erima, Tovoupinam-
baults Conomi ouasou Tan, Tan, &c.
welck te segghen is: Gheenstins mijn vrin-
den/ ghy stercke ionghelinge/ staet ons dat
te doen: laet wy ons veel eer tot den krijgh
wapenen/ ende ons seluen om gheslachtet te
wozden overgheuen/ ofte die onse wicken:
Booz dieghelijcke Oatien der Guden/ die
ten tyden ses uren lanch dueren/ende van den
omstanders met groote patientie en stilheyt
aenghehoort/ die niet eens daer onder kicken/
hetwerket ende gheschercht zijnde/ comen seer
haestich upt alle doypen te samen op een be-
stemde plaetse/ in groote menichtheit met haer
werden ofte Bellebaerden/ Tacapes ghehe-
ten/ van root ofte swart hout/ seer swaer we-
sende ghelijck bupboom ghemaecht 5. of 6.
voeten lanch/ boozin rondt ghelijck een spit-
lappe/ eenen voet vzeedt/ ende een bijm dicke
int midden/ anders rondomme scherp. Re-
bens dese wapenen hebben zy noch Orapats,
dat zijn boghen/ ooc upt swart ofte root hout
ghemaecht/ daer mede zy so ghewijs ende snel
schieten/ dat zy gheen meesters daer in hebbe.
Dese boghen ende ppen/ om dat zy veletot
ons ghebracht wozden/ is niet noodich vze-
der betelaringhe daer af te doen: Hier by soo
hebben zy buckelaers van die huyt van Tapi-
roussou, vzeedt/ plat ende roont/ ghelijck een
tromme vel/ met die welcke zy haer niet be-
derken: maer alle die ppen haerder vbanden
daer op ontfanghen: Dit zijn hare wapenen/
ende gheen andere/ uptghenomen eenighe ac-
coutermenten vā beveren/ daer zy hare licha-
men mede vercleren/ ja willen op die tyt als
zy ten oozloch sullen/ niet aenhebben/ al waert
maer een hemde/ om niet velet te zijn. Aldus
ghewapent wesende/ trecken tot den oozloch
ontrent 8. of 10000. tsamē/ (met eenige vrou-
wen daer by/ niet om te oozloghen: maer om
allerley saken te vzagghen/ ende die virtualie.)
Int legger comende/ werden die Guden die
vele van hare vbanden ghedoodet ende ghe-
gheten hebben/ tot Bebel- hebbenden ende aen-
vuerders gheoydneert/ welck gebied zy vol-
ghen/ ende geben haer nae den vbandt toe/ en
ofte zy wel sonder oyze optrecken/ houden
nochtans int reysen by een/ die sterckste booz
aen treckende/ het is te verwonderen/ dat soo
groote menichtheit sonder Welt- oberste sich
weten te schicken/ ende tot hare teekenen in
slachorde te begheuen. Onder haer zijnder die
op groote hoopen/ (van haer Inubia ghehe-
ten/ ghelijck by ons Competten blafen/ daer
booz het volck op boozderē/ ende tot den slach
gozen. Andere hebben ppen ofte sluptē van

menschen bernen haerder vbanden/ die zy te
bozens ghedoodet ende ghegheten hebben ge-
maecht/ daer op zy die ghehele wegh pppen/
om die herten haerder medghesellen te ver-
woecken/ van gelijcken te doen met hare vban-
den: die te vaughen/ te slachten ende te eeten:
Sindien zy te water trecken om haer vban-
den te overballen/ houden zy de strant niet
verre in zee vancide/ om dat haer schepen die
zy daer toe maken upt schozen van boomen/
niet moghen tegghens tempesten/ zijn alleen
bequaem in stilcheit des meers/ soo moghen
zy in eenē van dusdangre vloren 50. menich-
stellen/ die alle staen en ropen soo snel boozts/
datter onmogelijcken te geloouen is/ op dus-
danghe maniere trecken zy ten tyden 10. of
12. mylen weeghs in haerder vbanden landt/
ghebuighen een siape aenslach/ die sterckste
trecken boozin aen/ achterlatende die swacke
met die vrouwen een dagh reyse ofte twee/
trecken boozt in groote stilheyt/ en nime eeni-
ghe boscapen in daer zy haer verbergen/ ende
ten tyden een etmael ligghen: Onder dien/ soo
haer eenighe vbanden ghemoeten/ mannen/
vrouwen ofte kinderen/ die houden zy niet ge-
vaughen/ ofte voeren die niet nae: maer slach-
ten die/ ende vadersse op hare Boucans ofte
roosters/ ende eense/ ende des te lichter ober-
ballen zy den anderen dat hare doypen sonder
muiren zijn/ ende hare wooninghen die wel
80. ofte 100. treden lanch/ sonder dueren/ daer
bozen eenige racken van Palm- boomen ofte
van t'krupit Pindo stellende: Nochtans soo
zijnder sommige doypen by haer/ ten naesten
aen die vbandt ligghende/ die met ses voertige
palen haer bevesticht hebben/ op die welcke/
als zy oock eenich eyploot vernemen/ so beset-
ten zy den rechten wegh/ die van upt ofte in
trecken vluchtende ofte vechtende/ zijn ghe-
vaughen/ ende wozden gheslachtet ende ghe-
gheten: Daer als zy openbare slach int veld
doen/ gheschiet sulcke met sobane furie ende
wreethet/ dat het onghelooflick is/ als Io-
hannes Lerijs Bozondion/ selfs ghesten
heeft/ daer upt dit alles overghet is: want
loopen met sulcken rasentheit en wreethet
te samen/ dat men niet uptzucken mach: Die
Tovoupinambautier eerst hare vbandē sien-
de/ hebben sulcken vreeselijken gheluyt ghe-
maecht/ dat by ons Wolven vaughen niet
meerder mogen slaen/ welck gheluyt so groot
was/ dat men nauwelijck die donder slagghen
daer bouen hooren mochte. Haerder aen een
romende/ verdubbeldē dat gheroyt: Het hozen
blasen ende dat spelen op die ppen/ niet min-
der met vzeppghementen den anderen toeroe-
pende/ ghebeenten der dooden vbanden ver-
toomende/ ende die tanden haerder vbanden
die zy aen snoren wel twee ellen lanch te sa-
men ghereghen/ aen den hals droegghen/ ghe-
luit makende/ ende met allerley maniere vrees-
lichheyt betwysende. Tot den slach comende/
gaet het noch quader: wāt die ppen als swer-
men van vlingghen die lucht bedecken/ met al-
lerley coluer van beveren/ dat het een wonder
schoonen schijn gheeft/ mochtmen sulcks son-
der vzeffe aenschouwen/ ende die gheschoten
werden/ die ppen upttreckende/ ende daer op
bypende als rasende honde/ daeromme noch-
tans vander oozloch niet af wicken: want
dit volck also wzerde ende schrikelijck is/ dat
zy niet af en laten/ so langhe eenige kracht int
lyf is/ ende vluchten nummermeer/ ende alle
die zy

Doypen van
menschen bee-
n en haer v-
anden/ ghe-
brieken die
oock inden
krygh.

Maniere hoe
zy te water
boozts treckē.

Hare bloet
ort schuyten
van basten vā
boomen/ con-
nen 50. laden/
en roepen
snel boozts.

Boomen vze-
houten roos-
ters op gase-
felen vā yoes
ghemaecht.

Pindo een
groot kragt
booz hare
dueren.

Welck slach der
Wazianen/
ghemoeten den
anderen met
groot geroep
en met groote
wreethet.

Hare vbandē
tanden greep-
aen snoren
vaughen zy aen
haren hals.

Gheschoten
zijnde trecken
de ppen upt/
die blyvende
ghelijck hant-
den.

Peros En-
gaipa.

In hare ban-
sen becransen
zy den anderē
tot dat wapen
om vbanden
te vaughen ofte
om selfs ghe-
vaughen te
wozden.

Wapenen der
Wazianen.
Hare woerde
van root ofte
swart hout/
zijn 5. ofte 6.
voeten lanch.

Orapats zijn
boghen van
root/ oock van
swart hout
ghemaecht/
daer zy seer
meestelijck
mede schietē.

Capicoussou/
een beest alsoo
gheheten/ de
huyt diende
tot buckelars

Maniere hoe
de Wilde ten
oozloch treckē
Wie veel vban-
den ghedoo-
det heeft wou-
den tot aen-
boerders ghe-
spuuzet.

Inubia groote
hoopen die
zy in plaetse
van trompet-
ten ghebuigh-
ten.

Costummen der Toboupinanibankij, nu dooden haerder vbanden.

die 30 met hare houte hellebarde treffen / val-
len gheleijck die Ossen vanden slach der bplan.
Dus dantighen eenen vele slach Lerijs siende/
hielt zijn vartpe die Tovoupinambaultier,
die overhande nae 3. uren verchens / en na dat
ser veel doot ende veruont waren / vzachten
ontrent 30. mannen en vzoetwē tot den haren
ghevangen / die 30 int midden van haren hert
stelden / en die sterckste onder haer met toudwē
ghebonden / ende also weder trocken nae die
muojck Ganabara, ende van dese gevangen
werden 10. knechtens ghehoort / die den Co-
ninck van 22 antkrijck / Henrico secundo ge-
fonden worden. Lerijs selfs hadde een vrou-
we met een kind ghecocht / ende meende haet
te vertroostē / dat hy haer in 22 antkrijck wil-
de spanden / dan antwoorden dat 30 liebt
wilbe van haer vbanden geyten wesen / ofte
te ontcomē / en noch eens wzahe te helpē doen
over hare vbande die haer ghevangen hadde /
so vast hanght die volck op haer boose vooz-
nemen / konnen noch vergeten noch vergehen
also langhe 30. leden.

Maniere hoe zy met hare ghevangenē kah-
delen, ende wat voor cerimonien zy ghe-
bruicken, in die te slachte ende te eeten.

Die ghevanghens ghebracht wesende
int land vā die haer overuonnen heb-
ben / werden niet alleen wel ghesijst
maer de manne werden oec vrouwen
ghegeuen / (niet den vrouwen mans) jaer dat
meer is / die een ghevanghen by sich heeft / en
sal sich niet ontfien zijn dochter ofte suster
hem tot een vrouwe te geuen / die haren man
ghetroonwelijcken dienen mach: maer om dat
ghen sekerheyt ghehouden woode in die tijde
des offers ofte des slachens / twelck nu er-
nu spader gheschiet / nae dat 30't goet vanden
soo werbeide mans op't vogel vanghen / die
sachten ende visscheren / die vrouwen om die
hoden te beplanten ende Osters te vanghen
ghehouden / en als 30 gelijck vanden bet ge-
maecht 30 / werden gheslachte / ende op vol-
ghende maniere ghegeuen. Ten eersten woze
sacken seest alle den ondigghende kintdoet
ghemaecht ende te keimen ghegeuen / al waer
dan een groote maniche stamen coest / van
mannen / vrouwen ende kinder / den gheleien
moghen stont met kincken overhangende;
Onder welcke die ghevanghenen / die wel we-
de dat het hem costet / niet vederen verciert /
niet allef booz de doot hierst: maer dantende /
hijngende ende vinctende / oertrest alle die
andere. Ende aldus 6. ofte 7. uren ghetiert en
gheraest hebbende met die anderen / geyen hy
1. ofte 3. van die albertterckste / en binden hem
int midden met Cottoenen toudwen / ofte met
hasten eens booms luire ghesetten / die den
30 inden boom gelijck is: hy niet tegens spae-
telende / hoe wel hy beyde de armen ende han-
den by heeft / ende leyden hem alsoo als een
spetackel van triumph ende oertwinnighe
dozt doop / sonder dat hy eens 30 hooft laet
hanghen / als by ons doen die gherichtet ofte
ghedoodet sullen worden: maer tē contrarie
met een onghelooftiche stonticheyt / 30 nae
den roemende ende vertellende by den die hem
ghevanghen hebben / met dusdanige woode:
Ik stercke hebbe in vorighe tyden uwe Co-
sin aldus ghebonden / ende sich selven noch
meerder roemende ende groot makende: nu

het aengesicht hier waert / nu verwaerts kee-
rende / sprekt den eenen dus aer: Vooztu / by-
nen vader heb ich ghegeuen: den anderen: O
goeder / dyn vbroederen heb ich gheslachte en
ghevanden / en so veel triannen / vrouwen ende
kinderen van u luyden heb ich ghevangen en
ghegeuen / dat ich die niet tellen mach: Doch
laet u niet vooztach dat mijn vanden die
Margaiaten mijn doot onghetwoken sullen
laten / en al slachten die 30 van die uwe weder
kryghen sullen: Aldus een tijt langh alle men-
schen vertoont wesende / die twee die hem ghe-
bonden houden van hem ontrent 3. ellen af-
wijckende / ende het toudwē nae mede hy ghe-
bonden is / gelijckelick trekkende / alsoo dat die
ghevangen vast moet staen / noch vooztwaert /
noch oterwaert moghende wijcken / so wo-
den als van den ghebonden ofte ghevanghen
man steenen ofte pot scherben toe ghebracht /
ende die so hem ghebonden houden / met scijl-
den van Tapiroussu bedecht wesende / spreken
den ghevanghen aldus aer: Wilt voozt u ster-
pen u doot wijcken / waer nae hy tetsstont met
furie ende kracht op haer werpt / ende alle an-
dere die daer omme staen / welcke ten tyden
meer dan 4000. 30 / niet daer op achtende / hoe
vele datter ghequert ofte veruont worden /
al sneret hy sennat het been den stucken. Zijn
steenen ende aerde / ende alles wat hy betommen
kan / verwoopen hebbende / treet hy vooren die
hem slachten sal / die den ghegeuen dach ver-
borghen gewest is / hebbende een houten hel-
libart met bederen verciert in zijn handen / en
selfs met allerley actoutrimentē van bederen
een ghebaen / die tot hem komende / sprekt
hem aldus aer: Bist ghy niet eender van die
Margaiaten onser vbande? hebt ghy selfs oot
niet sommige van onse vanden ende verwan-
ten ghedoodet ende ghegeuen? waer op die
ghevanghen met een andersechte herte an-
woort / Pa, che, tan, tan, aionca atoupatuc, dat
is / ich ben die stercke / ende hebbe vele van die
uwe ghedoodet ende ghegeuen. Ende om 30
vbanden merdet leet te doot / leet beyde han-
den op 30 hooft / ende hy sprekt dese woode:
Dop / wie dapper heb ich nu dat in gebragt:
wie criftastigh heb ich die uwe inden oozloch
vervolcht ende ghevangen / oec ontallijcke ge-
gheten / ende dierghelijcke reben; Daer op die
hem dooden sal antwoort: Daeromme ghy
die nu in duse ghewalt zijt / sult oock terfont
van my ghedoodet werden / ende ghevanden
zijnde / ghegeuen: waer op hy nochmalis als
andersecht antwoort: Dop wat sepe daer aē /
die myne sullen mijn doot wel waken / en al-
dus den anderen toespreekende / wert die arme
mensche met de hellebarde doot gheslachten.
En inghevalle dese ghevanghen een vrouwe
hadde / ghelijck haer ten tyden ghegeuen wo-
den / so valt die vrouwe ten eerste op het doode
lichaem / ende weete een weplich / doch Cro-
rodicks trafen / daer men af sepe / dat hy oock
eerst weent al er hy dat ghedoodet lichaem
eret. Op de selvighe maniere doet 30 oer: wāt
die valsche tranen vortgherpet zijnde / soude
wel die eerste 30 die van't blijfich soude wille
eeten. Die dus ghebaen wesende / d'ander
vrouwen / insonderheyt die oude / als ten nre-
ken begerlijck nae menschen vleis / verma-
nen die jonge vrouwen / welcke die gevangē
bewaren gestadelijck / dat 30 haestm moghen
met het dooden / ende comē met werm waert
by het lichaem / twelck 30 wippen / dyoerē en
wasschen /

Chien ge-
ghen knie-
kens werden
den Coninck
van 22 antk-
rijck Henrico
secundo ge-
fonden.
Lerijs cocht
een vrouwe
met een kind
toudwē te
 vertroostē om
noch eens
wzahe te doen
over hare
vbanden.

De ghe-
vanghenen
ghen 30 v-
banden / ma-
ken die het
reghen
dat 30 die in
hare se-
stem
sachtē wille.

Wes seest
woze den on-
digghende
kintdoet
ghemaecht.

Quere / een
boom daer al
30 vast ma-
ken hare ghe-
vanghenen te
houden.

Wes seest
woze den on-
digghende
kintdoet
ghemaecht.

Gebein den
ghevanghenen
oeclof 30
daer te wortē
daer hy oock
30 best tot
doot.

Cataps oft
houten hel-
libarten / daer
gaen 30 den
ghevanghenen
mede toe.

Da che tan
tan aionca
atoupatuc / dat
is / so heel ghe-
sepe: ich hebbe
vā den uwe
ghedoot / ich
ben die stercke

Streden dū
delich / seest
de / de myne
sullen mijn
doot wel waken.

Als ja de
 mensche nach
 ten hoopen ja
 de hant / ghe-
 lyck' wy hier
 de Werking/
 ende besten-
 ken hare kuns-
 den niet
 bloet.

De slacken
werden op
houten rosters
ghebraden/
welcke roo-
sters vande
oude wyken
bewaert wo-
den/die siet
begierich syn
naer mensche
liefte.

**Waisens
häuser der
Indianen.**

Is niet ſoo
Fect om de
ſmaek van't
menſchen
bleef/als
van de wrake
van hare op-
den.

De gebeenten
haerdt vpan
den bewaren
3p als een tee-
ken van wie
toze/de tandē
ghetogen hā-
ghen 3p om
haer luf.

2p laten de
 ghebalingen
 hooften heb-
 ben/te kinder-
 ren hier af
 roemen/eten
 zy mede/ als
 van haren
 brant afge-
 roemen.

Compings
hebben gheen
goden almon-
ze verwanten
ten haer als
ze de onse sa-
ghen schrijven
en des ander-
ten dach
tself de conde-
lesen/want ze
wer noch
schijft noch
niet hebben.

**Toupen bou-
ren op wonder-
daggen.**

**Rochtsans in
deze groote
duiflerheyt
ghelooven en
ren ontfangen
heyt der salig.**

Van de Religie der Brasilianen.

eentwyllichen in lust / vrolichheyt ende dan-
singhe verharren ende blyven.

Ter contrarie/dat den tragheden geesten(die
sonder een leven/ ende het vaderlandt niet be-
schermen) wech ghevoert werden vanden
Aygman, (also noemē zy den Dupbel) op wel-
ke zy in eentwylghe ynnē leven. Dat meer is/so
woyden dese arme Barbaren oock menich-
mael in dit leven van den Satan gepynicht/
(die zy oock noemen Kaagerre,) iersept Larius,
hebbe selfs ghesien dat zy niet ons spraken/
ende als rasende menschen begonsten te roepē:
Hep/hep/helpt ons/want wy wyden ghesla-
ghen vanden Aygman: Jae zy ghetuyghden
dat zy hem dichts wils sagen/nū in die gedaente
eenes beestes/ mī in die gelijkenisse eenes vo-
ghels / oock ten tyden in een ander schyck-
lycke ghedaente. Ende om dat zy seer verw-
bert waren / dat wy van hem niet ghequelt
werden/ gaben wy haer dooz antwoort: dat
wy dooz Gode / die veel krachtiger is dan
den Aygman, bepydet woyde/ waeromne zy
oock ten tyden in verjickel van aenverbringe
wesende / beloofden het geloove aen te nemen
aen den eenighen Gode: maer verloft zynde/
terstont haer beloften in de wint sloegen. En
woycker is te weten/dat dusdanighe toymē-
ten gheen spot zyn:want Larius septe/dat hyse
menichmael ghesien heeft / alleen aen dese toymē-
ten gedencken/so byesende en sitterende/
dat zy van hangigheyt sweeten / en niet die
handen op die byen kloppende/ aldus klac-
den: Mair atourassap Acequerey Aygman
Atoupaue, dat is/mijn God/mijn macher/dē
boosen Bathan byese ick woy alle het ander
quaet/ ende hy daer op antwoordende dat hy
hem niet byese / zy dan haren ongeluckigen
staet beklagende: Ach wie gheluckigh souden
wy zyn/bepydet wesende van hē. Om sulchs
te werden/sprack Larius, soo gheloofst in dien
die machtiger is als den Aygman, twelck zy
wel beloofden te doen in noot wesende: maer
verloft zynde / stracks in die langhe sloeghen/
hier is oock te merken / dat die Perubianen
ende inwoonders van Culco niet allen ghe-
loofst hebbe die onsterflichheyt der sielen:maer
oock die verryssnisse der lichamen / ghelyck
wy in die Historie van Peru verhaelt hebben
dooz exempel der Indianen / die de byen-
graerden (welcke die graben openden om die
schatten daer upt te halen) baden dat zy doch
die ghebeenten niet wilden verstroyen ofte
verhoeyen / op dat den verstroyenen sulchs
niet mochte beletten in die verryssnisse: Dit
is tot dien eynde ghescheyt/dat alle godloose
menschen / (welcke ghemeenschap hebbe met
dese arme Tovoupinambaultijs,) haer ober-
redende/ende woystellende datter gheen God
en is/ dat zy doch dit van die Wilde elendighe
menschen willen leeren datter woof ghesien
zyn/ die oock in dit leven die godloosen plage/
die Gode en zyn kracht loochenen. Ende oft
zy wel wilden seggen/ ghelyck sommighe doe/
dat die woof geesten niet anders en zyn dan
quade passien ende affecten des ghemoets/ en
dat daeromne soterlijcken die Barbare haer
inbeelden twelck niet en is/den welcken woy
antwoort dient/somen op die stucken vā ons
verhaelt wel lettet / dat de Amerikanen sichte-
baerlick ende waerachtelijc van den boosen
ghest ghequelt warden/waer upt ghenoech
blijct / dat sulcke toymēten gheen mensche-
lycke affecten zyn / die oock die aldersterckste

mannen soo dapper aen tasten.

Ten tweeden/ ofte wel dese Godloosen dit
werdich zyn datmen haer woy houde het
genige twelck die heylighe schryfture getuycht
van die onsterflichheyt der sielen/ so machmē
nochtans haer dese tweederleyp Barbare woy
stellen / daer van dese die onsterflichheyt der
sielen ghelooften/ende die andere/namēlijck
Peruansche / die onsterflichheyt van beyde
der sielen ende lichaems / dat zy haer bepyde-
den te schamen / ende van dese Wilden leeren.
Ende ofte wel dit volck woyte vry te zyn vā
allerley sloozinghen ende passien / so beben zy
nochtans seer/ donderlagen hooynde/als vā
byese eender macht / welck zy niet comen te-
gen staen/ die zy nochtans niet erkennen wil-
len / waeromne wel te rechte die Evangelist
septe / in die wercken der Apostelen int 14. int
17. vers. Die in woyleben tyden alle die byen-
denen heeft laten wandelen in hare weghen/
hoe wel hy hem seluen niet onghetuycht ghe-
laten heeft/ons goet doende/ende ons reghen
van den hemel / ende vruchtbare tyden ghe-
vende/ ende onse herten verduellende niet syys
ende vrolichheyt. So ghebeert het dan alleen
aen die hooyheyt der menschen/dat zy tot ha-
res scheppers kennisse niet en comen. Op een
ander plaetse oock tot den Romeynen int eer-
ste int 20. vers. staet also: Wat dat in hem on-
sienlijc is (namēlijck syne eentwylghe mogē-
heyt ende Godeheyt) wert upt der scheppinge
der werelt doozien/etr. Daeromne ofte wel
dese volkeren Gode met den mont niet en
beelden/soo woyden zy nochtans upt haer ey-
gen stucken overtuomen datter een Gode is/
ende dat zy daeromne niet onschuldich zyn/
ofte eenige ontrentheyt moghen wooywoy-
pen. Behalven tghene dat verhaelt is vā die
onsterflichheyt der sielen/twelck zy gheloo-
den / van den donder die haer doer verchuy-
ken/van de woof geesten die haer quellen/soo
hebben zy oock propheeten ofte Priesters / die
zy Caribes noemen / die langhe de byen-
gaen/ende dat arme volck woy maken dat zy
ghemenst haer met die geesten hebben / en dat
zy sterckheyt konnen mede deelen den ghenen
die zy willen/om die byanden te overtuomen.
Item hoe dat dooz haer hulpe die vrucht en
die groote woyleten waffen die t landt wooyt
byenght. Behalven dit so comen zy ten 3. ofte
4. jaren eens te samen / ende houwen feesten/
mannen / woyden ende kinderen / doch elck
in verseyden wyzen / dicht by een / dat zy
den anderen wel hooyen moghen / eerst met
woyelijck ghesang / ende eenighe dansingen/
Cariben daer onder gaende / die woyden
schuytbeckende ofte zy die vallende siechte
habben/die hurst kloppende/en woylelijck ghe-
hust staende/ dat men seggen soude dat zy met
woof geesten inghenomen waren/ als oer die
kinderen. Dit getoep volcprent wesende/ zyn
een woynich stil/ ende singhen daer na so seer
enderbende/achtich onder een / dat sulchs een
groote lust gheeft om aen te hooyen / daer on-
der een ronden dans: danfende / gaende in een
rind aen een / doch der anderen die handen
niet reykende / die lichamen wat voren ober-
buppēde / het rechter been en woynich schud-
dende ende buppēde / die rechter handt op
die billen leggende/ latende die linker by't lijf
neder hanghen/ende op dusdanighe maniere
sorgen ende dansen zy / en maken die ringhe/
ende in elck 3. ofte 4. Cariben met hoeden/
kleederen

Aygnan die
Dupbel.

Maagette/oe
die Dupbel.

Ghesnel der
arme mensche
vanden dup-
bel menighe-
ryp.

Wat haer
klacht is als
hy vanden
Dupbel ghe-
quelt woyden.

Ghemeynen
ghelooften oer
verryssnisse
der lichamen/
begheeren op
de byen-
graerden dat
zy de gebern-
ten joude la-
zen rusten/als
zy om des
Goudes wil-
len de grauen
woyden.

Woyesen ster-
de donderla-
ghen / als een
burch dat zy
niet comen
weberstaen.

Caribes zyn
propheeten
Priesters der
Brasilijschen.

Feest der
Brasilijschen
Tavane
pindabaultijs.

Comen haer
apertelijc
met den an-
deren singen.

Weytke hier
daer maniere
van dansen.

Ceremonien: Costupmen ende Rechten der Tobonpinambaukier.

Maraca is een studele.

De Christenli
haer straffen
de van dese
afgodery/ te
men daerom
in groter
haer.

Wart seinen
späte Kinder
suchen.

Rechten ende Wetten der Toboupinambauktiet.

sock des moeders: gekaut meel en eenige sachte spfle. Die Craem vrouwe leyt 3. ofte ten hoogste 3. dagen daer na set zy het kindeken ten Cottoen inutske op/en gaet ofte inde hof ofte om andere werken te doen/ welck onse vroukens niet doen mogen/ die van teeder en swacker natuere zijn/en in een ongetemperde lichte leven. Benevens dit so souden wy inrenen wanneer ons kindeken met ghebonden werden: dat zy erom mochte groeyen/ daer vā dese gantsch geen gebreck hebben: maer gaen rechter als eenige andere ter werelt / welck ooc toe te schypen is die ghetempertheit des lochts: Wy groeyde wert haer niet anders geleert/ vā wyake van haer vanden te nemē/ en die te eten. Itē werde gehouden (als oprechte nabolgers vā Lamech, Nimrod en Esau,) tot die jacht/ ende tot den oozloch om besten ende menschen te vernielen ende te eten.

Wat Wetten en Politie by die Brasilianen heeren moghen. Itē hoe vrendelicken zy die gaste ontfangen, van't weene en die woorden daer mede die gaste eerst aencomēde van den vrouwen werden opgenomen.

Wat die Politie der Barbare aelant is natielick te geloofē / wie rebdelick en natuerlick zy haer hier in dzage/ doch welverstaende onder die van eenderleyp factie zijn/want hoe zy haer tegens hare vanden dzagen/ is genoech verclaert/ en so eenich gescheel onder haer valt/ sullen die onstaender sulcken twist niet nederlegge: maer sulle haer laten na haer boozne handelen/ al soude zy den anderen die ooghen uyt schozen: Maer jemannt de ander quetsende/en gekregen zijnde wert weder verwont op die selfde plaetse daer hy de ander verwondt heeft/en so herre dat na die wode die doot volghde/ sal die dootslager ooc van die verwanten des verslozenen geboodet werde/ also dat levē vort levē/ ooge vooz/ ooge/ tant vooz/ tant gegeve wert: Ware goederen zijn hupfen en acherē die zy groeter hebbē als zy vā doen hebbē. So veel die hutte aengaet/ is te weten dat een jegelick dozp ontreit 600. hoofde heeft/waerom vele in eeder hutte woonē moettē / nochtans en jegelick familie zijn befondere plaetse hebbēde/ doch sonder afschuttinge: wāt daer is niet tussche benden dat beletten mochte/het ghesichte van die eene eynde der hutten tot het ander / hoe wel die wel 60. tredē lanch zijn/ en jegelick huysvader heeft zijn wijf en kinderen onderschepteliken. Doch so is te veruonderē dat dese Kintitanen nimmer meer over 3. ofte 6. maanden op eene plaetse blyven: maer nemen die materialen en dat groote kruysje Pindo, daer uyt zy getimmeret werden / en verhoetē sulcks dickwils/ ja wel tot 1000. treden/ doch die doypen hare oude name onderandert houdende/ daer uyt men afmetē mach wat groeter hupfen zy timmeren/ de wijl het dickwils ghebuert dat een man zijn rechte tijt levende/ 20. mael zijn huys versetten moet. Ende soo jemannt haer vachde waerom zy dus dicmael die plaetse verandere geben vooz antwoort/ dat die veranderinge gesont zy. Itē dz haer boozouder sodane gewooneit gehouden hebben/ vā die welcke so zy afweken/ niet lange leuen soude: Wat haer ackeren aenlanght/ een jegelick Moussacat, dat is huysvader heeft wel eenighe eyghene hoven/ die hy na zijn begerre gebruyckt: maer sodane sozghhulicheit in die

gronden ende ackeren te deelen / als hy ons luyden ghebruyckelick is/ heeft gheen plaetse by haer: Wat die huyshoudinghe aenlanght/ die vrouwen arbeiden in Cottoen ofte boomwolle/ daer uyt toukens en ghehepde bedden makende/welcke bedden zy inis heeten / werden eensdeels als netten ghehepde/ 6. ofte 7. voeten lanch/ ofte oock dichter/ gelick by ons dūn doer/ met groote stercke lissen en couwen aen elck eynde/ om die te hanghen ende vast te maken/ dan om dat dusdanige bedden nu ooc tot ons ghebrachte worden en wel bekent / is niet noodich hier af meer te verhalen/ als ooc niet van die maniere hoe zy die wolle spinne/ en dese bedde vryden en weven/ die sulcks beghert te weten/ lese Leriūm, onse meeninghe is alleen die hooftaemste gebruycken te verhalen die zy onderhouden. Die manne tot de oozloch/ jachten ofte visscheren treckēde/ nemen sulcks mede / maken die vast aen twee boomē/ en liggen also daer in. Dese bedden vuyt gheworden zijnde/ ofte van stof/ ofte van roock/ ofte anders/ worden op een bysondere maniere van die vrouwen ghereynicht. Die vrouwen soeken int bosch eenighe vruchten/ niet onghelick onse Eauwoorde/ doch groeter/ datmen nauwelick eene van dese niet een handt mach opheffen ofte dzage. Dese vruchte stooten zy klym / en doen die in eē groote aerde pot/ die met water weerkende/ daer na roeten zy dat water en die vruchte sterck met een stock/ dat het dapper schuynt/ welck schuynt zy in plaetse van Seepe ghebruycken / daer mede zy haer bedden so wit en schoon makē/ als een voller eenich lakē doen sal/ en op dese bedden ist des somers ofte inde oozloch beter te slapen/ als op onse: Wat anderen huysraet aenlanght/ die vrouwen makē groote aerde potten / om haren dyanck Caouin daer in te doen; Maen ooc potten van velerleyp formen/ klepne en middelbare betheken/ vrede schotelkens/ en diergelicke andere vaten / die vrywendich niet seer ghepolijst zijn: maer van binnen so net en wit met eenige colour aen gestreken/ dat zy onse Potbackers daer in te voden gaen/ so maken zy oock uyt swart en wit eenich blanchetseel ofte eenige aenstrykinghe/ die zy met water weken / daer mede velerleyp figuren in hare potten ende schotelen schilpende/ insonderheyt in die daer in zy haer meel en andere spfen bewaren; Het gebruyck van dit aerde werck is liefflicher en vele aengenaemer als eenighe houten schotelen by ons/ dan dese vrouwe die de potte aldus schilberē/ hebben die saute dat zy een dinc niet weder makē konnē/ om dat zy sulcks niet dooz const: maer uyt fantasie doē: So hebben ooc dese Barbaren sekere Eauwoorde en andere vruchte die zy in twee deele en ytholē / die gebruyckēde vooz bekets/ welcke zy Coui heetē. Zy hebbē oock groote en middelbare kouten / uyt gele biesen/ niet onghelick het terken stroo/ aerlich geblochten/ die zy Panacon noemen / daer zy het meel en andere dinge in stoude. Ware wapenen zijn houtē hellebaerden/ bogen en ype/ beederen kleederen en rappen. Itē arinbanden en die instrumēten ofte staten / Maraca gesheeten / is hier bovēns ghesuethsaem ghesproken / niet noodich meer te verhalen. Nu van opghericht zijnde die hutten ofte woonstighen der Barbaren met haren huysraet ende imboel / wapenen / bedden ende kleederen / sullen voozcomen haer besoeken.

Wijshoudinghe der Brasilianen.

Tuis/ bedden der Brasilianen worden van Cottoen gemaect hangen die aen bobmet.

Andere van't wassen der bedden. Ware Seepe is een seker gheswas dat de vrouwen int bosch halen

Weten om Caouin in te doen / hebben schone aerde werck als wy by ons / die zy frap counten aenstryken.

Wat de schilber aerde werck vooz al van vrouwen gemaect.

Ende vrylicheit.

Barbaren vanden dinc in zy haer met bewaert/ vooz gemaect uyt Cottoen stro.

En Craem vrouwe twee dagen out zijnde/ gaet haer werck doen als andere.

De kinderen worden aen dore niet gheleert als tot den oozloch/ oock om bestien te hanghen en te vangen.

Die den anderen quetsen/ vooz niet soodane quetsen te gheschiet/ ofte sterft hy/ vooz niet de doot gheleest.

Brasilianen begeren alle ses maanden Pindo.

Maeromme zy so dickwils die plaetse veranderen.

Woussacat haer des huysgesins.

Colupmen der Toboupinambaultier int entfanghen haerder vindingen.

En ofte wel die Tovoupinambaultier vindingen hare gasten ontfangen/so zijn nochtrās den onbekenden die vindingen manieren schijnelijck / als Larius vertelt hem wederbarck te wesen/erft haer verfoerkende: want doen hy in eene van haer doppen quam/ liepen rondts om hem die Barbaren/en sprake hem dusdanighe woorden aen: Marape derere, Marape derere, dat is/hoe heet ghy/ofte wat hebt ghy booz een name/ die eene zynen hoet hem afnemede/en die op zijn hooft fette/de/ d'ander zijn gozdel en sweert op zijn bloote lijf hangende/ die derde zynen rock aen treckende / seer roepende en krentende/ en hier en daer aldus aengebaen wesen/ met zijn kleederen loopende/ dat hy meinde die quijt te zijn / en in sojge vā zijn leven daer hy . Twelck hy naederhande bevonden heeft dattet een onnutte sojge was/ romende upt ontwentheyt haerder maniere: want 3p sulchs allen den selfden doen die eerst tot haer comen/ en niet van haer gesie zijn/ en als 3p haren lust aldus gekleedet en wepnich omgelopen geblyft hebben/ gheven daer nae alles perfectelick weder/so heeft hē de Colck vermaelt/ dat 3p seer begheerich warē om zijn name te weten:maer int aengheven van dien/ moettmē aflaten van woordē by ons gebuigelick / om dat 3p die niet uytsprecken konnen/ daeromme in die plaetse vā lohan . Nian seggende/en sulck woort niet comēde onthoude/ heeft moeten van een bekent dinc den name nemē/en dewijl Larius een Oester beteckent/ heeft hy hē Lery-oussou genoemt / twelck 3p niet verwonderinghe hoozde en spraken: Tch Mair, hey Fransman/ dit is een heerlijcke name/wies gelijcken wy van geen Fransops gehoozt hebben.En boozwaer tot gedder plaetsen heeft Circe booz haer krupderen een menschen so licht in een Oester veradert / als hier gheschiet/ na welcke tijt Larius veel malē met haer gesproken heeft/ en hier is te merckē dat 3p so best van memorie zijn / dat 3p een name eens ghehoozt hebben/ niet lichtelijck vergeten sullen/vervolgende verhaelt Larius hoe het boozt met hē gegaen is in dese 3pne eerste uytblucht toe den Wilden / hy treckende wyder met 3pnen Colck/ comt op den abondt in een doop vā die wilden Euramiri, vā die Fransopfen Goset genoemt/al waer zijn Colck een tijt hant gewoont hadde / daer comēde/bonden 3p die Barbarē dansende/en haer Coavin vindingende: want hadden dien dāgh eene van hare vanden gheschiet / daer af 3p't seest hielden/ waer van die stucke noch op de Boucā lage/ hoe hē te moede is geweest / dit weder spektakel aensien/ is niet noodich te vāgen/twelck nochtans wepnich sal zijn / lettēde op't gene dat nae gebuerde. 3p comēde int huijs worden na haer gewoontheyt in et hanghent bedde geseet/die vrouwen op maniere als volgen sal weenende / die huijs vader met vindingelijcke woorden haer ontfangēde. Zijn Colck die hier toe gewent was/ en oec gants ghenegen tot haren dāne / heeft Larius sonder aen te spreken/ofte hē te groeten verlaten/ en hem tot vindingen en dansen onder die Indianen begeben/ Ende hy vermoeyt zijnde/en wat meels en andere boozgestelde spye geten hebben/ heeft hem ghelept om te rusten/maer is nochtans d' o' t geluyt der dansende Barbaren/ die daer vonden wel waacker gehouden/ insonderheyt doen et van die Wilden quam tot hem loopen met een gebrade menschen schenckel inde handt / en hem vāschde

ofte hy mede eeten wilde/ ghebentcht ofte doe n die vrese hem die slaep niet upt den ooghen heeft verduyde/ insonderheyt (gelijck hy schijft) dat hy die ghebachten hadde / noch niet verstaende hare sprake/ die Wilden wesen hē dat 3p hem oec so wilden doen/en boozt upt vrese suspirrende / dat hy booz 3pnen macher ende Colck mochte verraden wesen/die hem alsoo in die handen der Barbaren gelevert hadde/ waeromme hy booznam/so hy ontloupe comste sulchs te doen : maer rondbomme van die Barbaren beset zijnde / (die niet quarts met hem booz hadden) was sulchs onmogelijck/ hy van vrese ingenomen zijnde/die niet minderde:maer hē altoos inbeelde/ dat hy oock terstont soude gheslachtet worden / heeft den gansen nacht niet bedē overgebracht . Des mozzhens ter goeder tijt comt zijn Colck(die den gantschen nacht over met den Barbaren gheboncken hadde) tot hem / siende dat hy bleek en met costse bevanghen / waerhe oft hy sieck was/ en ofte hy niet wel gherust hadde/ dien hy boemnaels dappet straste / dat hy hem alleen sonder die sprake van haer te verstaen/ onder die Barbaren gelaten hadde / en om dat hy die vrese niet conste verwerpen/ hadt 3pnen Colck/op dat aller vindingelijckste dat 3p doch niet aller haest van daer mochte/ hy ter contrarie hem vertroostende / dat hy goets moets soude wesen / en seggende dat die Wilden gants niet qualijck tegens hem ghesine warē/dat meer is/ ontbert dese 3pne vrese den Barbarē/die om hē den geseelen nacht gheswaecht hadden/om dat hy haer willerom was: Die Wilden dit verstaende/antwoorde dat 3p sulchs wel eenigsmis gernercht hadde/ en dat het haer leede was dat hy den geseelen nacht in sojge overgebracht hadde / beginnen ten lesten te lachen / twelck was die onvindinge zijnder vresen.Waer na is hy met 3pne Colck tot eenige andere Doppen ghetrokken. Anderen die 3p houbt in die gasten haerder vindingen te ontfangen zijn dese: Een eersten is vā noode int huijs des Moussacats ofte huijsbadars/ daer ghy in keert (twelck men in alle doppen moet doen/ en nergens anders gaen/ wihnen in haer gunst en gratie bliuen) in een Cortoen hant bedde te gaen sitten/en albaer hem stillekens een wepnich houden / terstont trede die vrouwen daer toe / en omcinghelent bedde/ en hucken op hare hachē op der aerde/ niet hare handen die ooghen bedeckēde / en de gast willerom heetende/ zijn aensicht beschrepende/en vele tot zijnder eren spreke/de/als na mentelick: ghy hebt alke om ons te beoerckē sulcken mogelijck reyse aengenome / ghy zijt goet/ghy zijt sterck/en so het et Fransman is/ segghen 3p daer hy/ghy hebt ons veel schoone warē gebracht/die wy niet hadde: In somma met dusdanige valsche tranē en pluymsprake vindinge ontfangē en groet 3p die gastē/ die gast int Cortoen bedde sitte/de/ moet hē oec bejnsen van gelijcken toe doe / zijn hāden booz die oogē houbde en mede grepde/twelc sommighe kleijn hertige wel ernstlick na gebaē hebben/beweept zijnde booz die tranen deser vrouwen/alle tijt so moet die gast yet antwoorden / en eenige surthens van hem geven/also bejnsende oft hy grepde . Dese dwase en fotte groetenisse vā die vrouwen geaen zijnde/ die Moussacat, dat is die huijs vader/ die hē stelt gantsch geoccupieert te wesen in spelen te spelen/3pne oogē afkeerde/ en elders hem siende/ insonderheyt op zijn werck/ als ofte hy niet en lette de

Marape derere.
Marape derere.

Tch Mair.

Euramiri / et
doop van die
Fransopfen
Goset genoemt.

Den Colck
van Larius
die bract
heyt/ gaet ter
sien toe den
Wilden haer
dansch/ ende
met haer dans
sen.

Hept in vrese
om dat
eene comt
met eene ge
braden men
schen schenck
el by hem
knaggende.

Laet in vrese
hy oock soude
gheslacht
worden.

3pne Colck
die troost
ende gheeft
hem moet dat
hy geen vrese
behoeft te
hebben.

Larius siende
dat 3p hem
snacks be
waecht/ com
de van vrese
niet slapen/
van dit is
haer wyle.

Maniere als
die gasten te
ontfangen.

3pne vrese
niet van
groetingen en
sejsame wild
een heering
tegen de
vindingen.

3pne gasten
die ontfangē
3p niet grepen
ende huppen
en surthens/
bejnsende
antwoort hy
haer weder
met surthens.

Costumpen hoe de Wilden hare Gasten ontfanghen.

Ere Ioube:
zijt ghy ge-
comen? dat is
fegghen tegh
zyn gast die
hem is toege-
comen.

Betten haer
eeten op der
aerden/ want
zy hebben ge-
eaten.
Caouin haer
danch.

Den gast
eet nacht daer
blijft/ want
hem daer een
schot hangt
bedde gehan-
ghen/ en niet
des nachts by
saken.
Caraperoua/
blacsbalken
heeren ghe-
maect.

Cata/ uuer.
Catain/ roet

Die wilden
bedruuen de
Aygnan/ dat
is den daren
doopvuer.

Haer vuer
dat wyden
zy tusschen el-
ker ende een
werck hout/
dat dat het
Cottoen ofte
egene zy daer
by brenghen
gaet.

Wat ghehe-
den de gast
tot recompen-
se wercom ge-
de de manne/
vrouwen en
kinderen.

Lettede op de gast (een maniere gants byzant van die onse) treedt also tot de gast/ en spyeert hem aldus aen: Ere ioube: dat is/ zijt ghy ge- comen? daer na hoe zijt ghy daer aen? en wat is u begeren? Wat soecht ghy? etc. gelijck Le- rius en gantsche stammen sprekende hier af gheinaert heeft. Daer na vraecht hy ofte ghy oock honghert/ so ghy wijst ja/ sal hy terstot allerley spysen voorszellen/ als meel/ twelck haer broot verstaet/ Wildt- bzaet/ Voghe- len/ Wiffchen/ ende dierghelijcke spysen/ die hy in aerde schouelen opdraecht: maer om dat zy noch banchen noch tafelen hebben/ so set hy dit alles op der aerden. Belanghende danch/ so ghy Caouin begerden/ en datter in't huys is/ salmen u oock die geuen: lesticken/ als die vrouwen langhe genoech schepende/ den gas- ten wille come gheheeren hebben/ comen zy oock daer by/ brenghen eenighe vruchten ofte andere gheschmeken/ en effschen ofte begeren bedeckelijcken daer dooz spiegelkens/ kam- kens ofte glazen pater nosterkens/ die zy om die armen draeghen. Doozder/ so verre ghy in dat dooz over nacht wilt blyven/ so sal die Moussacar bevelen dat men u een supver be- de aenhanght/ om twelcke hy eenighe buer- kens sal doen aensteken/ die hy des nachts die- wils sal met sekere blaesbalckens van haer Tarapécoua gheheeren/ doen blasen/ zyn roit- de hoedekens/ niet onghelijck die wedelkens daer die Jofferen die hitte des buets in on- lauidt mede afheeren. Dese vuerten werde aeg- ghesteken/ niet om die roude des landts: maer om des nachts bochticheit te verdriven/ en oock om dat zy sulcks dooz een ghewoonte hebben. Ende de wijl hier mentie ghemaect wort van't vuer/ bedwiche my niet onraedt- saem een wepnich daer af te verhalen. Het vuer noemen zy Tata, den roock Taratin, om doysake dat zy repende/ ofte inde ooploech ofte op jachtet/ ofte om te visschen/ altoos gretne vuer hebbe om den Aygnan, dat is/ den Dup- pel die haer waerlijcke plaecht/ daer mede te bedruuen/ twelck zy da niet opt steen op stael gheslaghen/ kloppen: maer wyden ipeet twee- derley hout/ een werck tegghen een harde/ op dese maniere: Zy nemen een roede van't harde hout/ eerit voer lanck/ twelck zy aen't eene eyndt scherp maken ghelijck een spille/ en dese scherpte steken zy in't wecke hout/ als van soe drapen zy met die bal de handen/ die spille des harden houtes seer snel/ tuit anders dan oft zy dat ondergelept hout wilde doozbooren/ dooz dese snelle betweegnisse wort niet alleen roock ghemact: maer ooc vuer/ waer toe zy nemen Cottoen ofte dooghge bladeren van boomen/ ende steken daer mede haer vuer aen: Nu aldus die gasten ontfangen/ en ghetractert wesen- de/ oock in haer wooningen in een reijn bedde ge- slapen hebbende/ so verre zy liberal zijn/ geuen zy de mannen messen ofte scheren om die ha- ren opt te plucken/ de vrouwen kammen ofte spieghelen/ den kinderen hoercken om visch te vanghen/ ende inghevalle die byzantde crugge virtualie van doen hebben/ met haer overge- comen zijnde vanden prijs/ mach allerley werck nemen: En om dat int selve land gheen beest en zyn/ om menschen oftet goet te dragen/ so moetmen oock over al te voer gaen. Inghe- valle nu de byzantdelinghen moede waren/ en eniggh menschen den barbaren gheuen/ sullen die terstont/ (om dat zy seer ghewilligh ende vrientlich zyn) den last op haer nemen: Ja dat

meer is draeghen die menschen selven/ en ofte men haer vermaede om te rusten/ geuen dooz antwoort: meent ghy dat wy so kleijn en ver- sacht van genoet zyn als vrouwen/ dat wy onder den last souden blyven liggen/ wy doze- ghen u liever ten gheheeren dagh/ etc. Ondet haer houden zy dooz ingheuen der natueren/ die lifde meerder als wy: want geuen den an- deren daghelijck wildebzaet/ visch/ vruchten/ ja het soude haer leet wesen pr te hebbe dat haren eben naeste so wel niet en hadde als zy. Dese selfde liberaliteyt ghebruycken zy oock tegghens die byzantdelinghen/ twelck opt die ene exempel genoerchsaem blijcken mach den Lero selven wederbaren: want als hy eens met twee fransospen dooz't bosch dwalende/ gecomen was int perijckel zijns levens dooz ten verschickelijcke daghevisse/ en oock dat hy onbeters int reysen verdwachte op die grensen der Matgajaten, haerder bondtghen- noten vanden/ die haer ghevanghen hebben de/ souden eeten/ also hare lichamen stekende aen die dooznen/ en twee dagen hongert lyden- de/ quamen ten lesten in een dooz/ Pauo ghe- noemt/ al waer zy bandt Barbaren ster byn- delighen zyn ontfanghen/ en die verstaende die grootte periculen daer in zy ghewoest wa- ren van dat schickelijcke beest/ als oock van den Margajaten, daer hy zijnde die verdwont- heit haerder lichamen aen die dooznen/ heb- ben met sulcken erverminghe ende mededoo- ghentheit haer aenghenomen/ datmen dooz- waer segghen mochte/ dat dit simpele barba- rische volck sulck niet en verstaende: maer opt ernst meenden: want hebben ten eersten met schoon water (nae der ouder hare ghewoon- heit) haer die voeten ghewasschen/ een seghe- lijck apart in een supver ende schoon hangen- de bedde sittende. Daer na die huys vader die de spise al besoght hadde/ versich meel/ niet stinner van smaect als die byzanten van ons wittre broot/ geschaect met wildebzaet/ wiffchen/ voghelen/ ende die alder beste vruchten/ haer vergulckende en voorszellende/ en die nacht aeg- comende/ heeft die selfde Moussacar ofte die woerd alle die kinderen werch ghebaen/ om dat zy die te beter rusten mochten/ des an- deren daechs des morgens moech hy haer re- mende/ vraecht: Agite Atourassap, dat is/ be- minde bondtghenoten/ hebt ghy oock wel de- sen nacht gheslapen/ zy antwoozden/ ja ghe- rustliche/ daer op hy sepe/ rust dan noch mijn kinderen: want ick weet dat ghy gisteren seer moede zijt gewest. In somma met ge dooz- den machinent ghenoech verclaren/ hoe byn- delighen zy da den Barbaren ontfangen zyn/ eyndelick gelijck die Wilde wort zyn tegghens hare vanden/ so zyn zy ooc niet minder byn- delick tegghens hare bondtghenoten.

Volgh van die ghenefinge der siekten der Barbaren, van haer begracffenisse en uyt- vaerde, en van haer soete droeffenis over die dooden.

Iemand sich wesen- de da dit volc/ wijst hy die plaetse daer hy die meeste ppne heeft/ en doet die sijghen van eenige die daer by zyn/ ofte ooc ten eynde van die landloopers en bedrighers/ die zyn Pages, dat is/ Mederijns noemen/ welcke noch een ander bedieninghe is dan der Caraien, dese seggen oock dat zy die ppne upttrecken/ en dat leven verlatige/ Oortsen/ en andere gemeene siert is dit volc onderwoopen: maer niet so gemeen als by ons/

Grootte gort- willicheit by dese lipden om de byzant- delingen te helpen draeg- en draeghen en brenghen selva.

Dans en dooz der Wilden. Ickken daer een comende/ ver- steit hoe byn- delick hy daer ontfanghen worde.

Agite atou- rassap sprek- den haer daer den doogh- ghen haer bevelen de wet opt te rusten/ haer bevelen- geinde.

Dagras/ me- derijns ofte Chirigins.

Van die begrafenis der Taboupinambaultier.

by ons. Beroevens dese so regiert onder haer een ongeneselijcke siekte / die welcke 3p Pians noemen / oozspionck hebbende van luxurie / hoe wel oock kinderkeus ghesien worden ten tyden hier niet gheplaecht / op de maniere gelijk kinder porckens by ons. Dese sieckte maect pustulen ofte blaren / grooter als ledē van dymmen / die over 't gheheele lichaem ende int aenghesicht comen. En dese sieckte is niet minder schandelic by haer / als by ons die fransoyen ofte groote porcken. Den krankē geven 3p geen spise (ten 3p dat hy die begeerte) al soude hy oock van hongher sterben. En ofte wel die sieckte periculoos en swaer is / laten die ghesonden daeromme niet af van dāsen / springhen / singhen ende dīncken na haer ghewoonheyt / den krankē met haer remoot verdoovende / daer over die krankē oock niet klagen sal al kriyght hy geen voordeel. Waer indien hy sterft / en insonderheyt wesende een huysvader / sal terstont dat gesanch veranderen in trueren en weenen / met sulckē grooten ghebaer / datter die geheele nacht over gants geen rust voorthanden is. Insonderheyt hoogt men die vrouwen boben alle d'andere jamerlijckē karmen en roepen / geluyt makende niet als die menschen : maer gelijk wolven ende wonden / dusdanige klachten met een bebede stemme voorthingende : Die stercke man is ghestoyde / die ons wel eer soo veel menschen toe ghebracht heeft om te eeten / daer op die andere : Wat een dapperen en kloeken jager / en wat een kloeken visscher : Wat een ghestrengen dooder zijnder byanden der Margasaten en Hoertigē. In somma die vrouwen pozen haer selven tot susdanighe klachten / den anderen met die armen omhelsende / ende niet eer ophoudende van dit ghescheyp eer het lichaem uptghedragen is ; seggen oec ditswils daer toe : Hy is doot / hy is gepasseert dien wy nu bescheype / en die mannen Eheu hy is doot / en wy sullen hē niet weder sien voer en al eer wy tot hem comen achter die groote berghe met hem te dāsen / als ons onse Propheete die Caraiben leeren / en meer diergelijcke lamēten dypven 3p / welcke geduerē tot 6. uren toe : wāt langer houdē 3p hare doode niet onbegraue / als dan setten 3p dat lichaem in een ronde put ofte graf gelijc een wijn pype / recht over eynde. Ende so die verstouen een huys vader is / wert hy int midde vān 't huys in zyn Cottoene beddekē gewijckelt begraven / by hē leggende beheren en andere diergelijcke dinge daer in / of hy noch levēde vermakelijckheyt hadde / op die selfde maniere als die Peruanen hare Coningen begrabe met hare schatten / etc. gelijk dat verhaelt sal wordē. Die eerste nacht na dat het lijck begrabe is / om dat dese arme menschen van sulcken meeningē zyn / dat die Aygnan, dat is de Satan / het lichaem soude upt der aerden halen / ten waer dat hy vānde ander spise om te eeten / so stellen 3p sommige datē met meel / visch / vleesch / alles wel bereydet / met Caouin hare dranc ontrēt het graf / welcke offerhande 3p so langhe doen / tot dat haer gedunct dat het lichaem ten vollen vergaē is / en vān dese dwalingē zyn 3p niet af te bryngen al wijsst men haer des mooghens die spise noch int geheel staē / gelijk 3p des abonts gestelt was / etc. Dese dwalinge schijnt oozspionck te hebbe upt die valsche glose sommiger Abhitten / die daer meer af begeert te wēt / die lese Lerium. En om dat die Americanen / gelijk

gelept is / dickwils hare woonplaetfen veranderen / geheele doypen verboeren / soo bedecken 3p int verbaren die verstoybenen hare grauen met dat groote kruyt Pindo, waer upt die repfende luyden erkennen mogen waer jemāt begraven is / voozby welcke plaetfen / so 3p ten tyden dwalende dooz die bosshen passeren / so grooten gheluyt maken / dat het byzelyck is om aen te hoozen. En soo veel belangende die maniere int generael aller Brasilianen / comen weder tot verbolgh der Zee custen van Cabo Frio, tot die strate van Magellan.

Vervolch der Zee-custen.

Wā C. Frio tot die Punta di buen Abrigo, (in onse Caerte qualijcken Abirrioga gestelt) zyn 100. mylen / over dese punt strekt die Tropic Capricorni, en die Linea van repartitie / welcke zyn hoognaemde besteken. Van buen Abrigo, zyn 50. mylen tot die Baja de S. Miguel, en van daer tot de rebiere van S. Francisco, welck leyt op 26. gr. zyn 70. mylen.

Wā S. Francisco tot R. Tibiquire, zyn 100. mylen / al waer hlypen Puerto de Patos, licht op 28. graden / en hier tegens over een eplād S. Catharina gheheten / Puerto del Faraiol, en andere van Tibiquiri tot R. de la Plata, stelten meer als 50. mylen / in hoegen datter zyn 660. mylen van C. di S. Augustijn, tot R. de la Plata, dat is de Silver Riviere / welcke is ghelegen op 35. graden aen die zuyd zyde vā den Equinoctial. Dese Rivier wort van die Wilden die de. van Parana gheheten / ofte Paranaguasu, twelc te seggē is groot water / oft te rebiere gelijck die Zee / hebbede eenige oftē die seer byedt zyn / en veel eplanden / is ryck vā Silver / Perlen / edel gesteenten en vā visch / heeft in die byede 20. mpl. en veel eplandekē / tusschen beyde de hoerckē / naelijck (de S. Maria tot C. blanco, best rebiere wast en loopt over gelijck die Nilus / het landt byuchtbaer makende / en dat oec op eenē tijt des iaers / na sommige bynde heeft 3p oozspionck upt die gebeychte des Coninkrijck vā Peru, en in dese rebiere comen veel andere groote rebiere / als Avacay, Vicas, Purina en Xauxa, die haren oozspionck hebben int hooge landt Bombon. Die Spaegiaerden die op dese rebiere woonē / zyn sommige so hoogh opgetcomen / dat 3p aē Peru en die dypē van Potosi streckē. Die geheele ruste langs vā C. Frio af / tot die R. de Plata, oft R. Solis toe / zyn groote schoone mannen / wel gepropotioneert / vā eēt alle mensche vleesch / het land is vol Brasilly hout / ende vol witte Anime. Wā R. de Plata tot die P. di S. Elena heeft men 65. mylen. Wā S. Elena tot Arenas Gordas, zyn 30. mpl. Wā daer tot Baros Angados 40. mpl. Wā daer tot Terra Baixa 50. mpl. Wā Terra Baixa tot Bahia Sin Fondo 65. mpl. Wā dese Bahia, welcke halt op 41. gr. stellē 3p 40. mpl. tot die Arrecifes de Lobos. Hier grenst aē het landchap van die Patagones, al waer die inwoonders kansen zyn / haer aengesicht met het sop van krupderen schilberende. Wā Lobos, welck heeft in die hooghte 44. gr. heeft mē 45. mpl. tot de hoer van S. Dominigo. Wā desen hoerck tot een anderen / genaet C. Blāco, zyn 20. mpl. Wā C. Blāco zyn 60. mpl. tot die de. van Iohā Serrano, welck leyt op 49. gr. en wort van andere genoet R. de Trabajos, tussche beyden ligt de Baja de S. Iuliaen, in welcke een goede stad is / het volck wilt sonder wapen / met hupde bekleet / sonder twetten / ende seet groot van stature.

Van

Wier is dat
ren maniere
van porcken
by haer lippe
soo schadelijck
als by ons
die porcken.

Heben den
kranken ge
eten al soude
hy sterf / ten
waer dat hy
dat spise.

3p bescheype
hare dooden
crasche als
wolven / cry
ten so langhe
hy uptgebr
ghen wort.

Woe 3p singen
en hare clach
ten doen over
de verstoybe
nen.

Wonden dat
dooden niet
langher dan
6. uren / makē
hare graben
als een lange
pustule wils
3ppe over
eynde.

Wā segge
dat de Satan
sichal soude
upthalen upt
graf / stellē 3p
oet graf seke
re tijt rust en
dānck tot een
offerande.

Wethuyfent
wel met hare
beke doypen.

C. Frio.
3p de buen
Abrigo.

26. de S. Mi
guel.
3p de S. Fran
cisco.

R. Wunne
R. Wicas.
R. Purina.
R. Xauxa.
Landt Bomb
on.

R. de Plata.

P. di S. El
na.
Arenas Gop
bas.
Matos Ang
ados.
Terra Baixa.
Sin Fondo
Arrecifes de
lobos.
Patagones.

S. Dominigo
C. Blāco.
R. de Iohā
Serrano.

Beschryvinghe van Magellanica het seste deel van de Werelt.

Van daer reykmen 80. mylen tot het Promontorium ofte den uythoek de las Virgines, Van die elf duysent Maechden/ welck leyt op 52. graden 3. op d' incoynste van die strate van Magellanes, die welke streckende is op een ghelycke hoogte van Oost ende West 110. mylen lanck/ andere stellen 130. mylen/ ende de zuyden ende noorden van Venecula 1200. mylen/ heeft in die bzeede 2. mylen/ ende op sommighe plaetsen een wep- nich meer seer diep/ nemt meer toe dan af/ en loopt na middagh. In dese strate zijn seer veel Eplanden ende havens/ die custe ten heyden 3yden seer hoogh/ en vā groote rotsen/ het landt onburchbaer/ heeft geen grepen/ ende hout/ heeft vast het geheele jaer snee/ daer ontrent zijn groote boomen/ en vele Ederen/ en eenighe andere boomen/ vruchten voortbrengende ghelyck Bisuole ofte Karicken; Daer houden oock Struys- voghelen/ ende andere grootē voghelen/ veel veynde gebierten/ daer zijn Cardinen en vliegheende visschen/ ende 3yeren die ene spysse tot die andere/ vele Zee- wolven/ met welcker vellen 3y haer kleebede/ Walvissche upt welcker gebreken 3y Barcksheng maken/ als oock van rinden van boomen. Dese Strate is ontdeckt ende gebonden van Fernando Magellanes Portugers/ int jaer ons Heeren 1521. naer anderen haer rekeninghen 1519. den 21. Octobr. daer in comēde/ en in Decembri daer upt/ al waer doen die langhste daghen waren ende die coyste nachten. Van dese Strate machmen lesen die historie van Indien/ ende die Navigatie der Englisthen/ die oock hier dooz ghebaren zijn. Die Coninck van Spaengien heeft int jaer 1582. bevolen/ datmē op die hoek en incoynste van dese Strate eenige Casteelen bouwten soude/ om andere natien te beletten/ die dooz haert in die zuyd Zee nae Peru, daer hy zijn meeste schat van haen krijght/ etc. Ontrent dese Strate woonen seer groote Reusen/ die 10. ende 11. voeten/ en oock grooter ghescheyben werden te zijn.

Magellanica het seste deel vande Werelt.

Magellanica, is het seste deel vā die Werelt/ welck noch ten alderminstē beket is/ dan sonder alle twyfel seer groot en berre streckde. Die province deses lands/ die tegens die Strate vā Magellana over leyt/ is gheheten Terra del Fuego. Beach een ander landtschap in dit deel des Werelts ghelegen/ wozt ghewōde gants Goudt-ryck te zijn/ die vooznaemste Eplanden zijn lava minor, ofte klein lava, in 8. Conincklycke afgedeelte/ wozt brengende veleley speteypen/ ons noch onbekent/ lava major, Timor, vā waer men bygt witte en blecke Zandale hout. Bada vā waer die Rote Moscaten comen en die Poelle/ die Eplanden van Molncken, daer die Magellans groten. Los Romeros, en die Eplandē Salomonis, doch hier van op ander gelgheuyt/ sulen wozt treden tot Peru, beginnende van Panama, tegens Nombre de Dios over/ ende brengen onse beschryvinghe weder op t alder coyste/ tot die Capo Desado, ofte die begerende hoek/ liggende aen die Strate van Magellana, daer t hier gelact is/ doch eerst een klepne relais doende int ghemen van Peru.

Peru is een ghemeen woort/ en beteekent byleerlepingen. Ten eersten een arm klein landeken en haben van die Spaengiaerden/

ander t belept van Pizarro en Almagro ontdeckt ontrent Panama, liggende op 2. gra. aen die nooyd 3yde van die linea. Te tweede verstaet men by dit woort die geheele landtschap van dese haven af. Die Custe vā die zuydrce verbolgende tot Chile toe/ begrippende 8. p. bintien/ nametlick Quito, Cagnaresia, Porro veio di S. Iacomo, Cassamalca, Cuscoa, Cagnasia, Calloa en Charcasia.

Ten verden beteekent dese name Peru oft Peruvia, het geheele seste deel van die Werelt/ nametlijcken dat zuydliche gheede van America, welck vā Aieu Spaengie/ dooz enge ofte nauwe spacie van land niet meer dā 17. mylen heeft wesenide onderscheyde wozt/ belette de dat Peru (welck anders rondsom met die Zee beloopt) geen epland heeft mach; want heeft naer onderganc die Zuper-zee/ daermen in vaert dooz die Strate vā Magellanes. Naer middach is die Strate selfs dit landt afdeelende van het overliggende landt/ noch niet ten vollen ontdeckt van sommighe Tierra de Fuegos, dat is 't landt van vier gheeten. Dese Strate ofte enge is van Magellan gevondē/ int jaer 1519/ en na andere haer ghevoelen int jaer 1521. streckat nae die rechte linie oost en west ontret 110. mylen/ licht op die hooghte van 52. gra. 30. minut. en is op t hiezidste 2. mylen/ die stranden ten heyden 3yden met hooge Steen-rotsen beset wesenide/ en dit deel des Werelts heeft 5. vooznaemde groote landē/ als zijn Castilia del Oro, ofte t Goudē Castilien/ Popajana, Brasilia, Chile en Peru, wozt onderscheyde van Aieu Spaengie/ dooz die Province en rebiere van Darien, van hier af beginsel nemende/ en streckde tot die strate van Magellan toe. Dooz Peru dan verstaede et geheel seste deel vā die Werelt/ streck sulckē wozt en bzeedt/ tot ober die 64. gr. 30. minutē/ nametlijcken romende aē die Zuyd-zee van die linie/ tot op 52. graden/ en op 12. graden aen die nooyd 3yde tot S. Martha toe/ welck het uytterste hooft is vānt landt haer t nooyde. Op die grootste lenghte heeft dit deel 53. gr. die rekeninghe nemende van den Meridiaen/ loopende over die C. van S. Augustijn, welck ligt op 8. gr. 30. mi. zuydliche tot de Meridiaen/ daer op dat hooft vā S. Francisco gelegē is/ op die hooghte vā 2. deele zuydlicher. Dit geheele seste deel des werelts heeft by na die figure vā et herte ofte vā et Triangel/ upt 3. gelijcke linien bestaede/ getrocken van die 3. hoekē des lands/ als die eerste vā die C. di S. Augustijn, tot die Strate van Magellan, d' ander vā Magellan tot S. Martha, dit derde van S. Martha weder tot S. Augustijn, het welck men op dusdanighe spherische maniere bewysen mach/ want stellende die eene hoek des Triangels die Capo di S. Augustijn op die hooghte van 8. graden 30. minuten zuydlicher/ die lengte 341. graden; d' ander hoek des Triangels die Strate van Magellan/ op die hooghte van 52. gr. 30. mi. zuydliche/ die lengte 303. graden/ de Linea die tusschen dese 2. hoofden gelegen is/ comt tē hebbē 60. gr. gelijc die Meridiaen 360. heeft/ so veel van ofte et wepnich meer/ heeft die Linea genomē vāndē hoer vā Magellan tot S. Martha, welck tot tē liggē op die hooghte vā 12. gr. en op die lengte vā 294. ergo heeft dit land vast die gedaete vā et byp- kantige figure ofte triangel; andere seggēt te hebbē die figure vā et Ep/ welck aē heydē 3yden scherp toeloopt/ ende int mēddē bzeedt is.

Antta.
Cagnaresia.
Porro veio di
S. Iacomo.
Cassamalca.
Cuscoa.
Cagnasia.
Calloa.
Charcasia.

Tierra de
Fuegos.

Castilia del
Oro.
Popajana.
Brasilia.
Chile.
Peru.

S. Martha/
het uytterste
hooft van
Peru.

Capo van
S. Augustijn.

C. di Sint
Francisco.
figure van
Peru ghelijc
een triangel
ofte et herte.

Wern heeft
die ghebante
van een Ep.

Belchypvinghe van Peru.

Omme hier af particuliere ende beter kennis te hebben sullen eerst handelen van Peru ende den coers hoe die Portugezen hare seplagie nemen van Panama na Peru. In vozighe tyden verstont men dooz Peru alle provincie die daer ligghen van Pastoa tot Chile, en die reviere Maule zupden ende noozden aen tot die reviere Anchimay: Nu verstaet men alleen bp den Spaengiaerden/onder het woort Peru, dat gheweste ofte landt dat gheleghen is tusschen die reviere Argyropolis, ofte die Villa della Plata, ende die Province Quito, twelck een vruchtbaer / gesont / volckrijc en wel bebout landt is / lane wesen de van't noozden tot zupen omtrent 700. mylen / breedt oost ende west omtrent 100. So sijn dan die grensen oost ende zupden Argyropolis, na den neberganck die zupder Zee / nae't noozden die Province Pastoa, dit landt woort afghedeelt in ziederlep deele in Planicien, Sierras, Andes, dat is / in even ofte plat landt aen die Zee ligghende / in berghen ofte in berghachtighe landen / die midden dooz't landt strecken ende in Peru over het gheberchte nae't oosten. Dit landt is Goudt ende Silber rijk boven alle andere landtschappen der gantsche werelt / twelck blijcken mach daer upt / daermen jaerlijcks so grooten schat van Silber en Goudt van daer brenghet / dat het onghehoofselich is. Ich gheschryve dat die Peruvianen noch roemen derven dat sulcks niet meer te bedupden heeft / dan oft men han een geheele sack Terwen een eenigh kooznken afgeuoven hadde. So mach dit oock bekent werden upt die historie van Francisco Xerxesio, daer hy schryft dat in Cusco hupfen sijn gheweest / welcker voozhoven / wanden ende dacken / om ende al om met Gouden platen waren bedeckt. Aen drens dit so schryft Girava, dat die inwoonders van die provincie Anzerina haer gheele wapenen vanden hoofde tot de voeten van Gout hadden / hare bofst-stucken / rinck-kollers en scheen-platen al van sijn Gout. Dese selfde gheruycht oock / dat omtrent Quito Goudt-berghen waren / daer meer Gouds dan aerde upt quam. Soo bevestighen oock alle die historie schryvers / die mentie make van't ransoen des Conincks Atabaliba, even dit selbige twelck so overdadigh groot is / dat men nope van dierghelijcken ghesen heeft: want dede die rancr daer in hy gebangen lach (wesen de 22. voeten lanch / ende 17. breed) so hoogh met Gout vullen / als hy overende staebe / zynen arm upt stretchende met die langhste vingher afreijckre / p'senteerde daer bp / soo zy liever Silber hadden / wilde haer in plaerse des Goudts / die selfde rancr / twee-mael gheheel vol van Silber maken / dan die Spaengiaerden namen't Gout / welcke somma bedroech den Coninck dooz sijn vijffte part over die 6. hondert seven tien dupsent / ses hondert en se-benen heertich Carol's gulden / en der tich dup-sent merck Silvers. Een jehelijck Ruyter 12000. Castilianen / elck van 14. Grealen sonder het Silber / een voet knecht 1450. Castilianen / behalven't Silber / bedraghende 180. merck. In somma dat het Goudt alleen bedroech na onse Munte meer dan dize melioenen / achtend-de tachtentich dupsent twee hondert vijf ende dertich Carol's gulden / behalven het Silber daer upt men erkennen mach die seer groote overbloet des Goudts ende des Silvers deser landtschap. Ende hoe wel dat Atabaliba

so grooten schat op bracht / so was dese noch niet te vergelijcken / bp die sijn oudste broeder Guascar beloofde op te brenghen / soo hy sijn leven mochte behouden: want dese die schatten zyn der voozonderen / ende zynes vaders hadde / die den Atabaliba verhozghen waren / als eerst in't rijk gecome zynde / daer upt hy desen zynen broeder Guascar hadde ghesooten / ende hem selven daer in gheset. Men leest oock dat die Spaengiaerden (dit landt eerst in kriegghende) hare peerden deden beslaen met Gouden hoef sifers / wat het noch jaerlijcks vooz overdadige schatten op brenghet / blycht genoegsaem upt die Armade voozleden saer in Spaengien aengercomen / niet noodich hier te verhalen / etc.

Comende dan tot het verholch der rusten van Panama nae Peru, is vooz eerst te wetē / dat Panama ende Nombre de Dios twee steden sijn teghens den anderen over ligghende / die ene aē die noozde Zee ofte die noozdzyde van Peru, d'ander aen die zupde Zee / 17. mylen vanden anderen onderschepden. Panama ligghende in een klepne valepe / also dichte aen die Zee / dat ten vollen / want die stroom vant water des jkeers in die nastligghende hupfen comt. Die hupfen deser stadt sijn effende upt riet / censdeels upt andere materialen samen gheboecht / en meerst al met teghelen ghe-deckt / die nochtans niet seer veel en sijn. Dese stadt heeft een bequame en sekere haven / doch seer kleijn / met die stroom ofte die voozbloet comen die schepen in die haven / ende met ebbe gaen zy af / doch licht geladen: want die swaer geladen sijn / souden lichtelijck op die dwoochten blyven steken. Doch soo gaet hier groote ebbe ende bloet / dat daer die ene ure hoogh ende diep water / d'ander dwoochre is / die schepen moeten een wepnich wjgt af souden vant landt / ende dooz schuytens die waren lossen ende laden / so wel die upt Spaengien na Peru ghevoert worden / als dese van Peru nae Spaengien voeren. Dese stadt ontfanghet upt Peru Matz / eenich Merck / woerden en wonich / heeft selven kopen en dwoopen blygh / Spaengien / Amoenen / Cool / Apun / Laron / Meloenen / ende dierghelijcke dinghen in seer groote overbloet / oock wert dese Province van Panama, in vozige tyden van vele Indianen bewoont ende besocht / ende alle die rivieren bracht Gout vooz / doch nu ten meesten van die Spaengiaerden upt gheputtet. Als men van Panama na Nombre de Dios reysen wil over landt / is die eerste dachreys goet ende bequame wech / daer no comē hostapen / stretchende tot Nombre de Dios, op't mudden van die wegh comt men aen een water / daer men nautwelijcks in dize uren mach overcomē / om der veelvoudighen kromten willen / vele blyvender oock / die stroom gelijck in winters tydinge alser groote stromt reghenen vallen / heftigh op loopēde. Die dese stadt ofte Nombre de Dios vergelijcken bp Venetien / dwalen seer / want beyde te samen gheboecht / en noch vele Americaesche steden van die Spaengiaerden opghericht daer bp moghen niet comen om bp Venetien ghenoeut te wesen / doch een jehelijck hebbe sijn oopderel ende geboelt zyn.

Belanghende van die maniere van't varen op die streken ende graden diemen houden moet / van Panama nae Peru, als oock ten tijt des jaers / is te wetē dat die beste en bequaeste tyden sijn in die dize eerste maende des jaers / als

Wat met bren-sien heeft in vozighe tyden dooz't woort Peru. En Panle. En. Schaf-map.

En. De la plata. Dier. reuer.

Peru afghes-berit in dize becken.

Peru Goudt ende Silber rijk.

Wegstma.

Landtschap van Atabaliba.

Guascar oudste broeder van Atabaliba p'senteert weerder ransoen.

Goudt hoef sifers.

Verholch der rusten van Panama nae Peru.

Panama en Montpe de Dios twee steden tegens den anderen over.

Belchypvinge van Panama.

Stoet van Panama nae Montpe de Dios over het landt.

Belanghende van die maniere van't varen op die streken ende graden diemen houden moet / van Panama nae Peru, als oock ten tijt des jaers / is te wetē dat die beste en bequaeste tyden sijn in die dize eerste maende des jaers / als

Beschrybinghe van Peru.

als Ianuarius, Februarius, Martius, tot inden April, want die Zee als dan opé is/ die somer overhandt hebbende/ ende vele vā die Brylen, (dat zijn winden upt den oosten ende noozdt-westen) wapende / sonder dat eenighe westeren ofte supen windt alsdan regnert/ waer mede die schepen seer lichtelijcken hare reyse volbrēngen/ende comen ghemēelijcken daer 30 willen wesen/ al eer datter eenige andere winden/ insonderheyt upt den supden/ (die welcke 'tmeeste deel van't jaer/ langhs die Custe van Peru wapen/op steken)moghen van gelijcken soek upcloopen in Augusto ende Septembri, doch en doen soo goeden reyse niet / als in die boozeyde maenden. So daer eenighe schepen bukten desen tijt van Panama af varen/sullen een moelijcke ende langhe reyse hebben/ ende oock so moetender dierwils erughe van dese schepen weder te rugghe / sonder die Custe te kerpghen/ende worden(om die supden winden die ten meesten deel van't gheheele jaer op die Custe wapen/ghelijck gheseyt is/als oock om die groote teghenstroomen) in sware periculen ommeghejeden; Het is seer goet niet de wint van Peru af te varen nae Panama ende Nicaragua, ende andere quartieren daer ontrent: maer om derwaerts te gaen ist periculooz ende seer ongewis. Die schepen dan met spaensche waren gheladen zijnde / ende schepende van Panama, comen ten eersten in Taboga, ende andere naest ligghende Eplanden/ welcke van die Parlen hare name verkregen hebben/ al waer 30 versck water nemen. In dese eplanden die wel ontrent 25. ofte 30. bp een ligghen / hebben die Spaengiaerts in vorighe tyden veel Daerlen ghebonden/waer af 30 oock die name behouden hebben Illas de Parlas, zijn ghelegen schaers bp 8. graden aen die noozdt 3pde der limiten. Het grootste van alle dese placht in vorighe tyden bewoont te wesen:maer nu niet om dat die visscherpe van Parlen afgaet/ende die welcke dese Eplanden toe comen/houden daer op swarte Slaven en Indianen van Nicaragua ende Cubagua, die aldaer het Dee hoeben/ende die belben besaet want zijn seer vruchtbaer. Van hier af neemt men die hooghe van die Zee nae't westen/ en men comt verkennē die punt van Carrachine, die welcke noozdtwest ende supdt oost ligt met het groote Eplandt der Perlen Taboga, ontrent 30. Italiaensche mijliens / zijn 71. spaensche daer af. Die ghenighe die op desen hoerck aen comen/ sullen sien datter een hoogh ende bergachtich landt is / ghelegghen op 71. graet. Van dese punt loopt die Custe tot die R. de Pinas ofte haven van Pijn-boom supt west en supdt west ten supden/ ende licht van die boozghenoemde Capo 24. mijliens / zijn 6. spaensche/ op 6. graden/ is een hoogh landt van groote heubelen ende bergghen; Men heeft alhier bp die Zee-ratit seer groote Pijnboomen/waeromme het gheheten woort die hauen van Pijnboomen. Van hier affstret die tulle nae't supen/ende supden ten westen/tot die C. dellas Correntes, dat is/ den hoet van stromen/die welcke seer sijnal is / ende 't Zee waert in steecht/en aenlanghe die stertke stroomen/ die als ghewaldighe afwateringhen: ghelijck rebiēren nae't oosten afloopen / moeten vele maels die Portugische schepen / die dese reyse doen/des nachts aen die antkeren liggen blyben / ende des mozghens doort darenbe gheboert het menichmaet / dat als 30 meen te

winnen / dat 30 opgheshouden ende te rugghe ghejeden werden / ende 15. ofte 20. dagghen om een hooft blyuen hengghelen/ sonder woort toe komen. Dervolghende den werch op die verschepe streckinge / comt men daer nae aen't Eplandt en die R. de Palmas, also gheheten om die overbloedicheit der Palm ofte Indiaensche note boomen die daer op syn. Dit Eplandt mach hebben int ommegaeis een weynich meer als 5. mylen / 'twelck is een durtighe myle ende 11. spaensche / ende placht bewoont te wesen / licht van Cabo des Correntes 75. mylen op 41. graden / hier ontrent heeft men vele rebiēren/alle van seer goet water/ ende niet verre van hier licht oot het landeken ende die Riviere Peru, daer Pizarius aen quam/ ende nae wiens name naederhandt die ghehele landtschap gheheten is Peru. Wā't Eplandt dellas Palmas, die custe ver volgende op die selve streckinge/ comt men bp die strāt van Bonaventura, welcke ghelogen is van't voornoemde Eplandt/ luttel meer dan 9. mylen / zijn 21. spaensche mylen. Wichte bp de strand/ (die welcke seer groot is) licht et hooghe clippe ofte steenrotte/ende d'incornste van die Wap op 31. graden/alle dese 3pde is vol vā seer groote bergghen / ende daer loopen 't Zee waert in vele ende seer groote Riviere / die in die gheberrichten haren bozspionck hebbt doorene van desen lodgen die schepen tot binnen int landt ofte haven van Bonaventura, doch die stier luyden / die hier in begeren te loopen/ moeten seer goede kennisse vāde Riviere hebben: wāt so 30 niet erbare zijn / sullen groote moyte/ende perijckel upt staen / als sulchs belen gebuert is / die nieuwe stier luyden hadde. Van dese Wap af loopt die rust oost ende oost ten supen tot aen't Eplandt Gorgona, 'twelck is van die strāt 75. mylen/ zijn 19. spaensche mylen wel gerekent/ die Custe die men in dese streckinge heeft/ is seer leech/ vol van geboorte/ ende ander wilbernisfen en geberichten. Daer loopen veel groote Rivieren vā dese Custe af/ onder welcke die voornaeste en alder grootste is de Riviere van S. Ioan, die welcke bewoont is van Barbaris volck/ en hebben die huyfen ghebout op groote stien ende balcken / op maniere van Schabotten ende Caneelen / en leuen tsamen vele/ som bp een / om dat die huyfen seer lanch ende breedt sijn. Dese Indianen zijn rijck van Goudt/ende 't landt dat 30 besitten is seer vruchtbaer / en die rebiēren hēngē met die stroomen doort overbloedich Goudt:maer is so sijckig ende mozafigh/darmēt in gheentberlep manieren kan overwinnen/van met berltē van veel volcks / en met groote moeyten. Dit Eplandt van Gorgona is upnietende hoogh / al waert 8. maenden int jaer/nimmermeer op en hou van regenen ende van donderen / also datter schijnt dat die elementen tegens den anderen stryden / is int ommegaeis tot ontrent 2. mylen / ofte 6. Italiaensche/altmael van seer hooghe gheberrichten/ende op die geboomen stemen vele Pauwen/Phasanen/ghesplechte ofte bespionckelide Catte/groote Bergeint/ veel Zee-rabbe/ en andere nachtvogels/en schijnt datter noper bewoont gheweest is / heeft oock vele seer soete wateren; Die somer begint hier int tynde van die Wap/ ter contratie als in Panama, waer alban die winter begint. Op dit Eplandt heeft hem Franciscus Pizarius met zijn 13. medegesellen/die welcke Peru ontdeckt en gevonden hebben/

R. de Palmas.

R. Peru/ waer af het ghehele landt naderhandt ghemēent is worden.

Bonaventura.

Gorgona een Eplandt.

R. de S. Ioan.

Gorgona een Eplandt.

Taboga een Eplandt der Perlen.

Illas de Parlas.

Slaven van Nicaragua ende Cubagua.

P. van Carrachine.

R. de Pinas.

C. dellas Correntes.

Explotatie van Panama nae Peru.

Vervolch der Navigatie van die Linea,
tot die Stadt der Coninghen,
Lima ghenoecht.

hebben vele dagen onthouden/ groote moete
ende hongher ghelieden/ al eer zy tot oetwin-
ninghe des landts quamen. Dit Epland van
Gorgona licht op drie graet/ ende aenlangen-
de die mple die wy in dit discours / als oec int
Brasilienfche ende elders ghehouden hebbē/
zijn al fpaenſche mple/ die 17. eē graet ma-
ken. Van dit Eplandt ſtrecke die cuſte weſt
zuydt weſt / tot het Eplandt Del Gallo, ofte
vanden Paen / ende alle deſe Cuſte is leerh en
heubelaſchtrich/ en daer comen vele rebiere wy
loopen. Dit Eplandt is cleyen/ heeft int om-
magaen nauwelijck een mple / ofte ontrent 3.
Italiaenſche mple; heeft ſekere roode dyp-
nen. Men die ſelfde cuſte van t vaſte landt tot
hier toe/ licht op 2. graden vanden Equino-
ctiael. Waer hier heert die cuſte zuydwēſt waert
tot by die punt die men heet de Manglares (dat
zijn boomen alſoo gheheeten) in onſe Caerte
qualijck Manglares gheſteit / die welke ghe-
leggen is op ander 2. graden ſchaers/ en vande
Eplandt af / tot die Punta toe: (welck 6.
ſpaenſche mple zijn/ tuſtel min ofte meer/ oft
24. Italiaenſche) is die cuſte leerh en heubel-
aſchtrich / ende daer comen eenighe rebieren in
die Zee loopen / die welke te landtwaerts in
betwoont zijn. Van hier af loopt die Cuſte
zuydt weſt tot die ſtrandt die men noemt van
S. Iacob, S. Tiago, ende maerckt eenen grooten
inwijck / al waer een open haven ofte reede
lept/ gheheeten van die Sardinien, ende alhier
loopt wy die groote ende gheweldige rebiere
van S. Iacob, al waer die regieringhe van Pi-
zarro begonſte / ende deſe ſtrandt is 9. mple
ende een quart van die punt van Manglares,
ende tgheschiedt wel / dat die voorszeden van
die ſchepen op 80. baden diepten ligghen / en
raken niet die after ſteven aen die gront. Van
ghelijcken ghebeurt het wel/ datmen ſeplende
is op twee baden diepten/ en metter haert over
die 90. krijcht/ welck den gheweldigen loop
ende furie van die rebiere veroorzakende is/
doch alſoe wel datmeder deſe Wanckē heeft/
en zijn eben wel niet periculoos/ en die ſchepē
en laten daeromme niet tot haren wille daer
uyt ende in te comen / ende die ſtrandt van S.
Mattheus, in onſe Caerte Mathias geſteit/ ligt
op een graet ruym/ van hier af ſtreck die cuſte
weſt aen / nae die C. S. Francisco, die welke
ghelegen is van die ſtrandt 30. Italiaenſche
mple/ zijn 7. ſpaenſche. Deſen hoek lept aē
hoogh landt / ende men heeft dicht daer by ſe-
kere roode en witte dypnen / die van gelijcken
hoogh zijn / ende deſen hoek van S. Francisco
lept op eenen graet/ aen die noozdt zyde vā die
linea Equinoctiael. Van hier af loopt die
cuſte zuydt weſt/ tot den hoek Paſſao, welke
die eerſte haven is van Peru, over welke die
linea Equinoctiael paſſeert. Tuſſchen deſe
twee hoeken ofte punten loopē 4. ſeer groote
rebieren in die Zee/ die welke genaemt wo-
den Liquixinus, op Latijn Quixinus, en hier
ontrent een ſeer rebelijcke haven / al waer die
ſchepen goet water ende betn- hout namen.
Men heeft vanden hoek de Paſſaos nae t vaſte
landt toe ſekere hooghe berghen / die ghe-
maect warden De Quaque. Den hoek is een
landt/ welck niet te laech en is/
en men ſiet ſekere dyp-
nen gelijck die voorz-
gaende.

Tot noch toe hebben wy verclaert der
Cuſten vā Panama, over die zuyd zee/
tot die haven van Quixinus, welck
al in die landſchap van Peru licht/
ſullen nu den cours vervolghen tot die Stadt
der Coninghen. Schepdende dan van die
C. di Paſſaos, ſoo ſtreckt die Cuſte zuyden/ ende
zuyden ten weſten / tot die haven Porto veio,
ofte die oude haven/ ende al eer men daer rōt/
heeft men die ſtrandt die men van die Chara-
qui noemt / in die welke die ſchepen moghen
ſonder eenigh perijckel in loopen / en is ſoda-
nich/ datmen die ſchepen albaer ophalen ende
verſien mach / al waren die oock van die al-
dergrooſte/ heeft een ſeer goede uyt en incom-
ſte / uytbeſondert datter ten midden wegghen
van die incomſte ſekere ſteenen ofte rudthighe
Eplanden ligghen: maer die ſchepen ma-
ghen/ van welke zyde datſe begheert / ſonder
ernich perijckel vooz by loopen: want men en
heeft anders niet te ſchouwen / dan tghene
datmen vooz oogen ſiet. Die oude haven lept
op eenen graet / aen die zuyd zyde van die li-
nea Equinoctial, ende is een van die 5. ſteven
die de Chriſtenen ofte Spaengiaerden gebout
hebben int platte landt van Peru, alſoo dat
Porto veio, tē name/ is beteckende die Stadt
ende die landſchap die daer ontrent is/ welck
vaſt verwoest ende verniet is / om dattet een
arm onghelont landt is/ doch hebben eenighe
Japnen van Smaragden/ die zy langhe tijdt
verbozghen ghehouden / ende vooz gheen to-
menten ofte ppnen wilden ontdecken/ als zy
noch doen. Vadden oock in vozige tyden veel
Gouden ende Silveren vaten / alle van die
Spaengiaerden gheroofte ende verhoert. Nu
doz Coninghs placaten byp ghegeven zijn/
de / betalen haer overheeren niet anders als
tienden van haer aerdt- vruchten / waer vooz
oock vele Spaengiaerden vertrecken/ die pro-
ſten afgaende. Der landt ontrent Porto veio
was Goudtrijck/ die volckeren maerckē hare
hatten boken op die tacken der boomen/ ghe-
lijck die voghelen hare neſten. Deſe Cuſte om
dat zy mozaſſigh is / mochtmen geen peerden
daer byenghen / waer vooz zy ſpader van die
Spaengiaerden is t onder ghebrach/ oec om
dat zy dapper uyt hare holen met ſteer/ Ja-
belijns/ portē met heet water/ ende wat vooz
die hant quam nedersmeten / vernielden veel
volcks: want die Spaengiaerden moeſtē haer
niet bozden bedecken/ ende die boomen neder-
houten/ ſouden zy haer winnē ende bedwin-
ghen/ oock om dat het landt rou/ ſcherp ende
woeſt is/ waer vooz qualijck probiande vooz
een leggher te becomē is/ blyſt noch veel landts
hier ontrent onbetwoont. By die oude haven
twee mple landtwaert in/ heſtmen die Stadt
S. Iacob ofte S. Tiago, welke niet minder
van huſen ende inwoonders is / als Porto
veio, ende hier ontrent is die voozganck ofte
pas van Gainacapa, alſo van die Spaengiaer-
den gheheeten om deſe oorſake. Gainacapa de
vader van Attabaliba, heeft op een ſekere tijt
geſonden ene van zijn belt- overſten / met een
groote macht van volck / om deſe landſchap
in te nemen. Deſe / als hy wilde zijn volck o-
verſetten over die rebiere / heeft die volckeren
beloſtet blaten te maken van halckens / om
daer nyde

J. Sala.

Stoode dymē
aen vaſte
landt.

P. de Man-
glaros.

S. S. Tiago.

S. S. Ma-
thias.

S. S. Fran-
ciſco.

C. Paſſao.

Quixinus/
hier rebiere.

De Quaque.

Quixinus.

Porto Veio
een haven/
Stadt en land-
ſchap daer in
die ſchepen
van tēne
rauben.

De Stadt ghe-
bout an 1535

Porto Veio
een Stadt der
Spaengiaer-
den int platte
landt van
Peru.
Porto Veio
beteekent tē
landſchap en
Stadt/ en
arm landt/
hier zijn m-
nen van
Smaragden.

De inwoen-
ders van tē
landt ontrent
Porto Veio
maken haer
hutte in bo-
men als die
voghelen doen.

Der deſe In-
woen-
den vande
Spaengiaer-
den betwoont zijn.

S. S. Tiago.

Van van
Smaragden.

De vader
van Attabaliba
heeft tē landt
niet comen
betwoont.

Seplagie van die Zupdt 3pde der linien na Lima.

daermede over te raken / welke ghemaecht zynde / als zyn volck met hare rustinghen en ammorutie op die blote waren / hebben hare vanden die routwen daer die bloten aen vast waren af ghesneden / waer dooz vele van die sterckheyt des stroomds zyn verlopen / en die reeste banden vanden verniet. Gainacapa herstaede dese zyne nederlage / heeft een groote menichthe van volck by een ghebracht / en is van Quito afgetrocken / ende van die gheberchten int platte veldt ghebrumen / en heeft dit volck dooz een gheweldige slach overwonne. Da dese victorie heeft hy lust en begeerte ghehad om dijk te slaen dooz die riviere / om te voete daer over te trecken alst hem belieft. Ende nu veel steden tamen gebocht zynde / als oock aerde / ende die in die riviere gheswaeten / die dijk over die 20. treden groot weseude / ende Gainacapa siende / dat om der zwaerheyt willen / als oock om die groote diepte en diepheit des stroomds al watter in gheswoopen wasde / na die cracht des stroomds wech dreef / heeft afghelaten van zyn voorgenome werck / waeromme da die Spaengiaerde dese plaetse die name ghegeheben hebben / van den overganch Gainacapa / ende daer ontrent als gheseyt is / die stadt S. Jacob ghesitruert. Anderhalve spaensche myle van S. Jacob nae t supden licht eenen ronden berg / die 3p Christus bergh heeten. Van Porto veio voorder aen op die selfe streckinghe ontrent 4. mylen schaeys nae t zupden / is ghelegghen den hoerck S. Lorenzo / ende twee mylen ende een quart van daer zupdt west aen / licht een eplandt na die selfe name / oock S. Laurencio gheheten / twelck rugen een myle int ommegeens heeft / al waer die Indianen ofte Peruaniens van t vaste lande in vorighe tyden hare sacrificien ofte offerhanden plachten te houden / en doo dender vele Lammeren / Schapen / ende sommighe kinderen / offerende tloet van die aen heure Afgoden ofte Dypvellen / welcke figuren 3p in steenen afgebeeldest hebben / die 3p aanbadden. Als Franciscus Pizarro met zyn 12. ghewellen getrocken waren om Peru te ontdekken / quamen 3p mede aen die eplandt / ende vonden der sommich Silber en / Gouden joutweelen / vele mantels en hemden van seer gheschilderde ende schoone wolle. Wan die tijt af / ende om dier oorsake willen / heeft die eplandt die name van t Silber behouden ; Die hoerck van S. Lorenzo / is op eenen ghaet aen die zupdt 3pde van die Linea / ende gelijck herhaelt is / so begint Peru na die Linea af / streckende zupdwert op tot Chile toe. Het volck dat onder die Linea ende daer ontrent woont / sechtich is / hebben een manier van wesen en leven / vast byhangen ghelijck die Joden / waer dooz oock vele van meeninghe zyn / dat 3p afcomelingen zyn van Joden ofte van Cham / sy zehen heeserigh ende binnens monds / gelijck die Jhoopen / ende zyn gans ghewogen tot onkuschheit / teghens nature / waer dooz het rōe dat 3p qualijck met hare huijsbouwten leven ende die werpich achten. Die Joutweelen dāghen gheen haer noch gheen kleedinghen / van alleen dooz haer schamte en dooschooten. Planten / saven / mapen ende thalen het koope en die Terwe Maiz / daerment bygt af bacht / ende dese Terwe wagt in Peru / Zara gheheet ; Die mannen draghen coete hemden sonder mouwen / tot den nabel toe / die schamte bloot / sommighe gaen ghesel naecht / ende vershil-

deren hare lichamen gheheel swart / en hebben het hant gheschozen / op de maniere byhangen ghelijck by ons die Jhoopen / doch vozen en achter gheen hant larende / van alleen op die 3pden. Oock ist by haer seer gebruyckelighen veel gouden juwelien aen die ooren ende neus gaten te draghen / insonderheyt Amerauben / die nooznaemlick in dese landtschap geboend wozden / hoe wel dat die inwoonders die Jhoopen niet hebbe willen ontdekken / so heeft men nochtans aen eenige rōdwe steenen teekenen daer af gesien / dat 3p daer groten. Men armen ende beemen draghen 3p vele Patet noesters / seer dubbelt omgheworpen van Gout / Silber ende klepne Turkoplen / ooc van witte en rōde teekens ende flecken huijshe / doch laten hare koppen niet toe eenigh van sulcks te draghen. Belangende die ghelegheith des landts is seer heet ende ongesont / ende aldaer regiert een maniere van ynnighe ende sweere wozarten / groot ghelijck Oaker-noten / int aenghesicht ende anders leden / met diepe woortelen / misnaecker ende hooser van Bocken / ende moeten afgebonden wesen met dunne draphens / als 3p wel rijp gheworpen zyn. Dit volck verschildert oock den mont / dooz bozen die Ruise / die Lippen / Wanghen ende Ooren / ende draghen op hare seften juwelien ende Perlen daer in / zyn seer ghenegē toe visschen. Die schuytche die 3p daer toe gebruycken / so om te visschen als ooc dan te seple / zyn ghelijck bloten / upt 3. 5. 7. ende ten tyden upt 9. ofte 11. lichte balckens tamen gebucht / op maniere ende ghedaente ghelijck een upt ghespreyde landt : want wozden also te sainen ghebonden / dat die mitdenste balck die langste is / ende die andere allerst na propoete topter / ende nae dat die lenghte ofte tyede van dese bloet is / soo werden oock die seplen kleynider ofte grooter ghemaecht. Ende als 3p dufdānige bloten een tijt lanc in stilheit des Weers gheteyt ende voorts getrocken hebben / soo werpt 3p als e offer in die Zee / hoot / wurchten / ende vierghelijcke dinghen / biddende om eenen goeden voortwint / als moede weseude / ende nu krachteloos om meer te ropen. Die poozen van die kercken in dese cōtepe / staen int oosten / behanghen met sekere Cottoenen lijnwaet / ende in alle tempelen staen twee ghewonen beelden ofte Afgoden / vande gedaente ghelijck swarte Bocken / vooz die welke altoos een hant byandt van welckende hout is daer veel groept / waer af als int die schopen af doet / eenige stercke en welckende Gōme vloeyt. Ich achte sulck hōt Cederen te wesen / daer upt die Gōme Eleini comt / welke ghedonden woet het leven der doode / ende die doot der lebenden / om dat 3p die doode lichamen vooz putrefactie bewaert. Dēghelijcken soo zyn in dese tempelen beelden van groote Serpentes / die 3p aanbadden / ende behalven dese alghemeene Afgoden heeft een ygelijck noch 3pne bysonder / elck nae zyn handelinghe / daer hy mede ommegeet / als die visschers eenen seer grooten vissch / die jaghers e darte ofte eenigh beest van een wolt. By die Capo Passao waren in sommighe kercken een alle Belaten gheset / ghekrugste menschen en kinderen / die also wel bewaert waren en ghedoocht dat 3p niet mochten verrotte ofte eenighe quade reuck van haer geven / noch waender hoofden van Indianen met nagelen aengheheft / die 3p met eenigherlep substantie soo had-

Gainacapa treck van Quito af.

Sapnacaba wil een dyck maken dooz hy reuert van west daer upt schepden.

Nenden o berganch Sapnacaba de stadt S. Jacob ghesitruert. Jhoonte Christus. 3p. de Sint Laurencio.

S. Laurens heeft een myle int ommegeens / plachten de Indianen hare afgoden te offeren Schapen en Lammeren / oock kinderen.

Wem streckt toe Chile toe.

Spake hees binnen findet ghelijck de Jhoopen.

Zara is Maiz.

Dragen brengen tot den nabel toe / en dragt in hare nieren ende ooren costeliche kunst / aen aenen en beemen draghen 3p dārems liets.

Maniers van wozarten die hant regieren.

Doozboopen die mure. mēe ooren / wang / lippen.

Bloten der Peruaniens hoeranch die zyn.

In seer seplede so doot 3p de se offerande om goeden wint te hebbe.

Poozen der kercken.

Gōme Eleini / het lebend der dooden / en die doot der lebenden.

C. Passao.

Stralgie van die Linca nae Lima in Peru.

so hadde doen verdwyné / dat zy niet meer als een vijfte groot ghebieden waren. Hare hup-
singjen maken zy van groote dicke riede die
aldaer wassen / ende hier ontrent syn weynich
byrchten.

Comende weder tot verbotsh der Custen /
en die reyse vervolghende gupé en zupden ten
westen / tot die punt van S. Elena , al eer dat
men by dese punt comt / heeft men twee havens /
die een gheenoemt Colao , en d' ander Calma-
go , al waer die schepen sette / ende versh wa-
ter ende bernijout nemen / en men heeft vande
hoer van S. Laurens , tot die punt van S. Ele-
na ruigh 9. mylen / en ligt op 2. grade ruigh /
het maect enen inwijck / van die punt af
nae t'noorden / twelck is een seer goede have /
Eenschoot van een Doet: hoge / daer vande
staet een Fonteyne / die in die Zee niet seker
aderkens loopt / tot 4. ofte 5. toer / al waer een
fonteyninghe van Binnnen / niet anders van
ghedante als Beck siende / uytroint / twelck
oock in die plaetse van Teer by den Spaen-
giaerden tot hare schepen ghebruicht wordet.
Oock so vertellen die Peruvianen / dat ontrent
dit hooft in vozighe tyden ghewoont hebben
seer groote menschen ofte Reusen / onghelyck
grooter dan andere ghemene / doch wisten
niet waer zy van daen gheromen waren / on-
derhielden haer niet ghelycke spys / als die
naestliggende volkeren / doch insonderheyt
met visschen. Dese Reusen visten oock op blo-
ten / elck op rene sittende / ende quamen ten ty-
den te voert te lande / daer die Zee noch twee
badmen en meerder diepte hadde / zy gingen
naerlt / waren weede ende sel / ende doobden
veel volkeren daer ontrent woonende . Die
Spaengiaerden in die haven van Porto veyo
comende / vonden aldaer twee ghewone krel-
den / na die gelykenisse van dese Reusen / eens
mans ende eender Vrouwen . Die Peruaen
vertellen vā die vermelinghe deser Reusen / sag-
ghende dat ynt den Heinel een jongelinc ge-
romen zy / blinkende ghelyck die Sonne die
teghens haer met vierighe blammen ghes-
trekt heeft / waer dooz die sterren ende rotsen
daer die blammen op raechten / schuerden / ge-
lyck men noch huydighes dachs daer mer-
kelicke teercken ende gaten af siet / zyn alsoo
in sekere hollen ghebluytet / ende daer te samē
vermelt. Dese hystozien hebben weynich ghe-
loofs ghehad by den Spaengiaerden / totter
tijt toe dat eenen Spaengiaert Jan de Hel-
mos, geboren van Truxillo, Gouverneur van
Porto veyo, int jaer 1543. heeft doen graven /
die also groote ribben en ghebeenten ghevon-
den / dattet onghelooft is sodane van men-
schen te wesen / ten ware datmen die hoofden
daer by ghebonden hadde / die tanden daer af
waren drie vingheren lēdt / ende vier vin-
gheren lēck / vijf quartier swaer / zyn gheson-
den in diverse plaetsen vā Peru, en van dien
tijt heeft men dit relaer der Peruaen vooz
seker ghehouden . Die Spaengiaerden hare
opinie is (also dese volkeren ende Reusen ge-
neecht waren teghens die natuere te sondigē)
dat die rechtebaer dieheyt Godes / die selve vā
der aerden dooz zyuen Engel / als tot Sodo-
ma verbonden heeft / doch hier af mach men
ghen sekerheyt gheben / om dat die Amerika-
nen ghen hystozien / boecken ofte schrift heb-
ben / dan alleen het relaer van ouders tot ou-
ders / ende by die sommighe eenighe teercken
ende memozialen van allerley gheschilderde

Cottoen Cooydekens / welcke zy Quippos
noemen / bereckende dooz t' getal der miuo-
pen / op verscheppen manieren gemaeckt / van
die welcke zy opwaerts telben / van rene tot
riene / en so dooz / verschildende de cooyden
niet alsulcken roleur alst gheenighe was dat
zy daer dooz wilden bereckenen / dusdanighe
hebben die Spaengiaerden dooz haer barba-
rische weydeheyt ende onwetelheyt vele be-
niet . In een yeghelijck landtschap warē luy-
den daer toe gheset om die gheschiedenissen
op dusdanighe maniere aen te teercken / als
men sulcks sien mach in die hystozie van Me-
xico , daer veel hier af verhaelt wordet . Die
persoon die dit werck deden / werden by haer
kopden gheenoemt Quippo Camayos , en van
dese cooyden vant men ghevele hupen vol / en
consten lichterlijck en upeghelept worden / van
die daer in gheoeffent waren / al hoe wel des
saken vooz veel jaren waren gheschied . Nu
wedercomende tot het verbotsh der Custen
Van die punt van S. Elena looptmen nae die
Reviere van Tumbes , welcke van daer ghe-
legge is 19. mylen schaers / ende die punt leyt
met die Reviere 3. ende 3. ten w . Tusschen die
punt en die Reviere comt een andere groote
inwijck nae t' nooyt oosten / van de Reviere
Tumbes , ende alhier af 4. myle licht het Ep-
landt Puna , anders het epland van S. Iacob
ghheeten / heeft meer dan 7. int ronde / twelck
seer rijk is / ende bewoont / ja soo seer dat die
volkeren hier van niet die van Tumbes , en
niet die anderen van t' vaste landt gheslade-
lijcken oorsach voerden / hebben teghens den
anderen vele veldslaghen ghehad / ende dooz
lauchheyt van tijt en overcomste der Spaen-
giaerden gants t' onder gheromen . Dit Ep-
landt is seer vruchtbaer ende vol van gebou-
ten / oer bloedich van wile en van visch / oock
van soet water / dooz klederen gebruyckten
zy hemden / ende sommighe doerckens . Zy vis-
schen niet blot van lichte balckens / op twee
ander heuten tsamen ghebonden / gelijck ver-
haelt is van die ander ghebusten / Sommige
van dese bloten maken zy so groot / datter 50.
persoonen ende 3. perden op gheset mogen
worden / die men ofte met seplen / ofte met rie-
men voortrijcht / daer af dit volck groote
meesters zyn . Is ghebeurt op eenighe tijde /
dat die Peruaen Spaengiaerden hadden op
dese blote / dat zy seer behendig die bloet ont-
deden / ende die balckens verdeliden / soo dat
die Spaengiaerden verbronde / ende die In-
dianen op die houten ontquamen / ja oec son-
der behulp van hout : want comen meester-
lijck swimmen . Die wapenen van dit volck
zyn slingheren / schichten / stijde kolben ende
bilen van Silber ende koper / ooc lancien ofte
spiesen / met punten van ghemene ende sterke
hout . Byde die mannen ende vrouwen dra-
ghen veel juweelen / ende hare byrckbekers en
servire waren van Goudt ende Silber . Die
Prete van t' Eplandt was van zyn onder-
saten seer ontsien / ende was soo jaloers / dat hy
zijn knechten die zyn vrouwen bewaerde / die
Reusen ende die schamelheyt dede af supde . In
dit Eplandt was Pizarius wel byndelijcken
ontfangen / mach die oberste siende haer groo-
te weydeheyt int rooben van t' Goudt ende
Silber / als oock int schoffieren der vrouwen /
is op haer gheballen met een groote menich-
te van Indianen / dan niet connende weder-
staen / heeft die blucht moeten nemen / ende in
die Bos-

Quippos /
cooydekens
ende memo-
rialen der
mancianten
waer op zy
hare laccen
tellen.

Quippo Ca-
mayos.

De Ebes.

Het Epland
Puna / an-
ders S. Ja-
cob gheetet.

Bestemminge
van Puna.

Hare wapens
zyn slingheren /
schicht / bil-
den van Silber
ende koper.

E. de S. Ele-
na.

Colao en
haben Cal-
migo.

Een fonteyne
van Beck.

Reusen hier
ontrent ghe-
woont.

Twee ghe-
bouwen be-
den / man en
hem / na de
sien ghe-
maet.

Den Gou-
verneur Jan
de Holmes
heeft ghegra-
ven / ende de
steun ghe-
beenten ghe-
bonden seer
groot / de tak-
ken 3. vingert
breet . dese
ghebeenten
in verscheide
plaetsen vooz
een menich-
tey gesonde.

Sepylagie van Pana een Eylandt teghens Tumbez.

die Boffen gheweken / welke vintziz Pizarius naederhande inpebelijcken heeft misbruykt / en is daer nae met zijn Spaengiaerden overgebaeren in die Provincie van Tumbez, liggende ontré 12 mylen daer af: Waer die inwoonders verstaen hebbende die inpebelijckheit die hy gheplecht hadde in Pana, zijn gelyckert in een Casteelken / een wepuch van die Zee afslagghende. Pizarius daer en teghden overste dooz zijn boden ontsiedde / verpense ofte hy zijn vyndtschap seer sochte / die Gouverneur alleen niet comende: maer hem sterck makende / om hem teghens te gaen / hem soeckende te vernielen / doch die Spaengiaerden haer hoopromende / ende des nachts over die stierre met haer volck schepde / onder t'conijnt van goede leytstapde / dooz scherpe ende routde weghen / hebben die Peruanen des nachts slapende / onpersiens overvallen en gheslagghen / nae die nacht ghevochten in die stad Tumbez, eenen name nae die provincie hebbende / heeft die stad geplunderd / ende die rijke kercke van die heere ghevoort. Die dese stad heeft hy oock kerckelike ghebygghen van die rijckdomme van Peru. En om weder te comen tot het Eylandt Pana. Op de Spaengiaerden en Indianen is een gemene opinie / dat in vorige tyden alhier in hare tempelen veel Gouds en Silvers begraven is geweest / noch so seggen die Eylanders die noch hupden daghe leden / dat hare hoopvaders seer religieus waren / ende gants gewichte tot waersseggerie en andere abusen / en datse seer dertel waren / ende dat hoven allen is / ghebygghen die verhoerliche fonde van Godom / slap hy haer vleysliche fusters / doende andere groote sonden. In dit Eylandt wachte Wydder Vincentius de Valle viridi, (een Dominican) die oorsake was van t'oorloch teghens die Peruanen / ende naederhande eerste Bisschop van Peru met 42 Spaengiaerden dooz die inpebelijckheit Didaci Almagri, ende als hy hem des nachts verhoegghen hadde / hebben die Eylanders hem ende alle die syne niet hebben doode gheslagen / loon nae zijn wercken verkrayde. In Pana en die contréen van Guaiquil en Porto veio, waer die wortel / die wy hier te labe Zarzaparillia noemen / die men begint poeken en ander krankheden ghebygghet. Op t'Eylandt kloppe zy die tusschen twee heesinghen / en persen tsoep daer upt / daer toe vernedgheende een wepuch warm waters / en gebede die kranchen / die welcke daer op sweeten sonder zy moghen / ende desen dyane dyneken zy sommighe daghen / daer toe etende een wepuch beschijnt / met een ghebyden hoeden; Hier te lande stude wy die wortelen aen klepne stuyckens / ende koken die / latende sulcken dranch die kranchen eenen tijt lande dyneken. Op dit Eylandt van Pana leyt noch een ander wat het Zee waert in / genaemt S. Clara, niet dat sulchs teghentwoordich / ofte oock in vorige tyden bewoont is gheweest / noch oock water ofte hout heeft: maer dat die boogstoderen van Pana die begrafftenissen van hare hoopvaders daer hebben / en dedender hare sacrificien / die plaetse was seer hooch daer zy hare doode begroeven / met die welcke groote sonnen van Gout / Silver ende sijn gewaet ghelept worden / alles opghescheffert en taegheepmet tot dienst van hare afgoden / welck zy tot incommen der Spaengiaerden verhoegghen hebben / datmen niet weten mach waert ghe-

bleven is. Die stierre van Tumbez is seer bewoont / ende was in ouden tyden noch veel meer bewoont. Op die seifde plaetse te staen een seer stercke en vol gheboorde soptresse / ghemaect dooz die Ingas ofte die Coningen van Cusco, die welcke commandeerde over geheel Peru, ende hadden hier eenen grooten schat / en daer was een tempel der Sonnen / en een Convent van Mamaconas, welck te segghen is / hoopvaders vrouwen en maechden / die tot des tempels dienst gheconsecrert waren / die welcke hy nae op die maniere en uantie van Virgines Vetales in Roomen leefden / en haer onthoudende waren / ende om dat van dese Clooster Jufferen / en hare wercken en diensten noch op ander plaetse verhaelt / sal worden / sullent hier by laten. Belangghende het geboort van dese stierre / is langhe verniet gheweest / doch niet so gheheel / daemen niet sien en mach die groetheit ende magnifice die t'ghedacht heeft. Die mont van des stierre Tumbez leyt op 4 graden aende zuydrade / alhier oock op t'vaste lande teghens Pana over vintmen holt die de linden 5, ofte 6, tanden uptghebrocken hebben / sommighe vernielen dat zy sulchs dat om hoochde / daer schooneft afmakende / andere segghen dat zy haer uptghebrocken worden / tot een straffe om sekere inturie die zy in vorige tyden die Coninghen ofte Ingen van Peru ghebaeren hebben / andere verhalen oock dat zy dese hare afgoden op-offeren.

Van die stierre Tumbez loopt die Custe suyt waert tot Cabo blanco ofte die wate boeck / zijn onderscheppen van een 11 mylen tusschen / ende light op 3 graden / van waer die Custe weder zuden aen loopt / tot het Eylandt de Lobos ofte vande Wolven. Tusschen C. Blanco ende Isla de Lobo light een hoet ofte punt / dienen noet Deparina, en in onse Caerte Pariana, staet hy naef so verre tsewaerts in / als die Cabo Blanco. Van dese punt staet die Custe weder zuydwaert tot Paica toe. Tusschen C. Blanco ende Paica light die stad S. Miguel, welcke die eerste is van die Spaengiaerden ghewoont in gheheel Peru, ende was ghenaemt Nova Castilia, is begaent int jaer 1531 van Pizarro, al waer ooc die eerste kercke der Christenen ghewest is / doch nu van wepuch importance / waeromme wy het ooc hier by laten sullen. Die gheheele Custe van Tumbez is sonder heuvelen ofte gheberghe / en daer eenighe heuvelen sijn / die seifde cael / hol van steen ende van sandt / en daer comen wepuch rebiere van upt loopen. Die haven van Paica is booghy die Punte een wepuch treet van 6 mylen. Paica is een seer goede haven / al waer men die schepen schoon maect / ende op een nims versiert ende treet / en is de principaelste Beapel van gheheel Peru, ende van alle die scheyten die daer na toe comen. Dese haven van Paica leyt op 5 graden. Van het Eylandt van die Wolven boogheft loopt men tot hier toe oost en west / welck sijn 3 mylen spaerich / ofte 12 Italiaensche mylen; Ende van daer verholghende die Custe zuden aen / so comen te arriveren tot aen die Punte de la Cora, ter halver weghen van t'Eylandt vande Wolven / ende dese Punte maect een seer grooten Inwoel / en heeft een seer groot beschutsel om scheyten te legghen / leyt op 6 graden aen die zuydrade van die Linea. Van daer staen twee Eylanden / beyde gheheten

Mamarome
Roomen vout
Peru / die in
den tempel
der Sonnen
gheconsecrert
waren / by nae
op de maniere
van Virgines
Vetales.

Totlich op
dese stierre
Tumbez / die
sijn al haer
bouwste lins
den upt ghe-
brocken.

Wachten die
van Tumbez
tot haer ver-
sekerunge in
een Casteel.

Tumbez een
stad en bald
lepe van de
Spaengiaerden
ghebrocken /
die kercke van
de heere ge-
voort.

Wachter Win-
centius daer
groote dal in
Pana ghebo-
ort / dese was
de eerste Biss-
chop in Peru.

Kana parilla
waer in dese
contréen /
menichren ge-
dracht ende
ghebygghet.

S. Clara
is de begraf-
tenisse van
den Pana

Paica een
goede haven

P. de la
Cora.

Seplagie langhs die Custe van Peru nas Luna.

Tilas de Lo-
bos.

Castilla,
Malabugo.

Truxillo een
quade. haert
heeft geen an-
der beschutsel
dan de air-
kers.
Wallepe Cui-
to.

Wertele hier
de schoone
gheleghen-
heyt / vuyt-
baert heyt en
schoon oph-
natie der
stad Truxil-
lo / en werden
hier gheladen
hele schepen
mit elken
en spwart.

Was ober
landt van S.
Michiel t. t.
Truxillo / is
180. Italia-
sche mylen/
ende wech/
en quade pas-
sagie.
Wallepe Pho-
tipe.

Ilas de Lobos, dat zijn Eplanden vā die Zee-
wolven / dooz die groote menichste die daer
zijn noozden ende Zupen / siet die eerste Punt
is ghelegghen het eerste Eplande verschepden
ban' t vastel land die spaensche mylen ofte 12.
Milken, alle die schepen nooghender aen die
30de van t landt dooz hien. Het ander Eplādt
is ghelegghen 9 mylen / van dit eerste voogder
aen / ende op 7. graden schaers / van die Custe
nae't zuydwesten / tot die haben die men noet
van Calina, van't eerste Eplande af loopt
men noozdt oost ende zuyd west tot Malabri-
go. (twelck te segghen is / het quāt beschutsel)
al waer een have is daer die schepen alle met
goet woeder moghen in loopen / ende die ghyen
die't noedigh is om zijn reysse te verhozderē.
Seben mylen en een halve verder / heeft men
Tarreciffe (dat is t Cliff) vā Truxillo, twelck
een seer quade haben is / ende in heeft anders
ghien beschutsel / dan het honden van der Sch-
kerse / die schepen nemen hier bytuplen verber-
singhe. Ander halve myle binnen int landt is
ghelegghen die stad Truxillo, welcke ooc ene
is van die spaensche steden die int platte landt
van Peru ingghen / is gheboort op die cant van
een rebiere / in de vallepe Chimo. Het land hier
ontrent is seer vruchtbaert / ober bloedich van
Cerve / Maiz, Die en water / ende die stad is
seer opentlick gheboud / waer in by die 900.
spaensche hupfen / heeft byede straten / riet
groote plaetse ofte merckte belt / rondsonne
die stad zijn veel schoone lust- hoven / en upt
die beviere wordet het water ghelept in alle
hupfen / ende dooz alle die hoven / die alre
groen ende blopende zijn / waerom ghehele
wozdt dat dese stad opren seer gesonde plaet-
se leyt / alre int allen zuden / ende rondsonne
int midden van een schoone landbouw en ho-
nen / al waer die inwoonders hare bresst heb-
den / haer saet ende vrucht en af beromen / hier
ontrent hebben die Spaengiaerden gheplant
veel spaensche seysen: Oranaten / Oranget /
Limoenen / Citronen / Wpghen / en oock vele
van haer eyghen vruchten / seer abundant en
goet. Behalven dit / so honden 30 vele ghebe-
gelte / Bordenen / Cappoenen / alsoo dat die
Spaengiaerden hier verzoeght zijn van aller-
ley dinghen / van vleisch / ingroeter abondan-
te / van Wesschen upt die Zee die daer byhte
by is als ooc upt die beviere. Die Indianen
die ontrent die stad wonen / saen tot dienst
der Spaengiaerden / en verzoegghen die stad
van alles dattet landt vooztbruyt / alre
werden ghehele schepen gheladen met Cor-
toene lijnwaet / ghemact van die Indianen /
om te verroopen in andere plaetsen. Dese stat
is ghesundert en ghebout van die Marquis
Francisco Pizarro, eerste Gouverneur van
Peru, int jaer 1533. Van Truxillo ober landt
te repfen na S. Michiel, oock een Colonia der
Spaengiaerden / ende die eerste wooninge der
selvige zijn ontrent 45. Spaensche mylen /
ofte 180. Italiaensche / een weynich min oft
meer: want treckende upt S. Michiel tot die
vallepe Morupe zijn 15. mylen / gheheel een
sant wech ende boose passagie / insonderheyt
daermen heenen repfen moet / die 15. mylen
gepaffert zijn / comt men aen sekerē valep-
kens / ende ofte wel hier ontrent tenige klepne
rebierekens van die hooghe berghen vallen / so
comen 30 nochtans niet tot die valepkens:
maer verdruppen eer int sant / also datter geen
voozdel af en comt / ende om dese reyse te doe

inbet men bestondis schepden upt S. Mi-
chiel, om den gantschen nacht te goen / des
wozgons voozt comt men aen enige plaetse
daermen water vinde om te byacht / ende des
nachts doer die hitte der Sonne geen schade /
sommighe byagen haer fleschen met water
ofte Wijn vrede. Comende tot die valepe Mo-
rupe, siet men daer die Conincklike wech / byet
ende schoon ghevoecht / gheleijc byt hier nae-
maels handtrins van die Coninghen van
Peru verhalen sullen. Dese valepe is byet en
beuchtbaert / hoe voel die beviere die van't ghe-
verchte af valt / verdruynt al oer op tot die Zee
comt / nochtans en dat het aerdtghe onder
veel waters heest / groepender vele boomē,
het volck seyt haer water upt putten die
30 graden, daer in handel bytven 30 mes Cor-
toen ende doeken daer af ghemact. Die
mylen van Morupe leyt die schoone en hoel-
softe fristhe vallepe van Xayanca, die welcke
wech 9 mylen groot is / waer dooz et schoone
rebiere loopt / daer upt 30 water leppen / en
alles en berderheighen wat 30 volken / en dese
vallepe is insonderheyt seer volckrich ge-
weest / als oock vande / ende hier in waren
vele hupfen van die groote beeren / die alre
hadden hare hove meesters / die ober die on-
derdonden manterde / en waer en seer ghe-
ert ende ghehoest van't volck. Van dese val-
lepe gartmen tot een ander Luqueene genoet /
die oock groot is / ende vol schoone boscapen /
en die rupfen van die groote hupfen en valep-
sen die daer noch ghesien worden / ghyen goe-
de anwysinghe / dat hier oock in bozighen
veel volcks ghelwoont heeft. Een dagh
voozt doer is noch een ander seer schoone
vallepe Cinto gheleijt / en het is te wien dat
tussen die vallepen niet als sandt weggen
siet / ende byonghe seer roffen daer men geen
lebens oerader / boomē ofte kruppen siet / dā
enighe voghel daer ober. vliegghende / ende
dit dese passagie willen doen / moeten goede
ghelepts hupfen hebben om niet te verdrwalen
in die sande dymen / ende dooz die groote hitte
der Sonne ende ghebrack des waters te ver-
smachten van dozt. Van die vallepe Cinto
comt men tot een ander Coliche, waer dooz
een groote rebiere loopt / van die selde name.
Dit dal is oock inouden tyden volckrich ge-
weest / dan ruten meesten ghelijc alle andere
dooz die onlogghen gheconsuereert. Van hier
comt men tot Zava vast van een gelegent heyt
met die bozige / en noch wyder tot Pascamayo
wesende / die alre volckrichste ende vrucht-
baerste van alle die andere. Het volck van dese
valepe / alre 30 ober wonen waer van den
Ingis ofte Coningen van Peru, waren mach-
tich ende seer ghestimeert van haer gebuerē.
Hadden groote kercken / daer in 30 hare sacri-
ficien deden / doch alle gheruineert / daer waer
oock vele graben van Indianen / dooz dit dal
loopt ooc een groote rebier / bevochtende alle
die ackeren en die Conincklike passagie ofte
strate streckt hier dooz / en daer in waren vele
hupfen tot dienst des Conincks. In dese val-
lepe wercken 30 vele goederen van Cortoen /
ende onderhouden wel allerley bestialen / als
Kopen / Swynen / Septen ende dierghelike /
en is seer wel ghetempert / ende van dese comt
men tot een ander / ghenaemt Cancama, niet
minder lustich en vruchtbaer als die bozighen /
hebbende bouen andere veel Supker-rieden
ende goede fruyten / waer in een Clooster leyt
van

Ende byde
vande ghe-
tipe / sohet
men den Co-
nincklichen
wech.

Wallepe Xa-
panca die
pliche seer be-
woont te zijn
oock van vele
beeren die
ouet andere
ghebrue habe
de.

Enquene.

Wallepe Cui-
to.

Die rante
der tereghen
den manne-
sen / want al-
sant en roffen
zijn.

Wallepe Co-
liche plecht
oock volck-
ryck te zijn.

Wallepe Zava
Pascamayo
de uwoon-
ders plechten
machtyc te
zijn.

Cancama.

Beplagie van Truxillo tot Lima.

hij S. Dominicus doordt gebout ofte gestiftet. Van broeder Dom. di S. Thomafo, en 3. mylen voorder licht Truxillo, in die vallee Caimo, ghelijck verhaelt is/ die de name bejoudt heeft van een heere Caimo gheheeten / dat een dapper krijghsmann was / en vele oozlogghen ghevoert heeft. Die Coningen van Peru estimerden dese vallee groot / en bouwen aldaer vele lust-huysen ende paleysen / waer dooz ooc passeert die Connelijcke strate met zyn nueren. Comende weder tot die Cufte der Zee na Lima toe / so licht dan die Haven vā Truxillo, op 7½ graden ende van hier loopt men nae die Haven van Guanape, welck is rugm 5. mylen vande staet Truxillo ghelegt en op 8½ graet. En noch verder zupen aen leyt die Haven Santa ofte die Beplijge / daer die schepen in loopen / by die selfe heeftmen eē seer groote Seviere / en een seer smaelijck water; alle die Cufte is sonder gebertijet / en als voren gesept / sandt en kale steernijck heubelen. Dese Haven Porto Santo leyt op 9. grade. Noch voorder zupen aen is gheleggen een Haven 4. mylen schaers van hier / gienacru Ferrol, seer goet ende seker: maer en heeft noch water noch barnhout. Hier mylen en een halve voorder heeft men die Haven Caima, alwaer een Seviere is / ende veel barnhout / daer die schepen altoos verberfinghe nemen / leyt op 10. grade. Van Caima loopt die Cufte zupē tot die cluppen / Los Farollones di Guaura gheheeten / waer voorder is Guarmey, al waer eē Seviere dooz loopt. Ende van hier vaertmen op die selfe strekinghe tot die Barranca ofte duyn toe / welcke is 15. myle nae't zupen. Noch 4½ mylen voorder / heeft men die have van Guaura, al waer die schepen soo veel quantiteits van hout mogien nemen als 3p begheren: want daer is so veel / datmen ghenoechjaem gheheel Spaengien ende Italien daer mede mocht bevoorzighen / ende daer soude noch over blyven. Die mylen voorder ligghen die Cluppen ofte Farollones; Men loopt vā die punt die't lant maecht mette selfe doozdt oost en zupdt west 6. mylen / die eerste Clippe is ghelegen t Zee waert. Dese Cluppen ligghen op 8½ graden. Van daer keert die Cufte weder zupdt oost tottet Eylant van Lima. Ter halver wegen een weynich meer na Lima toe licht een duse / die ghenoecht is Salmerina, die welcke gelegghen is outrent 7. ofte 7½ myle van't lande. Dit Eylant maect een beschutseel vooz Callao, welcke is die Haven vā die staet der Coningen ofte van Lima, ende met dese beschuttinghe van't Eylant is die haven seer versekerd / dat die schepen daer wel ligghen. Callao licht op 12½ graden.

Reyse over't land van Truxillo tot Lima.

Die staet van Truxillo licht vā Lyma 60. spaensche mylen / ofte 48. duijsche / zyn 240. Italiaensche / die ghehele weegh is sandich / uptbesondert ten tyden enige valleen / Terckede dan upt Truxillo, comt men ten eersten aē die vallee Guanape, rugm vijff spaensche mylen daer of / ofte 21. Italiaensche: welcke in vozighe tyden seet bekent was om die goerheyt des dyanchs Cica, die 3p daer maechten / niet minder als in Italien Monte Fialcon, ende in Spaengien Sant Martijn, om die goede wyden die daer vergaert worden; ende dese vallee woxt ghebout ende behoerhet / ghelijck d' andere / heeft

een seer goede haven / daer die schepen haer vrees sozghen van alle provisie: van hier comt men tot een klep daelken / daer gheen rebiere dooz loopt: maer heeft eē kleyn water / daer upt die Peruanen ende repseide lieben water nemen om te dymcken. Noch voorder repseide come men tot die vallee Santa, die in vozighe tyden volckrijck is gheweest / en heeft ghedaet grove Soldaten ende Capiteynen tot over-heeren / die't hert regghen ghehouden hebben. Den Coningen van Peru zyn niet dooz listigheyt overwonnen / dan dooz seere van wapeniet / zyn oock groot gheachtet gheweest van haer Coninghen / die daer veel huysen ende paleysen hadden doen rimmeren: want dit eere vā die aldergrootste ende breedste valleen van allen is / waer dooz een seer strenge en groote Seviere loopt / die seer toe nemt alst int gheberchte Winter is / daer in oock veel Spaengiaerden zyn verdroncken: nu ter tyt houden 3p aldaer eenighe Bazen ofte vloeten / om die passagiers over te setten. In oude tyden woden hier veel duysent menschen / daer nu nauwelijck 400. van overghebleven zyn / gaen ghekleet / soo wel die mannen als die vrouwen met eenighe mantelkens ende hemden / ende om het hooft eenighe banden ofte tuchens / allerlep vruchten der boomen / als ooc der aerden upt Spaengien ober gheplantet / waer alhier in groote mennichre / ende vangen oock veel vifch. Die schepen welcke die Cufte bevoelghen / nemen hier water en allerlep provisie. Twee daghen repsens van dese / leyt een ander Guambacio genoemt / van vruchtbare / heyt ende andere dinghen / alle die vozighe ghelijck / ende noch voorder anderhalve dagh repsens / die vallee Guarmey, waer in vele berste kopen / wopen ende peerden ghetelt werden. Van dese vallee Guarmey comt men tot die vā Parmonga, niet minder lustich als die vorige. In dese vallee siemen noch eenighe schoone stercken op hare maniere ghebout / int welcke aen die mueren gheschildert zyn enighe wilde dieren ende voghelen / ende te verwonderen ist / als men anijet hoe zijt water upt die Sevitien so hooch leyden / en venghent om al die ackeren te bevochten. Anderhalve myle van dese vallee is die Seviere Guaman, welck te segghen is op onse tale de Seviere der Walcken / en ghemeyndighen noemen 3p dese Barranca / ende dese vallee heeft die eyghenscappen van alle die andere / ende alst in die gheberchten seer regghent / soo is dese Seviere seer periculoos. Een dagh repse van hier licht die vallee Guaura, van die welcke men treet tot Lima; Die vallee daer in Lima leyt / is die grootste ende breedste van alle die daer zyn van hier tot Tumber toe / en nae die grootste / so was 3p oock seer volckrijck / daer nochtans nu dierich van zyn overgheleueni want als die staet begon bewoont te werden / heeft dat volck van die staet de buyt leyden standt afghenomen / die daer na verstroyt en uptgheroept zyn. Dese staet is nae Culco die grootste van't ghehele Rijk Peru ende die beoornaemte / want alhier nu ten tyden residenten die Vice-toy van Peru, ende den Kersbisschop. Item t Hof mer die Arelers / hebben hier ooc haer residentie / al waer alle processen van't Hof afghedaen werden / ende die justice vā't gantsche Coninkrijk beidit / waer dooz tot Lima grooten handel is: want daer veel volck comt upt alle omliggende steden.

Santa.

Op inden tyden woden al hier veel duysent menschen / daer nu nauwelijck 400. overghebleven zyn.

Guambacio.

De vallee Guarmey / waer in vele berste kopen / wopen ende peerden ghetelt worden. Van dese vallee Guarmey comt men tot die vā Parmonga, niet minder lustich als die vorige.

A. Guaman / ofte de Seviere der Walcken.

Guaura, Aima.

Enkele die hooftstaet vā gheheel Peru.

Beschryvinghe van Lima/ Stadt der Coninghen.

Stedeaente
van de Stadt
Lima.

Dele Water-
molens waer
niet 30 haer
cozen maet.

Bestydinge
der bichte-
baerheit des
sch lands.

Waar door
der Coninghen
Stadt haeren
naem werke-
ghen heeft/ en
is gheboort
int jaer 1535.

De briede en
lichte der
hupfen van
Lima.

Stedeaente
Lande hupfen

In dese Stadt zijn goede hupfen/ en die sommi-
ge seer schoone met cozzulies en galergen. Het
merckt velt is groot/ en die straten briedt/ alle
recht op de merck aencomende / van waer men
oor in alle hoeche sien mach/ en ten hebbden 30-
den het black velt/ en door t' merste deel vā die
hupfen gaen Canalen up/ die rebiere versch
water aenbyngende/ en seer groote equiditept
en gerieflichheit der Borgeien/ moghen hier
door alle hare boggrōs en krupthoven begre-
ten/ die 30 schoon en genoechlych hebben. Doe
so liggen in dese rebiere veel water molens op
onse lands aert/ daer 30 haer cozen op male/
in somma hier wonen seer rijke boggere/ die
sommige 150. duplent ducaten hebbe. En van
dese Stadt baren ten tyde schepen 800. duplent
ducaten waerdich/ en noch sommige van een
milioen. Men die oost 30de bobē in die Stadt is
een hooge bergh/ waer op een Cruysfij staet.
Men een ander 30de buppen die Stadt hebbe die
boggeren hare woonnygen rā plaetsen daer 30
die beesten houden/ en haer duyf hupfen hare
Wijngaerde/ doch geen goede dyppe. En die
aert des landts/ schoone hoven/ niet alles vol
van allerley vruchten van dat land/ maer goe-
van die spaensche/ als Appelen/ Granaten/ Li-
moenē/ Citronē/ Oranjen/ Meloenē/ Boon-
en/ Erwittē en Sijcker rieden/ alle seer sma-
kelijck/ nae beter dā in spaengien/ en door waer
om het menschelelike levē met vzeurde te pas-
seren/ als die schade/ onveiligheid en oozlogē
daer niet en waer/ 30 door/ der dese plaetse ē
van die schoonste van die geheele werelt/ want
die landtschap daer ontfer so genēpt dat het
geheele jaer over genoechlyche hitte ofte scha-
delijcke koude daer is/ oer heeft men noyt ge-
sien dat daer honger ofte pest/ ofte eenige regē
of schouderlagen/ ofte kintem van den hemel
geslagen/ maer tot contrarie altoos cōhelde/
klare en sijnne hemel / is gesticht vā dē Ad-
mirael Don Francisco Pizarro int jaer 1535.
is genaet der Coninghe Stadt/ om dat het volck
op die Coninghen doof/ daer is ghebracht 30/
aemlangē dē linstocht/ bekruen die veld/ die 30
upt die Zee ende rebiere in groofter oberbloet
hebbē/ als doe veldsch en vruchtē der boomē
en der aerde/ gelijk gelyc is/ niet nuider isse
oor overvloedich/ Crepe en greyn/ en die vier
maendē/ als in spaengie somer is/ so is aldaer
winter/ en een wepnich/ kouder als op ander
rijt. In dese 4. winter maendē valt alle dage
voordē middagh ē klerne dōw ofte mist ge-
lick nevel/ doch niet als by ons ongesont/ wāt
die waerke ppe in de hupfen/ haer hier mer
de wasschenē/ krupten verlichtinghe. En seer
apparet/ dat dese Stadt Lima dagelijcks maer
toe nemē sal van volc en rijkdō/ hoe wel daer
voor veel jaren oberdie 500. hupfen gelyc
hebben/ en die Stadt is seer wijt gebout/ datter
wel 2000. staet mogē/ want die straten briede
zijn/ en dat merckt velt groot/ elck huys heeft
30. voete erf/ en 160. boeren lengten. En om
datter ge bequaem hout en is om solders af
te maken/ want wort binnen 2. ofte 3. jare vā
die woornē verniet/ so worden die hupfen niet
dan vā ene verdiepinge gebout/ nochtā seer
kudelijck en magnifich met vele camere/ salē
en saletten/ huppen om te woonē/ en byende
gasten te herbergen. Die wandē zijn gemaect
van eenige materalen die 30 af makanderen
backē seer dīck/ en dūllē die met aerde. 30 der-
ken hare hupfen met geschilderde matten/ oft
geschildert līnwaer/ en rōdts onne en bobē

op die wanden make 30 pzeelkens vā nepen
daer 30 in schuplen voor die Sonne. Door den
regen doordē 30 niet sozge/ want ten regēt daer
niet. Dese Stadt heeft onder haer alle dese stedē
daer Bisschoppen wonen/ Quito, Culco,
Guamanga, Arequipa, Pax, Plata, Trugillo,
Guanuco, Chachapola, Portus verus, Gua-
iaquil, Popaian, Carchi, S. Michael, S. Fracis-
co. Hier behooren is gelyc dat Peru afgedeel
wordt in vierleyp landtschoppē. In plat lād
aen die Zee in bergen ofte berghachtich landt
midden door Peru loopende/ en in landt ober
die geberchten. Van het platte landt/ aen die
oeden des Meers hebben wy tot noch ghean-
dē/ begimende vā die Linie en die C. Passao
tot hier toe/ so is noch te weten/ dat vā Tum-
bez af niet alleen tot Lima: maer noch veel
herder die Zee Lust zuppen op seer doogh en
vol groore woeste sandt plaetsen is/ daer t. op
10. mple weeghs noch doordert/ bliemt noch
regēt/ maer ober die 10. mple wel/ ofte so veel
min ofte meer alst geberchte van die Zee lēp.
Daer zijn oer in dat platte landt geen fontey-
nen ofte putte/ maer wel 4. ofte 5. stande wa-
teren die brack zijn/ om dat 30 nae by die Zee
liggen. Die Inwoonderg onderhouden haer
met het water upt die bebiere/ die van die ge-
berchte comē/ die door de sneu en regē die in
de bergē vallen oozsprong nemē/ niet upt fon-
teyne die wepnich int gheberchte zijn. Die bi-
stanie deser bebiereen zijn eene deels hier te be-
hooren beschreue/ ligge 7. 8. 10. 12. 15. en 10.
mple vande anderē/ doch meest 7. ofte 8. daer
na die repende lūpē haer regulere/ om dat 30
geē ander water elders vande. En hebbē 30de
vā dese rebiere/ ē mple weeghs byet/ ofte oer
lypder/ somtijts mer/ somtijts min/ nae die
gelegētheit van t' landt/ zijn differēte vrucht-
bare boomē en cozen landē die vant volck be-
boerhet en besapt werden/ tūck 30 het ghe-
hele seer oer doen mogen/ doch wassen ont-
fer dese rebiere beellerlyc wilde boomē/ Coz-
nen/ Maet/ Diefelen/ Diefen en Lis/ etc. En na
dat die Spaengiaer den het landt ingenomen
hebbē/ sopen oer Erwe/ die landē vocht ma-
kende door eenige Canalen die 30 upt dese be-
biereen leyden/ welcke oen dat 30 van hooghe
bergen wel af loopen/ datmen qualijck sonder
hulpe oer baren mach/ en veel daer nye ver-
dgonckē. Die lāghs het platte lād hare ropse
doen/ houden gemeenlich so dichte aen die Zee
kant/ dat 30 die altoos int gesichte hebbe. Alst
winter int geberchte is/ en veel regēt/ so is pe-
riculoos daer te reysen/ om t' andooyē der re-
biereen die men passerē moet/ ofte met seker
bloten die 30 daer toe hebben/ ofte met een net
dat 30 met Cautwoordē dichte bullen/ daer op
die repende man upt gestreckt moet liggē/ en
eender van die Indianē swant voren/ dat net
ofte die blote met een cnyde hoopt strickēde/
en ē ander vā aeterē staerde. Het volc van t'
platte landt woonē onder hātē van mēpē ge-
maect. Die mang dragen hemdē en doerhen
op die knien en daer ober strickēde/ ē opper-
kleet gelijk ē mantel. Die vromē ē Cour-
vā Cotton na die lengte des lijfs/ en hoe wel
tsat soē vā die kleedinge vast ober al eenderleyp
is/ so is seer nochtā eenigh onderschept int pa-
reisel des hooft/ want sommige enkele cozz-
delks/ sommige geblochtē/ eenige vā eederleyp/
andere van verschepte coluerē die dragen/ en
niemant isse ofte by draecht pet opt hooft/ en
alle onderscheptē/ na gewooneheit des lādts.
Dese

In Peru ten
platte landt
geen reghen
ofte seer wep-
nich.

1. Quito.
2. Culco.
3. Guamang.
4. Arequipa.
5. Pax.
6. Plata.
7. Trugillo.
8. Guanuco.
9. Chachapola.
10. Portus
verus.
11. Popaian.
12. Carchi.
13. S. Michael.
14. S. Fracisco.
15. S. Fracisco.

Men mach
alst sopen
sonder aen-
sien van tē.

De hupfen
baerheit des
sch lands
ontrent de
rebiere.

Hupfen daer
volck des
platten landts

Eyghenscappen van't platte landt van Peru.

Dese Peruanen van't platte landt zijn noch afgehele in dierreijp volckeren alle versche- den namē hebbende / waer af 3p die eerste Yun- gas noemen / dat zijn die in warm landt woon- nen; d'andere Tallanes, ende die derde Mo- chicas, en een jegelijck heeft zijn eygen spake/ omtrent dat die Peruanen ten meesten deel die spake van Cusco lioden / ghelijck onse hovelingen; fransoys / d'oorsake is dattet die Coningen booz onweert hielden met penant vā hare vassallē te spreke door Colckē / waer- omme Guaynacapa, die vader van Atabalca gheboort / dat alle heeren van't landt hare kin- deren moesten aen zijn Hof sepiuden om te de- nen onder het pteret van die spake te leeren / hoe wel zijn principaelste booznemen dit niet en was : maer veel meer om zijn rijck en staet te versterken booz die genige die in zijn landt teghens hem mochten opstaen / als het bende op hen hare kinderen in Gheselinghe / en daer- omme so konnen alle die Ebelen die gemeene spake die men int Hof ghebruychte / waer mede men teghele landt mocht door repen.

Van die wint die in Peru tē platte lāde wayt, oock van die oorsaken der droochten, en van die andere stedē en plaetsen die noch int vervolgh van die Zee culten zijn.

Al eer ick wederomme keere tot het ver- volch der Zee rusten van Lima na Are- quipa duurt ick mi niet onraedsaē alhier eerst te verclaren / waer omme het int plat- te landt van Peru die Zee rust langes niet en regent / daer nochtans so groote occasien tot regen zijn / gemerct dat die Zee gemeenlijcken bochtighet by hengt op d'erne 3pde daer af stoot / en oer d'ander 3pde tgeberchte daer al- toos veel waters ende sneus is. Soo is booz eerst te wetē dat int geberchte die Homer be- gint intē April / en duert Mey, Junius, Julius, Augustus, Septēber. In October begint die winter / en geduert die ander maenden tot die Iderte toe niet seer verschept van onse lāds aert ofte vā Spaengie. In desen tijt plantē en bouwē 3p / vergaderen die vruchtē en het saet. Dagh en nacht zijn ooc vast even lanc / alleen dat 3p in Novēber een weynich toe nemē. Ter contrarie ist int platte landt / want somer int geberchte wesen / ist daer winter / om dat die Homer int platte landt in October begint / en geduert tot inden April / waer na als dan die winter begint / en boozwaer so is dit eene van die vzeftē saken te bedencke / hoe dat so groo- ten onderschept in een landtschap gheschieden mach : wāt men mach op eene dach des mo- ghens upt trecken van't gheberchte daer het veel regent / booz den avondt comen int platte landt daer't sulcks minner doet / ofte inmer seer selden : want van't begijn vā October af en regent het gantselijcken niet die gehele so- mer over in't platte landt / dan alleen eenighe seer klepne dōw vallende / die op vele plaetsen nautwelick het stuppe vānt sant belettē mach / waer omme die inwoonders van't platte lādt geslādelycken hare ackeren moeten begieren / en bebouwen niet meer landes / dan daer 3p't water van die stebieren leyden mogen / op an- dere plaerse om der onvruchtbaerheyt willen en isser gheen gras : want het gheheel booghe sanden en steenē zijn / en die boomen die aldaer gropen zijn onvruchtbaer / ende hebben gants weynich bladeren. Oec so wassen aldaer eeni- ghe distels en doornē / en op sommige plaetsen

geheel niet ; Alst dā winter is int platte landt / so sietmen eenighe dichte ofte dicke wolcken / niet anders dā ofte die lorch vol regē henge / daer doch niet meer na volcht dan een seer ge- ringe stoffregē / die natwelick het stupven van't sandt beletten mach / welck nochtans wel vzeemde en wonderbare saken zijn / die lorch so betrocken wesen / met dicke wolcken / dat- ter niet meer dan dusdanighen mist ofte stof- reghen nae volcht / al hoewel die Sonne oock in vele dagen door die wolcken niet mach ge- sten worden / ende gelijck die bergē seer hoorch / die platte landt en die Custe ter contrarien seer leech / so schijnt het dat die bergē die wolk- ken aen haer trecken / niet toelatende dat 3p in die platte velden neder vallen / also dat als die wacren natuerlichheyt houden / reghent het veel int gheberchte / ende gants niet int platte veldt : maer mach aldaer oock groote hitte. En op die tijt als die dāw valt / so ist bōvē het gheberchte klare lucht / en regent oock aldaer dan niet. Van ghelijcken so is noch alhier een seer vzeemde sake aen te mercken / en is dat ten meesten deele van't ghehele jaer in dese platte landen maer eenderhande wint wapt / te wete die Zupde wester / die welcke / al hoewel 3p in alle andere landtschappen bochtich zijn / ende moeders van regen / so doen 3p nochtans hier gants contrarie. Ick achte om dat 3p bedwō- ghen zijn van die hooghe gheberchten / langhe die welcke 3p wapen / dat 3p geen bochticheit noch dampen upt die Zee ofte van't landt la- ten optrecken tot int middelste ghebeelte des lichts / waer door enige groote regē mochte volgen. Door dese selve wint geschiet het ooc dat het water in die Zupde zee altoos nae het noorden loopt / en so sware navigatie maekt van Panama na Peru, tegē wint en stroom / also dāmen die niet voldoen en can sonder la- beren / en teghens wint te arbeiden. Doch so staet hier een ander sake wel te mercken / en is dat onder die Linea op sommige plaetsen heet en vocht is / op andere hout en vocht / en dese platte landt van Peru heet ende booghe / ende daer upt comende ter eender ofte te ander 3p- den / salmen altoos reghen hebben.

Vervolch der Cūsten van't platte landt van Peru, waer in verhaelt worden die havens ende Revieren die daer zijn, tusschen die stad Lima en die Province Dechia, oock die graden waerop zy ligghen, ende die maniere van't seylen.

Die schepen varende vā die stad Lima ofte der Coningen / nemen haren coers na Middagh toe / dat 3p comen aen die haven Sangalla, die seer goet is / waer omme int ooc int beginsel die meentinge heeft gehad alhier die stad der Coningen te bou- wen / light vā Lima 26. spaensche myle ruym ofte 105. Italiaensche / waer af 5. et duysche maken / comē 21. onser myle / light schaers op 14. gr. aē die zupde 3pde vā die Linea. Dichter by die haven Sangalla light een eyland / 3pman name hebbende vā die Zee wolven; Die gehee- le Custe boort aen vā hier af te rekenē is leech / hoe wel dat in sommige plaetsē klepne bergs- keten zijn van kale steen / ende eenighe sandt- duynen / in welcke het nope niet / noch nu / noch in veyghe tyden ghereghent heeft / daer oock niet anders valt dan dese seer klepne dōw / daer af hier voren oock verhaelt is.

Beschrybinge des r-gens ende dāw op de Custe ende ten platte lande.

Eenderhande wint ten mees- ten in Peru waende.

Zupde wester winden ooc sake van droochte in Peru.

waer omme die 3pde zee nae't noorden loope.

P. S. Calle 26. mylen van Lima.

J. Seb.

Beschryvinghe der Costen van Lima nae Arequipa.

Deven ofte 8. klepne Eplandekens in een triangel liggende/ en hier plechten die van't barse landt haer offerhanden te doen/ daerom men hier noch schatten vermoedt.

Nasca.

E. di S. Salao.

P. Yacari.

R. Diocoma.

R. Camana.
R. Quilca.

Quilca ten
heviere Are-
quipa.

Chulli.

Pachacama
beteekent een
schepper en is
halepe/ seer
vermaert om
dien costeliche-
den en rijken
tempel.

Maniere om
Pachacama
te offeren.

Ontret dit Epland der Zee-wolbe/ zijn noch 7. oft 8. andere klepne Eplandekens/ die in een byphoek ofte Triangel vā den ander liggē/ waer af die sommige hoogh/ die sōmige leech zijn en onbewoont/ daer op oock gheen water noch barmhout/ noch boomēn noch gras ofte kruyt/ ofte eenich dinck/ dan alleen Zee-wolben en veel sandts. Het plachten die Peruanē van't vaste landt/ ghelijck 3p selven vertellen/ op dese Eplanden te trecken/ en alhier hare offerhande te doen/ al waer men ooc vermoedet datter noch veel schatten begraven liggen/ en dese Eplandekens zijn van't vaste landt ontrēt 3. myle. Noch wat voozder op die selfde street op 14. gr. ligt ē ander Epland vā die selfde name/ en van hier af die seplagie cōtinuerende en die custe verholgēde 3. w. en 3. w. tē 3. en gecomen wesende 9. mylen van't Epland/ comt men tot een hoek die men noemt Nasca, liggēde op 15. gr. min ē quart/ waer onder men schepen bergē mach/ doch niet om niet bekēt te lande te comen/ ofte die Doeken upt te werpen. Op die selfde streck aen varende/ op 15. gr. is ē ander hooft ofte punt S. Nicolao gehēten/ en van desen hoer draeyt die custe 3. w. en als men also ghebaren heeft 9. mylen/ comt men tot die havē Hacari, al waer die schepen probiade nemen en halē water en barmhout upt een vallepe/ schaers 4. myle van die havē. En dese havē van Hacari light op 16. gradē. Van dese voozder die custe verholgende/ comt mē tot die reviere Diocoma. En op dese 3pde is die custe gheheel woest. Een wepmich voozder is een ander Reviere/ gheheeten Camana, en noch wozder Quilca, ooc ē reviere/ al waer een halve myle voozder ē schoone goede en sekerē wātere is/ daer die schepen haer moghen bergen en onthouden/ en dese hauen woxt ooc Quilca gheheeten/ gelijck die reviere/ en van die waren die mē hier upt set/ woxt verfoght die stad Arequipa, welke is 12. myle van dese haven/ en die haven en die stad liggen op 17. gr. Die custe langhe seplende van dese haven/ siet men op 3. myle vozen upt eenige Eplādēkens/ op die welke Indiaensche visschers bāt vaste landt haer houden om te visschen. Van dese noch 2. mylen voozder is ē ander Eplādē dichte by't vaste lādē/ al waer aen die kustpde die schepen haer bergē mogen/ woxt genoemt Chulli, van waer men ooc goaderen en warē schicht na Arequipa, is van Quilca 9. mylen/ light op die hoochte bah 17. graden.

Reyle van Lima oft Cidado de los Reies
nae Arequipa over landt.

Trekkende van Lima en die Custe verholgēde tot 3. mylen/ ofte 12. Italiaēsche/ comt men aen die vallepe Pachacama, in onse Carte Pachamma, ē seer genoerslike plaetse/ ende wel bekēt onder die Peruanē/ om die seer costelike Tēpel die daer geweest is/ alle andere van't geheele landt in rijckdom te boven gaēde/ welke gebout was op een kleyn berghschen/ ghemaect van viercante steenen en van aerde/ waer boven op die tēpel hebbende vele verschilderde pooztē muuren/ en van wilde beesten. Int middel des tēpels daer den Afgodt gestelt was/ stonden die Priesters/ die haer gantsch hepligh bejnsden te wesen/ en als 3p hare sacrificien vooz die geheele menichste des volcks deden/ so keerden 3p haer aengesicht na die pooztē des tēpels/ en die rugge na dē Afgodē/ die oogen neder-

waert staēde/ en vol van schijckelijcke beangstunge en bevinge/ en met sulcken groote stoorringe/ (gelijck dat selbige eenige oude Indianē vertellen) darment vergelijckē mochte het genighe dat gelieven woxt van Apollo 3pne Priesters in tyden als die Heydenen verwachtēde op hare pdele waerseggingen. Dese verhalē noch hier by/ dat mē vooz dit dupvelsche beelt offerde ē groot getal van beesten/ en ooc eenige levende menschen/ en op die voornaeste festē die 3p hieldē/ gaf dit beelt antwoort/ ende tegene dat 3p daer af verstonde/ geloofde sulcx. In desen Tēpel was een groote schat verborgen van Gout en Silber/ en die Papē daer af waren in grooten aensie/ en die Heeren waren haer gebodē seer onderdanich/ en ondsomme den tēpel waren vele gemeene hupsen ghetimmerd vooz die Belgrims/ en men achtebe niemant waerdich ghenoech daer ontrēt begraven te werden/ dan alleen die Heeren ofte Coningē en de Priesters die daer quamē als Belgrims/ en eenige offerhandē brachten. Als 3p hare grootste festē vā t jaer hieldē/ bergaderde daer veel volcks/ spelende op instrumenten na haer gewooneheyt. Naderhant als die Coninghen van Cusco dese vallepe veroverden/ bewijl 3p vooz een ghewooneheyt hadden over al te ghebeden tēpelen der Sonne op te rijstē/ en siende die grootheyt en dē ouderdō deses tēpels/ en die persuasie van heplichheyt die dese plaetse by die gemeene man hadde/ en oock die seer groote devotie die 3p hier pleechde/ duchtet hē niet raedsaē dese kerke te vernielē/ heeft daerō goet gebondē datmen neffens dese noch ē ander vooz die Sonne soude timmerē/ ende vooz die grootste houbē/ twelt alst voleyndet was naer gebot des Conincks/ heeft hy selbe rijckelike begiftet/ en aldær gesonden eenighe Jousferrē/ met welck accoozt de duppel vā Pachacama wel is te vreden geweest/ als sulcks blijckt upt zyn antwoordē/ die hy naderhande gaf/ wesenbe so wel in dē eenē als indē ander tēpel gebient/ en houbde also die arme sielen der ezboudige in zyn machē en strickē/ en nu vernielē zinde dese tēpelen/ laet nochmans niet af int heymelick mer eenige te speke/ haer wijs makēde/ dat die God/ welke die Spaegiaerdē predicktē en hy eiderlep 3p/ om die mēschē also in zyn dienst te behoude/ en haer van den doop af te leyde. In plaetsen van desen Afgodt zyn opgerichtē kruyden/ dē duppel te trots/ als 3p meentē/ dē name des duppels was schepper des werelts/ want Camac is schepper/ en Pachacama werelt. En God toelate dē Fr. Pizarrus dē Coninck Atabalibā gebange kreech/ heeft hy 3pne broeder Hernadum Pizarru gesondē om dese tēpelen te ruyneren/ en den schat daer upt te halē/ hoe wel die Papen al te vozen het meeste deel van't selfde gelicht en verborghen habbdē/ daermēt noch niet en weet waert verborgē mach wesen/ doch bequā een groot menichste. Dese valepe is seer vruchtbare/ rijck en vol van geboote/ overvloedich van kopen en ander beestē/ ooc goede weerdē. Van die vallepe Pachacama comt mē tot Cilca, al waer ē notabel sake te aenmerckē is/ om der byem-dicheyt willen/ want het regent daer gantsch niet/ noch en heeft oock geen Reviere daer upt 3p eenich water mochte afleppen die ackerē te begietē/ en noch ebe wel is het meeste deel van die valepe vol Maiz en andere eetbare wortelen en vruchtbare boomēn/ en het is waerdich om aē te tekenē/ dē maniere dē in dese valepe onder-

Desen Afgodt gaf antwoort ende sprack. In desen tēpel waren groote schatten

Den Coninck dese vallepe veroverende/ timmerd noch een kerke/ en den duppel speecht in beide plaetsen.

Camac schepper der Pachacama werelt/ also beeten 3p hare afgodt.

Cilca een baldeze daer niet en regt/ noch gheen riviers en in/ noch tans waft hier so overvloedich

Reyde te landt van Lima nae Aequipa.

onderhouden woort: want om nootwendige
vochticheit te becomen/ maken die Indiane
seker diepe putten ofte kuylen / in die welcke
3p sapen haer Mayz ende andere wortelen en
frupte/ ende door die schoonheyt en klaerheyt
des lichts/ als oock door die kleyne dauw en
vochticheyt/ gheeft den grooten Godt aldaer
overtloedigh Maiz en andere dinghen / doch
gheen ander greynen/oor soudende daer niet
wassen/ ten ware dat 3p by een jegelijck greyn
wierpen een ofte twee Sardijns hooffden/ die
3p met hare netten upt die Zee vangen/wer-
pen die int sapen mede in die selfde putkens
met het saet/ ende aldus groeyt het abundan-
telijcken voort/ dat het volck hem wel daer op
erneret mach. Het water dat 3p dvinck/ schep-
pen 3p upt seer groote ende diepe putten / ende
tot voorszoghe vangen upt die Zee soo veel
Sardynen als 3p van noode hebben te eten
ende haer Lozen te sapen. Oock hebben in dese
valepe gheweest veel probiande ende ammo-
nitie hyphen der Coningen van Peru, om daer
in te overnachten ende te logieren/ als 3p hant
provincien doortrocken. Twee mylen en een
bierendeel ofte een quart van Cilca is die va-
lepe Mala, al waer ee schoone riviere passeert/
wiens rusten vol van boomen zijn/ en schaers
bier mylen voorder licht Goarco, een andere
wel bekent in dat landt/ groot ende vreedt/ en
vol vruchtbaere boomen/ insonderheyt is daer
grootte overbloet van Guayas, dat zijn Indi-
sche vruchten/ seer lieflijck vā reuck en smaet/
en noch meerder Guavas. Maiz vergadert mē
aldaer in seer groote quātiteyt / en alle andere
saken/ ghesaep so van Indische/ als vā spaē-
sche saden. Boven desen soo is seer groote abun-
dantie van Wippen/ Toetelwippen ende an-
dere aert van vogelen / ende die boscapen ende
wildevrissen/ die in dese valepe een goede scha-
dwte gheven / onder die welcke passeren ende
loopen stroomkens van soet water. Die in-
woonders deser plaetsen vertellen dat in vozi-
ghe tyden vele volcks hier woonachtich was/
en dat 3p mede regierden over sommige van't
geberchte en van't platte landt/ en als die In-
gen, dat zijn Coningen van Peru ofte Cusco
quamen haer te onderzenghen / hebben wel
4. jaren dapper teghens ghehouden/ niet wil-
lende die vryheyt die 3p van hare voorszoude-
ren ontfangen hadden/ overgheben/ in welcke
tijt vele vromde dinghen voorszoudeballen zijn
niet noodich hier te verhael / om dat wy geen
historie/ maer alleen het verbolgh der Costen
beschrype. En ofte wel die Ingen des somers
om de groote hirtē wille verrockē nae Cus-
co, so onderhieldē 3p nochtās door haer volck
den oozloch / en om dat die beter voorszach en
uptromste mochte hebben/ so heeft die Inga in
dit dal een nieu Cusco laten houtwē / komēde
met zijn edelbō van't oude Cusco, die straten
en hoochten die selvighe name gevende die 3p
hadden int oude Cusco, en naederhandt dit
volck onderzengde/ is dese vergaderinge en
stadt vergaē/ doch heeft in plaetse van die een
seer schoone sterete/ tot een triūph tecke zijn-
der victorien op een berghschen aen een lustige
valepe gelegen/ gebout/ en sulchs op ee fonda-
ment van groote viercante stenen/ so aerdich
tsamen geboecht / datmē niet sien mach waer
die conjuncturen zijn. Dit Conincklijcke
Paleyjs ginch een trappe tot aen die Zee / also
dat die baren ofte golven daer tegens sloeyen
met sulcken kracht/ dat te verwonderē is/ hoe

dat werck ghemaecht mocht wesen / welcke
sterchte met vele schilderpen verciert was/
waer op oock een groot schat der Ingen ofte
Coningen. Die Cupnen van die Culco en vā
dese sterckste behooren tot ewich lof der De-
ruanē niet voorder vermeld te wesen: wāt zijn
wercken vā sodanich volck gebaē/ by ons on-
gelooflich/ te ware datmē die sage Anderhalf
myle voorder optwaert van die sterckte van
Guarco, is een ander Achire/ gheheeten Lu-
naguana, in onse Gaerte Laguna, welcke va-
lepe is in alle maniere gelijc die vorige. Doch
4. myle voorder is die groote valepe Chin-
cha, seer vermaert in Peru, insonderheyt by de
ouden. In dese valepe is een Clooster van S.
Dominicus oorden: Tot der Spaengiaerden
aentōst waren ober die 2500. mensche / daer
nu nauwelick 5000. van over ghebleven zijn/
overwonnen van Inga Yupangue/ en vā To-
paynga lupangue, die aldaer hebben haer be-
velhebers ghouden/ vele rust huppen/ en ren
tempel der Soumen opghericht / hoe wel dese
volckeren/ daeromme niet nae gelaten hebben
haren ouden Afgodt Cynciaycatma aē te roe-
pē. Die Coninge hieldē ooc in dese valepe veel
verboerde volckere/ en gebodē dat samirighe
maendē die heere te hove moeste comē/ en met
hē te oozloch reckerē. Dese valepe Cincia is ee
vā die aldergrootste vā't gheyle lāt vā Peru,
en ee seer schoone sake om te siē die groenheyt
der boomē en die loepde waterkens daer on-
der/ en die seer lieflich en welriekende. Edzōne
niet vā aert gelijck die spaēsche / hoe wel 3p in
diegebacte renige gelijckenisse hebbe: wāt dese
geschelt wesenbe / zijn geel en goet vā smaet/
datmen niet genoch daer af etē mach. In die
Wostapen hoortmen verlietep gebogelē/ be-
stē zijnder wepnich om die gestadige oozloch.
Het waren ooc in vozige tyden vele begraeffe-
nissen hier/ op eenige verheben plaetsen/ waer
upt die Spaegiaer de veel gouts genomē heb-
ben. Vā dese schoone provincie vā Cincia, rep-
sende voorder ober't platte landt / comē men
tot die liefliche valepe Yca, die niet kleinder
bekoont is vā die vozige/ door die welcke ooc
een riviere loopt / die in sommige maenden so
kleijn woort/ dat 3p gevech van water soudē
hebbē/ ten ware dat 3p hadde door ee Canael/
water upt die hooge bergē geleidet; veel frup-
ten groepen hier/ en men teelt daer ooc veel jō-
ge Perde/ Kapt/ Gept/ Wippt/ Toetelwip-
pen. Verbolgende die reyse vā Yca, comē men
wyder aē die valepe chachiere Nasca, anders
Caxa malca gheheet / ooc in vozige tyde volc-
rijck / al waer mē die ackere hout en vochtich
maert als boven verhaelt is/ en dese volckere
zijn ten meisten deele gheruineert door die on-
eenicheyt der spaegiaerden. Alhier waren veel
grootte paleysen en ammonitie hyphen der Co-
ninghen van Peru, en veel begraeffenissen/ die
alle van die Spaengiaer de berooft en geplun-
dert zijn / die valleepen van Nasca zijnder veel
int ghetal/ waer onder eenē is daer veel Sup-
ker rieden wassen / waer af 3p seer veel Sup-
kers maken / hebben oock veel fruppen die 3p
te coope zenghen in die naeste steden. Door
alle dese valleepen passeert die schoone ende
grootte Conincklijcke Strate / ende in som-
mige sandeplaetsen herft men als noch ee-
nighe teekenen / om niet te dwalen inden
wegh. Van dese Strate ofte wegh sal vol-
ghen / als wy handelen sullen van die In-
gen- ofte Coninghen van Peru.

Hoe vromdt
3p haer s'halz
samen met
nisch- hooffde
by't saet.

Valepe
Cilca.
Valepe
Mala.

Goarce.

Guayas 3p
frupten.
Guayas als
dese frupten.

Ingen zijn
Coninge van
Peru / comen
dese dwingē/
houden vter
laeren regē en
om haer vry-
heyt te behou-
den.

En niet
Cusco bout
den Coninck
van Peru om
den luyt te-
gen die volck
te onderhou-
den.

Weshou-
ghe van hare
sofliche ge-
bouwen.

Guarco.
Lunaguana.

Chincha is
verste Cincia

Dese stercke
bekoont niet
25000. mens-
chen. in der
Spaegiaerds
anroust nu
genumbert op
5000.

Cincipeama
een afgodt.

Cincia een
van die groot-
ste valleepen
van geheel
peru/ seer
lieflich ende
welriekende.
Beschryvinge
der vryheyt
daerlepe des
se landts.

Valepe Yca/
men teelt hier
oock Perde.

Weshou-
ghe deser luyt
houtte door
de Spaegia-
erden.

Dese valleepen
van Nasca.

Beschrypinghe van Arequipa/die leste Stadt van Peru.

Valley Ba-
rarp.
Ocuna.
Pamama.
Pauira.

Quilca/ een
valsepe.
Srempa een
stad ende
bisdom.

Die Rindert
van Arequi-
pa van Hara-
p tot Tara-
paca.
Condesuyo
een provincie.
Hubinas.
Ciqui.
Guanitta.
Quimistaca.
Colagnas.

Charcas een
landtschap
vooft silber
mynen/ als
oock porco.

Een sterbel
bergh.

Tot Arequi-
pa worden
vele spaensche
in aten ghe-
bracht.

Spont Gier
langhs die
Zee ruste.

Alcatrazes
die eulven
ofte Kreepan.

Van dese valsepe int ghemeen Nalca ghenoot/
comt men tot Hacary, ende noch voozder tot
Ocuna, Yeathanna, Yquilca, al waer groo-
te rivieren zyn/ ende ofter wel in reghen-
woordighe tyde wepruith inwoonders zyn/
soo hebben daer doch in voozichte tyden niet
minder gheweest dan in die andere; Zyn
vuchtbaer ende overvloedich om Beesten
voozts te teelen. In die valsepe Quilca is die
haben van Arequipa ende die stad/ also dat
van Lima ofte die Coninghen stad tot Are-
quipa zyn 90. spaensche mylen/ ofte 360. Ita-
liaensche mylen. Die stad licht in die va-
lepe van Quilca ontrent 11. mylen van die
Zee/ op die beste ende bequaemste plaetsen van
die valsepe/ daer men bouwen mochte/ al waer
een seer goede ende ghetemperde lucht is/ dat-
men die prysst vooz eene van die ghesontste
plaetsen van Peru, ende alder genoetlychste
om te woonen/ oock een Bischoflike stad
ontrent Lima ghehoorende/ ontrent 300. woo-
ninghen van Spaengiaerden hebbende. Die
landbouw daer ontrent is seer overvloedich/
ende gheeft costelick gryn/ daer men seer goet
ende smakelick broodt af maect. Die lindi-
ten deser stad strecken van die valsepe Haca-
r tot Tarapaca, ende in die Provincie oft landt-
schap van Condesuyo, hebben zy oock eeni-
ghe plaetsen onderworpen/ waer over die
Spaengiaerden ghebeiden.

Die van Hubinas ende Ciqui Guanitta,
ende Quimistaca ende die Colagnas zyn alle
volckeren onder het ghebiet deser stad/ in
voozichte tyden in groote menichthe gheweest/
ende nu ten meesten vooz die Spaengiaerden
verniet. Kenbiden die Sonne ghelijc die
andere/ ende d'aghen synden ende d'auertel-
kens daer over. Hier wordt ghebracht het
meeste Silber ende schat van Charcas, ende
die mynen van Potoifi ende Porco, vā waer
het verhoert wert nae Lima, ende vooz nae
Panama ende Spaengien.

Ontrent dese stad is een Sterbel bergh
die altoos brandt/ alsoo datmen bevest is/
dat die selve eens mochte uytbersten/ ende
doen groote schade aan t lande ende die stad.
Tot sommighe tyden heefmen hier eenighe
schuddinghe ende aerdt bevinghe/ oock om
die selve oorzaken. Die stad is gheboort van
Francisco Pizarro, upt die name vā zyn Ma-
jesteyt/ in t jaer 1536. Hier worden vellerley
spaensche waarm/ als Wyen/ Oly/ Olyven/
Beel/ Cozen ofte Terwe/ etc. ghebracht/ omt
die landt Charcas ende die mynen van Po-
toifi ende Porco daer mede te verzoegen.

Oock so handelen hier vele volckeren van
het platte landt/ om die voozgenomde Wy-
nen/ upt welke groote schatten van Silber
in dese stad ghebracht werden/ omme vooz
nae andere plaetsen te verhoeren/ langhs die
Zeeftand houden een seker aert van groote
Gieren/ die haer bluegelen 15. oft 16. palmen
uytspreyden; gheneeren haer met Zee-wo-
len die zy vanghen/ die ooghen upt picken/
ende haer aers daer af nemen. Oock si zynder
groote menichthe van Alcatrazes/ die de Spa-
engiaerden Alcatrazes heeten/ die haer oock ge-
neeren met Zee visch ende Zee Crabben/ ende
dierghelijcke/ ende deser voghelen vleesch is
stinkent ende onghesont/ datter veel af ghe-
stozzen zyn/ die vooz noot sulcks ghegheten
hebben/ ende dus vele vooz het eerste van het
platte landt van Peru, t welck aen die Zee

light/ vallen al ter wop vooz geen een weprich
haubden van die Peruanen die op het ghe-
berchte woonen/ ende van hare steden/ met
bergetende daer by die Coningen/ die sulcken
volck ende goudberghen lande gheregiert en
onberghshadt hebben.

Peru heeft in die lenghte 525. spaensche my-
len/ ofte 420. dupsche/ ofte 2100. Italiaen-
sche/ in die breedte op sommighe plaetsen 75.
spaensche/ ofte 60. dupsche mylen/ op sommi-
ghe ghebieten breeder/ op andere smaller/ re-
kenende die lenghte van Quito af tot die Vil-
la della Plata, ende in dat Peru zyn vzeerley
hooghten van berghen/ daer in gheenderley
manieren menschen moghen woonen/ die eer-
ste strekinghe ende hooghte der berghen noe-
men wy Andes, welke vol groote boscapen
zyn/ ende het landt onbequaem ende onghesont
te bewoonen/ t welcke oock noot bewoont
zyn gheweest/ van daer oet t gheberchte. De
andere strekinghe ende hooghte der berghen
heeft haren coers langhs die Andes heen/ die
seer hoet/ waer af die toppen groote sneet ber-
ghen zyn/ alsoo dat oock in gheenderley ma-
nieren hier eenighe volck woonen mach/ om
die groote koude ende overbloet des snees/
die alles versengt datter niet mach wassen/
die derde hooghte zyn die sande dypnen/ die
vooz het platte landt van Peru hare strekin-
ghen hebben van Tumbes af tot Tarapaca
toe/ daer op groote hede/ gheen water/ gheen
boomen/ gheen gras/ noch eenich lebendich
creatur van ghevoeghte die daer oet bly-
ghen. Wefende van Peru soo lanck ende aldus
ghesiet/ soo zynder oock vele woeste en anbe-
woonde plaetsen om sozaken verhaet/ ende
die so bewoont werden; t gheschied dat tussche
die gheberchten groote vallepen ende klufsen
vallen/ die bevydet zyn om die berghen wil-
le van die winden ende van t snee/ waerom
in dese valsepen ende groote beken gantsch
vuchtbaer zyn/ dat alles water ghesaeyt
wert/ overvloedighen weder wert ghewon-
nen/ die boscapen daer by vellerley voghelen
ende gheierten voozts telende.

Die Peruanen die tusschen dese gheberchten
woont/ zyn veel kloeker/ stercker ende bet-
standigher dan die van het platte landt aen
die Zee cant/ ende zyn veel gheschickter in re-
geringe ende Politie; woonen in hupfen van
steen ghemaecte/ waer af die sommighe upt
aerde/ d'andere met stroo ghebercht zyn om
des reghens wille/ daer af die andere die int
platte landt reffen die Zee woonen gheen
noot hebben/ derken hare hupfen om van die
Sonne beschermte te wesen/ met gheschilberde
matten ofte met tacken van boomen. Tot dese
valsepen die tusschen gheberchte ligghen/ loo-
pen vele stroomen van goet water: nae die
Lupdt zee toe/ en bevoertten dat platte landt
van Peru, doende daer groepen vele vucht-
bare boomen/ geynen ende andere dinghen/
noedich tot onderhout des menschelijcken le-
vens/ gelijk wy sulcks op breedste verclaert
hebben.

Van die volckeren ende landen die daer
zijn van Pasto tot Quito.

Die plecke Pasto is ghelepe in die val-
lepe Atis, welke lept in t landt Quil-
lacinga, volckeren sonder schoneit en
sonder manieren/ als oock die van
Pasto,

Die lengte
van Peru.

Centro.
Villa della
plata.
In Peru
vzeerley
hooghten van
berghen.
L. Huber.

2. Sneg-
berghen.

3. Sande-
dypnen.

In Peru
vele woeste
ende onbe-
woonde plaets-
sen.

De Peruanen
van die ber-
ghen kloeker
dan die van t
platte landt.

Pasto in die
valsepe Atis
omringhet.

Kepse van Palko nae Quito over het gheberchte.

Palko, wepnich gheacht van haer ghebueren. Kepsende van Palko comt tot Funez, ende 21. boozder tot Iles, van hier tot Gualnatan 21. ende boozder 21. Ipiules. In alle dese plecten wordet seer wepnich Maiz boozt ghetelt om die koude willen/hoe wel 30 so nae by die linea woonen; maer veel Papas ende andere eerbare wortelen. Wan Ipiules reijst men nae de Guaca, doch al eer men daer comt / siet men die Strate der Coningen van Peru, die niet minder te verwonderen is / als den pag bodz die Alpes van Hannibal ghemaeckt / dan hier af sal volghen; oec passeert men eerst een rebiere / op welken onder die Coningen van Peru, een stercke sojresse hadden / daer 30 den ooyloch upt boerden teghens die van Palko, ende over dese rebiere gaet een Brugge van die natuer so propies gewoont / dat die kunst sulke niet verbeteren mochte / is van een lebdege hooge / ende dicke borst / int midden een ooghe hebbende / al waer die stroom niet groote streeck es snellicheit doozloopt / daermen oec passeren mach. Dese Brugge noemen 30 op hare tale Lumichaca, dat is steenen Brugge. Hier ontrent is een warme fonteyne; daerint in ganderlep manieren die handen langhe in houwen mach / hoe wel het land daer by / als oock het water van die riviere seer coel zijn / datmen niet moepelicheit daer passeert / so hebbe oec die Coningen van Peru by dese brugge een ander stercke willen houden om daer waer te houden / dan is beletre dooz der Spaengiaerden aencomste. In dese contreyen waest een seker frucht klein als papmen / en waert / die 30 Mortunos heeten; waer af enige eerde / die menschen dronken werden ende upt sinigh / vast 24 uren lanch. Van dese kleine landtschap Guaca comt men tot Tusa, al waer die provincie van Palko endicht; Een wepnich van hier comt men tot een klein berchsch / waer op die Ingen oec ten sterckte hadden van grooten aensten by die Peruanen / ende noch boozder reysende / arriveert men tot die riviere Mira, waerontrent groote warmte ende vele fruchten ende sonderlinge schoone Melonen ende goede Conuen / Capteiden / Barstjen / oock groote overvloet van geynen / Garst ende Maiz. Van dese riviere reys men nederwaert tot die groote off kosteliche hupplinghen van Carangue, ende al eer men hier by comt / passeert men eerst booz over een Lach / op Indisch Aguarcoia gheheten / op onse tale die bloet Zee / om oorloche dat Guaynacapa, die Conink van Peru int aencomen der Spaengiaerden / aldaer over die 20000. menschen van die onniggen contreyen hadde doen enuynghe / om eenigh bespect hem aenghebarn / die alle in dese Lach ghesmeten waren / ende dat water niet haer bloet root maechten. Die hupplinghen van Carangue zijn op een kleine plaetse / in die welcke een schoone Cisterne in fine steen gheboort / ende in die selve contreye zijn oock enige pallesen der Ingen van groote schoone stenen opghericht / als oec een tempel der Sonnen; daer in over die 200. maechden ghehouden werden tot dienst des tempels / ende seker peliken ofte sochwilidighen bewaert om ruyne te houden / worden anders kuydelighen ghecraft ende ghehangen / oft lechdelich begraven; hier by woonden oock eenige Priesters / sacrificien ende offerhanden deden nae haer religione gewoonten.

Dese tempel der Sonnen was in tijdt der Ingen in groeter wercken / dien 30 sochwilidighen deden bewaren / ende niet groote reverentie eerde / al waer veel gouden ende silvere vaten / tuwelen ende rijckdommen; want die mueren waren bebedt met gouden ende silvere platen / ende ofte wel alles verniet is / so siemen nochtans upt die schiele die groote magnificence van dien. In oude tyden hielden die Ingen hare ordinarij garnisonen in dese hupplinghe de Carangue, met hare Capitnen / die in tijt van vrede ende van oorloch daer bleven / om die snoetwillighe te straffen. Verreysende van die logementen van Carangue, comt men an andere vā Oraballo, oock machrich ende rijck / ende van dese tot Cocsequi, ende al eer men hier comt / passeert men eenighe fierberghen / al waer het soo hout is / datmen niet moepe daer over treck. Van Cocsequi comt men tot Guallabā: ba, welck van Quito drie mylen is / en om dat het land hier ontrent nederich ende vast onder die Linie is / so siet oec seer hier / nochtans niet also dat die hitte belette die menschen aldaer te wonen / ofte die vruchtbaerheyt van alle nootzakelicheit te verminderen. Dit re laes machmen verstaet dat die oude gebroede hebben / stellende dat onder die Linie om der hitten willen niemant wonen mochte / ter contrarie blijft dat 30 oock op hare maniere soemer ende winter / ende op sommighe plaetse koude / op sommighe hitte hebben / ende datre oock veel volck woont / ende vele saden ende vruchten groeyen. Op dese wech passeert men vele rebiere over brugghen / waer ontrent groote huppen ligghen ende vrentdeligheden te sien / in sommighe van dese houden die Spaengiaerden nu hare beesten.

Beschryvinghe van Quito.

Andet die Steden die int gheberchte van Peru die Christenen bewoonen / is Quito een van die boopenaemsten / licht in die vallepe Anaquito, ontrent 5. mylen over die supdrype van den Equinoctiael, placht een schoone seer heerliche efftustighe stadt te wesen / insonderheyt in die jaren 44. ende 45. doz 30 floerde / als die goudrijcke mynen / die allenman aenloech daer ontrent eerst ghehouden waren / dan is dooz den oorloch van Pizarro meest verwoot / dat aertrijck dat hier ontrent schijnt onvruchtbaer te wesen / daer't nochtans seer vruchtbaer is; want daer worden vele beesten booztghetelt / als oock allerley andere provisie van geyn / kazen / vruchten / voghelen / die gheseghemheyt des landts is seer ghesont ende lieflich / niet seer onghelich Spaengien in kuyden ende den rijt; want die zomer begint aldaer inden April ende merre / ende duert tot half 5. november / ende ofter wel roude is / soo vergaen 30 nochtans niet minder saet dan in Spaengien / daer werden oock vele Spaensche fruchten booztghetelt. Dit volck is int gemeen bergaensamet ende vrentdelicher dan die van Palko ende van middelbare statutz ghesleedet / my ter rijt op maniere als andere Peruanen. Ontrent Quito placht een groote menicheit te wesen van Schapen / die enige ghehichheyt hadde naer die Camel / niet in groote / maer in gedaente / bequaem om last ende menschen te draghen / doch niet over een myle die ofte vrede des daerby / morde zijnde gaet neder.

Funes.
Iles.
Gualnatan.
Ipiules.
Papas zijn wortelen.
De Guaca.

Em Brugge
van die natuer
konstich gemaect

Bumichaca
is een steenen
brugge.
Een warme
fonteyne.

Mortunos
drunken als
papmen.
Guaca.
Tusa.

Oraballo.

Carangue.
Aguarcoria
die bloet Zee.

Carangue de
pleche.

Den Tempel
der Sonnen
werd bewaert
doz dat daer
veel tuwelen
ende rijckdom-
men in was.

Oraballo.
Cocsequi.

Guallabamba.

Onder die
Linea oock
winter ende
soemer.

Quito ghesit
ghen in de
vallepe Ana-
quito.

Het aertrijck
ontrent Quito
is seer vrucht-
baer.

Beschryvinghe der steden van Peru in't gheberichte.

reter ligghen / also datmen die niet geen forte
 boozs kuyghen en can / oock soo zijn alhier
 vele Wercken ende Hoenderen / van onse aert
 boozt ghecomen / ende overbloedich Conynen
 van heestijcke smaech; Geptē / Watrsen / Tup-
 ven / Tozteluyben / en dierghelijcke wilt niet
 minder; Onder andere provinsien die de Pe-
 ruanen op doen beneffens het Marz, zijn die
 wortelen Papas, cont als Kapen, die ghesoden
 ofte ghebraden wesende / niet anders sinaken
 als Castaengien. Noeh hebben 3p ern ander
 Quinua gheheeten / blaieren hebbende als
 wilde Beete / die Cronck een mans lenghte
 hoogh / waer aen klepne sapkens groten / en-
 ghewit / enighe roet / daer af 3p haer drauck
 maken / ende etten die oock ghelijck wy kijn.
 Dit volck alhier is seer kilock om die acke-
 ren te bouwen / noch jaes niet op onse maniere;
 want sulck 3p den vrouwen aldaer ghebaen
 wordt; Die mannen ter Contrarie spinnebe/
 wevende ende kleederen makende; oock hare
 wapenen onderhoudende. Van Quito comt
 mē tot eē ander stadt S. Francisco del Quito
 gheheeten / licht aen die nooydzpde in die be-
 nedenste provinsie vā Peru. Die stadt is kou-
 der dā warmer / ende heeft wepnich uptlichts
 van beiden; want licht in een klepne valepe/
 als in een graste / rondtsomme niet eenighe
 bergheken beset. Van S. Francisco reijst men
 tot die pallepen van Tomebamba, die daer
 ontrent 10 mylen af zijn / en vā hier trecken-
 de quam men terstont aen een plaetse Panza-
 leo gheheeten. Die inwoonders vā dese con-
 treye zijn een wepnich onderschepde van haer
 ghebuieren int binden des hoofdes / daer dooz
 men alle Indianen onderkennen mach; had-
 den oock een andere tale die 3p ghebruychten/
 different van haer ghebueren / hoe wel alle die
 gheneene spake van Cusco leeren moesten/
 op groote straffe als die ouderen hare kinde-
 ren daer niet toe hielden; Die mans draghen
 lauck hapt met een luidt op ghebonden / gaen
 ghekleedet niet haer hemden sonder kragheit
 ende midwen / niet met open aen die 3pde/
 van daer 3p haer armen ende dat hooft mo-
 ghen stehen / daer ober 3p langhe mantelen
 hadden van Wolle / ende sommighe van Cot-
 toen. Die Heeren droeghen dese seer fijn / ende
 niet vele colouren afgheschildert; Hare schoe-
 nen waren ghevlochten van kruit; Die vrou-
 wen gaen niet langhe rocken / die haer gheheel
 licharm bedecken / int midden ongozdet / met
 een breede wollen bandt / die maels rondtsom
 het lijf ghewonden / makende daer mede een
 lanch lijf / waer ober 3p noch een spne wollen
 rock draghen / die om den hals gespeldet zijn/
 met eenighe gouden ofte silveren spelde / die 3p
 Topos noemē in hare spake / hebbende groo-
 te platte hoofden / ende seer scherpe punten;
 En't hooft winden 3p ooc een schoone bant/
 gheheeten Nincia, in summa die maniere van
 kleeden deser volckeren / als ooc die vā Cusco,
 is die schoonste ende beste vā geheel America,
 doen groote neersichheyt om het hapt te ken-
 nen / twelck 3p lanch draghen / zijn wit van
 aenghesicht / van goede seden ende manieren/
 waer in 3p seer verschillen van die vrouwen
 van't platte landt. Twee mylen van Panza-
 leo licht Mulahallo, ooc in bozige tyde volck-
 rijck / doch nu meest upgeroept; Al die rechte
 3pde van dit plect licht een Swebel berg/
 die in't uptersten groote steenen uptwerp / en
 seppichigh geluyt ende ghesichten 3p hacht;

En wepnich voorder licht Tacunga, in oude
 tyden niet minder als Quito, so in hupfen als
 andere dunghen / ghelijck men noch upt die
 kuypen sien mach. Van Tacunga comt men
 op Muliambato. Van hier tot die Arbiere
 Ambato, noch twee mylen voorder tot Mo-
 cia, en van daer tot Riobamba, ligghende in
 die Province Puruaes, al waer schoone velden
 zijn / in ghetempert heyt kuyden en bloemen
 Spaengien gheheel ghelijck. Van Riobamba
 comt men tot Cajambi, ende voorder tot Ta-
 bos ofte Teocallas en Ticiquiambi, ende van
 daer tot Thomebamba, in die province van
 Canares, ende hier waren oock groote Co-
 ninklijke ammonitie hupfen / ghelijck dooz
 het gantsche landt / ten elcke 8. 10. oft 12. my-
 len / daer alles wat tot den ooyloch diende / be-
 waert werde / daer oock bevelhebben des
 Conincks resideerden / die landen in brede te
 houden / en die moerwillighen ende rebellen te
 straffen / al waren oock haer eyghen soons.
 Thomebamba lach ontrent daer twee rebier-
 kens samen liepen in een valepe / 9. mylen int
 ronde hebbende / aen een koude plaetse / daer
 nochtans veel wildt ghebierte heyt / als Ge-
 ten / Conynen / etc. Hier was oock een tempel
 der Sonnen upt groote / swarte ende groene
 steenen / ghelijck Aspiden gheboort / die Booz-
 te van des Conincks palleps / schoon en seer
 gheschildert / waer in eenighe Ameraunden ge-
 tet waren ende gheplastert met gouden plaet.
 Van Thomebamba comt men aen't landt
 Bracamoros in onse Gaerte Bracamoros ge-
 selt / ghebonden ende ontdeckt van Iohan Por-
 zel ende Capiteijn Veigara, die aldaer twee
 ofte drie plaetsen ghetimmer hadden / omme
 daer dooz die naestligghende landen t'onder te
 huyghen. Ende dese landtschap Bracamoros
 is ontrent 60. mylen van Quito, het gberich-
 te langhs reysende. Noeh 45. mylen voorder
 licht het landtschap Chychapoyas ofte Ca-
 chapoyas, daer in die Spaengiaerden ooc een
 stadt hebben / Frontiera gheheeten / gebout op
 Levanto, waerontrent die landtschap buyche-
 baer is van erbare spysen / en vā rijcke goud-
 nypnen. Levanto is van weghen die ghelegē-
 het des ooyts seer sterck ende wel versacht;
 want is bpkans rondtsom beringelt niet een
 diepe vallepe / waer dooz een meesten deel een
 rebiere loopt / also dat die stadt Frontiera ge-
 heeten / die op Levanto gebout was / niet wel
 te winnen is als die brugghen afgebroken
 zijn. Dese Province is bebout / en niet Spa-
 gien beset vā Alonzo de Alvarado int
 jaer 1536. Alhier woont schoon ende blanch
 vrouwen volck / dat nautwelich in geheel Peru
 schoonder / oock seer gratus ende coortops /
 daer 3p wel ghekleedet. Van hier trecht men
 in een ander Province Guancas gheheeten / een
 seer ghesont landt / ende hepde dese volckeren
 van Cachapoya ende Guanca, dienen die
 Spaengiaerden van Frontiera, als ooc doen
 die van Calcayunga, volck van een ander
 province. In alle dese landtschappen hebben
 oock ghewerst die ammonitie hupfen der Co-
 ningen van Cusco, ende in sommighe zijn
 rijcke mynen van Gout / hepde die mannen en
 die vrouwen in dese landen gaen ghekleedet.
 In oude tyden hadden hare tempelen / en of-
 feren hare afgoden / waren gheheel rijck van
 Wee / ende maecten breellerlep hostelijche kle-
 deren booz die Coningen / als 3p oock noch
 hupdighes draghen die seer fijn maken / ghelijck
 oock

Papas / rōde
 wouelen ghe-
 lyck Kapen/
 sinaken als
 Castaengien.

De mans
 spinne alhier
 en die vrou-
 wen die acke-
 ren en bouwe
 het landt.

S. Francisco
 del Quito.

Thomebamba
 vānsalco
 haer volc zijn
 seer different
 in spake niet
 hare in buere
 waer moeste
 als gdwou-
 gen oock de
 spake van
 Cusco leeren.

Hare kleedi-
 nge is een
 breede bant
 daer 3p haer
 lijf mede be-
 winden.
 Copos zijn
 spelben.
 Nincia is in
 hooft bandt.
 Dese 3p de
 schodde luy-
 den van heel
 America.

Mulahallo.

Tacunga.
 Muliambato.
 A. Riobamba.
 A. Samba.
 Puruaes en
 Province.
 Cajambi.
 Tambos.
 Teocallas.
 Ticiquiambi
 Thomebamba.
 Canares en
 Province.

Thomebamba.

En tempel
 der Sonnen
 upt steen van
 Aspiden ghe-
 boort.

Bracamoros
 een landts-
 chap.

Levanto daer
 op de stadt
 Frontiera.

Guancas een
 province.
 Cachapoya.

Calcayunga
 seer rijck van
 goud / 3p
 wercklieden
 om de rōste-
 lijche kleederen
 van Coningen
 te maken / 3p
 luyden 3p die
 hupden naech
 noch seer
 wercken.

Beschryvinghe der steden van Peru in't gheberchte.

oock Capeten/ dattet te verwonderen is. In dese provincie zijn veel vruchtbaere boomen/ die landen zijn ooc vruchtbaer van Grepnen ende van Garste. In manieren/ ceremonien/ begraeffenissen en offerhanden/ zijn zy gelijk alle die andere; begraven met haer doode veel Goudts ende Silvers / ende eenighe levende vrouwen; offeren die Sonne/etr. gheleijk volghen sal in die beschryvinghe der Ingen ofte Coninghen van Peru. Over die Andes ofte 't gheberchte ghespaseert zijnde/ comt men aen Mayobamba ofte Moyobamba, ende ander groote rivieren/ ende enige bewoonde plaatsen. Van Mayobamba reijst men naer Guanuco, oock een stadt van Spaengiaerden bewoont/ leyt ontrent 40. mylen van Cachapoya, woer de andere ghesheeten Leon de Guanuco, die name van een spaensche stadt hebbende/ dooz't bebel van Vacca di Castro, ghebozen van Leon, die ghesleghensheyt van dese stadt is seer goet ende ghesont / om dat die nachten en die daghen stonden gheheel gherenwert zijn / al waer die menschen oock om die goede ghetempertheit willen ghesont leven; Men samlet hier veel Maiz ende graen/ Queappelen/ Wyghen/ Cebren/ Limoenen upt Spaengien overgheplant / als oock vele van haer opghen landts vruchten. Doven desen so zijn der vele Platin, also datter een seer goede landbouw is/ en goede hope van verbeteringe der stadt: want in die velden worden vele Kopen/ Cepten/ Paerden/ en andere beesten ghehouden; Daer zijn oock vele Paerpsen/ Dypben ende andere voghelen/ als de Walcken en tamine/ om andere vogelen daer mede te vangen. In't gheberchte zijn oock eenighe Leulwen ende groote Beeren en andere ghebeerten; En ten meesten deele van alle die plaatsen die dese stadt onderwoopen zijn/ passeert die Coninklijke wech / en staen vele ammentie hupfen. Onder dese volcheren waren eenighe Waerssegghers ende tecken beduyders / die op die sterren acht namen. In oude tyden waren hier soo veel Schapen van haer aert/ dat het onghelooftich is / die dooz den oorsloech der Spaengiaerden te meesten deele verniet zijn. Dore hupfen zijn van steen ende met stroo bedekt; Mer die doode mannen werden die levende vrouwen begraven/ zijn anders niet soo onkuyfich als sommighe andere. In haer ladt zijn goede Wyden van Silber. Noch 40. mylen van Guanuco di Leone licht een ander stadt/ oock van Spaengiaerden bewoont/ en gheridmirt aen't gheberchte van Francisco Pizarro, upt die name van zijn Wyfstept/ int jaer 1539: ghesheeten S. Iohan di la victoria di Guamanga. Die oorsake waeromme dese gheslammert is / is ten meesten deele om die pas tusschen Culco en Lima te beypde dooz den aerloop der Peruanen / al eert landt gheheel t'onder ghebracht was. Zy dese stadt passeert een riviere van goet dincbaer water / ende alhier zijn seer schoone stene hupfen / en sommighe torenkens/ het merckel velt is gheheel plat ende groot/ en aldaer is een gesonde locht: wat noch de Sone noch die locht / noch enige andere elementen schade doen/ niet te vercht noch te warm wesen/ dan seer ghetemper/constant: die stadt hebben die Spaengiaerden hare Wee hupfen/ in die valleken/ op die rivieren. Die grootste riviere die welcke hier passeert/ heet Vinaque / al waer ontrent rypnen ghesen werden / bā groote vierante pal-

lepen / gants op een ander maniere gheslammert van andere Peruanen/ die lantch en smal bouwten. Zy willen segghen dat sodane hupfen getimmert zijn gaweest in oude tyden van vrede volcheren/ hoe sulcks zy/ kan daer niet af oordeelen; Men vergadert oock alhier seer schone Cerwe / daer men soo sprek broot af maect/ als in gheheel Spaengien mach ghebaerworden / en allerlep fruyten zijnder oock in overvloet. Van Guamanga tot Culco zijn 45. mylen/ en wepnich min ofte meer. Op dese strate passeert men die velden van Chiupas, al waer die wyerde slach ghedaen is tusschen Vacca di Castro ende Don Diego di Almagro, ende 8. mylen van Guamanga ghecomen zijnde/ licht Vilcas, 'twelck men seyt int midden te wesen van alle die landen die de Ingen regierden: want Vilcas licht tusschen beeden/ is even verre van Quiro als van Chilo, al waer oock Coninklijke seer rustelike pal-lepen/ ende een tempel der Sonnen is. Van hier 5. mylen doozder verbolcht men die Coninklijke strate tot Vramarea, waer ontrent een Wygge over een reviere met twee bogen seer constich gelyocht/ groot 166. treden. Die reviere Vilcas comt upt die provincie van So-ras, seer vruchtbaer ende overvloedich van by-zers / Goudt ende Silber Wyden / ende van strydtbaer volck/ ghekleedt met wollen kleeden/ ende wel gesien by die Ingen. Van hier tot Andaguayla, op de reviere Abamcay 7. mylen / en van hier noch 6. mylen verder rep-sen/ comt men aen een ander groote reviere Apurima ghenemt/ die weghen zijn hier seer quaet/ roud ende scherp / ober berghen ende steenrofsen/ periculods om te dalen / dat vele Weerden Goudt draghende/ afgheslocht zijn in die revieren en verlozen. Van Apurima comt men tot Marambo, en passerende die gheberchten van Vilcacongā, comt men aen die val-lepe Xaquī Xaguana, die seer ruen is / doch niet seer lantch ofte byede. In dese vallepe wa-ren eenige rustelike lust-hupfen ende pal-lepen der Coninghen van Culco, die albaer tede-ken om haer te vermaken/ zijn schaers 4. mylen van Culco, en hier dooz passeert oock die Coninklijke strate/ anders soude men on-gelicken dooz reysen indighen: want daer eenige wozaffen / daer ober die wech met hare muu-ren passeert / ende bā hier come men tot Cul-co, hoofst stadt / in bozighe tyden van gheheel Peru, en des gantsen tytels der Ingaten/ ghe-bout van Mangō Capo, die eerste Coninc deses stams / in een roudde seer scherpe plaeste rondtfomine best met gheberchte / tusschen twee klepne revierkens/ waer af die eenen mid-den dooz die stadt loopt / is bewoont ten be-den zyden / heeft een vallepe aen die oost zyde ende die stroom die dooz de stadt passeert/ met hare touren hae den nebet gantch / in dese val-lepe/ om dat zy hout is/ zijn wepnich vruchte-bare boomen/ dan allen eenighe Molles, daer van wy segghen salen hier naemals/ van dat zy hier haren brand af maken/ Men die dooz-zyde hadde dese stadt op een bergh dichte by een sterckte/ die om der grootheyt ende vasti-heyt willen seer kostelich ghehouden wert/ doch nu meest verniet / hoe wel die stadmame-ten ende sommighe torenen noch daer af staē. Zo heeft oock dese stadt aen die oost en noord-zyde die provincie van Andefuyo ende Cin-ciafuyo naer zijden die landtschap Callao en Condesuyo, onder welken Callao licht/ tuf-schen

Guamanga.

Welke Chiup-pas.

Wilcas int midden aller landen der Coninge van Peru.

R. Vramarea

Sozas van Province.

Andaguayla. R. Abamcay.

R. Apurima.

R. Marambo.

Vilcacongā ghebeerten. Vallepe Xaquiraquana.

Culco/ die hoofstade in bozige tyden van gheheel Peru.

Indes boomen daer zy haren brand afmaken.

Indes tyden een provincie, Cinciasuyo een ander, Callao.

Mayobamba.

Guamanga een beschryvinghe der stadt/ Leon de Guanuco.

Zijn ooc veel Walcken ende andere voghe-len en beesten.

S. Iohan de la victoria di Guamanga van Pizarro getimmert dooz den aer-loop der Peruanen.

Witange een riviere/ waer de vele Runnen ghesien van groote ghe-dichten / hier waest Cerwe so goet als in Spaengien.

Beschryvinghe van Cusco.

Condesuyo.
Havan Cusco
Oren Cusco.

Carmenga.

Curicanche.
Villana/
hooghe Pile-
ster.
Mitimaes.

Cusco in 4.
wijken afge-
deelt / nae die
vier winden
der Werelt.

Guanacaure
yn groote
bergh by
Cusco.
Chile.
Asto.
Cagnares.
Maramoros
Charapapas
Guancas.
Charassa.
Collao.

Ydria die
Sonne ende
die hoogste
Godt.

sehen oosten ende zuyen. Condesuyo tusschen
zuyen ende westen. Een gedeelte vā dese stad
wozdt gheheeten Havan Cusco, ende d' ander
Oren Cusco, plaetsen daer die rebelen woon-
den ende voornaemsten der stad / aen een an-
der zyde was die bergh Carmenga, al waer
eenighe klepne toornkens stonden / daer op 3p
den loop der Sonnen teekenden. In midden
daer't meeste volck woonde / was een groote
plaetse / van welcke vier Coninklijke straten
ginghen / nae die vier gedeelten des Rijcks /
ende dese stad was alleen ozdentlick en frap
ghebout met steenen hupfen / boven alle ande-
re steden van gheheel Peru, rijck en machteich /
want daer mocht gheen Gout (op des levens
verbuerte) uytgheboert worden. Hier was die
alderrijckste tempel der Sonnen van die ghe-
heele werelt / genoemt Curicanche, ende daer
in die hooghe Priester / die 3p noemden Villa-
ona, een deel vā die stad was van Mitimaes,
dat zijn byede verboerde volckeren betwoont /
die alle onder goede politrique wetten en cere-
monien der Afgoden ghehouden werden / dat
het een wonder om te hoozen is. Het Casteel
was van so groote viercante steenen gebout /
dat 10. paer offten nauwelijcken rene soude
hooft trecken / alsoo dat men niet bedencken
mach / hoe die dooz menschen arbeyt daer ghe-
bracht zijn / de wyl 3p gheen Essen ofte Perr-
den / ofte ander creatueren hadden / om daer
dooz te arbeyden. Die hupfen die de Spaen-
giaerden nu betwoont / zijn nieft van't volck
des landts ghetimmiert / doch zijn wat ghere-
pareert en grooter ghemaect. By der Ingen
tpden wozt dese stad in vier wijckē afgedeelt /
ghelijck geseyt nae die vier deelen des werelts /
namen hebbede vā die vierderlep landschap-
pen / die op elcke hoek van die stad lagen / en
ten tpden als die Ingen noch in hare regierun-
ghe waren / mocht niemant met der woon in
een ander wijck trecken op groote pene / ende
ofte wel dese stad aen een koude plaetse 3p, is
nochtans gesont ende beter versocht van al-
lerlep virtuale / oock grooter dan eenighe an-
dere van gheheel Peru; Sondstom plachten
kostelijcke steynen te wesen van Goudt / van
bergaen / ende wozden oock verlaten dooz die
Silver mynen van Porosi, om dat die win-
ninghe grooter is nu ter tijt op't Silber / en
die periculen wepnigher. In dese stad was
groote toelooft van allerlep volckeren den In-
gen, onderwozzert want alle die Perren moes-
ten alhier hare kinderē sepiiden onder't beyl
van die sprake te leeren ende den Coninck te
dienen: doch waren meer daer als ggselaers
dat hare ouderen niet mochten opstaen teges
die Ingen, andere onwilghende volckere moes-
ten daer comē om hupfen te houwe / die stra-
ten te supberen / ende dierghelijcke werken te
doen die men haer gheboot. Ontrent die stad
lach een groote bergh Guanacaure geheten /
in grooter waerdye by die Ingen, al waer 3p
offerhanden deden van menschen en beesten /
ende ofte wel in dese stad allerlep natien van
volckeren waren / als van Chile, Pasto, Ca-
gnares, Bracamoros, Chacapoyas, Guancas,
Charcas, Collao, &c. soo woonden nochtans
alle die selvighe die uyt eenderlep landschap
waren by een in een plaetse haer gebestintert;
onderhelden hare oude vaderlijke ceremo-
nien in allen / alleen dat 3p die Sonne moesten
aenbidde en eeren / als den hoogsten Godt
dien 3p Mocia heeten. Het waren oock in dese

stad beellerlep groote ghebouten onder die
aerde / en hier in hieldē sommige Doobenaers
en Waersgghers ofte tecken bedieders / die
als noch niet al uytgheroept zijn / ende in dese
speloncken wozden noch daghelijcks groote
schatten ghebonden; Ontrent die stad zijn
veel ghetemperde vallepen / alwaer eenighe
huychbare boomen ende granen zijn / doch al-
les wozde daer in vorige tpden in seer groote
overbloet toe geboert; In die rebiere die dooz
die stad loopt / hebben 3p hare Cozen muelē.
Nu wozden alhier vele spaensche Cappaenen
en Poenderen bet gemaect / so goet als men
die in Spaengien hebben mach / als ooc Kopp-
en / Septen ende andere ghebieten / ende ofter
wel wepnich geboomten zijn / so groten noch-
tās aldaer overbloedich veel Legumina, dat
zijn Erwitten / Boonē / Cieren / Phastolē, etc.
Ende om dat in dese stad gheuerft is die seer
rijcke tempel der Sonnen / ende die Hooghe-
priester / oock die Coninklijke residentie der
Ingen, bedunckt in niet ongheraet saem een
wepnich van hare religie ende afsonste der
Coninghen van Peru te verhalen / en daer nae
te vervolgen op't coztse die pas der bergh
steden van Peru tot Arcquipa, als oock die
Caste tot die Perate van Maglianes.

Ghetemperde
vallepen

De kintre
daerby de
sen landen,

Religion der Peruanen.

Dat aenlanghet hare Religion / alsoo
3p wisten ende vereerden op hare ma-
nere eenen Schepper des Hemels en
der aerden / dien 3p noemde Pacacha-
ma, twelck Schepper te segghen is / ende een
Sone van Sonne en Mane / ghelijck 3p dien
in die vallepe van Pachacama, eenen grooten
tempel ghebout hadden / so hielden 3p nochtās
hooft den grootsten ende hoogsten Godt die
Sonne / als een Schepper van alle geschapen
werken / die 3p op die tale van Cusco noem-
den Ticbiracoco, ende ofte 3p wel dese erken-
tenisse hadde / baden nochtās van oudt aen /
niet alleen die Sonne ende Mane: maar oock
boomen ende steenen ende andere saken / die
dupel haer hier dooz antwozdt ghevende /
ende om dat 3p gheen sekerre kennisse uyt een-
ghe schyftueren ofte boecken van Godt / ende
die scheppinghe der Werelt / noch van die de-
lantie hebben / soo hielden 3p alleen ghebachte-
nisse van't ghenighe dat 3p van haer ouderen
ghehoort hadden / namentlijcken datter een
hooftreffelijck man / (die 3p Con heeten) van't
noozden in vorighe tpden in die landen met
seer groote snelligheyt 3p gheromen / die zijn
lichaem op gheen ghebreinte stonde / noch met
gheenderlep banden te samen gebonden was /
die de berghen conste slerchten met een gedach-
te ende wenckent / ende die diepe vallepe bul-
len hem eenen wegh dooz ontweghen makēde.
Ende dat de selfe die oude van dat landt
gheschapen hadde / haer krupden ende wilde
huychbare tot onderhout des levens ghevende.
Die oock gheoffenseert wesende van die Pe-
ruanen die in't platte landt woonden / hare
huychbare landen in doze sanden verkeert
heeft / ende die regenen daer oer doen ophou-
den / doch dooz vernijerticheyt beweert om
die beesten in die doze belidende onderhoude /
fonteynen ende rebiere gheopent / daer dooz
die volckeren hare landen mochten begieten.
Wesen Con, als wesende een Sone van die
Sonne ende Mane / hebben 3p in oude tpden
hooft den hoogsten Godt gheert / ter tijt toe
dat

Pachacama
Schepper des
Hemels ende
der aerden / ge-
loofden 3p te
woonen in
hemel.

Vallepe van
Pachacama.
Ticbiracoco.

Con gheert
hooft Godt en
als een sone
van de Sonne
ende Mane.

Beschryvinghe van de Nelligie der Peruanen.

Pachacama
op een Sonne
blinde Sonne
ende Plane.

Pachacama
noch een pro-
pheten van
Sonne.

Spirite van
een Diable
by die Per-
uanen.

Ondergang
der Werelt
ghelooft. by
die Peruanen.

Peruanen
ghelooft
ontferflicht-
heyt der die-
len en verrij-
senisse des
lichams.

dat kan't Zupden een ander geroihen is met
nathen Pachacama, (welck Scheyper be-
tertheit) oock voort ghereelt van die Sonne
ende Plane / ende veel machtrijger dan Con,
tot welckes aencomste Con verdweenen is /
ende dese heeft die menschen van Con ghe-
schapen verheert / sonninghe in werckatten /
Beret / Kestuben / Wapengapen ende andere vo-
ghelen / ende weder gheschapen die voeroude-
ren van die Peruanen in levende / ende haer
gheloeft die plantagie ende aerdtbouwinge /
dien 30 naderhandt voer haren God ghehou-
den hebben / hem kercken opgericht / en God-
lycke eere beweser / ende oock ten province na-
zynt nathen ghenoech Pachacama, haggende
vser mylen van Lima / ghelick by haer ver-
heert hebben / al waer in voghe tyden die Co-
ningheit ende oversten des landes steruende
hadden begraven wesen. Ende deser Pachaca-
ma is vele jaren van haer ghereert worden tot
aencomste der Spaengiaerden in Peru, is ha-
derhandt nider meer ghelien. Het staet te ghe-
loopen dat sulcke een dyvel ghewest is / die
met onbegrijpelyk bedroef / om het arme volck
te beproeven / hem ten tyden der hant heeft
in mensche ghedaente / het welck oock
blyckt om dat hy voer der Spaengiaerden
aencomste in dese costelike teynge hem op-
ghericht in mensche ghedaente den Per-
ueren antwoorde dat / si die Priesteren sulck
de oet der volcke relatieren. Tot gemeen
gheloven ende verstellen 30 oock datter in
dide tyden een groote Diable 30 gheweest
waer door alle mensche syn verpouche / up-
besonder weynighe / die haer in holen van
hooghe berghen verborghen hadden / ende
met proviande versocht / ende die inganghen
verstoppt / also het gemeene ongheluck ontro-
men. Ende als dese menschen in vermoeden-
de dat die regheren ende wateren verlopen
waren / hebben 30 twee honden up gesonden /
de welke als 30 nat weder quam / gisten daer
up / dat noch die wateren niet verlopen mo-
sten wesen / ende daer omme noch niet raed-
sael up te comen. Wader handt wederomme twee
honden upsendende / ende seude dat die sig-
hich weder quam / gisten die wateren ver-
loopen te wesen / ende 30 up gegaan / heb-
ben gheonden groote menichste diat Slang-
ghen / die de sighiche aerde voort ghereelt ha-
de / met welke 30 goeuch te dade hadden om
die te vernielen. Oock soo vertellen 30 dat die
Werelt vergaen sal / doch niet ten 30 dat
eerst een seer groote drooghte / ende ghelick
een verberinghe des lichts come / daer door
die Sonne ende Plane oock wach ghewoen
worden / waeromme 30 ten tyden als daer een-
ighe Erlijvis ofte verduysterheyt sijn / in-
sonderheyt van die Sonne / droewighe lieden
singen / ende groot gheluyt maken / meren-
de dat die Werelt vergaen / ende dat eynde ghe-
nake. Wat 30 dat noch niet ponthen van op-
terichte nelligie / die de Dyvel in so groote
duysterheyt ende barbarische niet heeft up
beter arme Wyvenen heren nemer moghen
dat die van Brasillen ghelooft die onfer-
lichtheyt der Zielen / is hier voer verhaelt.
Dese Peruanen ghelooft niet alleen der
Zielen onferlichtheyt / maer oock dat die verrij-
senisse der lichamen ghelick sulck blyckt niet
alleen dat die manen van haer begraefenis-
sen / maer oock dat die beede / daer mede 30 die
Spaengiaerden (haerder voerouderen ende

Coninghen graben opreunde / om die schat-
daer up te nemen) daer datter haer gelieven
wilbe / doch dat ghebeente der verstorvenen
niet te verwerpen ofte verstoppen / daer met
haer sulckes niet mochte beletten in die ver-
rijgenisse.

Wat aenlanghe die maniere der begraef-
nisse / hare Coninghen ende Priesteren begraven
30 heerlijck ende magnifich / die in setels in de
graven settende / bekleedt ende ghevoonden in
de beste kleederen / begraven oock met hem een
ofte twee van syn vromen / die alder schoon-
sten / ende die sy levende lieft gheschiedt heeft /
waerop onder die vrouwen ten tyden groote
gheste ende gheschil valt / welck is dat by den
Coninc / noch int leuen wende / ghedert
nietert ende weder gheleert) begraven inghe-
lycken met hem dyle ofte twee van syn kerck-
ten / ende ver ghewoont Gode rade Sijner
jae het beste service dat 30 hadde / doch fruy-
ten / voot / Wais ende dierghelike dinghen
ende dat meer is / die upvaerden die de vrom-
den doen / 30 dat 30 gien door een riet ofte
pype menichmael van haren vromen / (wel-
ken 30 Cicha noemen) eenighe waren tot des
verstorvenen moer / alleen om deser oorsaken
willen / op dat hem niet mochte ghebeeten tot
syn aencomste in die ander werelt / ondertus-
schen sulcke spren ghewoont / met syn
vromen ende dienaarren / Ende dese maniere
wert vast gheheel Peru ende Mexico door / by
allen onderhonden / alleen dat een ieggelick
man ofte meer doet na syn qualijet / doch ten
meesten in Peru, die vrouwen sevendighe mede
begraven / welck misbegrijp / op synen ge-
nomen hadde up des dubbels verberinghe
die tot eenighe tyden sonninghe levendicheit
menschen verstant was / in ghedaente van
verstoppen / waderhandt ende vromen by
sich hebbende / dusdanich is die verberinghe
ende macht des dubbels in den kintren der
onghelovigen. Merck in oost Indien had-
den die dyvel daer toe gebracht / dat die vrou-
wen haer levendich met die doode mans ver-
braden / ende hier / dat 30 haer levende by den
dooden begraven. 30 bescheypen hare dooden
heel daghen / ende op die grauen steden 30 des
verstorvenen figute ende beelde van hout ge-
maect. Het gemeene volck ende die hand-
wercks lieden / steden oock per van hare han-
teringhe op die grauen / als oock die Son-
nen eenighe wapenen die men indert vromen
gebruycke / daer aen men sijn mach wie daer
begraven sijn.

So aenbieden dan ende bekenen die Per-
uanen voer den hoogsten Godt Sonne en
Plane / ende sweren daer by als oock by die
aerde / die 30 houden voer haer macher / ende
ofte 30 wel eenighe slaven vromen met
den dooden ghesten hielden / met haer raede-
naechden / ende antwoorde van haer verwoen-
ten / so deden 30 sulckes meer door vrese om
niet beschadicht te wesen / dan om die te sijn
dat 30 die Sonne voer den hoogsten Godt
hoogsten Godt hielden / blyckt ten eersten
up die verberinghe seer kostelike teynen /
die 30 voort gheleert sijn ghewoen hebben.
Aen oock up die antwoorde des Conincs
Ababalba reghen den Donsdacht den
vromen / Wader Vincensius de Valle vrom
naerhandt seide Byschop van Peru, dien
hem verghadende die schryvinge van die
Werelt door Godt / ende die verlossinge door
Christi

Maniere
vande be-
graefnisse.

Cicha der
Peruanen
vromen.

Wat een die
vromen is
verberinghe
begraven.

Beschryvinge
der dooden
en hoe 30 haer
begraven.

30 bekenen
en aenbieden
de Sonne en
Plane als
haren hoog-
sten Godt.

Manieren vande aanbiddinghe der Sonnen.

Christi boot / daer op hy antwoorde dat niemant per ghenaecht hadde / dan zijn God die Sonne / die niet stoyde als Christus ghedaen heeft / dat wy gheloooven mochten inden ghekrupsten ende ghestoydenen Christus / hy wilde blyven by zijn Godt ende zijn Guacas, die niet en sterben / tweeke sekere steenen waren / die zy niet weenen eerden ende aanbadden.

Maniere van aanbiddinghe der Sonnen.

Also verhaelt is / hadden die Peruanen seer groote ende costelycke kercken der Sonnen ober al t'lande ghebout / die wanden ende mueren met gouden ende silbere platen bebedet / costelycke stoelen ende setels daer in. Als die Docten ofte heeren des landes ofte die Priesters eenige weldaet van die Sonne sulden bidden / soo klimmen zy des mooghens bysch in t'oppen der Sonnen op een hooghe steenen schavot daer toe gemaect / al waer zy niet nedergherupghden hoofden / ende niet ghebowden ende samen geworpen handen die terstont ophessende in die hoorchte ende uptspreyende / niet anders dan ofte zy die Sonne wilden omgrypen / ende in haer armen ontfangen / ende murmelen also eenighe gebeden / waer in zy hare begeerten boozt byenghen / op de selde maniere als zy die Sonne plachten te aanbiddē / dien zy nu die Spaengiaerden ghequelt wesen / van haer bidden / dat zy berinshertichlyken met haer willen handelen ende haer niet schaden. Op sommighe plaatsen / insonderheyt onder die Linie en daer ontfint / maectē zy die poorten der tempelen naer t'oosten / behinghen die met sekere Cortoene lijnwaet. In alle hare kercken stonden twee uptghehouwen afgoden / ghedaente hebbende van swarte Bocken / booz welcke altoes bux byarde / van welckende hout / welck ick achte Ederen te wesen / om dat die bast afghedaen zijnde / daer upt vloeyt eenighe stercke welckende Gomme / die doode lichamen booz putrefactie ofte verbught heyt betwargende / ende die levende corrumperende. Inghelycken soo zijn in dese kercken beelden van groote serpēten die zy aanbadden / etc. doch die ontrent die Linea in Peru ofte Culco / met daer zy die Guacas / dat zijn steenen hebben / waer ontrent nimanē comē mach dan alleen die Priesters / die in witte klederen ghekleedet gā / ende daer nebens romende / nemen in die handen wit laken ende vallen neder ter aerden / spreken met den Afgoden in een byemde tale / op dat die ghemeene lypden sulck niet mochten verstaen / ende dese wapen ontfanghen alle die offerhanden die den Afgoden gheoffert werden / ende begraven die ten deele in die kercken / die rest booz haer behouwendē. So is oock te weten dat alle die offerhanden / die men doen sal / moeten wesen gheworche van Gout ofte Silber / ende van sulcken ghedaente / als het gheninghe is datmen van den Guaca biddet / doen offerhanden van levende menschen ende allerley beesten / acht nemende op enige teckenē aen't herte / ende aen die lichtighe vande menschen ofte die beesten die zy offeren / ende soo langhe zy dese teckenē niet en vonden aen die boozghenoemde partpen / so lange hielden zy aen / tot dat zy die vonden : want sochtmen so langhe hem sodane teckenē niet openbaerden / dat die Afgoden niet sulcken offerhanden

niet volbaen waren. Dese Priesters / als zy offerhanden sulden doen / so onthouden zy haer van hare vrouwen / ende laten niet af van roepen den geheelen nacht / ende den Duppel aen te bidden int velt loopende / ende op die plaetsen daer die Guacas staen : want sodanighe aldaer seer vele waren / also dat booz een jeghelijck huys een stont / ende als zy niet de Duppel spreken souden / soo vasteden zy eerst / sommighe verbonden hare ooghen / sommighe staken die upt / ghelijck men ghesien heeft / dat eenighe van haer upt d'voete gedaen hebben. Die Docten ende heeren beghinnen geen saaken booz ende aler zy haer niet die Priesters herachtelich hebben / ende die Papen niet die Afgoden tot sacrificie nemen zy niet alleen heesten : maer oock menschen ende kinderen / nochtans het vleysch der menschen niet eeten / als die Cannibalen : want die Spaengiaerden die tempelen der Sonne vernielende / hebben ghevonden veel krujcken niet gebrooghe kinderkeus die gheoffert waren. Zy offeren oock voghelen ende ander ghedierte / en niet het bloet deser offerhanden bestreken zy die monden haerder Afgoden / ende die poorten der kercken ; Men heeft oock onder het Gout dat by hare Afgoden lach / ghevonden / slaven ende mpters van Bisschoppen / als onse Bisschoppen in hare pontificael gaende / d'zaghen / ofte als men een B. Riclaes affschijldert. Sodane figuren heeft men oock onder haer Afgoden ofte Guacas ghevonden / doch haer byagende / wisten niet waer sulcke mochten bedupden / ofte waer zy van daer quānē. Verschalen dese greote tempelen der Sonnen ende der Guacas zijn noch gheheel Peru booz veel ander kercken ofte Cloostren booz ionghe maechden / waer vā in die sommighe 100. in andere 200. ende meer zijn / alle reynicheit houdende / ofte ten minsten belovende / ende die Sonne gheheyligh / ghelijck by die Romeynen die Virgines Vestales / ende nu by ons die Clooster Joffren ofte Nonnen. Dese noemden zy Maniacomas / moeste haer leven lauck in een Clooster blyven / ende van daer niet wijcken / oock ghem ander wercken doen van spinnen / weven ende napen / seer sijn laken vande Cortoene ende wolle accoutrements ende vertierfels booz hare Afgode / ofte als andere seggen / dat sulcke doercken van haer gemaect zijnde / daer nae verbyant werden met gebeente van witte schapen / welcke affsche zy als een tecken van Godlijcke eere ende reberentie tegens die Sonne wierpen ende upt sapden. En dese dochters warden heel scherp bewaert van sekere lypden ende Priestren daer toe gheoydineert / waer af die sommighe oock gherastrijnt waren om haer niet te buyten te gā / werden anders gheboodet ofte levendigh begraven / ten ware dat die bevruchtde wilde niet eede bevestighen / sulck van die Sonne ghedaen te wesen / so wast t'kindt byp van die boot. Ende alle jaer inden Gout / als men her Maiz ofte Roozn ingheboert hadden / hielden die Peruanen van't gheberchte een groote feest. Zy richeden op int midden van hare merckten twee hooghe mast-boomen / (als wy nep-boomen) ende op den top van dien sekere beelden nae menschen ghemaect / in t'midden van een rinkel vol bloemen / en aldaer hoop wip / doch in goede ordē comēde / staede haer luyder trommelen / wierpen en schoten ghelijckelijck / eicke schare met haer roeden en schijntē

Guacas gedenken dat Peruanen seffen des Sonne.

Maniere van aanbiddinghe der Sonnen.

Boogh steent schavot.

Docten der Tempelen onder die Linie naer t'oosten. Swarte Bocken afgoden.

Ederen ofte welckende hout / welck ick achte Ederen te wesen / om dat die bast afghedaen zijnde / daer upt vloeyt eenighe stercke welckende Gomme / die doode lichamen booz putrefactie ofte verbught heyt betwargende / ende die levende corrumperende.

Beelden van groote serpēten.

Guacas zijn steenen ende Peruanische Afgoden. Klederen der Priesters.

Maniere van aanbiddinghe der Sonnen.

De heeren beghinnen niet sonder abdis van de Sonne. Offeren hare godeliken / schen / beesten / voghelen / beesten / monden niet dat bloet.

Dese Cloostren van lange maechden / daer in een Clooster sommighe 100. oer wel 200. in zijn.

Manieren van aanbiddinghe der Sonnen. Manieren van aanbiddinghe der Sonnen.

Dese dochters warden heel scherp bewaert van sekere luyden.

Feest dat overblijft op den Peruanen ghehouden booz Peruanen die tot gant / loest hier.

Afkomst der Coninghen ofte Jagen van Peru.

schichten/age die figuren/ seer groot mulhaer
mde ghelust niet spreken makende/ ende alle
gheschooten ende gheloozen hebbende/ brenge
die pteffers en ander beest/ welck beneden
aan die mast gheset wert/ waer oer zo offer
hande doen/ ofte van een mensche ofte schaep/
bestrijcken/ wat dat bloet het best. en na dat
zo niet herte en aen die lichtighe de teekenen
bemercken/ hercondichde zo die de volcke en
nae dat die teekenen verholchen/ wert het
sest oock/ die uiter bloeschap ofte met doer
hept volpuder/ meest vintende daer toe zo
seer ghereghen zo en door walsanderen loo
pende en dansen met lylen/ briede/ copien ende
andere wapenen in die handen hebbende/ die
meer van haer ceremonien en valche afgoo
den diensten begert te weten/ waer haer af
lesen die spaensche historie schryft.

Der landt Peru is eerst gheregert van In
gis dat zijn Coninghen ofte Oversten/ die ghe
conne zijn van t groote Lae Tircaca/ ofte als
sonnighe steynen Tircaca/ liggende in Char
cas/ vooer 80. mylen int londe/ welck een
gheboort heest wiet den door een groute Rivie
re/ die op sonnighe plaatsen een halve myle
breedt is/ en loopt daer na in een ander kleyne
Rack/ 40. mylen daer van gheleghende het
te verwonderen/ hoe dat al dit overvloedi
ge waer des groeten Lachs verblijft in so
kleyne/ barmen ruer sien en mach dat sulches
waeset/ de wiet die spatie kleyne is/ en het wa
ter seer veel oer seggen sonnighe dat in dese
kleyne Rack ghegront zo/ en dat het waer
over die aerde door loopt in een ander Zee
ofte Riviere/ ghelich men vertelt van de Gey
riere Alpheus/ die vnt Peloponoes ofte Mor
ca/ tot in Strillen onder die aerde door soude
comen/ en van dit Rack ofte hier ontrent/ sept
comen dat die Ingen ofte Coninghen van Peru
ghesproten zijn. Die afkomst der Coninghen
woyt van Iacobo Ferdinando/ spaengiert
albus vertelt.

Mango Capa is die eerste welcke nae t seg
ghen der Indianen niet ghebozen is van een
vrouw: mach uyt een steyn gesproten/ welcke
norch hupden ten daghe ontrent Culco van
haer ghewesen moer. Dese heest hy zijn vrou
we Mama Guaco/ een sone gheschadt/ niet na
men Sicheroca/ die nae hem regert/ en die
tweede Inga ofte Conink is. Hier is te mer
ken dat die regeringhe blift by die sones in
die rechte Linie/ en dat tusschen die ingeloo
nen die kinde en niet en succederen/ dan eerst
die broeder die nae hem afginghe die oudste
is dien oock sterbende/ comt die regeringhe
wederom op des quisten broeders soon/ en
na hem op znen broeder/ en daer nae weder
op des ousten broeders soon/ sonder veran
deringhe. Wesen Sicheroca was dapperhet
indien oogloch als zijn vader/ heeft vele na die
naest liggende volckeren oertwonen/ en on
naest sich gebracht/ ende heeft uyt Mama Cura
en erfghenaem het regeren. Locuco Pangue
die derde Inga ofte Conink/ die mer getrach
tet heeft zijn aenghesterde lande te verghen
dan anders daer toe te winnen/ heeft in zijn
quadercom een vrouwe genomē/ Mama Ana
uerque/ die hem een sone ende erbe gheue
heest/ Mayra Capa ghenoemt/ die welcke zijn
rick hermeert heeft/ en die vintende van
Culco gheminnen/ ende hy zyn der vrouwen
Mama Yacchi dala/ en sone verheeren/ ghe
heten Capa Cuyangau/ die oock mer

diep ofte merzabels heeft aengheest/ dan
een sone nae ghelaten by zijn vrouwe Mama
Cagna/ met namen Inga Ruca/ die oock niet
belaenders in zijn leven heeft bedeyen/ allen
dat hy by zijn vrouwe Mama Micay veel
soons gheschadt heeft/ onder welcke ene is ge
weest/ niet namen Yaguar Guacinga Inga
guc/ daer af een seer vrentende Inga/ vertelt
woyt/ dat hy een hint wissende van die maer
den/ gheminnen zo gheweest van eenighe Ca
ciquen/ rinkelich oock daeren ofte Coninghen
zijn/ die hem nuenden te dooden/ en onder die
leken dat zo riet hielden ofte zo het kint
dooden souen/ ofte niet/ ghebuerden het het
kintken ghepente/ bloetige traenen/ dropt
pels wyle van zijn oock hem liegen/ waer
pode zo verschucht zijde/ ende die poez
waer beduyende/ waer om kintken en
seer werij/ en al naecher haer komst en
der opghenomen wintende/ ja waer toe ghem
vader gheschadt/ ende is opghelaten tot een
manlich en dapper krijghman/ alson dat hy
veel van die naest andinghende lande heeft
overwonnen/ en onder zijn regeringe en ghe
boortlaenbert gheacht/ ende tot eerder w o
wen hebbende Mama Chiquia/ is zijn eerste
gheboortne sone gheweest Vira Cocham/ die
hem in regeringe volghet/ ende zijn rick seer
verheerde/ nae daer hy gheregert facha
cori/ zijn sone/ ghebozen van Mama Yunto
Cayan/ en dese is kintker gheweest inden oer
loch/ als alle zijn voozaders/ also dat hy veel
volckeren oertwonne heeft/ en door hem zijn
oor die eerste fundamente van t Castiel Cul
co ghelept/ en sterbende door erfghenaem en
succesieure int rick ghelaten Topa Inga Yu
pangue/ een sone hem gebozen uyt Mama A
nabergue/ die een naecholgher is gheweest zo
nabaders/ veel volckeren heft gewonnen/ ende
oertwonnende/ en dat Castiel tot Culco van
zijn vader begonnen tot volghenberpt op
komende/ die lande die hy ingeminnen heeft
zijn Chile en Quito/ en dese heeft die onne
lycke grate/ daer af die gheuele werlt haer
verwont/ van Culco door die landeschoep
Charcas tot in Chile eerst doen maken en op
richten op die welcke hy gestelt hadde posten
die zo Chalquis noemen/ van halve myle toe
halve myle/ die de Indianen seluer liepelt heel
hoeder dan hy ons die post preiden/ tot groot
hoeder en confutentent der reysende lude
want door dit middel mochten haer woeg
kosten en in 3. daghen reysen 120. leuken dat
140. myle zijn/ en dat door der selue woeg
hyen daer menckere die den anderen broeden
in poste/ op die. Alse trouwe machene haer
Congo/ als wy daer verheelt hebbe dat kint
hyt spaengiert den gheminnen waer gansse
gem deerde/ Cico ofte Inga in dat lande/
daer op die mensche ryden/ ofte oer woeg co
men mochten. Dese Conink sterbende/ heeft
naegelaten oer die 150. soons/ onder welcke
ander met namen Guaynacapa/ dien hy uyt
Mama Ocho zijn vrouwe verheeren heeft. Die
die regeringhe succederde hy 10. den vader in
waerchheit/ elcchecht en reet/ dieu riet van
wede als inden oerhoer te haben gega/
ghelaten in hem zijn lande boden allen anderen
ghelijken hermeertende/ goet gheue
tehept ende zo hye in alle saken hieldende
beduyende van t seest/ en die adunistratie
van lande ende liden/ in haer sone selue
heel ende gheest die op hem naest/ van
han

Ingen Co
ningen ende
regierders
van Peru.
1. Inga
ofte Tircaca
heest ghem
gecom loopt
mit bet die
de doot.

Wentlinghe
wanoe afste
der Coninghen
van Peru.

Yango Ca
pa/ eerste Co
nink van
dese stam.

Mama
Guaco sone
vrouwe.
2. Sicheroca
een dapper
krijghman.

Mama Cura
3. Locuco
Pangue.

Mama Ana
uerque.
4. Inga
Capa.
Mama Yac
chi dala.
5. Capa Cuy
pangau.

Mama Ca
pita.
6. Inga Ru
ca.
Mama Mic
ay.
7. Yaguar
Guacinga
Inga.
8. Vira Cocham.

Carimuy
sone herten.

Mama Chiquia.
9. Vira Cocham.
10. Pachacuti.
11. Topa Inga.
12. Yaguar Guacinga.
13. Vira Cocham.
14. Pachacuti.
15. Topa Inga.

10. Topa Inga
11. Yaguar Guacinga
12. Vira Cocham
13. Pachacuti
14. Topa Inga

Chile ende
Quito.
Coninkhe
heerde van
Cusco tot
Chile.

Posten van
Peru door
menschen
ghedien.

ghelichten in
die platen
van Perden
ghelichte.

11. Guayna
capa.
12. Mama Ocho
13. Topa Inga

Afkomst der Coninghen ofte Ingen van Peru.

Capit. Pils
no. 100.

Guafcar In-
ga.
Oclo.

Clues Co-
monitische
straten door
Peru 500.
nupien lanch
wel mach
door een wyl-
der der wyl-
der g'edene
wezen.
Quito een
landt dat
niet staat.

En ander
werch met
'plaatse lande
van 40. doert
hiet / en 500.
nupien lanch.

Wahans op
den werch ge-
stelt om niet
te dwalen.

Amboes zijn
ammonitie
hupfen / die
niet om te
geen te leggen
als oock wa-
penen / kleren
en / buisken
daer in de
moet hangen.

van hem werch ghenomen / ende nientwe betere
in die plaetse gheset. By troude een vrouwe
Coyam Pilico Vaco, by die welcke als hy ges-
kinderen kreet / heeft hy vele andere affens
haer ghenomen / alsoo dat hier door het ghetal
zynder kinderen groot en merder wert dan
spies baders / die nochtans 150. soons achter
liet. Ouder dese kinderen was die eerste ghe-
hozens Guafcar Inga, wiens moeder gheuoet
was Raua Oclo, nute als verhaelt is / heeft
Guaynacapa zijn lande dapper verbeterd / en
vele belcheren overnomen / en sulche goeden
ordere ende gheregeltheit daer onder ghehou-
den / datmen achten soude sulchs onmogelij-
ken te wesen / insonderheyt onder sulken gro-
ten en sterck volck / die noch lesen noch schry-
ven konsten. Een seer mercklijck exempel van
dese zijn versallen groote onderdanicheit ende
liefde tegens hare natuerlijken heeren / blycke
hier uyt / dat zy tot zynder eer en dienst ghe-
maect hebben die twee heerlijcke en costlycke
Coninclycke straten / die hy alle die werelt
door miraculoes ghehouden werden / en wel
getelt mogen wesen onder die 7. wonderheden
der eynden: Want doe desen Guaynacapa met
zijn legheer ghetrocken was van Cusco, om
den ooyloch te voeren teghens 't landtschap en
die stad Quito, by die 500. mylen vanden
anderen ghelegen / moeste hy hooghe gheberchte
passeren / waer in hy niet zijn volck groot
moete ende armoede hadde / om dat den werch
niet raunde en spherpe steenroese beset was.
Als nu Guaynacapa victorioselijck verheide
die stad ende landtschap Quito overwon / heb-
ben zijn ondersaten hem tot een welgheballen /
en tot ere ende dienst / om dit swaricheit ende
moeplicheit die hy ghehadde hadde int reysen
te verlichten / die ghehele berghwerch gheschiet-
et / die hooghe stien Clippen neer ghewoep-
en al dat ontfren sterckende ende gheelijck ma-
kende (soo dat op sommighe plaetsen eenighe
balleyen 15. ende 20. mans leighen hoogh
opghewult waren / ende dit ghebuerende by
hondert mylen / alsoo so sterck ende even / dat
ter enen waghen wel op varen mochte / wel-
ke werch nae der Spaengiaerden aencomste
op vele plaetsen is gheruwert / om haer die
passagie te beletten. Ende dese noch niet ghe-
noech wesen / als de scrifde Guayna capa
noch eens wilde reysen nae Quito, 300. aenge-
woonen land te besochten / en syne werch nam
oer 't plaetse lande / hebben hem albaer enen
anderen nieuwen werch ghemact / waer in zy
niet enen arbeyt ende moeten ghehad hebbe-
en als in d'ander oer rghberchte / om alle val-
lepen ende moessien die hier waren te stercken
ende uyt te vullen / ende desen wech was on-
der 40. vueren lichte / op beyde yden met
hooge wanden / ende in die sande velden groo-
te bakken met rooyden daer aen / om den werch
niet te verliesen noch te dwalen / die oock 500.
mylen strecke / die wanden stien noch op som-
nighe plaetsen int gheheel: maer die bakken zijn
door den ooyloch merck uytghetrocken en ver-
brant. Ende dit noch niet ghenoech wesen / heeft
sels vele costlycke tempelen daer. Son-
nen ende den Wyoden / ende outallijcke vele
Tambos, dat zijn ammonitie ende rust hupfen
(tot behoef zynder nacomelinge in de tijt des
ooylochs) opghericht / so wel op die gheberchte
als int plaetse land aen die oebere van die
ghedieren op alle weghen en straten / ghelijck
men hier of noch vele ruymt huydige dach

het ghehele lande door sien mach / daer uyt
men lichtelijcken afmaet mach die grootheyt
ende rickdom deser Coninghen / ende die goe-
de versorghe die zy deden tot bescherminghe
haerder landen: want boven dien dat zy door
lande reysende / met al haer volck in dese hup-
fen mochten logieren / so waer die selbige noch
also versien (da die rontes om woonende vol-
keren) met alleen met probande / als door een
gheheel legheer van noode: maer ooc met kle-
deren ende allerley wapenen die men inden
ooyloch ghebruychte / om het volck stracks te
kleden ende weer astich te make / als Bogen /
Spelen / Spien / Spelbaerden / Strijt-colden /
Spelen / etc. om 20000. ofte 30000. menschen
inder pl daer mede te wapenen / alsoo datter
niet een en ghebrack / ende desdanghe hupfen
stonden op 8. ofte 10. ofte ten hoogsten 20.
mylen van een / doch ten meesten op een dagh-
reysen.

Ende aendlanghende het rraet der Conin-
ghen van Peru, 'twelck zy in die plaetse der
Croonen ende des Coninclycken Schepers
ghebruyckte hare markt ende stasie: daer
mede te betypen / waren Omispels van roode
wolfe die om 't hooft ghebonden waren / van
die eene slaep tot die ander afhanghende / ende
hy nae haer die ooghen bedekende / waer aen
noch enen anderen draet afstinch dien zy ghe-
bruykten als zy per wilde ghebieden ofte ge-
darn hebben / den selven draet ghebende aen
rene van die heeren die haer dienden / en uyt
haer bevel die landen regierden / gheboden hy
dit teken al wat haer ghesche / 'twelck met
sulken ghehoofsaemheyt vanden oerdanen
volbracht wert / datmen in gheen deel van die
ghehele werelt dierghelijcke vant / ja al ghe-
buerdet dat hy gheuoet een gheheel landtschap
te bederven ende uyt te roeden van menschen
en creaturen / wie die mochten wesen / ionck
ende out / sekerende enen allen van dese zijn
dijnaers / al hadden die geen ander macht van
volck / ofte ander conincryck hy hem / da alle-
lich busdanghe daer van desen Omispel was
ghenoech / en gaven haer ghewillichliken den
selven siende / in alle pericul ende tot de doot.
Dese Coninghen worden ghebraghen in stof-
baren van gouden platen ghemact / daer toe
dan niet dan 1000. heeren ende Concliers
waren / die hem op hare schouderen droeghen /
waerof soo pemaent ondersiens struyckende /
ghebodet wert / ende niemant quam den Co-
ninc spreken tot eniggher tijt sonder presen-
ten ofte schenckagien te bruyghen / ende al ghe-
buerdet dat hy sien maet op ene dagh quam /
hiet al ooc verscherpen gaven / ooc woer
door een groote onbeterheyt ghehouden den
Coninc int aenghesicht te sien. Inden ooy-
loch wesen / ende enighe landen overwin-
nende / onderhelden die oude Roomsche ma-
nere / om die volcker te verhoeren / daer niet
zy niet weder tegens haer mochten rebelleren
en opstaen / doch niet merder bescheydenheyt
als die Roompen: want een lande in nemde /
na dat het volckrijck was / namen daer wer-
nich ofte deel uyt / en ingheballen dat die over-
woonen volkeren een warm lande behoone
hadden / woeden zy weder in een ander warm
lande verhoert / als ooc so haer lande kont is /
in een kont / al waer haer landen uytghebeek
woeden / daer zy haer mochten op ernnen / en
so verre dat inghebben volck tegens den Co-
ninc wilden opstaen / ghebruykten die Ca-
pitulen

Strat der
Coninghen
van Peru.
Een Quifet
in plaetse van
de Croone op
sijn hooft.

Werelt hier
vande won-
derlike groo-
te ghebrack-
heyt der on-
verdanen so-
gen den Con-
ninc.

Standen
hooren die
Coninghen
hoerende
was in een
staet dat
gout gheba-
ren van son-
netten / ende
reken stuy-
kende / waer
steyen / en as
een groote
onbeterheyt
den Coninc
en aensche-
te sien / want
niet want toe-
ken / dan als
zoos wat ghe-
schietten.

Afkomst der Coninghen ofte Ingen van Peru.

Mitimaes
zijn der voerde
volckeren / op
dese maniere
leuen 3p ghe-
ruft.

Chico een lust
sacht om wilt
te laghen / op
dese maniere
van laghen
an haer niet
aangaen.

pitcepen ende Stede-houders des Conincs;
die Mitimaes, dat zijn die verwoerde volckeren
daer toe om die anderen te bedwingen / wil-
den die Mitimaes niet wel / hielden 3p die dooz
die inwoonders in ghehoofsaemheyt / en met
dusdanighe kloekheyt hielden 3p hare lan-
den in groote gherustheyt. Benevens die ghe-
bruyckten een ander list om niet ghehater te
woorde van haer onderdanen: want 3p namen
nimmermeer het gebiet van die overwonnen
Caciquen ofte Heeren dat ghebozen Heeren
waren / ende ofte al pemaendt van desen hem
bergcreep / soo straffen 3p den selvighen / doch
gheuende zijn officie / ofte aen zijn kinder ofte
aen zijn broeders / ende gheboden haer onder-
danich te wesen. Een jacht upt lust aenstellen-
de / welck 3p Chico noemen / beteyen seer deel
te samen / nae die ghelegghentheyt des landts /
te tpe tot 4. oft 5. duplant toe / min ofte meer /
deden die alle in eenen rinch stellen / vellaende
een mple 2. ofte 3. ende daer nae op sekere ghe-
sanch te samen treckende voert booz voet / tot
dat 3p so nae aen een comen / dat 3p den ande-
ren die handen moghen reicken / ende noch
dichter / dat 3p die armen over malcanderen
sleuen / hoe naerder den anderen comende / hoe
dichter ende vaster die rinch sluytende / alsoo
alle het ghebiedte inden rinch beteckende / daer
3p van vangen ende dooden wat haer gelieft /
met sulcken ghetoep ende misbaet / dat het
hertelick is om aen te hooren / niet seer ver-
schepden is der duppelsche Wyften maniere int
grof Wilt / ende sonderlinghe op die Wolven
jacht / uptbesondert dat 3p so vele volcks niet
en hebben noch niet singhen: maer wel vele re-
moers maken. Die ghebieden die 3p vangen /
zijn wilde Schape / Weyen / Woffen / Leuwen /
swarte Berren / Catten / veelderlep Simmen /
ende ander beesten. Van vogelen / Turteldup-
pen / Quackelen / Specht / Papegaye / Marst-
uplen / etc.

Cribupen en
siet aen in
Crocodilen
en ander ghe-
woymten.
Capitanen /
Crocodilen.

Die Tribupen ende schattingsken die de
Coninghen van hare onderdanen ontfangen
waren van haer eyghen ghewassen / upt on-
bruyckbare landen brachten 3p hem hoop-
werck van Crocodilen / die 3p Caymans noe-
men / ende veelderlep ander ghewoymten.

Guaynacapa heeft oock den tempel der
Sonnen binnen Cusco verniet / die mueren
ende daken bedeckende met gouden en silbere
platen / en als vogen verhaelt / is dooz hem die
landtschap ende die stad Quito ghewonnen /
welcke landtschappen hem so wel behaechde /
dat hy daer een tijt lanck ghebleuen is / onder
tusschen zijn oude sone Gualcar, Inga Mango
ende andere kinderen tot Cusco, in die regie-
ringhe latende / ende troude tot Quito een an-
dere vrouwe / een dochter van die Heere der
selvden provincien / ende hy dese ghewan hy
Arabalipam, een sone dien hy seer beminde /
hem latende onder mombers tot Quito, doen
hy wederom nae Cusco verreyde / doch is
noch eens booz zijn doot nae Quito ghetrot-
ken / eensdeels om dat hem die provincie wel
aensonde / ende booz oock om synen sone A-
rabalipam te besoecken / heeft aldaer booz zijn
doot gheoyndert / dat die landtschap ende die
stad Quito sunderden ende erben soude op
desen Arabalipam, als wesende synen boozou-
deron afghenomen / welck Gualcar nae het
overleden synes vaders niet wilde toestaen /
en daeromme een woerde oozloch teghens syn
nen broeder aenghenomen / oozsake wesende

Gualcar de
12. Coninc
ofte Inga
van Peru /
krijcht een
sone alhier
ghewonnen A-
rabalipam /
die hy hier
Heere maecte
in Quito.

van die onderganch en destructie van Peru,
van hier af int leven van Gualcar, die na zijn
vader volchde in regeringhe aller landen tot
Quito toe. Gualcar is te legghen Coorpe ofte
Cabel: want ten tpe den dat dese soon ghebozen
is / dede die Coninc een Cabel van Gout nia-
ken / soo groot dat die niet wel 200. Indianen
braghen mochten / ghebruyckte oock een gou-
den plate daer hy op sat / wel 25000. ducaten
weerdich / die naederhant Don Francisco Pi-
zarro, eerste Gouverneur van Peru tot deele
geballen is. Zijn ghehele service was ooc van
Gout / daer upt men bekennen mach dat het
Gout oock hy haer in werden was. Die Co-
ninghen hadden tot Cusco veel Goudt-sme-
de winkels / om allerlep goudt vaten / juwe-
len / figueren van menschen / beesten / voghelen
ende krupden / van Gout nae t leven te arbe-
den. Ende oft best Goudt-smeden gants geen
pfer instrumenten ghebruyckten / maer hren
horhtans wonderlijcke en constighe werck /
hoe wel die een weplich grover ende plomper
waren dan die onfere. Die maniere die 3p ge-
bruyckten in haer werck / was dese: Ten eer-
sten deden 3p het Silber oft Goudt dat 3p
smelten wilden in een ronde ofte lange smelt-
beegel / welcke 3p maecten upt doer / met aer-
de betrocken ende ghestoote kolen. Dese ghe-
doocht wesende / stelden die int vier met soo
veel Gouts ende Silbers als 3p wilden smel-
ten / ofte als daer in mochte terstont met 5. oft
6. rierkens daerom so lange blasende / tot dat
het metal ghesmolten en glinsfrent wert / ende
alle het schijm daer af daer na upt die dege-
len ghedaen / wert een jeggelijck zijn deel daer
van ghegheben / welck 3p op der aerden sit-
tende met swerte kefcluck steent (die daer toe
aerlich ghemaecht waren ghelijck hameren)
wisten te kloppé ende daer upt te maken sta-
tuen ofte beelden van hare Afgoden / Gouden
vaten en juweelen / hals banden / ghelijcken-
sen van allerlep ghebieden van voghelen ende
van krupden / en wat haer gheliefde.

Den Coninc
doet een Ca-
bel van Gout
maken / dat
200. Indianen
daer geioech
aen te dragen
hadden.
Een plate van
Gout was
zijn stoel /
wert 25000.
ducaten.

Maniere hant
gout te wer-
ken in Peru.

Canden al-
terp beelden
van goud
maken.

Om weder te comen tot onsen propooste / so
zijn die kinderen van Guaynacapa, naem-
lijcken Gualcar en Atabalipa oozsake getwerft
van die desolaetheyt / ruine ende vernielinghe
van Peru, om den doozloch die 3p van weghen
die regeringe tegens malcanderen voerden /
welcke so heet ende bitter was / dat 3p eens 3.
daghen aen een sonder ophouden ghebochten
hebben / aldaer veel volcks ghebleuen / en A-
tabalipa inden slach ghevanghen in die landt-
schap Tomebamba, en op et Casteel des Co-
nincs wel scherpelijcken betwaert / doch met
list een vrouwe beprate / die hem een Copre-
ren handtboom gelanght heeft / daer mede hy
die muere van t palleys Tomebamba brack /
uptgheromen / op die tijt als zijns broeders
Gualcar, Capitepen ende Soldaten haer vic-
tozie seften (met broncken dinciken in haer
Cicha, daer 3p seer toe ghenegen zijn / en dan-
sen / stelde. Los ende hy wesende / is gebluck-
tet nae Quito, zijn volck wijs makende / dat
hy van synen vader verkeert was in een slan-
ghe / ende also dooz een kleyn gat was uptge-
raecht / die vader hem toefegghende victorie /
so 3p wederomme met hem wilde optrecken
ten oozloch / dooz welcke rede zijn volck sulken
corragie genomé heeft / dat 3p niet hē te velde
ghetroomen zijn / ende het gheluck hem diende
ende victorie beechtende / heeft synen broeder
Gualcar, (diens ghevanghen hy cortelijck
getweest

In etien
slach die ditz
daghen ghe-
duerde / wor-
de Arabalipa
ghevanghen /
gheraert los /
comt weder
te velde.

Afkomst der Coninghen ofte Ingen van Peru.

Gualcar ge-
baughten.
13. Atabalipa
Coninck van
Peru.

Die Spaens-
gaerden co-
nen in Peru/
ander herbe-
lept van Piz-
arro Pizarro

Atabalipa bij
den Spaens-
gaerden ghe-
vaughten.
Atabalipa ge-
rautsont.

Gualcar ghe-
doodt.

Atabalipa
brenghet tot
syn rantsont
op 88. maet
dusfent / dus-
fent 2. hooft
dusfent 35.
gul.

Verfchijnt
dooz Atabal-
ipa door een
Coninck.

14. Mango
Inga.
15. Aires
Coya Inga.
Coya doch-
ter.
Curi Varrap
Gualcaris.
Mango
Coya.
Pachuti Pu-
pan.

Wallep Ju-
cap.

Tambo.

Condesuyo
een pprovinc.

gheweest was) ghemomen / ende met hem o-
berwonnen het ghehele landt / hem meester
daer af makende / zynen vzoeder in Culco ge-
vangen houdende. Omtrent dese tijt arriveer-
de in Peru Franciscus Pizarro, die opvaer-
gheweest is deser twee machtege Coninghen/
en die dooz haer onenichept hem meester ge-
maecht heeft van so grooten ende gouterijcken
landt / die vzoeder aenwysinge hier af begeert/
moghen lesen die spaensche aucteuren / die de
nieuwe werelt beschreiben hebben. Pizarro int
landt ghemomen wesende / heeft den oozloch
teghens Atabalipa aengeheerbet / hem over-
winnende ende gebaerlijck een tijt lan-
dende / ondertusschen is Atabalipa over een
gheromen van zyn rantsoen met Pizarro, en
in die tijt dat sulchs by een gebacht worde/
heeft zynen ghevanghenen vzoeder Gualcar
upt Culco doen halen / ende met list eer hy by
hem quam / op den wegh doen omme brenge/
om vzeefe die niet sonder oorsake was / dat so
Gualcar by den Spaengiaerden mochte co-
men ende ghehoort werden / dat hy inder
rantsoen soude beloven (als hy oock ghebaen
hadde /) ende dat hy daer dooz mochte blyven
in ghebanckenisse / als hebbende alle zyns
voozouderen ende vaders thesooz en schattē.
Atabalipa zyn belooft rantsoen opgebaecht
hebbende / veloopte 3. milioenen / 88. dusfent
twee hondert en 35. Carolus gulden / is daer
na dooz wydedhept der Spaengiaerden son-
der reden / boven belooft en eedt schandelijck
van sekere Swarten op de merck / dooz t be-
bel Pizarro verwooght / en als sommige schip-
pen / naderhandt verbrant. Aldusdanigē mi-
serabelen eynde heeft ghehad die machtighe
Coninck Atabalipa, een man van middelbare
stature / wijs / kloek ende onbertsaecht van
ghemoet / ende gheneecht tot regieren / vooz
wiens doot 20. daghen te bevozens een Co-
niet verschenen is / welcke als 3p selven ghe-
sien hadde / daer af propheteerde / datter op ē
roypen tijt / een groot meester in dat landt ster-
ben soude / niet ghedenckende dat hy selven die
was. Gualcar en Atabalipa bepde doot zijnde /
is naederhandt die regieringe geromen op Ma-
go Inga, die derde vzoeder / en dese overloede /
heeft die regieringe gelaten zynen soon Xaires
Tapa Inga, die ghetrou heeft tot een vzwoue
Coya, die dochter Cuxi Varcay Gualcaris.
Dese al eer hy die Croone bequam / heeft 3p-
nen name verandert / hem noemende Mango
Capa Pachuri Yupan, daer toe hem den Co-
ninch van Hispanien Philippo, als Wasal on-
derwerpende / twelck geschiet is anno 1557.
den 6. Januarij / op die Coninghen dagh / en
dus vele van die Coninghen van Peru.

Relaes van die plaetsen die in't ghe-
berchte ligghen.

Die mplen bā Cusco is die valepe Lu-
cay, seer schoon tusschen hooge bergen/
ghesont van locht ende fris: want het
daer noch te heet / noch te kout is / ende
2. mplen hier af leyt Tambo, een ander / in
welcke hepde groote ruppen ghesien werden /
van ammonitte huppen der Coninghen / ende
verder repende / comt men in Condesuyo, een
pprovinc waer in sommighe strijtbare man-
nen geweest zyn / hare steden hebbende tusschē
hooge bergen / daer veel wilde eyssanne be-
sten / hare hupfinge zyn van steen / en die dackē
van stroo, oec waren alhier veel heerē woo-

ningen en logementen; hebben eenderleyp ma-
niere gelijk die anderen / en offeren lammeren
en ander dieren in hare kerckē / in welcke hem
die Satān tē tyden laet sien. Die rebiere zyn
houdtrijck / en mē maecht aldaer syne Capere
vā schoone wolle gemochte / en wel met colou-
ren onderschepden. Dese streckinge der hooge
berghen / so wy Andes hier bozen genoot hebbe/
gaet seer verre: want loopt geheel Peru dooz/
tot die Strate van Magaglianes toe: waer in
vele pprovincien en steden liggen / en vele hooge
bergen / sommige met snee bedect / andere met
Swevel blānen / dat het qualijck daer over te
repfen is / insonderhept die wyl het die merste
tijt oock aldaer regent. Noch veel mplen ver-
der ghetrocken zijnde / comt men aen't landt
Collao, in't welck is die Lac Titicaca, waer
in een Eylande / daer op oock een tempel der
Sonnen / en alhier spaden 3p haer Maiz, ende
bewaerden haer schatten; rondt somme dese
Lack zyn veel plecken / en hier in werde goede
smakelijcke visschen gevangen. Noch voozder
comt mē aen die stad Plata, welck licht 150.
mplen van Cusco, in die landschap Charcas,
aen een koude plaetse / meer dan eenige ander
steden van't gheberchte, daer zyn weynich in-
woonders: maer seer rijck / en dese zyn het mee-
ste deel van die tijt by die Spnen van Porco
en Potosi, wā Potosi niet meer dan 18. mple
van die stad Plata ghelegghen is / ontdeckt on-
der t'helept van Capiteijn Carvail, als som-
nige Indianen met eenen Ian de Villa Roel,
bozger vā Plata gingen langhs 't landt / hebbe
ghewonden een hoogen bergh / liggende in een
blacke en effene landbouw, aen die welcke als
3p merckten eenige teckenē van Silver / heb-
ben een weynich van die Spne gesmolten / en
bebonden die so rijck / dat een quintal tot 80.
merck Silvers quam / desgelijcken men noyt
gesit ofte gehoopt heeft. Dese tydinge bren-
de in Plata, is terstont die oberhept daer heen
getrocken / die welcke uptgebeelt en afgemēt
hebben / een jegelijck so veel als 3p bearbeyden
consten / waer dooz sulcken toeloop alhier ge-
romen is / dat in coyte tijt dese plaetse vā meer
dan 7000. menschen is bewoont wordē. Die
Indianen werckde / en met der Spaengiaer-
de hare meesters uptroop makēde, wat 3p ter
weken op brenghen moesten. Dese Spne was
van wonderbaerlijcke aert: want wilden met
geen blaesbalcken ghesmolten wesen / noch in
fozneyfen als andere Spne / van alle in som-
nige klepne foznepekes / die 3p Guairas noē-
den / welcke 3p op t hoogste der berghē maec-
ten / met de monde voozwaerts / van waer die
wint alrijt waeyt / en doende hier in die Spne
met colen en Schapen mist / so werdt dooz die
wint het hier so glopēde / dat dooz geen blaes
balcken oft ander instrumentē sulchs bequa-
mer en beter geschiede mochte. Die Peruane
aldus werckende / trocke dooz dit stercke mid-
del met vele kleijnder moerten so grooten ghe-
win / dat 3p hobe haer ordinaris pacht / die 3p
haer heerē ter weken op brenghen / sommighe
over die 4000. Pezos rijck, waer maer om die
grootte toeloop die daer quam / wert daer ooc
grootte dierte: want andere Spnen vā silver /
als Porco, en die rebiere Carabaya, daermen
Gout vant / dooz dese verlaten werde / om dat
3p hier meer profijs vonden. In dese ber-
gen het ghehele land dooz / zyn ooc vele Alder /
van allerley colueren / daer mē schoone berwe
af maken mach. Het Silver die in dese Spne
ghewonden

Spnen hier
van wotten
garen van al-
len colueren /
fraps tapessē
op kleden.

Collao.

Plata el stat
seer rijck / 150.
mplen van
Cusco.

Potosi 18.
mplen van
Plata gheleg-
seer rijck
tyck.

Guairas / the
samen foznepe-
kes.

Dese manie-
re woeyt hee-
der bercklaeyt
tut doch 3p
seph a costa
dat op een
carro uptcom-
men sal in
dusfent.
dooz
Carabaya.

Alderen inde
bergen van
alle colueren /
dat alle soop-
ten van ber-
we ghesit.

Verbolch der Custen van Arequipa na die Strate van Magaglian.

ghebonden / en den Coninck krijcht vooz zijn deel/wert ober landt nae Arequipa ghevoert/ en van daer nae Lima, Panama, Nombre de Dios en Spaengien.

Comen weder tot het vervolch der Zee-custen van Arequipa langhs Chile, tot die Strate van Magliana.

Chilli.
A. Tambopalla.

Villo ofte R.
de Yllo.

Thorro del
diaboli.

Arica.

R. Pizagua.

P. Tarapaca

Decacanna.
P. Moxilloni.

P. Copapapo

Chile.

El Glasco.

P. Coquimbo

CHulli een Haven vā Arequipa, licht op 17½ gr. ende van hier af is 1½ mple / die groote reviere Tambopalla, en noch 7½ mple voozder strecht in die Zee een punt ofte hoer / schaers 2 mple vooz alle het ander lāct / en het zijn op desen hoerck 3 Clippen. Ontrent dese hoerck schaers een mple daer boven is een sekere haven / ghenaeamt Yllo, in onse Caerte R. de Yllo ghestelt / en alhier loopt 2 Reviere in die Zee die goet water heeft / wort ooc ghevoemt Yllo, met die selfde name die de haven heeft / liggende op 18½ gr. Van hier strekt die Custe 3.0. en 3.0. ten 0. En 5½ mple voozder is een hooft / welck die Zee-lupden noemt Morro del diauolo, dat is 22 ronde huerbel van die Duppelen. Dese ghelede Custe / als wy geseyt hebben is woest / en vā groote Balzen, schaers 4 mple voozder van dit hooft / is een ander Reviere / niet seer groot / maer vā goet water, en van dese Reviere 3.0. en 3.0. ten oosten vārende 7 mple en een halve / strecht een ander ronde huerbel upt / seer hooch / en maecht sekere dypnen. Boven dit hooft is een Epland / ende daer ontrent is die Haven Arica, die welcke licht op 19½ gr. Van dese Haven di Arica, die Custe 3.0. aen / schaers 7 mple / loopt in die Zee een Reviere Pizagua genoemt / ende op de selvighe maniere den cours int seplen langhs die Custe houdende / tot die Haven Tarapaca zijn 19 mple een quart. Dichte by Tarapaca licht een Epland / heeft int ronde een weynich meer dan een mple / en is van't vaste lande ontrent 1½ mple / en maect aldaer een strant ofte sande-bape by die havē op 21 gr. Van Tarapaca vervolcht men die Custe noch al 3. ten 0. ontrent 4 mple schaers / als dan comt mē tot den hoerck oftet hooft Decacanna. Gepasseert zijnde 12 mple van desen hoer / so comt men tot die Havē Moxilloni, welcke licht op 22½ graden.

Van dese haben noch optwaert varende zupdt zupdt weest / tot ontrent 67½ mple / strekt die Custe op eenderley maniere heel gerecht / en het comen aen die Custe eenighe hoecken en intwichen / ooc sandthapen / en ten eynde van dese is een groote intwich / alwaer een goede haben is / ghenoeamt Copayapo, welck leyt op 27 graden. Boven desen intwich ligt een kleyn Eplandeken / een halve mple van't vaste lande / en van hier af begint tlandtschap Chile, met volck bewoont te werden. Gepasseert zijnde dese havē van Copayapo, so strekt een weynich vā daer een hooft ofte punt upt / en maecht eenen anderen intwich / op welcke staen twee kleyne Clippen / en ten eynde van desen is 2 Reviere die goet water heeft / wiens name is El Glasco, en den hoerck licht op 28 gr. een quart. Wyder noch die Custe vervolgende / zupdt weest op ontrent 8 mple / strekt een ander hoerck hier vozen / makende een goede haben vooz die schepē / doch heeft noch water noch hout. Dichte by desen hoerck is die Haven Coquimbo, ende tusschen desen en den

hoerck passerende 7. Eplandeken / is een Havē op 29½ gr. Noch 7½ mple voozder / die selfde cours achtervolgende / strecht nach hier vozen een ander hoerck / ontrent welcke is een groote intwich ofte Bap / ghenoeamt Antio-gayo, en in die Caerte B. de Tage. Vier mple schaers voozder licht die Reviere Limara, in die Caerte Lemare ghestelt. Van dese Reviere hout men die selfde cours / tot een ander intwich ofte Bape / die 7 mple schaers daer vā daer is / die welcke een Clippe heeft ende geen water / ende licht op 31 graden / is gheheten Choapa, in onse Caerte Cupa. Noch verder op die selfde streckinghe ende cours ontrent 1½ mple / is een seer gorde haben / gheheten De Quintero, in onse Caerte Cutero al Quintero, licht op 32 graden / ende noch 7½ mple voozder is die Haven Val Paraiso, en van die stad S. Iacomō, welcke die is die wy Chile heeten / name hebbende van't landt. Ende aenlanghende dese landtschap Chile, is seer groot langhs die zupdt Zee / streckende boven Charcas en Peru, een koudē province / doch nae ghelegghenheyt des landts : want licht by den Polo Antartico, waeromme dit landt ooc Chile, dat is het koude landt gheheten is / eensdeels om die groote koude / die men passert int optrecken ober die Andes, na dese landtschap toe / ende oock om die koude die int landt is / hoe wel het vele Spaengien herghelicken / soo veel die ghetempertheit des lochts aengaet.

Dit landtschap is eerst ontdeckt van Pedro di Valdivia, in't jaer 1539. ende is vast over al betwoont aē sommighe plaetsen bergich / aen andere even belt / hoerckachtich ende seer crom loopende / vooz die inflection ofte buygginghen van die Zee. Aenlanghende andere ghelegghenheyt / ghelijck verhaelt is / wel ghetemperert hebbende Winter ende Sommer / ghelijck in Spaengien / doch op contrarie tyden : want haren Sommer is der Spaengiaerde Winter / ende der Spaengiaerden Winter haren Sommer. Die Zupdsterre die niet onse hoozdt sterre ober een comen moet / ran men daer te lande niet sien / dan alleen by een kleyn wit wolcken / makende tusschen dagh ende nacht een kleyn omloopende dypinghe ontrent sekere plaetsen des Poli Antartici. Inghelicken sien men aldaer vier Sterren / nae die figure van een cruce / met drie andere Sterren daer aen volghende / die welcke een seiven Sterren maken / gelijk die onse / sonder eenich onderschept / dat men mercken mach / dan alleen dat die viere die op het Zupden een cruce maken / dichtet aen malcanderen staē / dan die van onsen Polo Arctico. Dat aengaet die daghen ende nachten / die zijn in Chile nae ghelegghenheyt der tijdt coyt ende lanch / ghelijck by ons / hoe wel contrarie te weten / dat die coytste daghen by ons aldaer die langhste zijn / etc.

Dare kleedinghe ende spysen zijn eenderley met die van Peru, zijn van gorde seiden ende manieren / beyde mans ende vrouwen. Op die Custen van dit landt zijn diversche Revieren / die des daechs loopen / daer des nachts gheen water en is / om oorsake dat die snee des daechs van die hitte der Sonnen smeltet / ende van het gheberchte loopt / die des nachts vooz die koude weder berstijft ende niet en loopt.

In Chile

De Antio-gayo
R. Limara.

Choapa.

De Quintero
ro leyt op 32
gr by zupden
val Paraiso
D. Iacomō
noch Cite ge
heten nae't
landt / is ghe
seer koude
laubt.

Dit landt is
erst ontdeckt
anno 1539.
van Pedro di
Valdivia / is
ghetemperert
als in Spaen
gien.

Onse coytste
daghen zijn
in Chile de
langhste.

Reviere die
des daechs
loopen / ende
des nachts
gheen water
heeft / om oorsake
dat die snee
des daechs
van de hitte der
sonnen smeltet
ende van het
gheberchte loopt
ende niet en loopt.

Vervolck der Custen van Chile tot Magaglian.

Schepen in
en die een
mensche 5.
milen op een
dach comen
bzagen.
Deze schaven
comen niet
weynich sup-
se onderhou-
den worden.

Deze schape
comen 4. oft
5. dagen son-
der bzaken
gaen/ghelijc
die Camelen.

P. Calma.

In Chile en Charcas hebbe 3p vele Scha-
pen/ die van ghebaente zijn gelyck Camelen/
alleen dat 3p gheen bulten hebben als die Ca-
melen. Die Spaengierden ghebruycken dese
om daer op te ryden: want moge een mensche
4. ofte 5. milen op een dach bzagen / en moede
begimende te wrden / gaen tegens die aerde
liggen/willen oock niet opstaen warmen daer
toe doet/ al sloechmense noch so veel. Zeman
daer op rydende/ ende dat heeft moede wesen-
de / noch tans daerenboven ghepoztet zijnde
verder te gaen/salt zijn hooft opwaert heeren
nae den ghenen die daer op sit/ende hem eenen
buplen stanch toe blasen, om al/so verlaten te
worden. Dese beeyen zijn seer nutlich ende
profytelick/ niet minder als in Egypten ende
Aphrica die Camelen: want mogen oock niet
weynich waz ende supse onderhouden wer-
den / insonderheyt die men ghebruycken om
te arbeiden/te ryden ende te bzagen; Comen
ghelijck Camelen 4. ofte 5. dagen gaen sonder
bzaken / niet sober eten. Somnighe van
dese die 3p Pachos noemen / hebben seer spne
wolfe/ende langhe blocken / seer goet ghesont
ende smakelijck vleesch / niet slijmer als ons
Camelen. Die haven Chile ofte van S. Iaco-
mo light op 32. graden ende twee tertien.
Vervolghende noch wyder die Custe op de
selfde maniere / arriveert men aen die Haven
Calma, ghelegen van die voogghenoemde 18.
milen. Soo is hier oock te mercken/dat dese
ghehele Custe van Tumbez af tot hier toe/
seer goet baren is / ende een stille Zee / sonder
eenighe tempeesten ofte onweder/dat die sche-
pen aen een anchor moghen blyven ligghen
waer dat 3p willen.

Van Calma 9. milen / sietmen den hoerck
van die Beviere/ gheheten Manque ofte Mau-
le, in onse Caerte R. de Maole. Noch 10. mil-
len voogder is een ander Beviere / ghenant
Ytata, in onse Caerte R. Tatura, ende verhol-
ghende zupen ende zupen ten westen 18. mil-
len/ is noch een ander / gheheten Biobio, op
die hoorste van 38. graden schaers / op die
selfde streckinge ende coers. Die Custe langs
houdende/ elf milen ruym / is een groot Ep-
landt/ welck men seft dat bewoont is / light
van't vaste landt schaers 4. milen/ is ghehee-
ten I. Luchengo. Noch wat voogder van dit
Eplandt is een inwijck die groot ende breedt
is/ gheheten Valdivia, in onse Caerte La Bal-
dibia, al waer een groote Beviere in loopt/
genoemt Aynilendo, in onse Caerte R. Aini-
lentos, ende dese Bape ofte Inwijck light op
die hoorste van 39. graden ende twee tertien.
Noch die Custe ende streckinge van hier af
hoogher vervolgende nae't zupd zupd westen/
comt men aen die C. di S. Maria, welck light
op 42. graden ende een tertie nae't zupen/ende
van hier nae het seggen der stuerluden/ streck
die Custe zupdt oost tot die Strate van Ma-
gaglianen, ende tusschen beyden ligghen vele
havens ende plaetsen / hier onnoodich te ver-
halen / de wijl die in die Caerte wel aengerec-
kent staen. t Landwaert in vintmen het land-
schap der Patagonen, alwaer Giganten zijn
van 9. ende 10. voeten lanch/ die haer aenghe-
sichten schilderen met beellerlep verwen
van krupden/het sop wyperfende/ en
hier mede endigende/aenwysse
den Zee tot die
Caerte.

A. Manque
ofte Maule.
A. Plata.

A. Biobio.

A. Luchengo.

Valdivia.

A. Aynilento.

C. di S. Ma-
ria.

In't land-
schap der Pa-
tagonen woon-
nen grooten
volcken als
Giganten.

F I N I S.

INHOUT DES BÔECKS.

Register ofte Tafel vande Itinerario.

Cap. I.	A enbanck van Jan Duyghens reyse/ en zijn afschept vut Hollandt na Spaengien met de gheschiedenissen/ voorgeballen den tijt zijnder residentie albaer tot zijn afschept van Lisboenen nae Oost Indien toe	pag. 1.
1.	Beghinneende zijn vopage ofte schipbaert / nae Oost ofte Portugaels Indien	pag. 3.
3.	Orbanantie vande selfde schepen op haer vaert ofte vopagen na Indien	pag. 3.
4.	Beschrijvinghe van Moçambique, het welcke leyt op 15. graden aende zuydzyde vande Linea Equinoctiael, op de Custe van Melinde, anders vā Abex ofte Abexin genaemt	pag. 6.
5.	Vande Custe van Arabia felix, ofte t'Roode Meer af tot het Eplandt ende foytresse van Ormus,	pag. 10.
6.	Van't Eplandt ende de stadt van Ormus,	pag. 10.
7.	Vande Custe vā Ormus, tot die stadt en t'Eplandt Diu een foytresse der Portugesen	pag. 12.
8.	Vande stadt en foytresse en t'Eplandt vā Diu, in vozige tyden Alambater geheert	pag. 13.
9.	Van't Coninckryck ende t'landt Cambayen	pag. 13.
10.	Vande Custe van Indien / ende de Havens ende plaetsen daer aen gheleghen	pag. 14.
11.	Vande Custe van Indien/ te weten van Goa tot die C. de Comorijn, ende den uyttersten hoek/ welck gheenaemt wort de Custe van Malabar,	pag. 15.
12.	Verclaringhe vande Coninghen ende ghebeelten van't landt / ende de Custe van Malabar, ende den oorspronck van dien	pag. 17.
13.	Vande Eplanden diemen noemt van Maldiva, anders Nalediva,	pag. 17.
14.	Van't Eplandt Seylon/	pag. 18.
15.	Vande Custe van Choramandel, ende het Coninckryck van Narlinga ofte Bisnagar,	pag. 19.
16.	Van't Coninckryck van Bengalen ende de riviere Ganges,	pag. 21.
17.	Vande Custe ende landen van Aracan, Pegu ende Sian tot den hoek van Sincapura, ende de stadt en foytresse van Malacca,	pag. 22.
18.	Vande stadt ende foytresse van Malacca	pag. 24.
19.	Van't Eplandt Samatra, eertijds Taprobana gheheeten	pag. 24.
20.	Van't Eplandt Java major, midtsgaders van hare waren/roepmanschappen ende handelighen/ghewichten/ munte ende pypsen van dien/en andere dinghen	pag. 25.
21.	Vande Eplanden van Maluco,	pag. 26.
22.	Vande C. de Sincapura, tot die stadt van Sian, en de Custe van Camboja, Cauchinchina, d'Eplanden van Borneo, Lussons, Manillas ofte Phillippinas/	pag. 27.
23.	Vande groote vruchtbaerheyt/ rijckdommen en sterckte van't landt van China, en andere notabele dinghen van dien	pag. 28.
24.	Vande Provintien/ Steden/ ende andere ghedenckweerdighe dinghen van't Coninckryck van China	pag. 31.
25.	Vande Stadt en t'Eplandt Machau in China, al waelt de Portugesen haer residentie ende handelinge hebben midtsgaders haer trafijcke/roepmanschappen/ ende sommige pypsen van dien/ neffens de ghewichten/ mate ende munte/ so van China als Mallacca, &c,	pag. 33.
26.	Van't Eplandt Iapon,	pag. 34.
27.	En coyt relaes van't landt / gheleghen achter Goa, in welck jurisdicte de selfde stadt Goa gheleghen is/ ende vanden oorspronck van hare Coninghen ende Heeren/ ende de namen van dien.	pag. 37.
28.	Vande Stadt ende t'Eplandt van Goa, principael hoofstads van Indien/	pag. 39.
29.	Vande costumien der Portugesen ende hare afcomelinghen Mesticos gheenaemt/ ofte half gheslacht/ so van Goa, als van alle die Oientaelsche conrepen	pag. 42.
30.	Vande Portugesen ende Mestissen hare huyshouden/ courtoisen / troutwen en andere ghebruycken en manieren van Indien	pag. 44.
31.	Vande manieren ende usantien der Portugalopers en Mestissen vrouwen in Indie/	pag. 46.
32.	Vande Viceroy van Portugael in Indien ende zijn regeringhe binnen Goa,	pag. 49.
33.	Vande Heydenen/ Indianen/ ende andere vromdelinghen binnen Goa woonachtich/	pag. 50.
34.	Vande ghepden des jaers in Indien ende de crancheden	pag. 52.
35.	Vande munte/ghewichte ende mate van Indien ende Goa	pag. 54.
36.	Vande Indianen gheenaemt Bramenes, welcke zijn eensdeels die Idenistren vande Wogoden ende Indiaensche Afgoden van hare maniere ende leven	pag. 55.
37.	Vande Gularatten ende Baniannen van Cambayen	pag. 56.
38.	Vande Canaras ende Decanijns	pag. 57.
39.	Van die Canarijns ende Corumbijns van Indien/	pag. 58.
40.	Van die Arabyers ende Abexijns die in Indien resideren	pag. 59.
41.	Vande Swarten van Moçambique diemen Caffres noemt hare usantien en maniere/	pag. 60.
42.	Vande Malabaren ende Nairo in Indien/ hare manieren en costumien	pag. 61.
43.	Vande Jooden ende Joden in Indien	pag. 63.
44.	Vande Wogoden ofte Indiaensche Afgoden Miaten/ Wbaerden / Ceremonien en andere supersticien int generael ende int roze verhaelt	pag. 64.
45.	Van alderley ghedierten/ Dee ende vogheden van Indien	pag. 66.
46.	Vanden Ghyphant	pag. 68.
47.	Vanden Abbada ofte Reynosfero.	pag. 70.
48.	Vande visschen ende allerley Zee-ghedierten van Indien	pag. 70.
49.	Van een frugt/ gheenaemt Annanas,	pag. 72.
		50. Van

* Regiester bande Itinerario.

50. Wande laqua ofte laaca,	pag. 73.
51. Wande Mangas,	pag. 73.
52. Wande Cajus,	pag. 74.
53. Wande lambos,	pag. 75.
54. Van ander fruyten in Indien/	pag. 76.
55. Wande Wyghe van Indien/	pag. 77.
56. Wande Walinboom daer d' Indiaensche Roten (diemen Coquos noemt) aen wassen/	79.
57. Van't fruyt Durpoens van Mallacca,	pag. 81.
58. Wanden boom Aruore de rays, dat is/ woxtelboom / ende die Bambus ofte 'triet van In- dien/	pag. 82.
59. Wanden boom Arbore triste,	pag. 83.
60. Van die bladen Bettele ende het fruyt Arecca,	pag. 84.
61. Van't kruijt Dutroa, ende een plante ghenaeamt Herba sentida,	pag. 86.
62. Wanden Peper/	pag. 87.
63. Wande Cammel/	pag. 88.
64. Wanden Gengher/	pag. 89.
65. Van die Giroffel naghelen/	pag. 89.
66. Wande Massa, Foelpe ofte Muscaten bloemen/ ende Roten Muscaten/	pag. 90.
67. Wande Cardamomum/	pag. 91.
68. Van't Lark/	pag. 91.
69. Van't Annil ofte Indigo/	pag. 92.
70. Van't Ambar/ Mosseliaet ende Algallia ofte Cibet	pag. 92.
71. Van't Benjuin,	pag. 93.
72. Van't Wierroock ende Wierhe/	pag. 94.
73. Van't Manna ende Rupbarbo/	pag. 94.
74. Van't hout Sandalo	pag. 95.
75. Van't Palo de Cobra, ofte Slanghen hout/	pag. 95.
76. Van't hout Calamba, alias Lignum Aloes,	pag. 96.
77. Wande woxtel van China,	pag. 96.
78. Van't Amfion, alias Opium,	pag. 98.
79. Van't Bangué,	pag. 98.
80. Van't Camphora/	pag. 99.
81. Van't Tamarinio,	pag. 99.
82. Wande Mirabolanen/	pag. 100.
83. Van andere spercerpen ende krupberpen, te weten/ Spiconardus, Aloe, Anacardi, Aromatico,	pag. 101.
Costus, Cubeben, Folium Indum, Galanga,	pag. 102.
84. Wande Peerlen/	pag. 103.
85. Wande Diamanten	pag. 104.
86. Wande Robynen/ Spynellen/ Gzanaden/ Esmeraulten/ es/ andere edele gesteent/	pag. 104.
87. Wanden steen Bezat ende andere teghenfemyn/	pag. 105.
88. Een coyt verhael ende instructie vande Diamanten/ Robynen/ Esmeraulten/ Peerlen/ ende andere edele ghesceenten/ hoemen sal verstaen de selfe te recht te kennen/ ende rekeninge maken om die te waerden op hare rechte prijs en valeur/ etc. eersteijcken vande Dia- manten/	pag. 106.
89. Wande Achrynen te waerden/	pag. 108.
90. Wande Orientaelsche ende oude Esmeraulten/ hoemen die waerden sal/	pag. 109.
91. Wande Orientaelsche Peerlen te waerden/	pag. 110.
92. Van sommighe geschiedenisse in Indien/ den tijt van Jan Huyghens residentie aldaer/ hoe datter vixt Engheleschen over landt in Indien quamen / ende wat hen wederbaren is/	pag. 110.
7. De comste van drie Japoensche Princen ofte Conincks kinderen binnen Goa, en hoet met hem ver loopen is/ in t repen mette Jesuiten nae Spaengien/ Italien/ ende het wederom comen na Indien	pag. 113.
7. Comste van Gesanten upt Persien, Cambayen, ende vanden Samorijn binnen Goa, en wat datter mer ghehandelt is/	pag. 113.
7. Opzichtighe van een Col-huys binnen Cochijn, teghens wil ende danck van d' In- woonders/	pag. 115.
7. Comste van den Vice-roy, Don Duarte de Menezes in Indien/	pag. 115.
7. Het vertrecken van Jan Wuygens Camaraet/ met namen Berndt Burcherts/ upt Indien over landt nae Hamborch toe.	pag. 115.
7. Opdinghe van des Princen van Oranien doot van Venetien over landt in Indien/	115.
7. Schip- breuckinge van't schip S. Tiago, op de droochten van India, ende hoe deerlich selfde toe ghieaen is/	pag. 116.
7. Twee schepen van Chaul gewonnen vande Turcksche Galleen uptet Roode Meer/	118.
7. t Succes van een groote Armada afgeveerdicht in Goa, nae't Roode Meer toe / teghens de Turcksche Galleen/ ende het verlies van't meeste volck van dien/ achter Ormus, in een plaats ghenaeamt Nicolu,	pag. 118.
7. Een Coninginne van Ormus met haren broeder binnen Goa Christen gheboopt / ende hoet met haer ver loopen is	pag. 119.
7. Verlies vant Schip Boa Viagen, varende upt Indien nae Portugal	pag. 119.
7. Vertreck des Aerts bisschops upt Indien na Portugal,	pag. 120.
7. t Onacht	

Register bande Itinerario.

7. t Onachtsaem verlies van't schip Arreliques by de custe van Indien ————— pag. 120.
7. Beleggheringhe van Mallacca, dooz die van Samarra ende onligghende quartieren/ ————— pag. 121.
7. t Succes vande Armada van Martijn Affonso de Mello, ende de destructie vande steden Pate ende Brava, aen de Custe van Melinde, ————— pag. 121.
7. t Mirakuleus behoudenis van't by naest verlozen schip S. Salvador, int ghemooten vande Armada van Indien gaend nae Ormus, ————— pag. 121.
7. Comste van vier Portugaelsche schepen binnen Mocambique. ————— pag. 122.
7. Beleggheringhe vande forteresse Columbo binnen Ceylon, ————— pag. 122.
7. Toerustinghe van een groote Armada binnen Goa, tot ontfet van die van Mallacca, ————— pag. 122.
7. Die van Columbo in Ceylon, zyn ontfet dooz d' Armada van Indien / en belept van Manoel de Sousa Coutinho, ————— pag. 122.
7. Onfettinghe van Mallacca, ende het innemen van Ior, dooz d' Armada van Indien / en belept van Don Paulo de Lyma, ————— pag. 122.
7. t Overloep van Don Duarte de Meneses, des Vicoireys in Indien / en met wat ceremonien die begraven / en een ander gherozen wert / ————— pag. 123.
7. Een seer voechtighen en gheduerighen reghen van d'ze maenden aen een binnen Goa, ————— pag. 124.
7. Warachtighe hystorie van een wreede en wernich ghehoorde moord van een Neerlandt / Diamant-spyer binnen Goa, dooz schickinghe van zyn eyghen huysvrouwe ende haer Boel / ————— pag. 124.
7. De doot des Aertsbisschops van Goa, op de reyse nae Portugael / ende resolutie van Jan Duppghens wederom keeringhe nae herwaerts over ————— pag. 128.
7. Affchept van Jan Duppghen upt Goa, nae de Custe van Malabar om Peper te laden / met verhalinghe van't contract ende ordinantie van den Peper / ————— pag. 129.
7. Maniere ende ladinghe vanden Peper ende andere waren in Indien / ende hoe dat de Portugaelsche schepen afgeheverdicht worden, mette ordinantie van dien / ————— pag. 130.
7. t Succes van Jan Duppghens reyse op de wederom riste van Indien na Portugal toe / ————— pag. 131.
94. Beschypvinghe van't Eplandt S. Helena, ————— pag. 139.
95. Beschypvinghe van't Eplandt Acençad, ————— pag. 141.
96. Een royte verhalinghe vande Eplanden van Canariën / ————— pag. 142.
7. Schipbreuck vant Schip van Malacca, op de Rie vā Tercera, met groot verlies ende schade van veel costelijckheys van Indien en Chyna, ————— pag. 144.
97. Beschypvinghe vande Eplanden van Açores, ofte blaemsche Eplanden / ————— pag. 146.
98. Vande Eplanden van Coruo ende Flores, ————— pag. 150.
99. Van sommighe notable gheschiedenissen / den tijt van Jan Duppghens residentie in Tercera, eerstelijcken van twee personen vanden blijfem omghebyacht / by de stede van Villa da Praya, ————— pag. 151.
7. Arribement van 14. schepen upt spaensche Indien in Tercera, ende het succes vande selfde schepen en andere van heur compaengie / van haer verlies ende het ghene haer mette Enghelschen bejeghent is. ————— pag. 151.
7. Arribement van 6. Indiaensche schepen / met 40. millioenen Gout int Eplandt Fayael, ende hoe datse Millort Commerlant ghemist heeft ————— pag. 151.
7. Comste van twee schepen upt Indien in Tercera, met 5. millioenen Gout / die met grooten hasart den schat in salvement byachten / en daer na noch bleven / ————— pag. 151.
7. Twee Indiaensche schepen ghenomen vande Enghelschen int ghesicht van Tercera, ende het succes daer van ————— pag. 152.
7. Verhael vande ghebleven ende ghenomen schepen van spaens Indien / Brasiliën / Guinea, Cabo Verde, &c. int jaer van 89. ————— pag. 152.
7. Comste van een vloot schepen van Sebillien in Tercera, om het Silber dat daer ghesloft was te halen / ende wat haer wederbaren is / ————— pag. 152.
7. Een Comest ofte Sterte met een steert ghesien in Tercera, ————— pag. 154.
7. Verlies van een Carveel op d' incomste vande Rie vā Tercera mettet succes daer van / ————— pag. 154.
7. Verhael van 12. Engelsche schepen die na Oost Indien ghesepelt waren / en wat datse bedrogen hebben / ————— pag. 154.
7. Comste van Marten Furbisscher met een Armada Enghelsche schepen by de blaemsche Eplanden / en hoer daer met verlopen is / ————— pag. 154.
7. Een Portugaels schip comt upt Oost Indien seer schadeloos (doozt ghemooten vande Enghelschen) in Portugal / ————— pag. 154.
7. Wat schade dat d' Enghelschen ghedarn hebben by de blaemsche Eplanden onder de schepen van Spaensche Indien en ander weghen die na Spaengien toe quamen / ————— pag. 154.
7. Don Alonho de Baçan treckt upt de Carunha, met een groote Armada / nae de blaemsche Eplanden om de Indiaensche schepen te verwachten en te conboperē / maer keert wederom sonder yet upt te rechten ————— pag. 155.
7. t Succes van vijf schepen die van Lisbonen nae Oost Indien voeren ende vanden Vicoirey Mathias dalbiquerque, ————— pag. 155.
7. D' Enghelschen nemen een schip dat nae Oost Indien wilde / met 5. hondert dupsent Ducaten in gelt behalven d' ander waren ————— pag. 156.
7. Een groote aertbevinghe int Eplandt S. Michiel, gheduerende 17. daghen lauch / doende een groote schade en verschickinghe onder den menschen / ————— pag. 156.
7. Comste van een groote Armada des Conincs van Spaengien / by de blaemsche Eplanden / om de vloeten van Indien te verwachten en te ghelepen / ————— pag. 156.
7. De Vice-admirael vanden Enghelschen Richart Groenvelt wozt vande spaensche schepen overweldicht en ghenomen / en hoe byomelijcken dat hem den selfden Groenvelt tottet laeste toe verweert heeft ————— pag. 156.

Register vande figueren ende Caerten.

- r.* Een groufame en wepelijch ghehoorde destructie onder die spaensche Armada/ende Indische
 Vloten / met groot verlies van schepen en volck/door een gheweldighen en ontpelijchen
 storm en ontweer / inde contreye van byde Vlaemsche Eylanden pag. 157.
r. Affcheyt van Jan Wuyghen upt Tercera na Lisboren/ en van daer na Hollandt / van zijn
 reyse/gheschiedenisse ende comste int vaderlant. pag. 159.

Volcht die Register vande Figueren ende Caerten die in de Itinerario behooren, ende waer dat se gheltelt moeten werden, tot een memorie vande Boeck-binders, als oock om te weten hoe dat de Caerte van Guynea, Congo, ende Angola, met die vande Antillas, Brasiliën, ende de beschryvinghe vande selfde contreyen (waer van de folien niet ghenumereert en zijn) ghebonden moeten werden, om in goeder ordre en vervolcht te comen.

- E**erstelijcken de Stede ende het Eylandt Moçambique, pag. 6.
r. Malayos ende Iavas, dat zijn die van Malacca en Iava, pag. 24.
r. De Chynen/so mans als vrouwen te voet/ pag. 32.
r. De Chynen ghebraghen/ en upt bermepen varende / daer aen volghende aende selfde
 pagie.
r. 't Schip van China en Iava by de selfde Chynen.
r. De stadt van Goa, pag. 42.
r. De Boerse ofte merckt van Goa, pag. 44.
r. De Portugesen gaende ende staende te voet/ pag. 46.
r. De Portugesen te Veert daer aen volghende by de selfde pag.
r. De Portugesen ghebraghen in een Palanquin daer aen volghende by de selfde pag.
r. De Fuste daerse met ten oorloch varen/ by de selfde pagie.
r. De Vrouwen der Portugalopers te voet/ pag. 48.
r. De selfde vrouwen in Palanquin ontdeckt ghebraghen/daer aen volgende by de selfde pagie.
r. De selfde vrouwen int Palanquin bedeckt ghebraghen daer aen volgende by de selfde pagie.
r. De selfde vrouwen met haren man ende slaven by nacht gaende daer aen / volghende by de
 selfde pagie.
r. Bramenes, Decanijns ende Banianen, pag. 58.
r. De byploft der selfden daer aen volghende by de selfde pagie
r. 't Verbzanden vande dooden man mette levende vrouwe by de selfde pagie achter volgende.
r. De staet des Ambassadeurs van Ballagarte binnen Goa, daer aen volgende by de selfde pag.
r. Canarijn, met zijn vrouwe/ d' Indiaensche kinderen/ Lascarijn ende Bahadera, by de selfde.
r. De Dozen ende wooninghen der Indianen/ by de selfde pagie achter volghende.
r. De schuyten diese inde Rivieren ghebraghen by de selfde pagie aen volghende.
r. Die Arabiers ende Aberijns met haer vrouwen/ pagie 60.
r. Die Swarten ofte Caffres van Moçambique, by de selfde pagie
r. Den Coninc van Cochijn op den Ollyphant met zijn Raeten om hem/ pag. 64.
r. De Malabaren ende Mozen van Cananor, by de selfde pagie
r. De Mesquita ende Pagoden ofte Indiaensche Afgoden/ pag. 66.
r. De scrjuten laacka, Annanas, Mangas, Cajus, lambos, &c. pag. 80.
r. Den boom Arbore de Rays, Durioens van Mallacca, en 't liet Bambus, pag. 86.
r. De Palmeiras ofte Palmboomen daer de Cocos aen wassen/ en de Wychboomen/ etc. 80.
r. Die boomen Arbore triste, mette Wettele byde selfde pagie.
r. 't Eylandt Santa Helena, pag. 140.
r. 't Eylandt Açencion ofte Hemelvaert/ pag. 142.
r. De Stadt Angra, in 't Eylandt Tercera, pag. 150.

Caerten inde selfde Itinerario.

- r.* **D**e Generale Caerte vande gheheele vaert naer Indien/ pag. 4.
r. De Caerte vande Cabo de boa Esperança af tot by 't Roode Meer/ etc. pag. 6.
r. De Caerte van 't Roode Meer af/ de Custen van na Ormus, Indien, Seylon tot Bengalen toe/ &c. pag. 10.
r. De Caerte van Mallacca, Samatra, d' Eylanden van Iava, Maluco, China, de Philippinas, ende Iapon, &c. pag. 12.
r. De Caerte van Guinea, Angola, tot de Cobo de boa Esperança toe/ pag. 160.
 Volghende terfont de beschryptie van Guinea, Congo, Angola, tot booy by de Cabo de Esperança, &c.
r. Alsdan de Caerte vande Antillas, ende Brasiliën/ en terfont daer nae de beschrypinghe van America, midtsghaders de deelen der selver/ als Noua Francia, Florida, d' Eylanden vanden Antillas, Cuba, Iucaya, Iamaica, &c. noemt.

Eynde der Register vant eerste Boeck d' Itinerario.

Register ofte Tafel vant Keijſgheſchrijft ofte de Navigatie der Portugalopſers ende Spaengiaerden/ van die tot hupdens daeghs bekend en ontdeckt zijn.

Cap. 1.

- A**nde Derouten ofte Courſen vande voyage van Portugal nae Oſt Indien/ pag. 13.
1. Rotteiro ofte Deroute/ dat zijn de courſen vande vaert van Oſt Indien/ upt-
ghetrocken ofte gheappointeert door des Conincks Piloot, Diego Atonſo
Portugees/ pag. 14.
 2. De Navigatie vande C. das Correntes, nae de doorſchten ghenamt Os Baixos da India, en
van daer nae Moambique, pag. 16.
 3. De Navigatie van Moambique naer Indien toe/ pag. 16.
 4. Deroute ofte de Navigatie ende courſen van Liſbonen nae Oſt Indien gheappointeert
door des Conincks Stuerman/ Vincente Rodrigues de Lagos, Portugees pag. 17.
 5. Om met deſe ſcheyen te ſeylen van Goa na Cochijn toe/ pag. 20.
 6. Deroute ofte de courſen vande Navigatie van Cochijn na Portugal/ beſcheyen door den
ſelfden Piloot/ Vincente Rodrigues de Lagos, pag. 20.
 7. De Courſen ende Navigatie van Indien/ nae de Cabo de boa Esperança toe/ door een an-
der Portugeſche Piloot ofte Stuerman aengheteykent pag. 22.
 8. De Navigatie vande Monte delijn nae Portugal/ 'twelck is den voornaemſten berch/ ge-
legen in Indien/ te weten/ op de Cuſte van Malabar, 6. mylen van Cananor noordwaerts
ende van Goa 6 1. mylen zuidwaerts/ pag. 23.
 9. Vande rechte teykenen en kenniſſe vande Cabo das Correntes, en d' Eplanden As Yhas
Primeiras, van alle de havens en Cuſte tot Moambique toe pag. 24.
 10. Deroute ofte de Navigatie ende courſen van upt Indien nae Porto piqueno de S. Tiago,
(dat is de kleyne haven van S. Jacob / 'twelcke de mont vande Art ter Ganges is) ghele-
ghen in't Coninckryck van Bengalen, pag. 26.
 11. Een ander beſchryptie vande ſelfde vaert en courſen van Indien nae Porto piqueno, ofte
de kleyne haven van Bengalen, door een ander Piloot aengheteykent/ byerder en correct-
ter verhaelt/ met alle de ghelegghentheyt ende ſtrekkinghe van dien/ pag. 27.
 12. De Navigatie van upt Indien nae de haven van Aracan toe/ 'twelcke den ſelfden berch is
diemen doet nae de Porto grande, ofte groote haven / ghelegghen int landt van Bengalen,
pag. 30.
 13. De Navigatie ende Courſen van upt Indien nae de haven van Marravan toe/ ghelegghen
int Coninckryck van Pegu met alle de ghelegghentheyt van dien/ pag. 30.
 14. Deroute ofte de Navigatie van Cochijn upt Indien na Malacca toe pag. 31.
 15. Een andere byerder verklaringhe vande Navigatie ende courſen om te ſeylen van Goa upt
Indien/ na Malacca met alle de ſtrekkinghe ende ghelegghentheyt pag. 32.
 16. Om te ſeylen van Pulo Sambilao af door't groote Canael na Malacca toe/ pag. 33.
 17. Deroute ofte de courſen vande Navigatie van Malacca naer Goa, met alle de ſtrekkinghe
ende ghelegghentheyt van dien op't byest verklaert pag. 33.
 18. Beſchryppinghe van alle de havens/ plaetsen / cuſten ende doorſchten vande ooft ende zuid
zyde van't Eplandt Seylon, met haer doorſchten/ courſen/ ſtrekkinghe ende ghelegghentheyt
van dien/ met die Navigatie daer langhes heen toe die ſortareſſe van Columbo toe/ daer
die Portugeſen haer residentie houden/ pag. 37.
 19. De Navigatie ende rechte courſen van Malacca af nae Macau in Chyna, met alle die ghe-
legghentheyt vande ſelfde vaert/ alles int byest ende op't correctſte aengeweſen/ pag. 38.
 20. De Navigatie en courſen van upt het Coninckryck van Sien nae China toe/ met die ghe-
legghentheyt van dien/ pag. 47.
 21. De Navigatie ende courſen van't Epland Pulo Condor af tot die haven van Sion toe/ pag. 48.
 22. De Navigatie en courſen vande haven van Camboja af tottet Epland van Pulo Timon,
ende die Pedra branca toe/ pag. 49.
 23. De Navigatie ende courſen upt de haven van Macau in China, nae't Eplandt van Pulo
Timon, ende die ſtraet van Sincapura toe/ pag. 49.
 24. Deroute ofte de Navigatie ende courſen van Malacca af nae Sunda toe/ ghelegghen in't E-
plandt van Iava major, met alle de ghelegghentheyt ende ſtrekkinghe van dien op't correctſte
verklaert en aengeweſen/ pag. 51.
 25. Deroute ofte de courſen vande haven van Bantam af/ tot die haven van Callappa, diemen
noemt Sunda Calapa, beyde havens / ghelegghen aende noordt zyde vande Eplandt Iava
major, pag. 55.
 26. Deroute ofte de courſen van't Eplandt Pulo Timao af/ na de haven van Sunda, in't E-
plandt Iava major, pag. 56.
 27. Derouten ende courſen langhes de Cuſten van Samatra heen / te weten vande bytten zyde
beghinende van't upterſte eynde ghelegen op 5. graden aende noordt zyde vanden Equi-
noctiael, tot die ſtraet van Sunda, van't Eplandt Iava Major toe/ met alle de ghelegghent-
heyt van dien/ pag. 57.
 28. Om te ſeylen van Callappa upt het Eplandt Iava Major, nae China toe/ met alle de cou-
ſen ende ſtrekkinghe vande ſelfde navigatie/ pag. 58.
 29. De Navigatie en courſen/ midelgaders de beſchryptie vande Eplandt van Canton, met alle
de Cuſte/ boecken / havens ende Eplanden van't Coninckryck van China tot Liampo
ende

Register van't Keijf gheschijft.

- ende Nanquijn toe/met alle die streckinge ende ghelegghentheyt van dien opt breedste en
correckste verclaert pag. 60.
31. Beschypvinghe van een vopage ofte schipbaert/ gedaen door een Portugeschen Stuurman
van Liampo af tot Iapon toe/ in een sonna Chincea, (dat is een schip van Chinceu,)
met verclaringhe vande Custen van Bungo, Miaco, Sacay, en van't Eplandt Toça, altesa-
men landen van Iapon, met alle de coursen/ streckinge ende ghelegghentheyt van dien/
pag. 71.
32. De Navigatie en coursen van Lampacão af (tweelcke ghelegghen is by Macau, aende Custe
van Chyna,) nae het Eplandt Iapon, tot het Eplandt Firando toe/ met alle die streckinge
ende ghelegghentheyt van dien/
pag. 76.
33. Een vopage ofte reyse / ghedaen door een Portugesche Pilot/ met een Sonna (dat is een
Chyns schip) van Macau af uyt China, nae't Eplandt van Iapon, en het landt van Bungo
toe/ met alle de coursen ende ghelegghentheyt vande selfde vaert/
pag. 81.
34. Een ander beschypvinghe vande Navigatie ende coursen vande Hauen Macau af langhs
't lande van Chyna heen nae't Eplandt Firando ende d'omligghende Eplanden toe/ tot die
Hauen van Vmbra, ghelegen aende Custe van Iapon, met verclaringe van andere Hauen
daer ontrent ghelegghen/
pag. 82.
35. Een cozte waerschouwinghe ende onderrechtseel vande vaert van Macau uyt Chyna af na
Iapon, en t'Eplandt Cabexuma, tot die Hauen van Langasque ofte Nangalche toe/ welck
is die geen die hupdens daerhs aldermeest vande Portugesen gescrequenter waert/ met alle
de coursen en streckingen opt cozt verhaelt / door een bedzeuen Stuurman/ met verclarin-
ghe vande winden Tuffon ghenaemt/
pag. 84.
36. Een vopage ofte schipbaert gedaen van Macau uyt Chyna af nae de hauen van Langas-
que int Eplandt Iapon, met het schip S. Crus, waer van Capiteyn was eenen Francisco
pays, ende Constapel / eenen Dirck Gerritsz. bozgher deser Stadt Enckhuyzen / in't jaer
1585. met alle de Coursen ende gheschiedenisse / alles aenghetijckent door den Pilot ofte
Stuurman vande selfde vaert.
pag. 86.
37. De rechte kennisse van't Eplandt Meaxuma, so by de diepten/ als by't satsoen ende opboe-
ringhe vant landt/ met een onderrechttinghe van d'inconste ende rechte coursen om te loo-
pen inde hauen ende op de See van Langalague, ghelegghen int Eplandt van Iapon,
pag. 89.
38. De Navigatie ende rechte coursen om te seplen vant Eplandt Meaxuma af nae de Hauen
van Cochinochy ende Facunda, met alle de streckinge ende ghelegghentheyt van dien/
pag. 90.
39. Een instructie en sekere onderwysinghe vande navigatie en coursen van uyt de Hauen van
Langalague af tot de Cabo de Sumbor, aende Custe van China, ende so voort na Macau
pag. 90.
40. Een ander vopage vande Hauen van Langasque af na Macau toe / welck is van Iapon
na China, met sommighe verclaringhe ende gheschiedenissen by't Eplandt Goto, en de ghe-
legghentheyt vande hauen van dien/
pag. 91.
41. Een ander vopage ghedaen van uyt de Hauen van Langasque na Macau, int schip Santa
Crus, waer van Constapel was Dirrick Gerritsz. van Enckhuyzen, int jaer 1586. met alle
de coursen ende gheschiedenissen van dien/
pag. 92.
42. Een Instructie ende breede verclaringhe vande vaert van het Eplandt Firando uyt Iapon
af nae de Custe van China toe/ tot de Hauen van Macau, met alle de coursen / streckinge
ende ghelegghentheyt/ door een Portugees Stuurman aenghewesen/
pag. 94.
43. Een verclaringhe om te loopen uyt ende in door de Canalen ende gaten vā tusschen d'Ep-
landen ende Clippen van Macau, met alle die mercktyckenē ende rechte kennisse van dien/
om daer door te seplen tot in ende uyt de hauen van Macau,
pag. 95.
44. Van't loopen vande stroomen ende waterē op de vaert ende werch van Mallacca na China
toe/ op den tijt vande Monson ofte Coniunctie/ datmen vā Mallacca na China vaert.
pag. 97.
45. Vande ghetypen ende het wassen der wateren van Mallacca,
pag. 97.
46. Vande ghetypen der wateren/ van't vloopen ende ebben by de daghen en uren van de Maen
inde Hauen van Macau in China, met de hoorchte vande selfde Hauen / by experientie on-
dersocht door een expert Stuurman/
pag. 98.
47. Vande teickenen ende Prognosticatie vande tyden/ weder ende wint/ aende ghescele Custe
van China, en op de vaert nae Iapon toe/
pag. 98.
48. In wat maenden ende daghen datmen tempeesten ende onweder is verwachende aende
Custe van China,
pag. 98.
49. De tyden van't goet weder aende Custe van China,
pag. 98.
50. Een Instructie ofte cozte onderwysinghe vande Navigatie ende Coursen van Macau uyt
China af nae het landt van nieu Spaengien/ met alle de streckinge ende ghelegghentheyt
vande selfde vaert/
pag. 99.
51. Een warachtich verhael ende verclaringhe vande Navigatie vande Eplanden Los Lu-
cones ghenaemt/ af na de hauen van Acapulco, in nieu Spaengien/ ende hoe men de selfde
vaert vonden moghen doen van Macau uyt China af / met een vermarunghe vande pro-
sytē ende verdiensten aende goederen ende waren van China, met die streckinge/ cour-
sen/ tijt ende mpen/ alles int particulier aenghewesen/
pag. 99.
52. Een verhael en warachtighe beschypvinghe / ghedaen door eenen Francisco Galle, spaens
Capiteyn en Pilot/ aen zyn Errell. den Vicey van nieu Spaengien en Mexico, vā een
schipbaert door dē selfden gedaēte weē vā uyt de hāue vā Acapulco vā nieu Spaengien
nae die Eplanden vande Lucones, ofte Philippinas, tot inde Hauen vā Manilla, en van
daer tot inde Hauen van Macau, in't landt van China, en wederom van uyt Macau nae
de boort,
pag. 100.

Register van't Keijsghelchzift.

- de boorsz. haben van Acapulco toe/met alle de courssen ende gheschiedenissen op de selfde
vopage / seer correct ende int particulier verklaert / welke ropse volhacht is int jaer
van 1584. pag. 101.
53. De Navigatie ofte vaert vanden selfden Francisco Galle, van uyt de Haven en Zee vā Ma-
nilla af/ tot die Haven van Macau in Chyna, met alle de courssen en gelegenthejt/ 103.
54. De Navigatie ofte vaert vanden boorsz. Gualle, van uyt de Haven van Macau af nae nieu
Spaengien toe/met alle de courssen ende ghelegenthejt van dien/ met andere notable en
ghedenckweerdighe dinghen/belanghende de selfde vopage/ pag. 104.
55. Een relaes ofte verhael van een vopage ofte schipvaert / ghebaen door den Pilot Nuno
da Silva, door zijn Excell. den Vigorey van nieu Spaengien / den 20. Sep / anno 1579.
binnen de Stadt van Mexico, van waert ghesonden is geweest aenden Vigorey vā Por-
tugals Indien/waer inne verhaelt woert de courssen ende geschiedenisse vande vaert van
François Draeck, die hem (brijsber) ghenomen hadde by d' Eplanden van Cabo Verde,
en also met voerden door die Straet van Magallanes, tot die Haven vā Guatulco, int nieu
Spaengien/daer hy hem weder liet varen/ pag. 105.
56. De Route ofte Navigatie vanden hoerck van Cabo Verde af na Brasiliën tot / met alle
de rechte courssen ende kennisse vande Custe ende Havens vā Brasiliën/ tot de Rivier/ ge-
naemt Rio de la Plata toe/met alle die ghelegenthejt van dien/ pag. 111.
57. De Navigatie ende coursen na de Haven ofte Bap / genaemt A bahya de todos os Santos,
ofte van Alderheptighen/ ghelegghen aende boorsz. Custe van Brasiliën/ — pag. 112.
58. De Navigatie om te seplen nae de Rivier Rio dos Ilheios, (dat is de Rivier vande plan-
bekens) ghelegghen aende selfde Custe van Brasiliën — pag. 112.
59. Om te seplen nae de haven Porto Seguro, (dat is de sekere Haven) aende selfde Custe van
Brasiliën ghelegghen/ — pag. 112.
60. Om te seplen naer de Haven/ ghenaemt Bahya do Espirito Santo, (dat is de Bap vanden
H. Gheest) ghelegghen aende selfde Custe van Brasiliën/ — pag. 113.
61. Om te seplen vande Bap van Spirito Santo, af tot die Bap/Bahya de S. Vincente, — 113.
62. Om te seplen van Cabo Frio, ofte den Kouden hoerck af nae de Rivier vā Rio de Plata, ofte
de Rivier vant Silver/met alle de ghelegenthejt van dien/ — pag. 114.
63. De Navigatie ende coursen om te seplen van't Eplandt la Gomera, (een vande Canarische
Eplanden) af/naer die Antillas, ofte door Eplanden vā Spaensche Indien / ende van daer
nae de Custe vant vaste landt/te weten/na Cartagena, Nombre de Dios, ende de Naviga-
tie van daer af naer de Havana, ende t' Canael van dien. ende soo voort na de Vlaensche
Eplanden en Spaengien toe/etc. met alle de ghelegenthejt van dien/naer aenteijckening-
he ende beschrijvinge vande spaensche Struerlupden en Piloten vande selfde vaert/ 116.
64. De coursen ende rechte kenteijckenen van't Eplandt la Desseada af tot het lande en Custa
van Cartagena, Nombre de Dios, nieu Spaengien / ende vant Canael vande Havana, —
pag. 119.
65. Om te seplen van het Eplandt la Desseada af na het Eplandt van Porto rico toe door Ca-
nael/de passagie ghenaemt/ — pag. 122.
66. De gronden ende diepten by de Custen ende concteyen van nieu Spaengien/ — pag. 122.
67. De coursen ende rechte kennisse vande Navigatie en vaert vanden hoerck/ ghenaemt Cabo
de Lopo Gonçalves af tot de rivier van Congo ende Angola, supdrwaerts aen / aende
Custe van Guinea ende Ethiopien/ met alle de ghelegenthejt ende streckinghe der selfde
vaert/ — pag. 123.
7. De graden ende hoerchten van alle de principale Havens/Rivieren/Hoercken/Eplanden ende
plaetsen vande Navigatie der Portugalopers ende Spaengiaerden / ende den landen by
den selfden ontdeckt/ende eensdeels bewoont/alles met hare rechte namen ende roenamen/
ghelijck als die van die selfde ghenoemt / ende in heere Zee ende Pascarten afgheteijckent
zijn/ — pag. 124.
7. Een instructie ende memozie van't waerken ofte berlijnen vande Raelden vande Compas-
sen/op de Navigatie ende coursen vā Portugal nae Oost Indien/so int gints varen/ als
int weder om keeren/ ende op wat plaetsen / ende hoe veel darsse voortwest ofte noortdoo-
steeeren (dat is tghene dat die Raelde vant Compas wijckt ofte waercht naer oosten ofte
westen/alles seer correctelijken aen geteekent vande Portugalopsche Struerlupden van
de selfde navigatie ofte vaert/ — pag. 131.
7. Sommighe vraghen ende antwoorden/seer nut ende ooybaer/te weten/voor alle Zeebare
lynden. — pag. 132.
- De Caerten ende afbeeldinghe van alle de boorsz. Navigatien/machmen sien inde Trincera-
rio/ter plaetsen daer de beschrijvinghe vande selfde landen ghedaen woert / als int register
des selfden aenghewesen is.

Register van't Extraet vande Renten ende Incomsten des Conincks van
Spaengien, mette genealogie ofte afcomste der Conin-
ghen van Portugal, &c.

- Aderrichtinghe ende maniere hoe en met wat gelt datmen in Spaengien relient/ 135.
1. Vande Renten/Domeynen ende Incomsten des Conincks/ van zijn Coninckrij-
ken van Spaengien/Napels/Cecilien/Arragon/etc. ende van alle zijn heerlichhe-
den / behalven het Coninckrijk ende jurisdictie vande Croone van Portugal / die
daer na op haer selven gherelateert woert/met alle tghene dies meer beroerende is/ 135.
 2. Verklaringe vāde Alcaualen en Tercias ofte 3. penninge dijnē in Spaengie betaelt/ 136.
 3. Een

Register bande incomste des Conincks van Spaengien.

3. Een coyt verhael vande notabelste dinghen/ ghelegentheyt/ regeringe ende incomste van't Coninckrijck van Portugael/ eertijts Lusitanea gheheten	pag. 142.
4. Vande Justitie ende regeringhe van Lisboenen ende Portugal/	pag. 142.
5. Vande jaerlijckse onkosten van't Coninckrijck van Portugal/	pag. 143.
6. Vande Stadt Lisboenen/	pag. 144.
7. Een coyt relaes vande Coninghen van Portugal tot op Philippus/ Sone van Carolus quintus, Adams Koper/ die't nu teghenwoordich onder zyn ghewelt heeft.	pag. 144.

Sommighe fouten ofte erraten des Boecks inden letter druck inde Itinerario.

Pagie 6. 2.colom. 15. regel van't Capittel/op de Xee/leest op de See. Pag. 12. 1.col. 8. regel bant 3. beers/ Capiteps men/leest Caprempri. Pag. 13. 1.col. 13. regel bant 7. Cap. Goldaten/ leest Goldaten. Pag. 17. 1.col. 27. regel van't 2. beers/ Calabar, leest Malabar. Pag. 23. 1.col. 9. regel/ Pegus, leest Pegus. Pag. 23. 1.col. 11. regel van't 4. beers/ alle de woerden van daer voortaan van Tanassarien ende Reda, moettmen lesen Tanassarijn ende Queda. Pag. 24. 1.col. 3. regel van't 1. Cap. Malabar, leest Malacca. Pag. 25. 1.col. 49. regel 150. leest 2500. Pag. 27. de woerden van Cambaya, Champay ende Santon, moettmen lesen Camboja, Champi ende Canton. Pag. 29. 1.col. 54. regel/ Eplandt van Sian, leest tlandt van Sian. Pag. 31. 2.col. 45. regel/ Mancarijns, leest Mandorijs. Pag. 36. 1.col. 18. regel/ Sungo, est voortaan Toms, leest Bango ende Tonos. Pag. 37. 2.col. 6. regel/ benaude/ leest benegntheyt. Pag. 37. toepicht bant 27. sap. 1. regel/ t Eplandt/ leest tlandt. Pag. 42. 1.col. de woerden van daer voortaan van Sunda, leest Sunde. Pag. 43. 1.col. 51. est 52. regel/ Cauacheiro, leest Cauacheiro. Pag. 53. 1.col. 38. regel/ Diralon, leest Virafon. Pag. 55. 1. ende 2. col. Medidan ende Sate, leest Medida ende Barre. Pag. 80. 1.col. 37. regel. Alcacoffron, leest Artichauts. Pag. 90. 1.col. 50. regel/ Accar, leest Achâr. Pag. 93. 2.col. laeste regel/ Figur/ leest Wignit. Pag. 105. 1.col. 51. regel/ sinbers/ leest sincks. Pag. 121. 1.col. 2. beers/ 13. regel/ Ioy, leest Iôr. Pag. 128. 1.col. 2. beers/ 30. regel/ Conitpe/ leest contrarie. Pag. 129. 1.col. 29. ende 30. regelen/ Officiern/ leest officien. Pag. 132. 1.col. 31. regel/ onder de 3. iarn/ leest ober de 3. iarn/ etc.

In't Boeck van't Reys gheschift ofte vande Navigatien.

Pag. 17. 1.col. 2. beers. 22. 23. ende 26. regels/ boog de woerden/ nootmoesteren ende nootmoestert/ leest nootmoesteren ende nootmoestert. Pag. 45. 1.col. 3. beers/ 19. regel/ Pulo taio, leest Pulo tio. Pag. 47. 1.col. laeste regel 4. en half beers/ ten/ leest 4. en half beers/ diepten. Pag. 48. 1.col. 4. est 5. regel/ van twee mannen/ leest van twee mannen oft boisten. Pag. 47. 48. 49. alwaer Pulo VVy staet/ moettmen lesen Pulo Vby, ende alwaertmen voortaan heeft de woerden van Bornon, Cambaya, Palimbo, moettmen lesen/ Borneu, Camboja, Palimbao oft Palimbou. Pag. 62. 1.col. 2. beers/ 6. regel/ spaelsche raopbaerders/ leest Dyonische raopbaerders. Pag. 63. ende 64. alwaer de woerden staen van Chabaquon est Chinchon, leest Chabaquon ende Chinchon. Pag. 65. 4. beers/ 10. regel/ Enon, leest Enao oft Enau. Pag. 67. boog Pudeon est Fuychon leest Pudeau ende Fuycheu. Pag. 68. ende 71. boog Hunchon ende Chinchon, leest Hunchon ende Chinchon. Pag. 72. 2.col. 3. regel/ onse distantie 0.3.0. leest onse cours 0.3.0. noch eens 'tselfde in 2. regel van't derde beers. Alwaer voortaan sonen de woerden van Macon, Chinchon, Ilha ofte Ilha branco, ende Ilha de Ruy lobo, moettmen lesen Ma-cau, Chinchou, Ilha branco, ende Ilhae de Ruy lobo, etc. Pag. 45. Cap. pag. 97. alwaer staet vande ghetypen/ est het wassen der wateren van Malacca, is het Capittel bergeten te stellen/ welck moet wesen als bolche.

Item 9. Junius hebbe experientie ghedaen vande ghetypen van Malacca, te weten op de See daer de schepen leggen/ est hebot dattet volle Xee ofte hoogh water was te half tien uren des voormiddachs/ wesen de den eersten dach vande meere spacen/ ende op dese tijt so wast water al een derduidel ofte meer ghebaen inde mont vande Siebier van Malacca, boog oofake dat die stroomen ende wateren vande Siebier seer sterck af loopen/ en d'ebbe ende bloet loopen n. w. est 5. o. op de boogst. See/ want also wonden haer de schepen/ te weten alst bloet/ naet 3. n. ende alst ch. naet n. w. alsban so moet behouen alse.

Vande waterstroomen van alle de contrpen/ van Malacca ofte alle de snit ende baert laeghes na Chyna, Iapon ende Nanquijn toe/ ende op wat tpden ende daggen van't iaer. etc. als van bolche inden eersten/ etc.

Pag. 97. 2.col. derde beers/ laesten regel/ ghebaet hebben/ leest ghehandelt hebben. Pag. 98. 2.col. 9. rap. 7. regel/ Pulo Cantao, leest Pulo Catao. Pag. 150. 1.col. 2. regel/ haer knigt ende fart/ leest haer knigt ende fart/ etc. Van pagie 112. voortaan/ boog Rio dos Ilhas, leest Rio dos Ilhaes.

Indere kleins erraten moghen vande descreten leser lichtelijcken int lesen opt den sin berstaen ende ghemendert worden.

V A L E.

F I N I S.